241951

Ft.
921. a

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

921.a

GRÖNLANDON ÁT HÓCZIPŐN.

*

NANSEN FRIDTJOFF

EREDETI MŰVE ALAPJÁN ÍRTA

Dr. JANKÓ JÁNOS.

SZÁMOS EREDETI ÁBRÁVAL.

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. NEMZETI MÚZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST, 1897.
EGGENBERGER-FÉLE KÖNYVKERESKEDÉS.
(HOFFMANN ALFRÉD.)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A M. N. MUZEUM KÖNYV TÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

NANSEN FRIDTJOFF.

GRÖNLANDON

ÁT

HÓCZIPŐN.

NANSEN FRIDTJOFF

EREDETI MŰVE ALAPJÁN IRTA

Dr. JANKÓ JÁNOS.

SZÁMOS EREDETI ÁBRÁVAL

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. NEMZETI MÚZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST, 1897.
EGGENBERGER-FÉLE KÖNYVKERESKEDÉS.
(HOFFMANN ALFRÉD.)

A N.N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

241.951

M.N.MUZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Névbejegyzés
1897 év. 604. sz

R 1965

Budapest. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

I. Grönland, fölfedezésének változatos története.

Ha a térképen fölkeressük az Atlanti-oczeán északi tájait, egy nagy darab földet, valóságos kis continenst látunk Európa és Amerika közt, melynek legdélibb csúcsa az é. sz. 60° és a ny. h. 44° alá nyulik le s Farvel-foknak neveztetik. Ez a nagy szárazföld: Grönland.

Az európai népek a sarkvidékkel a normannok utján ismerkedtek meg először, a kik körülbelül ugyanakkor fedezték fel Izlandot és Grönlandot, mikor a magyarok itt hazát alapítottak. A X. században — így szólnak a krónikák — egy Gunbiorn nevü férfiú, Ulf Krakke fia, a vihartól elragadva, Izlandtól messze nyugotra jutott, néhány sziklára bukkant, a melyeket Gunbiorn-skiernek nevezett és egy nagy földet fedezett fel; ennek hirét aztán elvitte Izlandba. Kevés idővel később Vörös Erik valami gyilkosság miatt számüzetésre ítélve, Izlandról nyugat felé hajózott és Grönland keleti partjaira érkezett; ezek mentén délnek fordult, elhajó-

zott a Hoarf nevű fok mellett, áttelelt az Erik szigetén, három évet töltött még az ujonnan felfedezett vidékeken s azután visszatért Izland szigetére. Itt a tőle felfedezett és Grönlandnak keresztelt földről oly kedvező hireket terjesztett, hogy csakhamar 25 hajót szereltek fel és szálltak meg a gyarmatosok, a kik az új földre akartak eljutni.

A megindult 25 hajónak azonban csak a fele érte el czélját. 14 évvel később Erik fia, Leif den Hepnei visszatért Norvégiába, felvette a keresztény vallást és azt Grönlandban is meghonosította. Lassan-lassan több izlandi is átköltözött Grönlandba és az így keletkezett gyarmatokat felosztották Österbygdre (keleti telepekre) és Westerbygdre (nyugati telepekre), míg a közben fekvő lakatlan vidékeket Ubygdernek nevezték. Európa és Grönland közt az összeköttetés mintegy négy évszázadon keresztül fönmaradt, de a normannok lassankint kihaltak, a XIV. század dühöngő pestise az ujabb telepítéseket lehetetlenné tette s Európa politikai viszonyai is úgy alakultak, hogy Grönland és Európa közt a XV. század elején már minden összeköttetés megszünt.

Noha ezek után a normannok grönlandi telepítése a világtörténelemnek csupán érdekes epizódja, de fontos mégis azért, mert fölfedezéseik emlékét az izlandi mondák megőrizték s ezekből s a régi mondákból kitünik az, hogy a norvégek már akkor meglehetősen ismerték Grönlandot. Nevezetesen tudták azt, — a mint az az 1250-ből való »Királytükör« czímű norvég iratban meg van örökítve, — hogy Grönland keleti partjait széles zajló jégöv veszi körül, mely az évszakok szerint majd szélesebb, majd keskenyebb s mely a partra szállást teljesen lehetetlenné teszi.

De Grönland emlékezetét nemcsak az iratok, mondák őrizték meg, az élő emberben sem tünt el az és a dán-norvég királyok uralma alatt, a középkor végén többször akarnak embereket kiküldeni, hogy az elveszett »norvég föld«-et megkeressék. Így szó volt erről II. Keresztély király idejében is, a ki alatt a norvég érsek Valkendorf elhatározta, hogy Grönlandot ujra a trondhjemi püspökséghez csatolja, a mi azonban neki nem sikerült. Először csak a XVI. évszázad közepe táján gondoltak komolyabban arra, hogy e földet megkeressék s e czélból csakugyan ki is küldtek egy expedicziót.

Ez első expedicziót az angol Alday Jakab vezette 1579-ben s a norvég korona azzal bizta meg őt, keresse fel Grönlandot s térítse lakóit a keresztény vallásra. Alday Izlandból indulva, hét nap mulva, augusztus 26-án reggel 6 órakor pillantá meg Grönlandot, melyet körülbelül a Dan-fok vidékén közelített meg, a parttól félmérföldnyire azonban óriás vihar lepte meg s gyors visszatérésre kényszerité őt, s a partot másodszor már meg sem láthatta. Alday a következő évben új expedicziót szervezett, de ennek sorsáról semmit sem tudunk.

1581-ben Mogens Heinessön a saját költségén felszerelt expediczióval indult útnak Grönland felfedezésére. »Izlandból indult ki ősi szokás szerint, azt gondolá, ez az út az megint, melyen először szerencsét próbál; aztán ment északnak, aztán meg nyugatnak, felhasználta a vihart, a hogy csak lehetett, míg végre »Hvidsärk«-et megpillantotta; és ott talált ködre és jégre s viharra s a tenger toronymagasra felduzzadt s partra szállásra gondolni sem lehetett.« Látjuk tehát, hogy a jégviszonyokat Heinessön is rosznak találta, Hvidsärket

az akkori felfogás szerint Grönland és Izland közé helyezte középre s így ennél tovább ő sem jutott.

1605. és 1606-ban a skót Cunningham János, az angol Hall Jakab és Knight János és a dán Godske Lindenov vezettek egy expedicziót Grönlandra, de ezek — mint az a fogyatékos tudósításokból kitünik — csak a nyugati parton kötöttek ki, s mert semmi olyan zsákmányra nem akadtak, a mi várakozásukat csak valamelyest is kielégítette volna, azt hitték, hogy a hagyományok szerint oly gazdag »Österbygden«-t még nem fedezték fel.

1607-ben IV. Keresztély király a holsteini Karsten Richardsent és az angol Hall Jakabot küldte ki az »Österbygden« felkeresésére s az eredményről annyira biztos volt, hogy norvégeket és izlandiakat küldött velük tolmácsul arra az esetre, ha az ősi grönlandi normannok utódaira rátalálnak. Az expedicziò junius 28-án Grönland keleti partját az é. sz. 59°-a táján látta meg, de a jégzajlás a partra szállást megakadályozta. Erre északnak vitorláztak, folyton kisérletet tettek, hogy partra jussanak, de ez soha sem sikerült nekik, míg végre julius 1-én az é. sz. 63° és 64°-a közt az utolsó kétségbeesett és szintén eredménytelen kisérlet után lemondtak a partra szállás reményéről s a vízhiány miatt visszafordultak.

Az ujra fölfedezett Grönland iránt sehol sem érdeklődtek annyira, mint Dán- és Norvégországban: az ő népöket a történeti hagyományok köteléke kapcsolta odaveszett törzsrokonaikhoz. A XVII. század elején a czethalászoknak adott szabadalmak és tengeri útlevelek többször is említik Grönlandot, sőt 1636-ban Kopenhágában »Grönlandi társaság« alakult, mely királyi sza-

badalmakkal ellátva, még azon évben két hajót küldött a Davis-szorosba, hogy nyugoti Grönlandban cserekereskedést kezdjen a bennszülöttekkel. Azonban szerencsétlenségökre valahol a parton sárgán csillogó sulyos homokot találtak, melyet természetesen aranytartalmunak néztek és minden egyébről megfeledkezve, úgy megrakták vele hajójukat, a hogy csak birták. A kopenhágai ötvösök a homokban az aranynak nyomát sem találták és a kormány rendeletére az egész rakományt a tengerbe kellett sülyeszteni.

1652., 1653. és 1654-ben Möller Henrik, Dánország fővámtisztje három expedicziót küldött Grönlandba a hollandi Danell David vezetése alatt. Az első expedicziő 1652 junius 2-án pillantá meg Grönlandot a Dan-Fok környékén, de többszöri kisérlet után belátták, hogy partra nem szállhatnak s visszatértek Európába. Ez útból bizonyos, hogy akkor junius- és juliusban a keleti parton ugyanazon jégviszonyok uralkodtak mint ma Danell második expedicziójában az é. sz. 64°-ig jutott, de a partot a jég ismét elzárta előle. Harmadik útjában Danell már csak átutazóban vitorlázott el a keleti part előtt.

1670-ben Axelsen Otto tengerészkapitányt küldte ki a dán király, hogy a régi Grönlandot felkeresse; ez útjáról Axelsen még ugyanabban az évben visszatért, de útleirása ismeretlen; 1671-ben ujra útnak indult, de erről nem tért vissza többé, valószinüleg a jég közt lelte halálát.

1721-ben a norvég Hans Egede ment Grönlandba s ott gyarmatot alapított, melyet több más gyarmat alapítása is követett; az ő főczélja is az volt, hogy a norvégek utódjait a kereszténységre térítse, de utódot

egyet sem talált; meg volt azonban győződve arról, hogy azok a keleti parton élnek. Minthogy Danell utazásai meglehetős biztossággal állították a kutatók elé, hogy Grönland keleti partjait kelet felől a tengerről megközelíteni vajmi kétséges feladat, csakhamar az a nézet terjedt el, hogy a keleti partok kutatását ezentul a nyugati partokról kell megindítani, a mint ezt Resen P. H. már 1664-ben és Arngrin Vidalin 1703-ban fejtegették. Hans Egede, Grönland apostola ezt 1723-ban meg is próbálta s Godthaabtól csolnakokon kiindulva, a Farvel-fokhoz közel Nanortalikig jutott el az é. sz. 60° 8′ alatt, de akkor az előrehaladott évszak és a kevés élelmi készlet miatt vissza kellett fordulnia. Nyomdokain haladt 1733-ban Jochinsen Mátyás is, de ő is csak az é. sz. 61°-ig jutott. Ugyanazon úton indult el Wallöe Péter 1751-ben Godthaabból, az első évben elérte a mai Julianehaab környékét, a hol megfigyelésekkel foglalkozva áttelelt, a következő évben megkerülte a Farvell-fokot s a keleti part mentén az é. sz. 60° 56′ alatt Nenese szigetig jutott a honnan aztán visszafordulni kényszerült.

Hans Egede iratai általában azt bizonyítják, hogy neki igen világos képe volt Grönland belsejéről, ő már megmondja azt, hogy ott óriási jégmezők vannak s hogy azon keresztülhatolni nem lehet. Nézete ellenére, 1728-ban Paars Enevold Kolos őrnagy parancsot kap, hogy a jégmezőkön keresztül 11 lóval s a godthaabi helyőrségből kiválogatott katonasággal nyomuljon elő a keleti partig. A lovak az úton elhullottak s eredmény nélkül tért vissza ez a katonai expedició is. 1729-ben Paars új expedicziót indult, de ez is sikertelen volt s csak az Ameralikfjordot kutatta át. Ugyancsak a bel-

föld felé igyekezett 1751-ben Dalager is; ő Frederikshaabtól északra két nunatakot (hegydarab a jégmezőn) keresett fel, melyek a belföldi jég szélétől 1—2 mértföldre feküdtek. Dalager igen jó útleirást adott, de az kevesek előtt volt ismeretes, pedig a belföldi jégről nyujtott kép egészen hü.

Időközben azonban Grönland keleti partjain is jelentek meg hajók. Az 1777-dik évben e partok rettentő szerencsétlenség szinhelye voltak. A zajló jég ez évben rendkivül nagy volt s 27 czethalász-hajó 475 emberrel abban felakadt, az é. sz. 74° és 75°-a közt, junius 24-től 28-ig. A hajók egy része a következő hóban kiszabadult, de 12 a jégből nem tudott menekülni, a zajló jég délnek sodorta őket, mi közben egyenkint elpusztultak. Augusztus 19-én volt az első hajótörés az é. sz. 67° és 68°-a között, míg az utolsó előttit október 11-én zuzta össze a jég az é. sz. $61^1/_2$°-a alatt s igy a zajló jégen 107 nap alatt 270, tehát naponta $2^1/_2$ mföldet tettek meg. Az utolsó hajón már 286 ember gyült össze s naponkint egyre mindössze 10 evőkanál borsó táplálék jutott. Október elején 12 ember a partra próbált jutni, el is értek egy szigetet, de onnan vissza kellett térniök. Ekkor a halászok csoportokra oszlottak, az egyik észak felé akart a szárazföldre jutni, a másik Grönlandon keresztül akart nyugatra utat lelni. Ezek mind elpusztultak. A harmadik csoport, mintegy 50 ember, a partot követte dél felé, míg a Farvel-foktól északra eszkimókra találtak, kiknek csolnakjain aztán elérték a nyugati part gyarmatait. Az utolsó csoport a zajló jegen ment tovább s szintén megmenekült. A 475 emberből 320 többé soha sem látta viszont hazáját.

E vállalatok sikertelensége jó időre ellankasztotta

az utazók kedvét attól, hogy Grönland keleti partjait vagy belföldjét felkeressék; pedig a nyugati partok gyarmatai ez alatt egészen felvirultak. Először csak 10 év mulva, 1786-ban, a már említett Hans Egede fia, Pál, küldte ki Lövenörn kapitányt, hogy Österbygdent ujból felkeresse. Lövenörn julius 3-án az é. sz. 65. és 66°-a közt egy magas hegyvidéket pillantott meg, de a jég a partra szállástól visszarettentette s mikor később másodszor indult útnak, a partot sem láthatta már meg s elkedvetlenedve tért vissza Dániába. 1787-ben Egede Th. Keresztély és Rothe hatszor kisérlették meg, hogy Grönland keleti partjára kijussanak, de a hat eset közül egyszer jutottak annyira, hogy legalább a partot megpillanthatták.

1822-ben a czethalász családból származó angol Scoresby indult útnak Grönland keleti partjai felé; sikerült neki a magas északon Grönland keleti partjait az é. sz. 69°-tól a 75°-ig letérképezni a hajón, sőt julius 23-án az é. sz. 70° 31′ alatt a Lister-foknál partra is szállt; a Dán-foktól délre — tehát sokkal kisebb szélesség alatt — neki sem sikerült kikötnie; egy napot töltött Grönland partjain s eszkimók nyomaira akadt. 1823-ban az angol kormány ugyanazon vidékre küldte Clavering és Sabine kapitányokat, még pedig az inga lengésének megfigyelésére, de ezek is csak a róluk elnevezett szigetekig jutottak s Grönland keleti partjain ki nem kötöttek.

Az angolok ezen — akkor tulbecsült — sikerei s kivált azon szándékuk, hogy keleti Grönlandot birtokukba vegyék, a dán kormányt nyugtalanítani kezdte s megbizta Graah hadnagyot, hogy egy expedizió élén a nyugati part déli telepeiről csolnakokkal a keleti

partra menjen s ott, ha lehet, Scoresby legdélibb pontjáig, az é. sz. 69°-ig hatoljon előre. Graah W. A.-nak 1829—30-ban tett ezen útja Grönland keleti partjának e szakaszán az első jelentékeny utazás volt. Graah április 1-én érte el a keleti partot; junius 20-án az é. sz. 61° 47′ alatt 2 csolnakon 6 grönlandival nyomult előre; 27-én az é. sz. 63° 37′ alatt 3 grönlandi cserben hagyta, de ő a megmaradt 3-al tovább ment s jul. 23-án érte el legészakibb táborhelyét, az é. sz. 65° 13′ alatt a Vendom (térj vissza) szigetet. Visszafordulva az é. sz. 63° 22′ alatt Nukarbikban betegen és nélkülözések közt áttelelt, de már április 5-én ujra északnak nyomult; a hihetetlen akadályok azonban julius 25-én visszatérítették s iszonyú szenvedések után október 16-án Frederikshaabba érkezett. Útja által ismeretes lön a keleti part az é. sz. 65°-ig, s minthogy e darabon romokat sehol sem talált, alaptalannak bizonyult az a nézet is, hogy Österbygden valaha a keleti parton feküdt.

1833-ban julius 28. és 29-én a franczia tengerésztiszt de Blosseville az é. sz. 68. és 69°-a közt látta meg Grönland keleti partját, a jég miatt azonban ki nem köthetett; visszatért tehát Izlandba, augusztus 5-én aztán ujból útnak indult, — hogy soha többé hirt ne kapjanak felőle.

1859-ben az amerikai Schaffner kereste fel Grönlandot, hogy megvizsgálja, hogy az Európát Amerikával összekötő kábelt nem lehetne-e Grönlandon átfektetni; ő a keleti part mentén a Lindenov fjordig, tehát az é. sz. 60°25′ alá jutott s noha itt zajló jeget nem talált, a vihar a parton kikötni nem engedte; 1860-ban Mc Clintock és Schaffner ujból felkeresték e partokat, de akkor a partra szállást a zajló jég akadályozta meg.

1863-ban két vashajó kisérlette meg, hogy egy angol kereskedelmi ház számára, melynek erre a dán kormánytól engedélye volt, kereskedelmi gyarmatot alapítson Grönland keleti partjain; az expedicziót az angol Taylor vezette, de az oly későn indult el Hamburgból, hogy mire a czélhoz értek, a zajló jég a partot teljesen elzárta; 1865-ben vállalatát megismételte, de ujból eredménytelenül tért vissza.

1869—70-ben a »Hanza« hajó személyzete csaknem úgy járt, mint az 1777-iki halászok; e hajó szept. 6-án az é. sz. 74° 6′ és ny. h. 16° 30′ alatt — tehát csaknem ugyanazon helyen, mint az 1777-iki czethalászok — a jégbe rekedt; hat hét mulva a jég a hajót összetörte s az elsülyedt; a legénység erre egy jégtáblán házat épitett s ott töltötte a tél egy részét; a jég megrepedvén néhányszor, más táblára kellett költözniök, mi közben a jég folyton vitte őket dél felé; május 7-ig, mikor is az é. sz. 61° 12′ alatt voltak, a zajló jég hátán 246 nap alatt 270 földr. mérföldet tettek meg; innen csolnakon jutottak Friedrichsthal hittérítő állomásra egyetlen ember elvesztése nélkül.

De ez idő alatt nemcsak a parti kutatás haladt előre, sőt a kutatás sulypontja egy idő óta főleg Grönland belsejére helyezkedett. A század közepén dr. Rink H. hivta fel a tudományos világ figyelmét a belföldi jégre; ő számította ki azt, hogy Grönland nagyobb jégfjordjainak mindegyikéből évenkint legalább is 1000 millió köb-öl jég szakad a tengerbe. És ebből a csirából fejlödött ki annak a tudása, hogy olyan jégkorszak, minő ma csak Grönlandban van, volt valaha Európában is, a mint annak nyomait azóta kimutatták s ebből a kis csirából fejlett ki a jégkorszak egész ismerete.

Grönland belföldi jegének megismerése már ezen oknál fogva is egyszerre igen fontosnak tünt fel. Dr. Rae I. Julianehaabból el is indult, de csak annyira jutott, hogy »egy pillantást vethetett a belföldi jégre«, mert egy rettentő jégszakadék az előrenyomulást teljesen megakadályozta. Dr. Hayes ugyanazon évben a Foulke-öbölből az é. sz. 78° 18′ alól indult el a belföldi jégre; első nap elérték a jég szélét s onnan a belföldi jégen mintegy 60 angol mfdnyire hatoltak be, helyhatározásai azonban megbizhatlanok voltak s igy munkája bővebb figyelmet nem érdemel.

1867-ben a hires angol hegymászó, Whymper Eduárd indult ki az Ilordlek-fjordból az é. sz. 69° 25′-e alól Grönland belföldi jegére. Ő azt hitte, hogy Grönland belsejében jégmentes földet fog találni s ezt akarta elérni. Az első próbakirándulások fényesen sikerültek s Whymper megtette az előkészületeket a nagy útra; de a mint erre elindult, szomorúan látta, hogy azon a területen, melyet kirándulásai alatt a szánútra kiválóan alkalmas »tiszta, folttalan hó«-nak talált, az előkészületek alatt beállott időváltozás folytán a hó elolvadt, valóságos jeges tengert hagyott maga után, melyet mindenféle alakú és nagyságú szakadékok és hasadások milliói kereszteztek össze-vissza. És ez az expedicziót teljesen meghiusította.

A belföldi jég kutatásának és tanulmányozásának új irányt adott Nordenskjöld A. E.-nek 1870-ben tett utazása, a ki az Egedesminde gyarmattól délre fekvő Aulaitsivik-fjordot választotta kiinduló pontul. Nordenskjöld az Aulatsivik-fjord északi ágától keletre 56 kilométernyire nyomult be a belföldi jégre s végpontján 690 m. magasságot ért el, s a belföldi jégen mindössze hét

napot töltött. A kiinduló pontot képező fjord belső végén több kis iszapos folyó szakadt a tengerbe; ezek a belső vidéken elterülő jégmezőből eredtek, a mely a part közelében 30—60 m. magas homlokzattal végződik. A jéghomlokzat részint függélyes, részint kerekre olvadt, sok helyen azonban merőleges hasadékok mélyednek belé. Ezen feljutva, a jég pereme eleinte egyenetlen volt s halmai átlag 10 m. magasak voltak. Beljebb a sík jeget feneketlen nagy hasadékok barázdálták, majd tovább keletre a jég fölszine olyan volt, mintha a hullámzó tenger szine hirtelen jéggé fagyott volna; e felületben aztán csak itt-ott voltak hasadékos helyek, vagy medencze alakú mélyedések, melyek fenekét lefolyástalan tavak foglalták el. A hőmérő árnyékban +7°, a napon +25°, sőt +30° C. is volt (az utazás julius 19—26-ig tartott). Ez útján fedezte fel Nordenskjöld a kryokomitot is, ezt a finom légköri port, mely a jég oduiban, hengeres lyukaiban lepi el annak felszinét.

Az eddig ismeretessé vált adatok szerint a jégkorszaknak óriás szerepe volt földünk s különösen az észak-európai hegyvidékek mai alakjának megteremtésében; azt vallották, hogy a fjordokat, völgyeket stb. a glecserek vésték ki, s hogy sok tó azok alkotása, vagy épen maradéka. Azok, kik e felfogást támadták, arra hivatkoztak, hogy az Európában ma is megfigyelhető jégárak roppant lassusággal — 24 óra alatt legfeljebb 2 lábat — haladnak, és ez nem képes ily nagy eredmények kifejlesztésére. Amund Hellandnak 1875-ben Grönland partjain tett utazása azért volt igen fontos, mert megállapította, hogy a Jakobshafn glecserje 64 lábat (19·54 m.), a Torkusatak-fjord glecserje 30 lábat (10·16 m.) halad naponkint s ezt már oly jelentékeny számnak

találták, hogy kezdetben hitelt sem adtak neki, de Jensen expedíciója csakhamar megerősíté azt.

Jensent 1878-ban a dán kormány küldte ki Grönland belsejébe, ő Frederikshaabtól északra hatolt a jégmezőre, olyan vidéken, a hol a hatalmas jégtömegből kisded szigetekként egyes hegycsúcsok emelkednek ki; megfigyelései csaknem teljesen megegyeztek Nordenskjöld tapasztalataival s 11 napi út után a jégmező szélétől körülbelül 70 km.-re érte el a legutolsó hegyet, utazása czélpontját. Itt nagyszerű látvány tárult eléje. Körülötte a jégből tágas ivben egy sor nagy és sötét sziklatető emelkedett; a nyugatra nyomuló jég a hegyek keleti oldalán oly magasra torlódott, hogy csaknem csúcsukig elborította őket; a közöttük nyiló réseken pedig óriási fagyott vizesésként meredeken tódult alá a mélyebben fekvő nyugati jégre és a meredekség tövében elterülő nagy tónak egy részét egészen elfoglalták az alázuhanó jéghegyek.

Néhány év csendesen mult el Grönlandban s 1882-ben a felfedezők sorában már ott látjuk a fiatal még csak 21 éves Nansent. 1882-ben Nansen már a »Viking« fókahalászhajón tett útat Grönland felé és ez az útja jövőjére nézve döntő volt. Ez év nyarán Grönland keleti partjait keresték fel, de a »Viking« a parti jég közé szorult s 24 napig ott vesztegelt. E 24 nap alatt Nansen sokszor bámulta Grönland távoli keleti partjait s mikor vadászatokra a hajót körülölelő jégmezőkre ki-kiszállt s látta, mily jól lehet jégtábláról jégtáblára előrehaladni, az a merész gondolata támadt, hogy, ha már a parti jégövet a hajó át nem törheti s így hajójával a parthoz nem juthat, mért ne juthatna oda a jégtáblákon — gyalog. A gondolatot majdnem a tett követte, de a hajó

kapitánya ezt nem engedte meg neki s így a végrehajtásról le kellett mondania.

De ez a gondolat vezette őt tovább; visszatérve Európába, e gondolatát egy folyóiratban (»Geografisk Tidskrift«) fejtette ki, a terv meg volt papiron s Nansen visszatért a szülői ház csendes otthonába, a hol esténként a család egy tagja olvasta fel az ujságokat, a hireket. 1883 egy őszi estéjén az egyik ujság egy táviratban tudósítást közölt arról, hogy a híres Nordenskjöld Grönland belsejébe tett útjáról szerencsésen visszatért s hogy Grönland belsejében oázisok helyett csak végtelen hómezőket talált, melyeken két lapp kisérője rövid időn hihetetlen nagy utakat tett meg s ezek az új hóczipőpálya felől kitünően nyilatkoztak. Mint a szikra villant fel Nansen agyában ekkor a gondolat, hogy Grönlandot az egyik parttól a másikig hóczipőkön szeli át, s a terv egyszerre készen állott előtte úgy, a mint azt később végre is hajtotta.

A terv igen egyszerű volt: ha néhány erős és bátor ember szövetkezik, a kik a hóczipőkön igen jól tudnak járni, s ha ezek jól fel vannak szerelve, Grönland keresztülutazása teljesen bizonyos, ha azt jó irányban teszik meg. Ha a nyugati partról indulnak ki, tehát a czivilizált vidékről, akkor behatolnak az ismeretlenbe, de az utazás végpontja, a keleti part is ismeretlen s így a teljes bizonytalanságnak rohannak neki; ha azonban a keleti partokról indulnak el, akkor áttörve magukat a parti jégöveken s felkapaszkodva a grönlandi fensík peremére, könnyű lesz útjuk végig, mert a nehézségeket már a kiindulásnál, a mikor tehát még nincsenek elcsigázva, leküzdik, s mert nem bizonytalan végpont felé fognak haladni, sőt mindig sarkalni fogja őket a

tudat, hogy czivilizált hely felé haladnak s mert a keleti partról indulva ki, immár a visszatérés lehetetlen, a hajó már elment, mögöttük a hid felgyujtva s nekik előre kell menniök, előre és mindig előre! Jelszavuk akkor már csak az lehet: a halál vagy Grönland nyugati partjai!

Még inkább megerősítette tervében Nordenskjöld útleirásának bővebb megismerése, ki egyszerre két irányban is előre vitte Grönland megismerését. Nordenskjöld nem elégedve meg az 1870-iki expedicziò eredményével, 1883-ban új útra indult Grönland belsejébe, a hol ő is hó- és jégmentes földfelületekre számított. Ugyanazon helyről indult el, mint 13 évvel azelőtt s 18 nap alatt 117 km.-nyi utat tett meg s 1510 m. tenger fölötti magasságot ért el. Innen két lappot küldött ki, a kik 57 óra alatt még további 230 km. utat tettek meg s 1947 m. magasságot értek el. Földet azonban ezek sem találtak, mindenütt lassan emelkedő jég- és hómezőkre akadtak csupán. Az utazás elején a jég természetesen a széleken szakgatott volt, később azonban sima hófelületekre talált Nordenskjöld, mely kiterjedt, a míg csak a szem látott, minden jég és szakadék nélkül. A Grönland belsejét borító ezen hófelületet Nordenskjöld érte el először. Nordenskjöld visszatérve a nyugati partra, hajójával, a »Sophiá«-val, ekkor a keleti partra indult s ugyanazon év szeptember 4-én sikerült neki az, a mit eddig annyian hasztalanul és életük árán kisérlettek meg, mert e napon a Dán-foktól nyugotra az aránylag szétszórtan fekvő jég között partot ért és horgonyt vetett egy öbölben, melyet Oszkár királyról nevezett el s ott két napot töltött gyüjtésekkel és megfigyelésekkel, bennszülöttek friss nyomaira akadt, noha őket

magukat meg nem találta. A »Sophia« ezután elvitorlázott, de Grönland keleti partján ujból kikötnie többé nem sikerült.

Kevéssel ezután fejeződött be a dán Holm G. hires csolnakexpedicziója, melynek kiválóan tudományos kutatásai Grönland keleti partját az é. sz. 66°-ig néprajzi és természeti viszonyaiban hiven mutatják be s a partról készitett kitünő térképei már Nansennek is kiváló kalauzul szolgáltak. Holm 1883. nyarán a keleti parton Iluilek szigetét érte el az é. sz. 60° 52′ alatt, hol a jövő év számára élelmi szereket hagyott s aztán visszafordulva, aug. 10-én a Farvel-foktól nyugatra Nauortalikba utazott és ott áttelelt. 1884-ben aztán csolnakon hatolt előre a keleti part mentén északnak és Karvaakungnak s Tingmiarmiuton át augusztus 25-én érte el a hires Graah legészakibb pontját, Dannebrogs-szigetet; szept. 1-én már a Dan-foknál Angmagszalikot érte el, a hol 400 lélekből álló telepet találtak s a hol áttelelt; 1885-ben aztán délnek fordult s a legszebb tudományos eredményekkel tért Európába vissza.

Az utolsó expedicziót, mely Grönland belsejében Nansent még megelőzte, 1886-ban Peary E. Robert és Maigaard Chr. tette meg. Ők kiindulópontul a Pakitsokfjordot választották az é. sz. $69^1/_2{}^0$-a alatt, ugyanazt, honnan előtte már Whymper is, Helland is a belföldi jégre nyomultak. Útjukat a jégen junius 28-án kezdték meg. Julius 17-én már 7500 lábnyira emelkedtek s a belföldi jég szélétől mintegy 100 angol mfdnyire voltak, onnan visszatértek, miután 23 napot és éjet töltöttek Grönland belföldi jegén. A jég, különösen útjuk első felében, egészen sima volt, repedések nem barázdálták és száraz hó takarta, mely sok helyütt 6 láb vastag

volt. A legnagyobb hideg julius 12-én éjjel volt, a hőmérő akkor — 14° C.-t mutatott. Peary expedicziója a figyelemre legméltóbbak egyike volt, melyeket Grönlandban eddig tettek, s ha azt tudjuk, hogy ez a két ember az utat egészen egyedül, minden kiséret, de sőt sátor nélkül, hóczipőkben tette meg, bámulnunk kell az általuk elért eredményt. Noha Nansen vakmerő tervét már 1884-ben közölte egy dán ismerősével, annak komoly végrehajtására csak 1887-ben gondolt először; kidolgozva tervét, azt a norvég egyetemhez nyujtotta be, hogy az expedicziónak nyilvános és nemzeti jellege legyen s az utazás költségeire 5000 koronát kért. Az egyetem azt felterjesztette a kormányhoz, de a kormány kijelenté, hogy nem hajlandó a néppel 5000 koronát fizettetni azért, hogy egy magánember kéjutazást tegyen hóczipőkön Grönland jégmezőin, s a kik a tervet megismerték, Nansent őrültnek jelentették ki.

Szerencsére sem a kormány, sem mások támogatására nem volt szüksége Nansennek, mert egy napon Kopenhágából egy előtte teljesen ismeretlen úr, Gamél Augusztin államtanácsos — a ki már a sarkvidéki Dijmphna-expedicziő felszerelésénél is érdemeket szerzett — levélben felajánlotta Nansennek az utazás összes költségeit. Ez az ajánlat egy külfölditől, a kit Nansen személyesen nem ismert, oly expediczióhoz, melyet mindenki, a ki annak tervét ismerte, őrültségnek tartott, Nansen előtt oly nagylelkűnek tünt fel, hogy egy pillanatig sem habozott annak elfogadásán.

Erre Nansen 1888-ban teljesen kidolgozott tervét közzétette; e szerint 3—4 kitünő szkifutóval juniusban egy norvég fókahalász-hajón Izlandból Grönland keleti partjaihoz fog hajózni s az é. sz. 66°-ánál meg fogja

kisérleni a partra szállást; ha a hajó a parthoz nem juthat, akkor az utasok elhagyják a hajót s a jégen hatolnak előre a partig s minthogy közvetlen a part előtt valószinüleg nyilt víz is lesz, könnyű csolnakot visznek magukkal, hogy azon is átkelhessenek. Legalkalmasabb kiszálló pont a Dan-foktól északra volna, mert ezt a vidéket az európaiak már alig ismerik. Ha a partra jutni itt sikerül, azonnal benyomulnak a sziget belsejébe, ha azonban délebbre érnek partot, akkor a mély Szermilik-fjordon kell a jeget megkeresniök; az expediczió még nagyobb fáradtság árán is azonnal minél magasabbra fog törekedni, mi által, ha már a jégen utazás kikerülhetetlen, igen hamar érnek sima jéghez s így a rettenetes glecserutazást elkerülik. Sima jégre jutva, az expediczió a nyugati part Diszko-öblének, Christianshaab városának veszi útját s igyekszik azt mielőbb elérni; ez útirány már csak azért is alkalmatos, mert a Diszko-öbölben levő hasonnevü sziget magas bazaltsziklái a fensíki utasnak a távolban is kitünő útmutatóul fognak szolgálni s mert ez irányban lakott helyre hamarább akadhatnak. Az egész út a keleti parttól a Diszko-öbölig 670 km. s ha naponként csak 20—30 kilométert tesznek meg, a mi egy jó szkifutónak igen mérsékelt számítás, az utazás egy hónapig tart; de mert terhet, élelmi szereket és megfigyelő eszközöket is visznek magukkal szánon, melyet maguk huznak s így lassubb haladásra számítanak, két hó alatt az utat bizton meg lehet tenni.

A megjelent tervet a közönség és sajtó nagy felháborodással fogadta, valóságos istenkisértésnek tartotta, sőt Nansen ellen a sok mindenféle vád közt még azt is felemlíték, hogy egyáltalában nem ismeri a jég- és

hóviszonyokat s fogalma sincs az azokon való utazásról; s ezt mondták róla olyanok is, kik hónapokat, éveket töltöttek Grönland keleti partjainak kietlen tájain; vakmerőségnek, őrültségnek mondák a tervet s a kormánytól követelték, hogy annak végrehajtását tiltsa be, a zúgolódás kiterjedt még az angol sajtóra is, de Nansen — hajthatatlan maradt.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

II. Az expediczió felszerelése.

Meg lévén az expediczió terve, Nansen annak felszereléséhez látott. Legfontosabb kérdés az volt, kiket vigyen magával, s noha az expediczió tervét biráló lapok erősen állíták, hogy őrült tervéhez úti társat egyet sem fog találni, nem kevesebben, mint 4o-en jelentkeztek, tisztek, gyógyszerészek, kereskedők, parasztok, tengerészek és diákok stb., stb., norvégek, angolok, dánok, francziák és hollandok vegyest.

Az első választott Sverdrup Neumann Ottó volt, a ki 1855-ben Helgelandon Haarstadban született, egy norvég erdőbirtokos fia volt, a ki kora ifjúságától kezdve mostoha természeti viszonyok közt élvén, mindenféle mesterséget megtanult s hetekig kalandozott a legzordabb időjárásban az erdőkben és hegyek között; korán önállósághoz szokott, kitünő szkifutó s nagy vadász volt, s a természetet könyveinél mindig jobban szerette, 17 éves korában tengerre szállt s 23 éves korában már letette a hajókormányosi vizsgát s egy

hajó legénységét a skót partokon rettenthetlen elszántságával megmentette; aztán visszatért atyja birtokára, foglalkozott mindenfélével, mindenben kiváló ügyességet tanusított s különösen viharokban szeretett kivitorlázni a tengerre, s mikor a vihar a legőrültebben tombolt, mikor minden erőt és észt együtt kellett tartani, mert egy meggondolatlan mozdulat életébe kerülhetett volna, akkor gyönyörködött Sverdrup az életben legjobban. Ilyen ember kellett Nansennek!

A másik utitárs, Dietrichson Oluf Christian, 1856-ban Levanger mellett Skognben született, atyja körorvos volt s fiát kitünő nevelésben részesíté; tanulmányai után katonai pályára lépett, hol gyorsan lett hadnagy, főhadnagy, kapitány s mint ilyen a katonai iskola torna- és fegyvergyakorlati tanára. A szülői házban nyert kitünő nevelés, a katonai élet szigorú fegyelme s kiváló ereje az expedicziő egyik legkitünőbb tagjává tették őt; erélye soha sem hagyta el, fáradtságot soha sem érzett; az expediczióban ő vezette a merteorologiai naplókat, a földrajzi méréseket is ő eszközölte és a térkép elkészítése is az ő érdeme. Pedig e munkát igazán csak akkor méltányolhatjuk ha elgondoljuk, mily körülmények közt dolgozott; — 30°-os hidegben mindig — még halálos fáradalmak után is — pontosan jegyzett, még ha a hidegtől ujjai úgy feldagadtak, hogy az irónt fogni alig tudta! Oh, ehhez sokkal több kell mint az erély és jellem rendes mértéke!

Trana Kristiansen Kristian csak 24 éves volt mikor az expediczióhoz csatlakozott, s Nansen fiatal kora miatt fel nem vette volna, ha neki az expediczióra nincs végtelen nagy kedve; 1865-ben Grinnában született, erdészettel foglalkozott, többször tengerre is szállt;

az expediczióban mindig megbizható és tevékeny volt s ha Kristian bármire megigérte, hogy meglesz, Nansen mindig biztosra vehette azt.

Minthogy Nansen arra is gondolt, hogy esetleg iramszarvasokkal is utazhatik, finn barátai útján két lappot is szerződtetett, a kik az útra csakis a pénzért vállalkoztak. Az egyik volt Balto Johannesen Sámuel, egy Karasjokból való 27 éves, középmagas lapp, a folyammelléki lappok fajtájából, a kik rendesen magasabbak s a finnekkel erősen keveredettek; élete java részét erdei munkákkal és halászattal tölté el, egy idő óta pedig hegyi lappoknál iramszarvasokat őrzött. Vidám, élénk és buzgó, rendkivül kitartó, segítségre mindig kész fiú volt s mert a norvég nyelvet csak tördelve beszélte, nyelvbotlásaival sok vidám perczet szerzett az expedicziő tagjainak.

A másik lapp Ravna Ole Nielsen karasjoki hegyi lapp volt, 45 vagy 46 éves (maga sem tudta korát); egész életét nomádok módjára sátorban töltötte, iramszarvasaival kóborolva a finn földeken. Feleséget és öt gyermeket hagyott otthon, csakhogy pénzt szerezzen s igy az expedicziő egyetlen családos tagja volt. Sokkal hidegvérűbb volt társánál, nógatás nélkül soha sem dolgozott, szivesen ült el tétlenül és szótlanul órákig a sátor egy kuczkójában. Irni nem tudott, csak olvasni s legkedvesebb olvasmánya a lapp új-testamentom vala, melytől soha sem akart megválni. Norvégül szintén alig beszélt. A két lapp csak a pénz miatt csatlakozott Nansenhez, az expediczióról fogalmuk sem volt, ők mentek előre bátran, jóindulattal, hűségesen, nem gondolva a jövővel, s Nansennek ez volt a fő.

De az olyan expedicziók sikere, mint a minőt

Nansen tervezett, nemcsak a személyektől, az expedicziò tagjaitól, hanem annak felszerelésétől is rendkivüli mértékben függött; s ez esetben a felszereléstől függött minden egyes résztvevőnek élete is, mert egy szög, vagy egy ék, mely czélját nem teljesíti, feltarthatta, meg a legkomolyabb veszedelmekbe sodorhatta vagy épen egészen is meghiusíthatta a vakmerő vállalkozást. Az expedicziò természete megszabta az egész felszerelés természetét is. Hóczipőkön Grönlandon keresztül annyit jelentett, hogy a felszerelésnek minél könnyebbnek kell lenni! Nansen kezdetben arra gondolt, hogy iramszarvasokat visz magával és ezeket Finnországból kellett volna hozatnia s úgy Izlandon át Grönlandba szállítania; ez azonban oly nehézkesnek tünt fel előtte, hogy az iramszarvásokról lemondott különösen azért, mert azok táplálékát is magával kellett volna vinnie s ez nagy tért foglalt volna el s a terhet fölöslegesen szaporította volna. Jó sarki kutyák beszerzése ugyan kivánatosnak látszott előtte, de erről már — tekintve, hogy az indulás percze rohamosan közelgett — előre is le kellett mondania. Így hát nem maradt más hátra, mint állatok nélkül utazni s az expedicziót e szerint felszerelni.

Ha az ember az ilyen útra teherhordó állatot nem visz, úgy a terhet önmagának kell vinnie; s ha ez a rá várakozó feladat tisztán áll előtte, rendkivül óvatosan válogatja meg, mit vigyen magával, mert minden gramm, a mivel az expedicziò felszerelése könnyebb, a résztvevők közvetlen javára, erejök kimélésére van. Lemondva az iramszarvas- és kutyákról, lemondtak a friss hús élvezetéről és így már a tápanyagokat is úgy kellett összeválogatni, hogy azok sulyra nézve könnyük, tar-

talmukra nézve erősen táplálók legyenek. A ruházatnak természetesen melegnek kell lennie, mert ki tudja, mily hideg vár rájuk, s az összes eszközöknek könnyűeknek kell lenniök, de kitünö erős szerkezetűeknek, mindenféle pusztulás ellen lehetőleg biztosítottaknak, mert csakis így lehet kevés podgyászszal, annyival, a mennyit 6 ember maga elbir, egy szánon vagy ladikon, sikert remélni.

A fölszerelésben a legfontosabbak voltak a szállító eszközök, a vízen a csolnak, a havon a szán, a jégen a szki. De mind között legnevezetesebb a szki volt, mert az expedicziö egész elért fényes sikerét ennek köszönhette. A szki, vagy hóczipő, fából készül s Norvégiában rendesen 3—4 hüvelyk széles és mintegy 8 láb hosszú, majd hosszabb, majd rövidebb. Alsó lapja sima és lapos, mellső vége többé-kevésbbé felhajló, valamint néha hátsó vége is; körülbelül a közepén egy hurok van ráerősítve, melybe az ember lábujjhegyét dugja; minden jó hóczipőfutó ezenkívül egy sarokhurkot is használ, mely a láb hegyének hurkától indul ki s a sarkot veszi körül.

Ezen az egyszerű hóczipőn a lábak és az alsó test egy sajátos mozgásával az ember előre halad. A szkiművészet első alapjait elsajátítani tulajdonképen nem nehéz, de ügyességgel a tökéletesség igen magas fokát érhetjük el. A hóczipőt, ha egyszer a lábon van, felemelni vagy a havon keresztül vonszolni, — mint azt kezdőknél látjuk, — nem szabad, úgy mennek azok, mintha mezitláb tőzegen járnának, minduntalan besüppednek abba. Ellenkezőleg, a lábnak a hó felszinén kell siklania. Kissé mindig előre tartjuk ilyenkor testünket, mely a mozdulatokat rugalmasan és könnyen kiséri.

A hóczipőknek lehetőleg párhuzamosan kell állaniok, tehát nem oldalvást, mint a korcsolyáknak, a mint azt hinni szokták azok, kik hóczipőben futni soha senkit sem láttak. Ebből következik, hogy az ügyes szkifutó útját két párhuzamos vonal jelzi. A kézben, ha szkin futunk, rendesen botot tartunk, melylyel magunkon futás közben segítünk s mely némely vidékeken szokatlanul hosszú. Ezzel a kisérővel a jó szkifutó egyenes földön rendkivüli sebességet érhet el.

Hegynek föl természetesen lassubb a haladás, de a jó szkifutó ebben is mindenkit megelőz. Ha a hegy meredek és magas, akkor nem megyünk egyenes vonalban fel, hanem a csúcsot lépésről lépésre keresztezve, közelítjük meg vagy pedig oldalvást haladunk s így egész lépcsőt hagyunk a hóban magunk után. Ha pedig a domb alacsonyabb s a hóczipők nem nagyon hosszúak, akkor egyenesen neki mehetünk a hegynek úgy, hogy hóczipőinket kifelé fordítjuk, míg csak azok egymással akkora szöget nem képeznek, a mekkorát a hegy lejtése követel, aztán az egyik czipő hátsó végét a magasba emeljük és a másik elé teszszük. Az olyan domb, melyet hóczipővel nem lehet megmászni, csak a legcsodálatosabb alakú lehet. Már 1555-ben azt mondja Olaus Magni: »Nincs olyan hegy, ha még oly magas is, melyet ő kerülő utakon meg ne mászna«.

Hegynek le az ember minden erőfeszítés nélkül magától halad, mert a hóczipők könnyen siklanak a hó felületén; csak jól rájok kell állanunk, hogy urai maradjunk s hogy fáknak, köveknek, vagy szakadékoknak neki ne rohanjunk. Minél meredekebb a hegy, annál gyorsabban jutunk le s a norvégek régi meséjének, »a királytükörnek« szerzője, nem ok nélkül mondja, hogy hóczipő-

ben az ember túltesz a madár repülésén s hogy nem mozog a földön élő lény, a melyik a szkifutót megelőzhetné.

A hóczipőkön való futás az összes északi sportok közt a legnemzetibb és minő fenséges sport az! — ha valamelyik, úgy ez érdemli meg a sportok sportja elnevezést. Semmi sem aczélosítja úgy meg az izmokat, semmi sem teszi a testet rugalmasabbá és simulékonyabbá, semmi sem oktat oly körültekintésre és óvatosságra, semmi sem erősíti úgy meg az akaratot, és semmi sem frissíti úgy fel érzékeinket, mint a hóczipőben való futás. Képzelhetünk-e egészségesebbet és tisztábbat, mint mikor verőfényes napon hóczipőinken az erdőkbe siklunk? Van-e nemesítőbb az északi tájaknál, mikor a hó ölmagasan borítja az erdőt és hegyeket? S lehet-e valami üdítőbb és éltetőbb, mint mikor gyorsan, mint a madár, siklunk az erdős hegyeken alá s a téli lég s a fenyők ága arczunkba csap, szemünk, agyunk s izomzatunk megfeszül s készen áll minden ismeretlen akadály leküzdésére, melyek utunkba kerülhetnek minden pillanatban? A testet, a lelket nemesíti az és sokkal mélyebb jelentőségű a népre, mint a hogyan azt a legtöbben hiszik.

A természet sehol sem kedvez annyira a hóczipőben való futásnak mint Norvégiában; sok a dombvidék és gazdagon hull a hó. Az ember már gyermekkorától kezdve hozzászokik a hóczipőhöz, sőt maga a természet rákényszeríti úgy a fiúkat, mint a lányokat, hogy, a mint járni tudnak, a hóczipőt használják. A házak ajtai előtt mély és puha hó fekszik az egész télen át; lehull kora őszszel s csak késő tavaszszal tünik el. Az út kevés, sok vidéken alig van s ha valaki — férfi vagy

nő — egyik háztól a másikig akar menni, annak fel kell csatolnia a hőczipőket, mert azok nélkül belémerül a hóba. A gyermek úgyszólván azokban nő fel, 3—4 éves korában már ismeri s attól kezdve állandóan gyakorolja magát azok használatában. Házuk előtt hegy meredez, két oldalt völgybe tekint a szem s ha iskolába mennek, felkötik a hóczipőt s ha szabad idejük van, abban mulatoznak. Maga a tanító is azzal jár-kel és sokszor a gyerekhad élén törtet előre. S vasárnap délután! Oh az a legkedvesebb ünnep, mert akkor a falu egész ifjúsága, gyermekek és felnőttek nemes versenyben mérkőznek és mulatnak, míg csak a nap az égen ragyog. És részt vesznek abban a lányok is, noha ők szivesebben gyönyörködnek a fiúk merész és gyors mozdulataiban s csak maguk közt szeliden versengenek.

Így alakul a norvég falvak ifjúságának téli élete; a fiúk még alig néhány évesek, de már mindegyik tudja, hogy a jó hóczipőnek milyen alakúnak kell lennie, milyen az azokhoz szükséges legjobb fa s hogyan kell a guzst hajlítani, hogy az a szki megerősítésére szolgálhasson; mindegyik, a mások segítsége nélkül, megtanulja az ügyességet, önmagától rájön a fogásokra s önmagát képezve nő fel és lesz emberré, mint a hogy azt atyja is végig csinálta.

Föltétlenül szükséges a hóczipő Norvégiában, de egész Észak-Európában, sőt Szibériában is a téli vadászatokon, a melyekre csak a falu legügyesebb, legkitanultabb hóczipőfutói vállalkozhatnak. Régebben Skandináviában egészen általános volt az, hogy télen a nagyobb vadat, iram- és egyéb szarvasfajtákat, hóczipőkön üzték. Ha a hó vastagon fekszik a földön, az ügyes szkifutó könnyen utóléri a vadat és elejti, mert az be-

süpped a hóba s csak fáradtsággal tud előre hatolni. Megfeszítő vadászat volt az, mert testi erőt, kitartást és a hóczipők használatában nagy jártasságot követelt. Ma, minthogy a szarvasokat télen már kimélik, ennek a vadászatnak vége van s legfeljebb csak a vadorzók üzik még különösen Svédország lapos, erdős vidékein, a hol a legkönnyebb. A norvég paraszt ma már csak a hófajd vadászatánál használja a hóczipőket a hegyek közt, s ez a vadászat már békésebb, nem annyira kimerítő, de szintén rendkivül figyelmet követel, mert a téli ruhájába öltözködött hófajdot, a mint az ágon meglapul, alig lehet megkülönböztetni az ágra hullott hótól. A lapp ember legnagyobb ellenségét, a farkast, szintén hóczipőkön üldözi, míg le nem lőheti vagy szkibotjával agyon nem verheti.

A szki Norvégiában már sokkal régebben ismeretes, mint a legrégibb irott feljegyzések, csak annyi bizonyos, hogy használatát a norvégek is, svédek is már a legelső időkben a lappoktól tanulták el s a norvégek legrégibb mondáiban a szki már szerepel, s hogy a norvégek azt igen régen Izlandban is meghonosíták, magában Grönlandban csak 1721 táján honosodott meg. Észak-Amerika nagy részében szintén a norvégek vitték be s ott a postaszolgálatban is alkalmazták, míg Skandináviában a történeti idők folyamán kiváló eredménynyel használták háborúkban is. Ezeken kivül el van terjedve Finn- és Oroszországban, egész Szibériában, az Uraltól kezdve a Tundrák vidékén végig a Csendesoczeán partjaiig s noha jó ideig azt hitték a norvégek, hogy a szkít ők találták fel, ma már történetileg bizonyos, hogy azt ők is csak átvették s hogy a szki tulajdonképen a finn-ugor népeknek ősi szerszáma, azoknak

a finn-ugoroknak, a kikhez nyelvileg mi magyarok is tartozunk. Természetesen a szki sem egyforma mindenütt, hiszen óriási területen van elterjedve; némely népek az ősibb, eredetibb alakokat használják, mások ismét módosítottak, fejlesztettek rajta, míg az az alak, melyet a norvégek ma használnak s melyen Nansen tette meg vakmerő útját, már a legfejlettebb; ezzel óránkint 10 km. sebességgel haladhatunk, a nélkül, hogy beléfáradnánk, tehát oly gyorsan mint a vágtató ló, de azzal a különbséggel, hogy az ember kitartóbb — mert akaratereje van — mint az állat.

A szki után következett a szán, melyből Nansen szintén a legkönnyebb fajtát akarta magával vinni. Az eddigi sarki expedicziók rendesen nagy, erős szánokat vittek magukkal; már pedig, nem tekintve azt, hogy e szánok sulya állatokat is követelt, melyek azokat huzzák, a szánok nagysága rendszerint annak a veszedelemnek is kitette az utazót, hogy, ha a szán elpusztult, vele veszett a felszerelés nagy része is s ezzel talán halálba sodorta az expediczió tagjait is; de meg állatok által vont nagy szánokkal nem is mozoghatnak oly szabadon a szakadékok felett, a fagyott jéghídakon, gyengébb jégtáblákon, vagy hegyes-völgyes helyeken, az ilyen nagy szán az expedicziót mozgását korlátozza, eredeti czéljától eltérni kényszeríti és sok veszélynek teszi ki; Nansen tehát elhatározta, hogy csak kicsiny, de erős szánokat fog vinni, olyanokat, a minőkből egyet egy ember könnyen elhuz.

Egy hires sarkutazó, az osztrák-magyar sarkvidéki expedicziót vezetője, Payer figyelmeztetett már arra, hogy a széles talpú szánok a mély hóban sokkal könnyebben haladnak mint a keskeny talpúak. Nansen

tudta ezt nagyon jól s e tény Norvégiában közönségesen ismeretes, mert a norvégek által a hóczipőkhöz használt és egy ember által könnyen huzható szkikjälker-szánkók is széles talpúak s ezeket a norvég vadász vagy erdész hóczipőkön nyilsebességgel vontatja maga után erdőn-hegyen keresztül, de különben a sarkköri

népek közt Norvégiától Kelet-Szibériáig mindenütt használatosak. Ez a szán lebegett Nansen szemei előtt, mikor a magáét szerkesztgette, mert ez egyesíté magában leginkább a szán minden főtulajdonságát, erős és könnyű volt, a felszinen maradt s gyorsan siklott a havon.

Nansen sokáig próbálgatta a különféle alakokat, míg megállapodott abban, a melynek rajzát képeinken lát-

hatjuk; ennek hossza 2·90 m. hosszú és 0·50 m. széles, két vége elől is, hátul is felhajlik s ez által a szán erejében nyer, de biztosít arról is, hogy, ha a szán mellső része valahogyan megsérülne vagy elpusztulna, a hátsót mindig lehet úgy használni mint a mellsőt; az egész szán sulya 11·5 kgr., széles szilfatalpaira aczélsineket lehet alkalmazni, melyekkel együtt 13·75 kgr.-t nyom s az egyes részeket nem szögek, hanem gúzskötések tartják össze, mi által a szán rugalmasságában rendkivül sokat nyer. A szán hátsó részén látható s meggörbített fából való támasz nemcsak a podgyász hátracsuszását akadályozza meg, hanem arra is alkalmas, hogy a szánt annál fogva hátulról is tolni és kormányozni lehessen. Az ilyen könnyű szánt egy ember maga elhuzhat, de mert ott, a hol a terület hepehupás, gödrös vagy szakadékos, egy embernek előre kellett mennie, a ki az utat nyomozza és jelezze, Nansen ilyen szánt csak ötöt vitt magával.

Minthogy Nansen terve az volt, hogy elhagyva a hajót, a part mentén a zajló jégen jut át a szárazföldre s így ez útban a csolnak az expediczió állandó lakhelye leend, a csolnaknak a jég szorításai, lökései, surlódásai ellenében szerkezete tökéletességével kellett védekezni. Nansen csolnakja 5·96 m. hosszú, legnagyobb szélessége 1·88 m., mélysége 0·63 m. volt; a csolnak oldala két lemezből, a belső fenyőfából, a külső norvég tölgyfából állott, a kettő közt pedig erős vitorlavászonréteg növelte a csolnak rugalmasságát. Szerkezete, alakja kizárólag a jégtáblák nyomásához alkalmazkodott s hogy itt milyen alak felel meg legjobban, azt Nansen már a »Viking«-en tett első útján tanulmányozta.

A felszereléshez tartozott a hálózsák; ennek lehe-

tőleg könnyűnek és igen melegnek kell lenni; Nansen kettőt csináltatott, mindegyikbe három ember bujhatott be; ezek iramszarvasbőrből készültek, mely sulyához viszonyítva a legmelegebb, noha hátránya az, hogy könnyen hull a szőre s a vizet nem sokáig állja. Hogy hárman feküdtek egy zsákban, az a meleget emelte, míg a zsákok sulyát csökkenté, mert három személyre való egy zsák könnyebb, mint három, egy személyre való zsák együttesen. A zsákokat Nansen, hogy a nedvesség ellen jobban óvja, vizhatlan vászonnal vonatta be s hogy a fej is védve legyen, egy leszijazható fejborítékot is varratott hozzá. Bizony, mikor hárman bebujtak egy ilyen hálózsákba s a fejborítót is magukra huzták s a földre feküdtek, az alaktalan tömeg amolyan kifordított börű medvére emlékeztetett.

Ruhát az expediczió tagjai alig vittek többet magukkal, mint a mennyi épen rajtuk volt akkor, mikor Norvégiát elhagyták; ruhadarabjaik közt prémes alig volt s a mit vittek is, alig használták, mert tetőtől talpig minden, a mi rajtuk volt, gyapjuból készült. A meztelen testre először egy vékony gyapjú inget és alsó nadrágot, e fölé egy vastagabb izlandi gyapjú alsó kabátot, e fölé a felső ruhát huzták, mely állott egy kabátból, egy térdig érő nadrágból és egy pár hóellenes harisnyából. Ez a ruházat rendkivül gyakorlatinak bizonyult s a gyapjú a nagy fáradalmaknál rendkivül egészséges, mert a kipárolgásnak szabad utat enged, míg a vászon, gyapot és állati bőrök ezt megakadályozzák. Természetesen arra legjobban kellett vigyázni utasainknak, hogy ne izzadjanak, mert ebből erős hidegeknél könnyen lehülés és ennek folytán megfagyás következik s ha melegük volt, egy-egy ruha-

darabot le kellett venni magukról s így rendszeres gyakorlat mellett annyira megedződtek, hogy 20—30 fokos hidegben egyetlen egy gyapjú alsó-kabátban utaztak s e mellett még izzadtak, mint valami nyári napon. Persze aztán, ha szél fútt vagy hóvihar dühöngött, mindent magukra vettek, sőt a gyapjú fölé még egy könnyű, teljesen vízmentes vitorlavászonruhát huztak, mely a szél átható hidege s a hó, eső és nedvesség behatása ellen védte testüket.

A lábon a rendes czipőkön kivül a Norvégiában általánosan ismeretes lapp czipőket viselték; a lapp czipő nyers bőrből készül, talpát egy darab lágyabb bőr képezi, mely oldalt fölfelé hajlik s egy másik a láb felületét borító bőrdarabbal van összevarrva; ez alá a lábra huznak egy pár vastag gyapjúharisnyát, egy pár vastag kecskeszőrharisnyát, melynek az a rendkivüli előnye van, hogy minden nedvességet magába szív és a lábat szárazon tartja. Ezek a lapp czipők, melyek a szki alkalmazásánál különösen jól beváltak, erősebbek mint a finn czipők, de nem oly melegek, mint azok; a finn czipők a rénszarvasökör lábának bőréből készülnek, de azt előbb 24 órán át erős lugban kicserzik s aztán úgy varrják össze, hogy szőre kifelé legyen; ha az ilyen czipőt megtöltik egy fűfélével (carex vesicaria), a lappok mezítlenül, harisnya nélkül dugják belé lábukat és soha sem fáznak benne. Nansen egyik lapp kisérője, Balto, egy pár ily finn czipőt ajándékozott Nansennek, s Nansen azt, hogy egyszer Grönland keleti partján felhuzta, Norvégiáig többé le sem vette. Az megtörtént, hogy a lapp czipőkben egy napi nehéz út után, harisnya, felső harisnya és czipő összefagyott a lábon, hogy alig lehetett arról lehuzni, de a finn czi-

pökkel ilyesmi nem történt soha meg. A kézen utazóink nagy ujjatlan keztyűt viseltek, de igen kemény hidegben, nagy szelekben e fölé még kutyabőr-keztyűt is huztak, szőrivel befelé. Az expediczió lappjai rénszarvasbőr-keztyűt viseltek, szőrrel kifelé; ha ezeket a füvel megtöltjük, ép úgy mint a czipők, kitünő melegek. Gyapjú-keztyűt csak akkor huztak föl az expediczió utasai, mikor a tudományos eszközökkel dolgoztak. A fejen gyapjú sipkát hordtak, fül- és nyaktakaróval, szeles vagy viharos időben pedig ép oly vizhatlan vitorlavászon sapkát huztak föléje, mint a ruhák fölé.

Nagy fontosságú az ilyen szánutazásoknál, hogy a szemet a hó és jég csillogásának fénye ellen védjük, mert ez hóvakságot okoz. Erre füstös szinü sötét szemüvegeket használtak, melyet oldalt drótkosár tartott, hogy oldalról és alulról se hasson be a jég és hó csillogó fénye. Használtak olyan fekete fából való pápaszemet is, melynek csak egy vizszintes hasítékán tekint ki a szem s a minőket a sarki népek is használnak; ez azért jobb a másiknál, mert nincs benne üveg s így a szem párája nem harmatosítja be az üveget s nem fátyolozza el a látást, de rosszabb annál, mert szükebb a szemhatár, a mi igen fontos akkor, mikor az ember hóczipőkön utazik s nem látja jól lába alatt a talajt.

A sátort Nansen úgy rendezte be, hogy azt öt darabra szét lehetett szedni s 2 oldal-, 2 végdarabból és a fenékből állott; e berendezés mellett mindegyik szánkóra jutott egy darab s azt a szánkó mindjárt vitorlának is felhasználhatta, ha pl. kedvező szél mellett vitorlás szánt akartak alkalmazni. A sátor anyagát könnyű gyapot képezte s kitünően szolgált úgy eső,

mint szél és hó ellen. De mert a sátor öt darabból állott, bizony megtörtént az, hogy reggel, mikor felébredtek s a hálózsák fejét kinyitották, az hóval volt elborítva, mit a szél a sátor részeinek összeillesztési helyén fujt be. A sátor csak akkora volt, hogy a két hálózsák benne elfért a fenéken; három rudja volt, kettő oszlopszerűen állt, a harmadik fent ezeket mestergerendaként köté össze, mindhárom bambusznádból s a két rövidebb a szkihez is szolgált; a sátort a földhöz vaskampók akaszták le s mindezekkel együtt az egész sátor mindössze 8 kilogrammot nyomott.

A főzőkészülék fontosságát oly vidéken, a hol minden meg van fagyva, bárki könnyen elképzelheti; ennél a legfőbb czél az, hogy az égésre használt anyag a készülék szerkezeténél fogva teljesen kihasználható legyen s így az expediczió egyik legfontosabb felszerelése, az alkohol, a legkevesebb sulyra legyen leszorítható. Noha a spiritusz sulyához viszonyítva, a legnagyobb meleget fejti ki, de mert folyékony és mert iható, a sarkutazóra veszedelmes; a szétfolyás ellen erős tartályokkal kell gondoskodni, s hogy meg ne igya az ember, methyl-alkohol hozzávegyítése által kell élvezhetetlenné tenni. Nansen főzőkészüléke a Greely-félén alapul, de Schmelek sokat javított rajta s ezzel a készülékkel 40 fokos hideg hóban és csaknem ugyanoly hideg levegőben egy óra kellett arra, hogy a főzőedény forró csokoládéval s a felső edény vízzel megteljék, mely utóbbi néhány fok meleg volt a fagypont felett s akkor rendelkezésükre állott 5 liter csokoládé és 4 liter víz, a mihez, ha vigyáztak, 0·35 liter spiritusz elég volt. S hogy az olvadásra a test melegét is értékesíthessék, minden embernél egy hóval töltött vaspléh-

palaczk is volt, melyet lapos alakjával s lekerekített sarkaival az utazó egész könnyen viselhetett a mellén.

Az élelem az ily szánutazásnál természetesen főleg szárított anyagokból áll, mert ezek sulyukhoz képest legtáplálóbbak. A légmentesen elzárt anyagok ugyan egészségesebbek és könnyebben emészthetők, de sulyosabbak s így csak keveset vihetnek belőle. Nansen előre kiszámította, hogy személyenkint és naponkint $^1/_4$ kg. szárított hust, ugyanannyi zsirt s valamivel több szárított kenyeret s ehhez még más anyagokat, mint csokoládét, czukrot, huspeptont, borsólevest stb. fognak enni, mi összesen valamivel több egy kg.-nál; ez aztán tartalmazott 200 gr. fehérnye-anyagot, 240 gr. zsirt s 230 gr. liszt és czukoranyagot. Egy porosz katona kap naponkint 191 gr. fehérnyét, 63 gr. zsirt s 607 gr. liszt és czukoranyagot; feltünő, hogy Nansenék a liszt és czukoranyag rovására megfelelő értékü (100 gr. zsirnak 230 gr. liszt vagy czukor tápértéke felel meg) zsirt vettek, de ezt a sarki tájak nagy hidege teszi szükségessé, mert a nagy hidegben az emberi szervezetnek több szénhydratra van szüksége. Nansen vitt magával Beauvais-féle libamájpástétomot is, de ez az úton nem vált be, mert tápértékéhez képest nagyon nehéz volt s mert vizet tartalmazván, úgy megfagyott, hogy baltával kellett szétütni s a hóról morzsánkint összeszedni. Kitünőnek bizonyult a Rousseau-féle huspor, mely igen tápláló és izletes. Meleg folyadéknak reggel csokoládét, este borsólevest ittak. Vittek ugyan kávét és theát is, de ritkábban éltek vele, különösen a kávéval, mely melegit ugyan, de annyira izgat a sarki ég alatt, hogy az utas aludni nem tud tőle; a thea ellenben sokkal kevésbbé árt és a szomjuságot sokkal jobban oltja.

Nansen azonban ellene van minden izgató szernek s így különösen a szesznek és dohánynak, melyek nélkül eddig sarki utazást képzelni sem lehetett. Nem tekintve az álmosító hatást, melyet a szesz a kitartásra gyakorol, a mennyiben a testhőmérsék csökkentése és az emésztési működés lejebb szállítása által is ártalmasan hat — elgyengíti az erélyt és vállalkozó erőt s különösen akkor, ha az ember már ki van merülve, ki van éhezve s csaknem fagyva. Ott van a Greely-expedició rettenetes példája, melynél az egyik résztvevő, a bátor Rice, a ki mikor már halálosan kimerült, kiéhezett s csaknem megfagyott, abban a reményben, hogy meggyógyul, új erőre éled, egy üveg rumot hajt fel, hogy aztán attól hirtelen haljon meg barátja karjaiban, ki letépi róla ruháit, csakhogy merevedő tagjaiba egy kis meleget leheljen. Nansen expedíciója az első, mely szeszszel a sarkvidéken nem élt s a siker fényesen igazat adott neki. És ugyanez áll, noha sokkal kisebb mértékben, a dohányról is; nagy erőmegfeszítéseknél ez is nagyon ártalmas s épen az olyan expedícióknál, a hol a táplálék nagyon is ki van mérve, zavarja az emésztést, elálmosítja a test erőit, korlátozza az idegerőt, a kitartást, a szivósságot.

A felszereléshez tartozott még két puska, egy fényképkészülék és mindenféle tudományos vizsgálatokra és megfigyelésekre, valamint apróbb kézi munkákra szükséges eszközök.

III. Norvégiától Izlandig.

Nansen, hogy Grönlandba jusson, azt tervezte, hogy Izlandba utazik s onnan norvég fókahalászhajón akart Grönland keleti partjára hajózni. Egy fókavadásszal csakhamar megegyezett abban, hogy hajója, a »Jason«, őt és kiséröit Izlandból elviszi, hogy aztán valahol Grönland keleti partjain letegye, Nansen pedig kötelezte magát arra, hogy a »Jason«-nak e miatt semmi anyagi vesztesége nem lesz s miatta a fókavadászatot elhanyagolni nem fogja. A »Jason« kapitánya, Jakobsen Móricz, nyugodt ember és a jeges tengeri hajózásban igen tapasztalt volt s Nansennel abban állapodtak meg, hogy junius elején fogják Izlandot elhagyni.

Május 2-án Nansen elhagyta Krisztianiát s Kopenhágán és Londonon keresztül Leith-ba utazott, a hol az expediczió többi tagjaival kellett találkoznia, a kik Krisztianiát egy nappal később hagyták el, hajóval mentek Skócziába s magukkal vitték az expediczió egész felszerelését is. Sok értelmes ember komolyan rázta fejét s fájdalmasan szorított velük kezet, mikor elutaztak. Nem mondták, de arczukon visszatükröződött gondolatuk: »Utoljára látjuk egymást!«

Kopenhágában Nansen felkereste Holm-ot, a dán expediczió vezetőjét s tőle igen sok gyakorlati utasítást

és tanácsot s Grönland keleti partjának jégzajlásáról sok részletes értesítést kapott. Itt találkozott Nansen Maigaard kereskedősegéddel is, a ki Pearyt 1886-iki expedicziójában kisérte el Grönland jeges belsejébe; azon igen kevesek közül való volt ő, a ki világos fővel vizsgálta az expedicziót jövőjét s egyáltalában nem tartotta lehetetlennek, hogy Grönlandon keresztül utazzanak.

Leith-ban találkozott Nansen az expedicziót tagjaival, a kik igen jól érezték magukat, mert a lakosság igen barátságosan fogadta őket. Május 9-én este végre a »Thyra« nevű dán gőzösre szálltak, mely Leithtől valamivel északra Grantonban horgonyzott s mely épen Izlandba készült s egyike annak a két dán hajónak, melyek Dániát Izlanddal állandó összeköttetésben tartják. Éjfélkor az expedicziót tagjai még egyszer elbucsuztak utolsó barátjaiktól s a hajó elindult, hogy a sötét éjszakában a messzi északra vigye őket.

Távol az Északi-tengerben a tengerjárástól és hullámveréstől ostromolva, néhány kis sziget fekszik: ezek a Farőer-szigetek. Több mint ezer esztendeje fedezték fel azokat a norvégek, meg is telepedtek rajtok s azóta a szigetek az egész hosszú időn át Norvégiához tartoznak. Ma már azonban csak egészen kivételesen téved egy-egy norvég e szigetekre. Az egész világtól elzárva, ott kint a tengeren e szigetek lakossága egészen sajátságos életet él. A lakosság rég eltünt idők elkülönült maradékát képezi s csak a norvég ember érzi és látja, ha közéjök kerül, hogy egy törzsből származnak, mert az ősi norvég nép jellemének sok vonását őrizték meg s azt az ősi norvég nyelvet beszélik még, a mit a mai norvég már rég elfeledett. Magukra hagyva,

az északi nagyság emlékein élődve, a népnek egészen sajátos és ritka jelleme fejlődött ki, mely sajátságos és ritka, mint a föld, a melyen élnek.

A Farőer-szigetek a vulkáni működésnek köszönik létüket s bazaltból állanak, mely hajdan láva módjára megolvadt tömegekben tódult ki a földből; e folyamok azonban egyszerre tolultak fel és keményedtek meg, a mint ezt a szigetek meredek oldalfalai festői csoportokban látni engedik. Eredetileg az egész szigetcsoport egy darab föld volt, de mert a bazalt laza, a hullám csapása erős, a tenger, az eső, a fagy, a jég az egykor hatalmas szigetet apró morzsákra tördelte, hasgatta, az egyes szigetecskék közé csatornákat ásott s úgy választotta el őket egymástól. Csak ha látja az ember, hogy a tenger egész erejével mint szökken fel a szigetekre s az Északi-tenger komor és hatalmas hullámai mint gördülnek feléje s egy a mást üzve, a sziklavárak talpán mint tornyosulnak egymás tetejébe, hogy kőszálakat hasgassanak és barlangokat vájjanak, csak ha látja, hogy a hullámtorlódás mint tobzódik a maga vájta barlangok ürében s kavarogva csattan fel a szikla sikos meredélyén, hogy magasra szökve, tajtékja becsapjon a sziget lapjára is, csak akkor értjük meg e szigetek vihardulta ábrázatát, melyet szóval leirni nem lehet.

Nansenék hajója lassan közeledett a Farőer-szigetek felé; két napi hajózás után a legszebb időben érték el a legdélibb szigetet, Suderőt; innen azonban friss szellő és sürű köd kisérte őket, de azért még láthatták a Kis- és Nagy-Dimont is, melyek szintén bazaltszigetecskék, roppant meredekséggel emelkednek ki a tengerből s rengeteg tengeri madár buvó fészkéül szolgálnak. Nagy-Dimonnak egyetlen telepitvényese van s

annak a telke — háza és udvara — a sziget déli oldalának egy ormán áll; ennek magános élete van nagyon, mert nyáron a sziget még csak megközelíthető, de télen, november elejétől márczius végéig, hajó nem fér oda, legfeljebb csolnakkal lehet odajutni, ha épen valami miatt szükséges, a mit a szigetről jelzéssel adnak a szomszéd szigetek tudtára. A szigetlakókkal egyszer megtörtént, hogy november közepén kialudt a tüzük, nem volt gyufájok, hideg ételekkel kellett élniök s a hosszú téli estéken nem volt tüzük, mi melegítsen és világítson nekik. Délután a »Thyra« elérte Torshavnt, a Faröer-szigetek fővárosát, mely a tisztikar székhelye s melynek meg van a maga lapja, a »Dimmalätting« (hajnal hasadás), mely färing (így hívják a Faröer-szigetek bennszülötteit) nyelven minden szombaton jelenik meg.

Torshavn megerősített hely, három ágyúval, 12 katonával; erődje fallal van körülvéve, magaslaton áll, míg a város két öböl mellett fekszik, kissé egyenetlen talajon, közelebbről dombokkal, távolabbról hóborította sziklákkal körülvéve. A lakosok, mint a färingek általában, halászattal és kecsketenyésztéssel foglalkoznak; kecske annyi van itt, hogy minden lakosra 18 esik. A »Thyra« szombat este érkezvén ide s a vihar miatt az éjet itt kellvén töltenie, Nansenék megláthatták a färingek szombati tánczát is; a legsajátságosabb tánczez; a tánczolók páronkint, minden rend nélkül összefogódznak egy nagy körben s lomha, vonszolt polkalépésben haladnak körben valamely dán, färing vagy hősi dal egyhangú, vontatott dallama mellett. Így kereng az egész kör egy vagy két óra hosszat, minden változatosság nélkül. És ez a färingek egyetlen tánczа, mely

valószinüleg még az ősi norvégről maradt reájok, melyhez hasonló Izlandban is fennmaradt a mult század végéig.

Hétfőn reggel a kis Klaksvig kereskedő-városkába mentek Nansenék, mely a Faröer-szigetek legészakibb kikötője; itt mindössze két órát tartózkodtak s miután a sziget remek alkotásában gyönyörködtek, ujra tengerre szálltak s Izland felé vették útjukat. És most már érezték, hogy északibb tájak felé haladnak; a lappok persze a maguk iramszarvasbőr ruhájukban nem fáztak, de a kiknek nem volt prémes ruhájuk, a levegőt mégis hüvösnek találták, a mi fölött Ravna és Balto, a két lapp szerfelett megijedt, mert biztosra vették, hogy a ki már itt fázik, az Grönlandban elpusztul a hidegtől. Különben a hajón Ravna a tengeri betegségben szenvedett, Balto a fedélzeten való alvást nem tudta megszokni s inkább valamely sarokba kuporodva aludt.

Már a Faröer-szigeteken rettenetes hirek keringtek Izland ez idei jégviszonyairól; a jég déli határa oly messzire terjed ki, a milyenre »emberemlékezet« óta nem volt eset; azt mondák, a keleti part teljesen megközelíthetetlen; Nansenék e hirek valóságáról hamarosan meggyőződhettek, mert már 24 órai út után Izland keleti partjaitól 30 mfdre jégre találtak. Tovább északnak haladtak, abban a hitben, hogy a partot talán észak felől érhetik el, de a fáradtság hasztalan volt. Vitorlásokkal is találkoztak, a kik ugyancsak arról értesíték őket, hogy a jég messzi északra terjed ki.

A következő napon, szerdán, május 16-án reggel ujból megkisérlette a »Thyra«, hogy a keleti partot egészen délen, Bernfjordnál el érje, de már 20 mfdre a parttól a jég az előrehaladást megakadályozta. Nem volt mit tenniök, tehát délnek fordultak s a kedvező

széllel Izland festői hegyes déli partja mentén vitorláztak. Délután és este elhagyták Izland legmagasabb csucsát, az Oeräfajökullt, mely közvetlenül a tengerből 1960 méterre emelkedik fel. Nagyszerű látvány volt, mikor a lemenő nap utolsó sugarai a hegy hóborította oldalait és a csucsot takaró ködfátyolt bearanyozták. Az Oeräfajökull régi vulkán s noha ritkán működik, de olyankor nagy károkat okoz; a XIV. század közepén egy kitörése 40 telket sülyesztett mindenestől a tenger alá s a tenger 30 öles mélységei fölé a kihányt törmelékből szigetet alkotott; utolsó kitörése 1727-ben volt s szintén nagy károkat okozott.

Május 17-én a »Thyra« a Westmanna-szigetekhez közeledett, melyek Izland déli partjának közepétől délre néhány mfdre fekszenek; a magas bazaltszigetek közt siklott a hajó a kikötőbe, Heimaey-be, hol horgonyt vetett; ez a szigetcsoport legnagyobb s egyszersmind egyetlen lakott szigetén fekszik; a »Thyra« itt csak néhány óranegyedet tartózkodott s aztán folytatta útját a part mentén, míg délután elhagyta Reykjanäs-t Izland egyetlen világító-tornyával, mely egy a tengerbe merészen kiszökellő magas ormon áll s melyet az utolsó években a földrengések sűrűbben meglátogattak; az utolsó alkalommal a torony megrepedt s a szikla egy nagy darabja a tengerbe zuhant s így el lehetünk rá készülve, hogy egy napon az egész világítótorony el fog tünni a föld színéről. Innen széllel és erős hullámzással küzdve, a »Thyra« végre éjjel Izland fővárosába, Reykjavikba érkezett.

Noha itt Nansenék nem soká késlekedhettek, a legközelebbi nap reggelén mégis maradt néhány órájuk a város megtekintésére. Reykjavik nem nagy város, mind-

össze 3—4000 lakosa van s apró faházakból áll, melyek egy sikon vannak szétszórva. Csak két kőépülete van, az egyik az althingház, melyben Izland képviselői ülésez-nek, a másik a dom; mindkettő lávából épült, a miben a sziget igen gazdag, mert hiszen a sziget főalkotó része az. Az althing előtti nagy gyepes téren, az Austarvöl-luron, az izlandi családból származott Thorwaldsen bronzszobra áll. Reykjavik hires rendkivüli sok hiva-talnokáról, van vagy 40 s így minden száz lakosra esik egy. Igazán azt hinné azt ember, gazdag országban van, hogy ily nagy személyzet képviseli az államot.

Napvilágon hagyta el a »Thyra« Reykjavikot és Snefellsnäsnek indult, hogy onnan Nansenék kiindulási pontjához, Isafjordhoz jusson. A hajó este, épen nap-lenyugtakor, haladt el Snefellsjökull alatt, mely vén vulkán s 1413 m. magas, kitünő útmutató a tengeré-szeknek. Május 19-én reggel hideg, havas és erős szél fogadta utasainkat s a part magas bazaltszikláit tövükig hó takarta s a tengerben egyes uszó jégtömböket lát-tak. A közeli nagy jég előhirnökei voltak ezek. Ekkor Oenundarfjord közelében voltak s miután a szél viharrá fajult s rettenetes hófuvást hozott magával, a fjord biztos kikötőjébe menekült a »Thyra«. A vihar ezalatt rohamosan fokozódott s Nansenék már itt szerezhettek némi fogalmat arról, hogy e sarki vizeken mit jelent egy vihar. A fedélzeten senki sem tartózkodott szíve-sen s ha ki is kukkantottak egy pillanatra, hirtelen visszahuzódtak. Szerencsére a kikötő biztos és jó volt s vidáman töltötték az estét, mert hiszen pünkösd elő-estéje volt. A vidékből, a szigetekből úgy sem láthattak semmit, legfeljebb a sziklák tövét, kezdetben kopáron, de később vastag hólepellel borítva, s utasaink csak-

hamar benn voltak a télben — május közepén. Az örökké vidám Nansen pedig arra gondolt, hogy ezen a havas vidéken mily jól lehetne szkivel futni.

Következő reggel utasaink már Isafjord előtt ébredtek fel, a hol a megállapodás szerint partra kellett szállaniok. S a mint Oerundafjordban telet találtak, úgy volt az itt is: a meddig csak a szem látott, hó borított mindent. Isafjord különben Izland három városa közül nagyságra a második s kicsiny fjord mellett magas sziklák közé ékelve fekszik.

Isafjordban azt mondták Nansennek, hogy a zajló jég határa nincs messze észak felé s az Északi-foktól délre terjed ki; a tenger egy erősebb északi áramlása pedig annyira délre kergetheti azt, hogy a fjord bejárását is elzárja s így a »Jason« elé esetleg oly akadályok gördülnek, hogy nem juthat be a kikötőbe s nem veheti fel az expedicziót tagjait. Hogy ennek az esélynek ki ne tegye magát, Nansen elhatározta, hogy a délre fekvő Dyrafjordba megy, melyet a jég soha sem zár el s ott várja be a »Jason«-t. E határozat teljesen megfelelt a kapitánynyal való megállapodásnak s így Nansen levelet hagyott Isafjordban, melyben a »Jason« kapitányát értesítette, hogy ők Dyrafjordban várnak reá s aztán hajóra szállva, folytatták útjukat.

Másnap, mikor utasaink a fedélzetre mentek, pompás időben vitorláztak be a szép Dyrafjord nyilásán. A tél ez alkalommal a hegyekbe huzódott vissza s a partról üde tavasz mosolygott az utasok felé. A »Thyra« a fjord kereskedelmi városkája előtt, Thingeyre kikötőjében horgonyt vetett s Nansen itt bucsút vett a hajótól s annak derék kapitányától és legénységétől, a kik az első percztől kezdve mindent elkövettek, hogy az expe-

diczió tagjai a hajón minél kellemesebben érezzék magukat. A hajó személyzete dörgő éljenzéssel kisérte az expediczió tagjainak partra szállását; Thingeyrében pedig dörgő éljenzéssel fogadta őket Gram konzul, kinek a »Jason« megérkeztéig szivesen látott vendégei voltak mindannyian.

Thingeyre kereskedelmi városka, mely nevét annak köszönheti, hogy egykor ott tartották a thinget — a képviselőházi üléseket — s tengerbe nyuló zátonyon — melynek izlandi neve: eyre — fekszik. Ez a földnyelv nem egyéb, mint egy törmelék kúp, morena, melyet régen valamikor, mikor Izlandot még jég és hó takarta, az a glecser — jégár — tolt előre, mely akkoriban a fjordot töltötte ki, vagy legalább is azt kimélyítette, kifejlesztette. A városkát mindkét oldalról bazaltsziklák veszik körül, míg a háttért a 910 m. magas Glamujökull zárja be, mely, mint az egész vidék, szintén bazaltból áll, a nyugati partvidék legmagasabb kupja s maga is kis szigetet képez, melyet csak keskeny földnyelv fűz Izlandhoz.

Egy napon Nansenék megmászták a Jökullt, magukkal vitték a szkit is, mert úgy látszott, hogy fent a hegyen vastag puha hóréteg fekszik. Mire felértek a hegyre, csalódniok kellett, mert a hó kemény volt, melyen biztosan haladtak előre, melyen azonban a szkivel is futhattak. A kiránduláshoz Nansenéknek a leggyönyörübb tiszta időjárás kedvezett s a csucsról felséges kilátás tárult eléjük. Egészen sajátságos tájkép, egy feltünően lapos és kiterjedt hólepte fensik ez, mely minden oldalról meredek falakkal áll a tengerben; a háttérben a tengerből, a kupos alakjáról könnyen felismerhető Snefellsjökull merül fel, míg a partokat a

fjordok — a régi glecserek medrei — csipkézik ki. Visszafelé a meredek sziklafalakon szkivel futottak le Nansenék, az aczélos szki a kemény havon úgy futott, mint az üvegen. Balto azonban nem volt elég óvatos s egy kis sziklafokon megbotlott s bizony térdét oly komolyan megütötte, hogy kisérőinek kellett őt hazavinni. Pedig mikor elindultak, Balto kevélykedett legjobban, hogy ő, a lapp, mily könnyen fogja a hegyet megmászni, igaz, könnyen fel is jutott, de mikor lefelé az első ugrásnál felbukott, a szánakozás daczára az egész társaság nevetett rajta. A baj azonban elég komoly volt s Nansen már arra gondolt, hogy Balto helyett egy izlandit visz magával, Balto azonban nem akart visszatérni, Ravna pedig megijedt, hogy Baltoval ő is kénytelen lesz az expedicziótól megválni; szerencsére rendszeres massage-val Balto lába is jobban lett, Nansen nagy gondtól, Ravna pedig nagy aggodalomtól szabadult meg.

Különben Thingeyreben gyorsan multak a napok; majd hegymászással tölték az időt, majd a fjordokban vadásztak, majd lovagoltak s paraszttelkeket kerestek fel. Különösen a lovaglás az apró kitünő izlandi lovakon nagyon mulatságos volt. Ha az ember hosszú, földig ér a lába a lovon, annak meg a háta olyan rövid, hogy a lovas mindig bizonytalanul érzi magát, mikor csuszik le arról, de mikor aztán a ló a leggyorsabb galoppban kezd vágtatni úttalan helyeken, a hol a kő a lópatkó alatt tovagördül, mocsarakon, a hol a ló csaknem elmerül, patakokon és hegyszakadásokon keresztül, vagy meredek lejtőkön hegynek föl és sikos sziklalapokon, szóval oly területen, a hol egy közönséges ló az első lépésnél lábát töri, míg az izlandi vágta-

tását meg sem lassítva, egy lépést sem hibázik, akkor tudjuk meg igazán, mily kiváló jószág az izlandi ló. A csodálkozás azonban legnagyobb fokát akkor éri el, ha a lovas hegyi patakhoz ér; a ló vagy merészen átszökken azon, vagy uszni kezd, de úgy, hogy gazdája, ha lábait a ló nyakára teszi, teljesen száraz marad. Az ilyen ló pedig az olyan országban, mint Izland, a hol sem utak, sem hidak nincsenek, megbecsülhetetlen. Nansen az expedició számára vett is egy ilyen lovat, de mert egy hónapra való abraknál többet nem tudott kapni, nem sok hasznát vehette, pedig ez a fajta ló az ily expediczióban kiváló szerepet nyerhetett volna.

Egy nap reggel Dyrafjord kikötőjébe háromárboczos hajó érkezett; »Fylla«, a dán hadi hajó volt az, a mi persze a városka lakói között nagy öröm forrása lett. Nansenék és a tisztikar közt csakhamar benső barátság fejlődött ki s néhány igen kellemes napot töltöttek a hajón.

E közben Nansen várakozási ideje is végéhez közeledett; immár minden nap készen kellett lenniök arra, hogy a »Jason« a fjordban megjelenik, hogy elvigye őket; s az indulás időpontjának közelgése már türelmetlenné tette őket. Junius 3-án — egy vasárnapon — délelőtt a fjord nyilásában egy gőzöst pillantottak meg, mely prüszkölve közeledett; senki sem tudta, hogy miféle hajó lehet az, de csakhamar abban egyeztek meg, hogy az valamelyik kicsiny czethalászhajó, Isafjordból. A hajó elvonul a »Fylla« előtt, norvég zászlóval üdvözli azt s a kikötőben horgonyt vet, csolnakot bocsát le, melylyel a legénység egy része partra evez. Nansen öröme kimondhatatlan volt, mikor az első emberben, ki a partra szállt, Jakobsen kapitányt, a

»Jason« derék vezetőjét ismerte fel. A kapitány aztán megmagyarázta, hogy került idegen hajóval ide. A »Jason« Isafjordba szerencsésen megérkezett, Nansenéket nem találta ott s így értük Dyrafjordba akart menni, a szél azonban nem kedvezett s a nehéz vitorlázattal bajos lett volna a szél ellen gőzzel haladni. Az isafjordi norvég czethalász társaság igazgatója, Amli úr oly szeretetreméltóan szives volt irányukban, hogy egyik gőzcsónakját, az »Isafold«-ot elküldte értük Dyrafjordba.

Nansenék táborában az »Isafold« megérkezése egyszerre élénk mozgalmat indított; most már mindent rendbe kellett hozni s nem volt segítségben hiány, mindenki akart egy-egy darabot podgyászukból a hajóra vinni. Általános érdeklődést keltett az, mikor a kis izlandi lónak a hajóhidra kellett lépnie. Szegény állat nagyon nehezen szánta rá magát, csaknem be kellett vonszolni oda és ha tudta volna, minő sors vár reá, bizonyára egyáltalában nem szállott volna a hajóra. S mikor aztán minden rendben volt, Nansenék is bucsút vettek Gram konzultól és dyrafjordi új barátaiktól, felszálltak a hajóra, elhagyták a fjordot s a tengeren észak felé haladtak. A »Fylla« utolsó üdvözletül a norvég nemzeti dalt játszatta el zenekarával, melynek hangjai sokáig kisérték utasainkat a tengeren.

Még ugyanazon este az »Isafold« a »Jason« erős üdvlövései között vetett horgonyt Isafjordban. A »Jason« teljes lobogódiszben várt Nansenre s mikor fedélzetére lépett, a hajó 67 emberből álló személyzete dörgő »hurrah«-kiáltással fogadta. A »Jason« különben fókavadászatról jött s igen szép eredménynyel dolgozott, eddig mintegy 500 fiatal és 1100 vén fókát fogván el.

IV. Hat hét »Jason« fedélzetén.

UNIUS 4-én este, a legpompásabb napfénynél szedte fel a »Jason« horgonyát s a mint a hajó a fjordot elhagyta, a lenyugvó nap utolsó sugaraival aranyozta be Isafjord bazaltszikláit s míg a sziklák nyugoti oldalai az esti napfényben mosolyogtak, a hasadékokban és vízmosta szakadásokban komor és hideg árnyék, éjszakai sötétség honolt már. Nansen utolsó bucsút intett Európa e végső darabjának, aztán letünt az a szemhatárról s kint voltak a nyilt tengeren.

A mint a »Jason« a parttól eltávolodott, a sirályok (Larus tridactylus) százakra menő serege csatlakozott a hajóhoz, mint egy kiabáló fehér felhő, majd uszva a levegőben mozdulatlan szárnyakkal, majd hirtelen lecsapva a tenger tükrére, majd könnyen lebegve, kaczagó vijjongással, majd a kék ég messziségébe felemelkedve. Itt volt az alkalom, hogy Nansenék a repülő madár lövésében gyakorolják magukat. A legtöbb lövés nem talált s mikor egyszer egy golyó egy madarat mégis megsebzett s az lankadó erővel, hanyatló élettel hullott alá a víz szinére s társai jajgató visitással, mintegy szemrehányólag röpködték körül, megesett rajta a vadász szive s vége volt — a fegyvergyakorlatnak.

Halászni kezdtek, mert csak nem hagyhatták el

az izlandi vizeket, míg annak friss halából lakomát nem csapnak. A hajó kissé megállt, kibontották a horgokat, felcsalizták s kivetették a tengerbe; feszülten tapadt a szem a horog fonalára, most megrándul az s egy másik mozdulattal pompás halat — az elsőt — rántják ki a fedélzetre. S azzal megindult a nemes verseny, ki tud többet fogni. S fogtak hamarosan annyit, hogy az egész hajószemélyzet jól lakott belőle.

A nap elmerült a tengerbe, nyugaton és északon még izzó a levegő s kezdetét veszi a felséges északi éj. Fölöttük a sokszinű ég, alattuk a tükörsima tenger, s a kettő közt a fekete »Jason«, melyet zakatoló gépe nyugat felé kerget. Mögöttük kékes ibolyaszinbe burkolózva mind jobban a tengerbe sülyed Izland sziklás partja, s vele a szülőföld egy darabja, egy utolsó morzsája. Mögöttük a haza és az élet, de mi van előttük? Talán a halál, vagy talán valami nagyon szép, hiszen az indulás a nagy útra oly felséges!

A »Jason« már a következő napon, junius 5-én elérte a jeget, mely messzi délre terjedt le. A zajló jég volt előttük, mely meghazudtol minden képzeletet. Egyhangú és egyszerű az s mégis sajátosan és mélyen hat a kedélyre. Kicsiben a végtelenig váltakozó alakja van s szine a kék és zöld minden árnyalatában játszik és tükröződik, de nagyban ez a hatalmas természet épen egyszerű ellentétei által hat. A zajló jég, mely mint hatalmas fehér felület szikrázva és csillogva terjeszkedik ki, a meddig csak a szem elér s fehér visszfényt ver vissza a levegőbe és a felhőkre, — a sötét tenger, mely a fehér jégfelületek mellett csaknem szénfekete, — s az egész egyhangú tájék felett az a sajátos északi ég, mely majd fehéres kék, majd fenyegetőn

sötét, s majd rohanó felhökkel van borítva, majd sűrű ködbe burkolva, majd izzó a nap felkeltétől vagy annak lenyugvásától, ez az, a mi a nyári napokon hat. S ha eljő a zord évszak, akkor a nap szerepét azok a csodás éjszakák váltják fel, melyeken a csillagláng és északi fény játszik a fehér mezőkön, vagy a hold, mely fájdalmasabban, mint a föld bármely pontján másutt, futja meg néma pályáját e kietlen, kihalt természet felett. Az égnek itt e tájakon sokkal nagyobb jelentősége van, mint bárhol másutt, mert a vidék itt mindig ugyanaz marad s csak az ég ad neki más szint és hangulatot.

A jeges tengerek zajló jegét nem szabad egy egységes összefüggő felületnek képzelni; kisebb-nagyobb jégtáblákból összetorlódott tömeg az, mely 6, sőt 12—15 méter vastag is lehet. Hogyan keletkeznek, honnan jönnek, biztosan még ma senki sem tudja, ennek a folyamatnak valahol egészen északon nyilt tengeren kell megtörténnie, ott, hol élő ember még soha sem járt. A tenger sarki áramlása aztán dél felé hajtja ezt a jeget Grönland keleti partjai mentén, a hol a tenger a nagy, összefüggő felületeket szétszaggatja, s így kisebb darabokban sodorja tovább dél felé; ha aztán a tengerjárás erős, a jégtörmeléket egymásra tolja, feltorlaszolja, sokszor 6—8 m. magas jéghegyeket alkot.

A »Jason« a jég mentén napokon át haladt déli irányban; junius 6-án Staallyerghukot pillantották meg utasaink, mely számításuk szerint 8 földr. mérföldre lehetett tőlük. Junius 7-én egy jégcsúcshoz érkeztek, melynek alantas tábláin borjufókát pillantottak meg, s a »Jason« kapitánya elhatározta, hogy kisérletképen kiküld néhány csolnakot a fókák vadászatára. Az egyik őrség minden csolnakját, tehát az összesek felét hama-

rosan felszerelték. Sverdrup kapitány és Dietrichson hadnagy, a kik fókafogásban soha sem vettek még részt, szinte égtek a vágytól, hogy e fókahadat közelről láthassák s rájuk lőhessenek; nagy volt aztán az öröm, mikor már a csolnakban ültek, noha tapasztalatlanságuk miatt ez első vadászatukhoz kitanult vadászokat kellett melléjük adni. Csakhamar felhangzott köröskörül minden irányból a durrogás, de azért a tüzelés nem volt élénk, mert csak majd itt, majd ott dördült el egy lövés, nem úgy, mint mikor a vadászat hevében mindenfelől durrog és villámlik. Már ebből láthatták azok, a kik a »Jason«-on maradtak, hogy csak egyes, főleg fiatalabb fókák voltak a jégtáblákon. Mikor a csolnakok visszatértek, délután az őrség csolnakjai mentek a vízre. Csodálatos, hogy hajóval a fókákat sokkal jobban meg lehet közelíteni, mint a kis csolnakokkal, mert míg ezek láttára már messziről a víz alá merülnek, a hajóval azt a jégtáblát is meg lehet lökni, melyen a fókák pihennek, és a fóka meg sem mozdul. A nap vadászatának eredménye 187 fóka volt, a mi nem épen sok; többnyire fiatal állatok voltak: »fóka-malaczok«.

Ugyanezen a napon a »Jason« utasai nyugat felé a jég közt több halászhajót láttak, s a következő napon egyik-másikkal beszélgettek is; igen természetes, hogy mind szivesen álltak szóba a »Jason«-nal, mely fedélzetén a hires grönlandi expedicziót szállította. Meglátogatta a hajót a »Magdalena« kapitánya s átvette a többi hajók számára a póstát, mert a »Jason« Grönland keleti partjaira törekedett s bizonytalan volt, hogy a többi hajóval találkozni fog-e? A Jeges-tenger e póstája rendkivül érdekes. Ha valamelyik hajó Izland körül jár, az átveszi a többi hajó számára is a póstát, s noha a

Jeges-tenger nagy, az mégis bizonyos, hogy a hajók találkozni fognak, mert maga a halászterület nem nagy, s a hajók egymástól nem szeretnek szétszóródni, mert attól félnek, hogy míg ők távol járnak, addig a többi hajó jó fogást csinál.

Később délután a »Geysir«-rel találkozott hajónk; a kapitány át is jött a »Jason«-ra, s annak tisztjeivel vacsorázott s egy jó pohár grogot ivott meg. A kapitány boldog és vidám volt, és senkinek sem volt szive hozzá, hogy értésére adják, hogy mióta hazáját, Tönsberget elhagyta, három gyermekét a diphteritis ölte meg. Így él az ember a Jeges-tengeren, még csak nem is sejti, mi történik a világban. Minden öröm és gond a fókák és fókavadászat körül összpontosul, s összedőlhet Európa, senki sem tudja meg azt itt. Az éjjel a »Morgen« hajóval találkoztak; épen a jégből jött az s három frissen lőtt jeges medve bőre uszott utána, hálóba kötve; ezt azért szokták tenni, hogy a bőr megtisztuljon. A három medvebőr Sverdrupot és Dietrichsont bántotta legjobban, mert legfőbb óhajuk volt az, hogy jeges medvét láthassanak és lőhessenek.

Másnap nyugatnak fordult a »Jason«, de a szél kedvezőtlen volt s így lassabban haladhattak, mint szerették volna, s ezt még az is lassította, hogy a jég minden öblénél fókát kerestek, de minden említésre méltóbb eredmény nélkül. Gyakrabban találkoztak azonban egy kisebb fajta bálnával (Hyperoodon diodon), ezek 5—6 egyénből álló csoportokban jöttek a hajó mellé s ott gomolyogtak vagy követték csendesen azt. Egészen különös állatok ezek, homlokuk felett kerek puha zsirpárna van, melyet rendesen kidugnak a vízből, a mi különösen a himeknél szokatlanul feltünő. Közben-

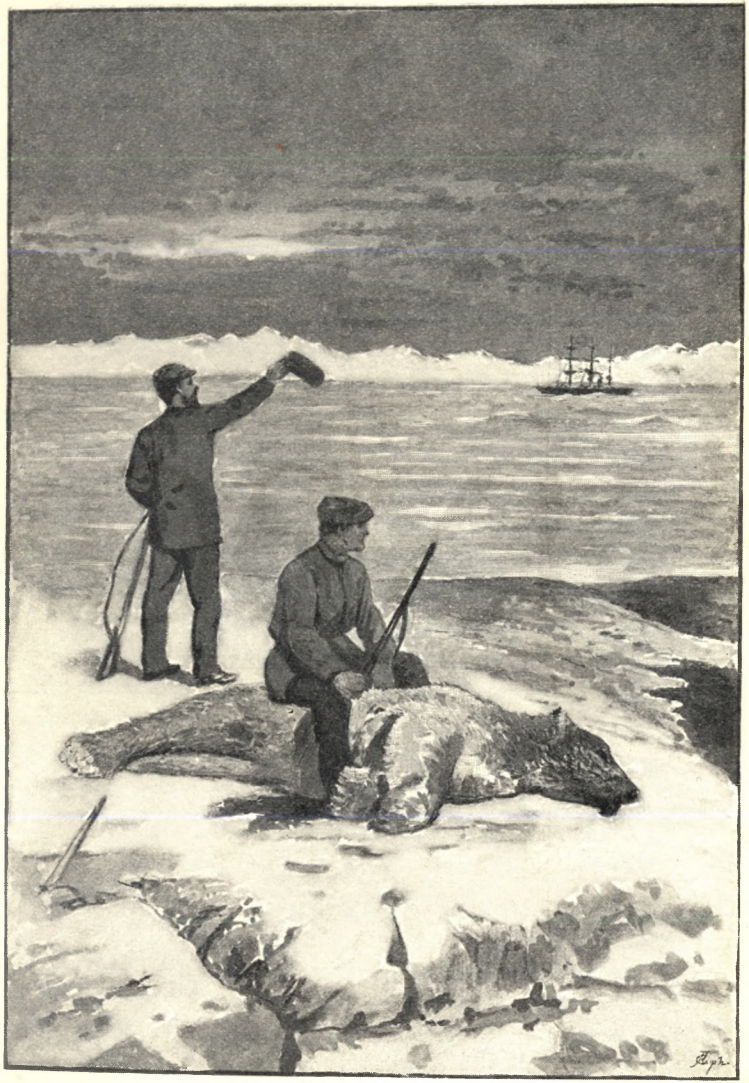
közben találkoztak a nagy kék vagy grönlandi bálnával, a modern állatvilág óriásával (Balenoptera Sibaldii). Már messziről lehet hallani, a mint közeledik, s látni, a mint orrából magasra löki fel a napfényben tündöklő vízsugárt. Közelednek és aztán előbb, mint az ember hinné, kidugják fejüket, majd széles hátukat a vízből, nagyot lélegzenek, mire hatalmas párafelhő száll fel a levegőbe — mintha csak a gőzkazán szelelőjét nyitnák meg — s aztán hátat fordítanak és eltünnek.

Junius 10-én ködös időjárás volt, utasaink több napon át megfigyelést sem tehettek s azt sem tudták, mily messzire jutottak már, csak az erős tengeráramlásból gondolták, hogy már erősen délnyugatra vitte őket a víz. Nansen szeretett volna már partra szállani, de nem találtak olyan pontot, a hol a jég széle nyugati vagy északnyugati irányban hajlik el; pedig a fókafogás ideje rohamosan közeledett s esetleg sokáig tartana, míg a »Jason« az áramlás ellenében ismét északkeletnek haladna, annál is inkább, mert most keleti szél fujt. A többi hajók pedig azalatt vadásznának, már pedig Nansen kötelezte magát, hogy a »Jason«-t expedicziója a fókafogásban nem fogja feltartani. A partra szállás kisérletéről mégis le kellett mondani s azt jobb időre halasztani, mert keleti irányban a »Jason« még úgyis visszatér a rendes vadászterületre, míg most a szél és áramlat ellenük volt.

Következő napon az idő kitisztult s utasaink földet pillantottak meg, — igen, földet, Grönland keleti partját, mely magas, csipkés sziklákkal emelkedett fel előttük. Ez a Dan-foktól északra levő terület lehetett csak s a hajó mintegy 15 mfdre lehetett attól. Keskeny és mély öböl nyomult be a jégbe e helyen, úgy látszik,

nagyon messzire terjed, végét nem lehet látni, még az árboczkosárból sem. S Nansen itt elhatározta, hogy ez öbölbe behatol, a mily messzire csak lehet. A szél kedvezett, gyorsan haladtak az öbölben; de csakhamar jég volt előttük. De a fókavadász merész, s a »Jason« vassarkantyúja erős; áttörik a jeget s nagy, nyilt, jégmentes vizen vannak; a partig, a míg csak a szem lát, sehol sincs több jég. Ez rendkivül biztató. Megmérik a földrajzi hosszúságot és szélességet, az é. sz. 65° 18′ és ny. h. 34° 10′ alatt vannak s igy még 13 mfdnyire a parttól. Ez mégis sok! De a reményt nem adják fel, néhány óráig ismét előre haladnak, de akkor az árboczkosárból »jeg«-et jelentenek; neki mennek a jégnek, de az vastag, mélyen fekszik s a hajó nem bir vele megküzdeni. Akkor 9—10 mfdre lehettek a parttól, de mert a jég nagyon egyenetlen volt, Nansen nem tartotta tanácsosnak a partra már itt kihatolni. Jobb lesz várni, míg a jég vékonyabb lesz. Az ugyan valószinű volt, hogy valahol északon a partot jobban meg lehet közelíteni, de a »Jason« fókahalász hajó volt s ha ott megkisérlik a jégen teljes erővel áthatolni, még a hajó be talál rekedni a jég közé s a legjobb vadászidőt elmulasztja. És igy Nansenék most bucsút mondtak Grönland keleti partjainak, melyet csakhamar sűrű köd zárt el előlük.

Másnap a »Jason« utasai arról győződhettek meg, mily erős itt a tenger áramlásának ereje: egész éjjel keleti szél kergette őket északkeleti irányban; másnap délután megint földet láttak, de körülbelül ugyanabban az irányban, mint előző napon; következő napon ismét északkeletnek mentek, de alig haladtak előre, mert szél és áramlás ellenük dolgozott. Végre aztán nyugati szelet kaptak s két napi út után elérték a többi hajót. Meg-

Grönland keleti partjai a szemhatáron.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

könnyebbülve sóhajtott fel a »Jason« személyzete, mert csakhamar kitünt, hogy míg ők távol jártak, a többi hajó sem fogott semmit.

János napján túl jóval vesztegelt a »Jason« a Dan-út e vizein, köd és rosz idő kergette őt összevissza, hullámok hajigálták ide-oda, de — fókáknak sehol nyoma sem! Majd másképen lesz Jánosnap után, biztatgatták magukat a fókavadászok. De elmult Szent-János estéje, el Szent-János napja, és még sok nap utána, változást azonban egyik sem hozott, csak az idő javult meg s pompás szivduzzasztó meleg napsugár ragyogott reájok. Ez legalább jó hangulatra ébresztette a társaságot, mert a míg a nap ragyog, nem szabad panaszkodni. A Dan-úton akkor vagy 14—15 hajó kóborolt, s az mind a »Jason« körül volt egybegyülve. Az egész raj egymást követve megy be az öblökbe s egymásután vonul vissza a nyilt vizekre. A mint egy hajó valamely öbölnek tart, a többi nyomban utána ered, s ha az első vadászatra készül, a többi legott követi példáját, ha az első megfordul, valamennyi leszerel és suhan ki a nyilt vizekre. És ez így ismétlődik nap nap után, hétről hétre. És ezen idő alatt Nansennek bőséges alkalma nyilt megismerkedni a fókavadászattal s megfigyelni a fókák életét, s Nansen az alkalmat ki is használta; hiszen a mi a többinek kenyérkereset volt, nála csak sportszámba ment.

A fókavadászat főczélja itt a tarajos borjufóka (Crystophora cristata). A tarajos borjufóka a legnagyobb fajta fókák közé tartozik s az Amerika nyugati partjain és a déli sarktengeren élő tengeri elefántnak legközelebbi rokona. A himnek az orrán a bőr beredősödése következtében egész tömlőszerű hólyagja van, mi

által valamennyi más fókafajtól megkülönböztethető; a nőstény orrán a bőr ugyan szintén redős, de azt felfujni nem tudja. Bőrének szine szürke s azon különböző nagyságú és alakú foltok vannak széthintve; ezek a fejen a legkisebbek, de aztán legsűrűbbek is, s a fej tőle csaknem feketének látszik. A him állat orra tömlőjét bámulatos nagyra fel tudja fujni, de ezt csak ritkán teszi, csak ha rendkivül fel van izgatva, pl. mikor meglövik.

A tarajos borjufóka nemcsak nagy, hanem rendkivül erős, sőt bátor állat, s ha támad, nem lehet támadását tréfának venni, mert a jégen épen nem ügyetlen, a vízben meg épen veszedelmes. Az eszkimók, kik bőrből készült csolnakjaikon — kajak-okon — vadásznak reá, nem ok nélkül félnek tőle, mert nem egy fizette meg életével a támadást. A vízben kitünő uszó és buvár, halakból álló táplálékáért a tengerek bámulatos mélységeibe száll alá; milyen mélyre, pontosan megmondani nem lehet, de következtethetünk abból, hogy gyomrában oly halakat találtak (Sebaster Norvegicus), melyek 100—150 m. mély vizekben élnek csak, tehát legalább is 4 atmosphaerányi nyomás alatt. Az állat erejét pedig legjobban mutatja az, hogy a vízből még olyan jégtáblára is fel tudja magát vetni, a melynek felülete 2—$2^1/_2$ m. magasan van a víz szine felett.

A tarajos borjufóka csaknem teljesen tengeri állat, a partokhoz nem huzódik, hanem főleg a zajló jégen és a zajló jéggel folytatja vándorlásait s igy megjelenik a Jeges-tengeren mindenütt a Spitzbergák, Labrador és a Baffin-öböl között; keleti határát, úgy látszik, a Spitzbergák képezik, mert a Novaja-Zemlya szigeten már nem fordul elő. Különben igen társas lény, s kisebb-nagyobb falkákban évenkint többször tesz vándoruta-

kat, melyek törvényszérűségét azonban ma még csak sejtjük. Bizonyos az, hogy Grönland nyugati partjain, hol az eszkimók vadásznak reá, egy meghatározott időben eltünik, de hogy hová, senki sem tudja. Valószinű az, hogy mikor télen vagy tavaszszal először tünik el teljesen, a parttól távol eső zajló jeget keres fel, hogy ott fiókáit békében és nyugodtan táplálhassa, melyek körülbelül márczius végén születnek. Április végén, vagy május elején aztán ismét mutatkozik Grönland partjain. Mikor junius végén vagy julius elején másodszor tünik el, akkor is a zajló jeget keresi fel, mert akkor vedlik, és ezen idő alatt nem szeret a vízben tartózkodni, hanem kimászik a jégre s ott sütkérez a napon; nyomukban egyes jégtáblákon gyakran egész halom szőrt talál az utas; ez időben igen keveset esznek s juliusban egészen lesoványodnak.

Vadászata juniusban kezdődik s ilyenkor az első feladat az, hogy reá találjanak, a mi gyakran igen nehéz, mert a jég épen nincs vele teleszórva, és a vadászhajók gyakran hetekig keresik, végighajózván a jég szélét, behatolván annak minden öblöcskéjébe, átjárójába, mi közben az árboczkosárból egy hajós állandóan távcsővel vizsgálja a jég felszinét. Ha aztán végre a hajósok egy falka fókát megpillantanak oly helyen, hogy a jégen keresztül hozzáférkőzhetnek, akkor erősen megfütik a gépet s a jégen minél gyorsabban kell áthatolniok és pedig lehetőleg közel a fókákhoz, mert különben az a veszély fenyeget, hogy egy más hajó is észreveszi a telepet s megelőzi őket. Minthogy a verseny szabad, a többi hajónak megtévesztésére ilyenkor a hajós ezernyi furfanggal él; másfelé hajózik, maga után bolondítja a többi hajót s mikor azok már megelőzik,

hátra marad, megfordul s telepét egyedül keresi fel. A hajón hirtelen eleven élet pezsdül fel, mindenki talpon van, mindenki a hajó előrészébe tolakszik, hogy lássa a fókát, a csolnakokat megvizsgálják, felszerelik, ellátják magukat kenyérrel, szalonnával, sörrel és tölténynyel, kiköszörülik késeiket, közben folyton leselkedve a zsákmányra. Végre megpillantják a jégen az első fekete pontokat s kezdődik a kormányosok munkája, a vezényszó gyorsan egymásután harsog, a kerék csikorog, a gép folyton fűlik s a hajó mennydörgésszerű robajjal nyomul a jégbe; csak a kapitány ül nyugodtan, megszemléli a harcz terét, megcsinálja tervét s a szerint adja ki utasításait, míg végre felhangzik a parancsszó: »Készítsd a csolnakokat!«

Örömrivalgás üdvözli a parancsot; mindenki felveszi vadász-ruháját, még egyszer jól lakik mindenki, aztán a hajó megáll, jön az új parancs: »fogásra fel!« s erre a legénység a csolnakokba nyomul, mindegyik megkapja a maga vadászát — mert egy csolnakba csak egy vadász ül, a többi evezős — s felhangzik az utolsó parancs: »le a csolnakokkal!« A csolnakok pillanat alatt a vizen vannak, mind a tíz egyszerre evezni kezd. A csolnak elején a vadász kémkedik, míg a csolnak végén a kormányos teljesíti a vadász rendeleteit, a többi 3—4 ember pedig evez. Végre elérnek a fókatelephez s megkezdődik a lövöldözés minden irányból, valóságos csatazaj támad. Persze minden vadász arra törekszik, hogy mint első térjen vissza a hajóra zsákmánynyal megrakodva; buzdítja is embereit, kik teljes erővel evezve, villámgyorsan röpítik csolnakukat a vizen. Ha a csolnak a fóka közelébe jut, óvatosan vigyázni kell arra, hogy a csolnak jégtömb mögé ne kerüljön, a fóká-

nak a csolnakkal egyenesen neki kell vágni, hogy a fóka szeme elől egy perczre se tünjék el, mert ha a csolnak azt hirtelen lepi meg, azonnal elmerül a vízbe. Ennek a magyarázata az, hogy a fóka, mikor a csolnakot először megpillantja, felemeli fejét, de ha a csolnak még messze van, rendesen visszafekszik a jégre. E közben a csolnak közeledik, a fóka ismét felemeli fejét s immár sokkal nagyobbnak látja azt; megbámulja a csolnakot, de már a vízbe is néz, nyugtalan lesz, közelebb huzódik a jég széléhez, kinyujtja a nyakát s magát a vízbe akarja vetni; e pillanatban azonban a vadász parancsszavára a legénység rettenetes üvöltő hangot ad; a fóka meghökken, bámulva figyel a csodálatos hangra, de aztán mégis csak összeszedi erejét, még egy mozdulatot tesz a jégtábla felé s a vízbe akar merülni. Erre azonban egy még rettenetesebb üvöltés hangzik fel, a fóka ujból kinyujtja nyakát, csodálkozva bámul, szeme a csolnakra rögződik, mely most már villámgyorsan repül feléje, aztán a jég széle fölé hajlik, a hátát meggörbíti s nyakát a víznek szegi; most már az ördögi zaj daczára is a vízbe akar ugrani, pedig a lőtávolságot a csolnak még nem érte el. A vadász, hogy az állat elmerülését megakadályozza, hirtelen magasba emeli puskáját s a jég szélébe, épen az állat alatt úgy lő be, hogy a hó és jégdarabkák az állat mellére és orrába repülnek. Ez a fókának már új dolog — ijedve huzódik a jéglapra vissza s a jég szélén ujra elgondolkozik, s míg ezen az új rejtélyen töpreng, a csolnak lőtávolba ér, az evezés megszünik, mindenki mozdulatlanul ül helyén, a vadász felemeli puskáját, egy durranás dördül el s a fóka, homlokon találva, fején keresztül a jégre bukik, hogy onnan többé föl ne emelkedjék.

Ha ugyanazon jégtáblán több fóka fekszik, akkor igen sokat le lehet lőni, ha a vadász az elsőt teljes sikerrel lőtte agyon. Mert a fóka nem tudja, hogy társa meghalt s ha az a veszedelemhez oly közel, oly nyugodtan fekszik, úgy hiszi, neki sem lehet baja. Ha azonban az első lövés nem okozott azonnali halált és az állat a jégen erőszakos ugrásokkal vergődik, vagy nagy locscsanással a vízbe zuhan, az új zajra a többi fóka is nyugtalan lesz s a vízbe menekül. Azért tehát jobb, ha a golyó egyáltalában nem talál, mintha csak sebez s ezért fontos a fókavadászatnál, hogy a csolnak orrán álló vadász keze nyugodt és biztos legyen.

A mint a fókát agyonlőtték, a bőrét azonnal lehuzzák; ezt minél gyorsabban kell megtenni, hogy tovább juthassanak s a többi csolnak meg ne lepje őket. Ügyes ember a fóka bőrét két percz alatt le tudja nyuzni. Először a vadász egy vágást tesz a fejtől a hason keresztül a farokig, aztán néhány vágást mindenik oldalon a szalonnaréteg és a hús közé, aztán néhány vágást a fejtől lefelé, néhányat a fark és a hátsó végtagok alatt s a bőr lent van! Az állatból csak a bőrt és az ez alatt levő vastag szalonnaréteget használják s ezt gyorsan a csolnakba viszik; a hulla többi része pedig ott marad zsákmányul a tengeri ragadozó madaraknak.

A tarajos borjufóka vadászata Grönland keleti partjain csak 1876-ban kezdődött s az első néhány évben, különösen a norvégek, bámulatos eredményt értek el. Akkor néhány év alatt félmillió darabot lőttek agyon s legalább ugyanannyit sebeztek meg. De aztán elmult egy év, el egy másik is, a fókavadászat eredménytelen volt; okolták vele az időjárást, a jégviszonyokat s reméltek; de aztán megint elmult néhány év,

még pedig mind jobban elkedvetlenítő eredménynyel. Az eredménytelenség egyik oka kétségtelenül az, hogy a fókák évről évre menő következetes pusztítása számukat tényleg megapasztotta. De van egy másik ok is. A fókák a korábbi években zavartalanul éltek Grönland keleti partjainak zajló jegén; ettek, aludtak, meg voltak szerelmi kalandjaik és szaporodtak; ellenségük csak egy volt, a jeges medve, de az se sokat zavarta őket, mert nem valami jó uszó, a zajló jeget pedig, melynek szélén a fókák sütkéreznek, nem igen szereti. 1876-ban aztán egy másik »jeges-medve« jött a tenger felől, t. i. Svend Foyn-nak a »Jeges-medve« nevű fókavadász-hajója, s ez már bátrabb és nagyobb rabló volt s az első évben egymaga több ezer fókát ölt meg. S ettől kezdve a fókák zavartalan, nyugalmas élete megszünt. A hajók és az elejtett fókák száma évről-évre rohamosan gyarapodott. A fókák azonban lassankint megtanulták, mily veszedelmet hoz reájok az az árboczos óriás, s míg azelőtt bevárták a vadászt, ki puska nélkül verte őket agyon, most már menekülésre gondolnak; csakhamar a vadász már csak puskával ejthette el őket. Persze később már azt is megtanulták, hogy a csolnakon közelgő vadász is halált hoz kezében s mind korábban buktak a víz alá; a vadász furfangja ezt kijátszhatta ideig-óráig, de mikor a fókák látták, hogy a nagy hajó, a kis csolnak egyaránt csak veszedelem nekik, lassankint beljebb vonultak a zajló jég hátán, hová az ember már nem üldözhette őket, hol megvédte őket a jég. Így tanítja okosságra a legbutább állatot a folytonos veszedelem!

A »Jason« utasainak jó ideig főélvezete volt a fókavadászat s az idő minden nagyobb esemény és kaland nélkül gyorsan mult. Az expediczió tagjai közül

a legtöbbnek az élet egészen új volt, sokat lehet látni, tapasztalni, s ha az ember vadász, szórakozni is. S ha nincs fóka, lehet az alkákra is lövöldözni, mert ezek állandó kísérői a fókavadászhajónak. Ha aztán belefáradtak a vadászatba, gyakorolták magukat a lasszodobásban; 10—12 öles kötél végére hurkot kötöttek s a lasszo készen volt. A lappok persze mesterei voltak a lasszodobásnak — a rénszarvasokat mindig azzal fogják meg — s ők tanították meg Nansent s többi európai társait is arra. Ezenkívül mindenféle játékokkal s erőpróbálgatásokkal mulattak s mindegyik ügyesebb volt a másiknál valamelyikben, a mi számtalan tréfa forrása lett. Mikor aztán ezeket is megunták, a kajüt mögé bujtak s kártyáztak; bizony sokszor egész délutánokat elkártyáztak s mivel csak egy játszma kártyájuk volt, az út végén az is oly piszkos lett, hogy azt se tudták megmondani, melyik kártya micsoda.

Olvasmány a hajón kevés volt. Nansen nem gondolt arra, hogy ily soká fognak a hajón időzni s ezért nem hozott magával könyvet sem. A mi kevés könyvük volt, csakhamar kiolvasták. Akkor aztán kikutatták a legénység ládáit, de azokban csak rémregényeket, minők »A véres keztyű a völgyben«, »A vörös kapitány«, »A fekete kigyó« stb. czimüek, találtak. Idegen hajók látogatásának mindig örültek, majd ünnepi felvonulásokat rendeztek a többi hajókkal, olykor a czéllövészetben gyakorolták magukat.

Az egyetlen, ki a hajón nem érezte jól magát, Ravna volt, a két lapp közül az öregebbik; hiányzott neki a rénszarvas nyáj s a tágas rónák és legelők helyett a szük fedélzettel kellett beérnie. Balto mihamar megszokta a tengeri életet, fürge, ügyes és kész volt

mindig bohóságokat csinálni, s a személyzet csakhamar megkedvelte. Az izlandi ló volt azonban mindenki kedvencze, mindenki azt kényeztette, loptak neki abrakot s Nansen egy nap rémülve látta, hogy a ló elesége végét járja; s e perczt̋l kezdve a ló állandó gond forrása lett; etették fókahussal, alkával, tengeri moszatokkal, de hasztalan, julius 9-én kifogyott a ló egész élelemtára, s agyon kellett lőni. Az utolsó szolgálat, a mit még Nansenéknek a szegény pára tett, az volt, hogy beefsteak alakjában asztalukra került. Nansen a ló egyik sonkáját eltette szárazföldi utazására s az még csak meg sem romlott. A lóhusból sokan nem ettek, pedig a friss hús, ha lóé, ha fókáé, mindig egészségesebb annál a besózott húsnál, mit magukkal hoztak s minek élvezése után mindig gyomorfájásról panaszkodtak. Csodálatos, hogy mily érthetetlen undor él az emberekben egyes állatok húsának megevése iránt, pedig ez kizárólag csak a megszokás — és a kényszer — dolga. Így pl. a fóka frissen felfogott vére megsütve, kitünő eledel. Nansenen kivül soká senki sem merte megizlelni, s a mint aztán egy matróz nagy éhségében megevett vagy 18 fókavérpogácsát, egyszerre mindenki megkedvelte.

Nansennek a hajón egy irányban több volt a dolga, mint azt ő maga szerette volna. Ő volt a hajó orvosa. Mint a bölcsészet tudorát a doktori czím illette meg őt s a nép szemében a doktor mindjárt orvos is. S minthogy a doktor kéznél volt, persze az egész legénység beteg volt, s Nansen nemcsak a »Jason« 64 emberét gyógykezelte, de orvosi tanácsért jöttek hozzá a többi hajók emberei is, kik közt hire hamar elterjedt. Nansen arról hamar meggyőződött, hogy ezekkel az emberekkel alig értetheti meg, hogy a doktor

nem szükségképen orvos is, s kénytelen-kelletlen bele kellett mennie a legkülönbözőbb betegségek gyógykezelésébe. Legtöbben elől »a mellben« éreztek fájdalmakat, a mikor is rendesen a gyomrukra mutattak. Talán a fejükben is éreznek nyomást? Igen! Talán az emésztésük is rendetlen? Persze! Talán lázt is éreznek? Hogyne! Nansen ilyen esetekben meghagyta nekik, hogy többet dolgozzanak, s kevesebbet s lehetőleg frisset egyenek, pl. fókahúst, töltsenek több időt a szabad levegőn. Ha ez nem használt s visszajöttek Nansenhez, akkor egy kis angol sót vagy ricinusolajat adott nekik — többet aztán nem jöttek vissza. Néha gyomormassage-t rendelt, jó erőset, attól is rendesen egyszer s mindenkorra kigyógyult a paciens. Sokszor jöttek hozzá sebekkel, persze már csak akkor, mikor azok elmérgesedtek; ilyenkor Nansen rútul megszidta őket tisztátlanságuk miatt, aztán a sebet a több heti piszoktól megtisztította, antiszeptikusan kezelte s arra rendesen jobban lettek.

De nem minden gyógykezelés folyt ily simán. Egy matróz jelentkezett Nansennél; arczáról lerítt a a tüdővész; megmondta, hogy nem sokat segíthet, éljen minél jobban, s a hideg széltől óvakodjék. Szegény ördög! Ez se fogja viszontlátni szeretteit. Máskor egy hajós jött hozzá, vérmérgezés folytán feldagadt karral. Az operatió kikerülhetlen volt; Nansen aggódva hajtotta végre azt s egy tollkéssel felnyitotta a mérges kelevényt. A geny liter számra folyt a hajós karjából s az operatió alatt elájult, napokig félre beszélt, s aztán ujra fel kellett vágni a kart; a két műtétben a beteg elgyengült, de azért felgyógyult s julius végén már jobban volt.

Junius 28-án a »Jason« az é. sz. 66° 24′ és a ny. h. 29° 45′ alatt volt, s itt északi irányban partot pillantottak meg, mely valószinüleg a Blosseville-parthoz tartozott, noha ez a térképen kevésbbé van nyugatra rajzolva. Ugyanazon este sok fókát is vettek észre, de közelükbe nem férkőzhettek. Julius 3-án végre annyira behatoltak a jégbe, hogy a fókákat közel érték, de a jég annyira összetorlódott, hogy a csolnakokat nem bocsáthatták le, pedig itt a fókák óriás mennyiségben voltak a jégen, oly sok és oly sűrűn, ahogy azt Nansen azelőtt még soha sem látta. Másnap azonban köd támadt, a jég még jobban összetorlódott s a tenger is nyugtalan volt s délután a »Jason« a jeget ujból elhagyta. Julius 11-én a jég észrevehető erős mozgásban volt s egy táblát a tenger áramlása úgy a hajónak lódított, hogy a kormány eltört. Másnap új kormányt tettek helyébe.

E közben a nyár annyira előrehaladt, hogy immár nem volt valószinű, hogy a »Jason« több fókát fog. Ezért julius 13-án általános megelégedésre azt határozták el, hogy elhagyják a jeget és nyugat felé, Grönlandnak hajóznak. Julius 14-éről 15-ére menő éjjel és reggel is a kormányos földet pillantott meg s azt állította, hogy az nem is lehet messze, délelőtt azonban köd volt s így a távolságot nem lehetett megállapítani. Az expedicció felszerelése lassankint mind a fedélzetre került s az utazásra készen állott. Nansen is leült levelet irni Európába, mikor hirtelen felhangzik a varázsszó: »Föld!« Nansen felugrik, és csakugyan a ködös ég alatt ott volt Grönland naptól beragyogott partja, Ingolfsberg vidéke. Akkor a parttól még 8 mfdnyire lehettek, s minthogy előttük még jég volt, dél felé

haladtak, miközben a partot mindjobban megközelíték; a jég azonban úgy ezen, mint a következő napokon még mindig 4—5 mfd széles volt s a partra szállásról még szó sem lehetett. Julius 16-án elhaladtak a Danfok előtt, de a jég itt is 4 mérföld széles volt még, de nyugat felé öblöt pillantottak meg; abba behajóztak az éj folyamán.

Julius 17-én Nansen tisztán látta, hogy a partra szállást e napon meg kell kisérlenie. A Sermilikfjordot körülvevő sziklákat látta maga előtt, mögötte pedig a belföldi jégmezőt, utazásuk eredeti czélját. Itt már a »Jason« a parttól nem volt $2^1/_2$ mérföldnél messzebb. A jég külső öve áthatolhatónak látszott, de mögötte jobban össze volt torlódva, de Nansen azért itt-ott látott egyes tiszta helyeket, s a jég sem volt szerinte a legrosszabb fajtájú; voltak ugyan kisebb táblácskák is, melyek az előrehaladást megnehezítik, ha a csolnakot a jégen akarja partra huzni; de ha a csolnakkal a vizi utat akarja választani, sokkal könnyebb a kisebb, mint a nagyobb jégtáblákkal megküzdeni, melyeket csak nagy nehezen lehet helyükből kimozdítani. Nansen tudta jól, hogy ha a »Jason«-nal a jégnek itt neki mehetne, könnyen partra jutna, de a szerződés nem így szólt, s a hajó ilyen esélyre biztosítva nem volt, már pedig, ha a csavar a jégbe betörik, a hajó menthetlenül elvész. Azért hát megkérte a kapitányt, hogy vigye őket a jég széléig s kiadta a parancsot, hogy az expediczió egész felszerelését rakják a csolnakba. A kapitány, látva, hogy a csolnak kicsi, még a saját legkisebb csolnakját is Nansen rendelkezésére bocsátotta. A két csolnakot a vízre eresztették, a hajó mellé erősítették, az expediczió felszerelését belerakták.

És aztán mindenki megirta utolsó levelét; az utolsó jókivánságok elküldésére elérkezett a végső pillanat, mert senki sem tudhatta, mit hoz a jövő. De azért a jövőre senki sem gondolt, az expediczió tagjai vidámak voltak, hiszen hat heti várakozás után végre ütött a szabadulás órája. Este 7 órára minden készen volt az indulásra. A Szermilikfjord akkor épen előttük feküdt. Nansen még egyszer felment a hajó hidjára, hogy megnézze, mily irányban kell menniök s aztán ismét leszállt a fedélzetre. És most ütött a bucsúzás órája. A »Jason« egész személyzete a fedélzeten volt s bár az expediczió tagjai örültek, hogy utazásuk szerencsés megkezdésére volt kilátásuk, e pillanatban mégis fájdalmas érzés töltötte el lelküket, hogy ennek a hajónak legénységétől meg kell válniok, hiszen mindegyikükben igaz és hűséges barátot nyertek; elgondolkozó arczczal, fejüket rázva nézték a hajósok az expediczió tagjait s mind egyet gondolt: ezek is a halálba rohannak! Nansen legutoljára a derék Jakobsen kapitánynyal fogott kezet, s a norvég tengerész ez őstypusa szívből kiáltá Nansennek az utolsó istenhozzádot.

Az expediczió tagjai leszálltak a két csolnakba. Az egyikben Nansen, Dietrichson és Balto, a másikban Sverdrup, Ravna és Kristiansen foglaltak helyet. »Taszítsd el!« hangzott a vezényszó s míg az első erős evezőcsapásokkal a sötét vizen a két csolnak tovasiklott, a levegőben felhangzott a »Jason« 64 emberének háromszoros hurráh kiáltása, melyet a »Jason« ágyúinak utolsó üdvlövései harsogtak túl. És azzal az expediczió mögött a visszatérés utolsó hidja is letört!

V. Két hét a zajló jég hátán.

A HULLÁMOKRA bizott két csónak kezdetben könnyen haladt, a jég oly laza volt, hogy a táblák között csaknem mindig át tudtak evezni, csak az utat kellett rudakkal és fejszékkel megtörni, kevés helyen kényszerültek arra, hogy a csolnakokat kisebb táblákon átvontassák. Mikor a »Jason«-t elhagyták, az eső kezdett esni, az ég pedig vihart jóslóan beborult. Sajátos kép volt az, amint ez a hat vakmerő ember két kis csólnakon, vizhatlan köpenybe burkolózva, a fehér, nyugodt jégtáblákon keresztül törte magát a komor, viharterhes éjben. Nemsokára a borulat és sötétség akkora lett, hogy már a Szermilikfjord szikláinak szaggatott körvonalai sem látszottak, az eső zuhogott tovább, de Nansenék dolgoztak szakadatlanul. Vagy ez a rosz időjárás talán az ő sorsuk előhirnöke volt? Nem, bizonyára nem! csak az ember lelke gyenge és babonás s azt hiszi, hogy az elemek és az egész mindenség csak körüle — mint központ körül — forog.

A jéggel való küzdés azonban mindig nehezebb lett, gyakran jéghegyek ormára kellett felkapaszkodni, hogy onnan kémleljék az utat. Nansen még egyszer megpillantotta a »Jason«-t, üdvözölte a norvég zászlóval, onnan viszonozták az üdvözletet s aztán — megint

vissza a munkába, nem szabad várni, nincs veszteni való idő. Utasaink már kezdettől fogva nyugati irányban nagy jéghegyet láttak maguk előtt s noha épen nem abban az irányban dolgoztak, egy idő óta feltünően közeledtek hozzá, tehát erős keleti áramlás kergethette őket nyugat felé s csakhamar belátta Nansen, hogy ezt a jéghegyet kelet felől megkerülni lehetetlen lesz. A mint azonban a másik oldal felé törekedtek, hirtelen olyan sodró árba jutottak, hogy az a jégtáblákat egymásra kergette, azok iszonyu recsegéssel feltorlódtak s a két hajót az összezuzással fenyegették. Sverdrup a maga csónakját egy jégtáblára huzta fel s biztonságban volt már. Nansen pedig jégmentes helyre evezett, de azért folyton annak a veszedelemnek volt kitéve, hogy a jég összemorzsolja, de csakhamar ő is biztos helyet talált a jéghegy lábánál.

Ettől kezdve aztán Nansenék az egyik jégmentes helyet a másik után találták, csak néhányszor torlódott össze a jég, különösen akkor, mikor a tenger áramlása valamelyik jéghegyhez sodorta őket addig, mig a jéghegy előtt el nem haladtak. Mindenkit a legjobb remény töltötte el s még csak gondolni sem mertek arra, a mi reájok vár! Az eső is elállt s a nap felkelt a Szermilikfjord szaggatott háttere mögül s lángba boritotta a felhős eget s czikázó tüzet gyujtott a hegyek kőszálain és ormain.

A csónakok előtt tágas jégmentes vizfelületek terjedtek ki s Nansen azt hitte már, hogy a zajló jég övének belső határán vannak s a fjord nyugoti partját annyira megközelitették, hogy a nagyobb köveket s a sziklák és ormok egyenetlenségeit is jól ki lehetett már venni; ugy látszott, hogy partraszállásukat immár

semmi sem akadályozhatja meg s már azon tanakodtak, hol és mikor fogják a parton az első kávét megfőzni.

A jég azonban egyszerre megint összetorlódott s Nansen szükségesnek látta, hogy a csónakokat egy jégtáblára felhuzzák. Nansen csónakja egy szorosban igen kedvezőtlen helyzetbe jutott s mikor a jég ismét megmozdult, egy éles jégcsucs a csónak oldalát kihasitotta. A csónak nem mehetett tovább, ki kellett üriteni s foldozásához látni. Nansen, Sverdrup és Kristiansen ezt csakhamar megcsinálták ugy, hogy a csónak belső fenekéről felhasitottak egy deszkát s azzal a repedést beszegezték. De a csónak e sérülése az expeditio sorsát egészen váratlanul megváltoztatta, mert a mig Nansen és társai a csónakon dolgoztak, a jég összetorlódott, az eget felhők borították, az eső csak ugy zuhogott s előttük mindent eltakart. Mit kezdhettek ily időben? Felállitották sátorukat és vártak. Ez történt velük julius 18-án reggel 10 órakor s miután a 15 órai munka kimeritette őket, bebujtak hálózsákjukba s aludtak.

A mig az expeditio tagjai aludtak, egyikük őrt állott s leste, mikor nyilik meg a jég, mert akkor azonnal tovább kell folytatni az utat. De a jég nem változott s ha néha látszólag oszladozni kezdett, rögtön ismét felhalmozódott. Nansen csakhamar belátta, hogy a jégről, a mig az eső tart, nem mozdulhatnak. A tenger áramlása rohanó sodrással vitte őket nyugat felé a Szermilikfjord nyugati partjainak széles jégövébe; innen az áramlás délnek fordult és utasainkat a parttól mind messzebb sodorta és pedig sokkal gyorsabban, mint a hogy ők a jég ellenében előre tudtak volna haladni.

Pedig ha a csónak meg nem sérül, már régen a jégöv belső peremén vannak s már talán partot is érhettek volna. Az áramlás sebessége azonban itt oly nagy volt, hogy azt Nansenék e saját kárukkal megfizetett tapasztalata előtt senki még csak nem is sejthette s igy az expeditio tervének készitésénél figyelembe sem vehette. Ez már valóságos felfedezés volt!

Közben-közben Nansenéknek elég dolguk akadt. A sátorba becsurgott az eső, azt ki kellett lapátolni s ez a munka teljes 24 óráig tartott. Akkor a jég azonban annyira szétoszlott, hogy uj bátorsággal pihent erővel ismét megkisérelhették a partra szállást. Julius 19-én reggeli 6 órakor az eső kissé lecsillapult s a felhők egy hasadékán át a Szermilikfjord vidékét felismerhették. Már kétszer oly távol voltak tőle, mint az első napon, de még mindig remélték, hogy ha nem is Inigszaliknál, de legalább Pikiutdleknél partra szállhatnak, csak az áramon kell magukat rendületlen eréllyel átdolgozni. Nemsokára egy nagy jéghegy oltalmában haladtak előre, jégmentes vizre találtak s jó darabot előre jutottak; itt azonban a jég megint összetorlódott s Nansenéknek megint egy jégtáblára kellett menekülniök. Ott aztán megint felütötték sátorukat, egészen kedélyesen elrendezkedtek, száraz ruhát vettek magukra, a nedveset kiszárogatták, végre a nap is kisütött s ők is ott sütkéreztek a napon, számkivetve egy jégtáblára, tehetetlenül; mikor pedig a nap leszállt, megvacsoráztak s lefeküdtek aludni.

Julius 20-án reggel Nansen erős lökésre ébredt fel. A tenger áramlása és hullámverése egyre nagyobb lett s erősen korbácsolta a jégtáblát, melyen sátoruk volt. A nap kisütött s egy jéghalomról még a tengert

is megláthatták, pedig azt azóta, hogy a »Jason«-t elhagyták, meg nem pillanthatták. A tenger hullámzása pedig egyre nőtt, a habok magasra fecskendeztek a jégtáblára, melynek szélére jégtörmelékből és fából egész sáncz épült. S e közben feltartóztathatlanul közeledtek a nyilt tengerhez és szánnal sem juthattak előre, mert a tenger árja gyorsabban sodorta őket visszafelé, mint a hogy ők haladhattak előre. Kikerestek tehát egy megbizható jégtáblát, — mert a min eddig voltak, alattuk megrepedt — s arra költözködtek át s az áramra bizták magukat. Az pedig vitte őket ki a nyilt tenger felé, a hullámverés mind érezhetőbb lett, a habzás mind hangosabb s a helyzet mind veszedelmesebb. De félelem csak a két lappon látszott; behuzódtak az egyik csónakba s a fiatal Balto ott olvasta az öreg Ravnának — az uj testamentomot. Az idő azonban gyönyörü, sőt annyira kedvezett, hogy még azt is megállapíthathatták, hogy az é. sz. 65° 8, és a k. h. 38° 20′ alatt vannak s igy már $7^1/_2$ mfdre Szermilikfjordtól és 6 mfdre a legközelebbi parttól. Megfőzték az ebédet, noha ez nagyon kinosan ment, mert a hullámok annyira ostromolták a jégtáblákat, hogy a főzőkészülék folyton a felfordulás veszedelmében forgott. Az ebéd fogyasztása alatt a két lapp roppant komoly volt, Nansenék azonban annál jókedvűbbek voltak s tréfálkoztak a két lapp félelmén.

A jégszigetnek, mely tanyájuk volt, legmagasabb pontjáról egész jól látta Nansen, hogy a nyilt tenger a zajló jégen túl mint háborog, míg a felloccsanó tajték fehér felhő módjára magasan a kék égben oszlik szét s tudta, hogy élő lény ott aligha tarthatja fenn magát egy ilyen jégtáblán; pedig Nansen előtt is kikerülhet-

Sverdrup őrt áll a julius 20-iki éjszakán.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

lennek látszott az, hogy oda a jég ki ne sodorja őket. Csak abban reménykedett, hogy a jégtábla, melyen usztak, vastag, s így egy ideig ki fog tartani, addig pedig semmi esetre sem hagyja azt el, míg arra a legvégső szükség rá nem kényszeríti, s ha ennek a szükségnek is üt az órája, akkor csónakra száll s úgy megy neki a tenger árjának; s bár a veszedelmet teljesen átlátta, elhatározta, hogy a csatát élet-halálra vívja meg és tántoríthatlan marad. Immár csak 300 m. válasz totta őket el a tengertől, az expediczio tagjai közül egyik sem kételkedett abban, hogy nehány óra mulva vagy déli irányban fognak a jég peremén úszni, vagy pedig mindnyájan leszállnak a tenger mélységes fenekére.

A tenger áramlása pedig vitte őket a szél sebességével a nyilt tenger felé; a hullámverés már igen magas volt, ereje pedig egyre rombolta, tördelte a jégtáblát, tanyájukat, míg egyszer csak az is megrepedt. Nansen tudta, ha rövid idő mulva elérik a tengert, mindannyiok teljes erejére szükség lesz, mert valószínűleg jó néhány nap és éjen át evezniök kell majd, hogy a jég birodalmából kiszabaduljanak. Azért hát minden emberét aludni küldte, csak egy őr maradt ébren, a kit minden két órában felváltott egy másik; az őr azért kellett, hogy ha már a veszedelem küszöbön van, ébreszsze fel társait, hogy menekülhessenek. És ekkor, a biztos halál torkában, Nansen egyetlen kiséröjének arczáról sem tudott félelmet leolvasni, mind bátran néztek a veszély szemébe, a két lapp sem félt, csak komor lemondással húzódott meg egy sarokban. Csakhamar mind mély álomba merültek, csak Sverdrup állt nyugodtan az őrállomáson.

A hullám csapkodása tombolásba ment át, ha egy-egy jégtömböt megtört, csattanás majd dörgésszerü hang követte azt; a jégtábla pedig úgy imbolygott, mint viharos tengeren a sajka, és Sverdrup sokszor már attól félt, hogy a hullám mindenestől elsöpri őket. Nansen, ki félébren aludt csak, minden pillanatban várta Sverdrup hívó szavát vagy azt, hogy a sátor megtelik vizzel. De egyik sem következett be. Sverdrup nyugodtan és egyformán lépkedett a sátor és a csónakok közt, kezeit zsebeibe mélyesztve, komolyan figyelve a jég járását. Nansent a kapitány e nyugodtsága lecsendesitette s aztán az ő gondolatai is eltévelyedtek, míg végre ő is mély álomba merült.

Nansen csak reggel felé ébredt fel s csodálkozva látta, hogy a tengertől messze vannak s hogy a jégtáblát kisebb-nagyobb darabokból álló hatalmas jégfalak veszik körül, a hullámverés torlaszolta azokat fel s csak azt a kis emelkedést kimélte meg, melyen a sátor és csónak állott. Sverdrup mondta aztán el neki, hogy az éj folyamán már többször fel akarta őt ébreszteni. Egyszer már fogta a sátorajtót, hogy kinyissa, de aztán visszament a csónakokhoz s kitekintett a hullámverésre; de biztonság kedvéért a sátorajtót többé nem csukta be; akkor már a jég legkülső szélén voltak s minden pillanat azzal fenyegette őket, hogy a körülöttük lebegő jéghegyek reájok omlanak. A hullámverés már egészen körülvette őket, de a jégtáblán keletkezett jégfal megvédte a sátrat és csónakot. De aztán megint rosszabbodott a helyzet, Sverdrup másodszor is közeledett a sátorajtóhoz, de ebben a pillanatban, mikor már a hullámverés a teljesen nyilt tengerre csaknem kihajította őket, a tenger áramlása hirtelen megfordult s

bámulatos sebességgel megint a szárazföld felé sodorta a jeget; Sverdrup úgy érezte, mintha egy láthatatlan kéz változtatta volna meg az áramlás irányát. Mikor Nansen felébredt, már ismét bent voltak a zajló jég övében, biztos helyen.

Julius 21-ike a viharos éj után nyugodt és csendes nap volt. Mindenütt a nyugalom és béke honolt, Nansenék mind jobban eltávolodtak a nyilt tengertől, a nap szeliden ontotta melegét, a jégtáblák csendesen hevertek körülöttük, s a lappok is nagyon megkönnyebbülve érezték magukat. Csak Nansent bántotta a gondolat, hogy az expediczio az idén nem sikerül s igy egy teljes évet vesztenek; de azért rendithetlen volt akarata, hogy a mit csak lehet, megkisért. A nap állásából meghatározták, hogy e napon az é. sz. 64° 39′ és ny. h. 39° 15′ alatt voltak, a Szermilikfjord csucsait még láthatták, s a belföldi jég Pikiudtlektől északra Inigszalik-ig fehéren és impozánsan terjedt el előttük, és egyenes vízszintes körvonalával egy egységes végtelen fehér tengerhez hasonlitott, melyből nunatakkerek (a jégből feltörő sziklacsucsok) nem nyultak ki s csak a parton lehetett egyes csúcsokat és sziklákat megkülönböztetni.

A vidék különben itt egészen más jellemü, mint északon Szermilik, Angmagzalik és Ingolfsfjeld környékén. Ott a vidék magas szaggatott és vad falakkal emelkedik fel a tengerből s a belföldi jég nyugodt felülete égbetörő hegykoszoru mögül villanik olykor-olykor elő. Itt délen ellenben a belföldi jég végtelen fehér felületét csaknem a tengerig terjeszti ki s a kevés alakzat, mi itt fellép, nyugodt és alacsony, mintegy lecsiszolt, mintha az a belső jégmező fölöttük nyomult volna egy-

kor a tengerbe. Ez a vidék is vad, csakhogy ezt az egyformaság kietlen vadsága jellemzi. De mindez messze, nagyon messze van Nansenéktől! Pedig mily közel voltak már a czélhoz, s mily messze sodorta őket azóta a jég attól!

A jég e napon kissé megnyilt, s Nansen jégmentes vizet talált; egy csónakot útnak is inditottak, de hasztalan, a törmelék jég, melyet a hullámverés a táblákról letördelt darabokból sodor össze, úgy összetartott, hogy a nehezen megrakott csónak azon nem tudott áthatolni. Az előrehatolásról egyelőre le kellett mondani, mert a szánokat s csónakokat a jég hátán tova vonszolni szintén lehetetlenség volt, az egyes táblák közti űrök nagysága miatt. A tenger hullámverésének a zaját még mindig hallották, az áramlás ereje sem csökkent s a jég épúgy összetartott, mint azelőtt.

Még ugyanaznap délután egy magasabb jégdombról Nansen egy mély, de igen keskeny öblöt pillantott meg, mely tőlük délre nyomult a jégbe; Nansen úgy észlelte, hogy az ár őket ez öböl hosszában annak végéhez sodorja s az irányváltozás és partraszállás reménysége megint felcsillant bennük.

Julius 22-én éjjel sűrű köd szállt le s Nansenék annyira nem láttak semmit, hogy még csak nem is sejtették, merre sodorja őket az ár; az éj előrehaladtával azonban úgy tünt fel nekik, mintha a hullámverés tompább volna s a jég mozgása is csendesednék. A köd tartott egész nap s csak délben tünt elő a nap annyira, hogy meghatározhatták, hogy az é. sz. 64° 18′ alatt vannak s így két nap alatt 5 mfdet haladtak délnek! Minthogy a jég mozgása csendesebb volt, délelőtt a köd daczára

megkisérlették, hogy egy csónakot a jégtáblák közt a hordalékjégen átvigyenek. Rendkivül fárasztó volt a munka s Nansen nem is erőltette e kisérletet, mert kimélte az erőt, hogy akkor, a mikor köd nélkül biztos czél felé haladhatnak, teljes erővel dolgozhassanak a jég ellen. Délután a köd kissé szétoszlott s akkor egész seregét a tarajos borjú fókáknak látták, merően bámultak azok a jég ez uj kétlábú lakosaira; Nansenék azonban nem bántották őket, mert a szegény izlandi ló húsából még volt friss húsuk elég.

Julius 23-án éjjel Nansen őrt állitott; megmondta Ravnának, hogy két óra mulva ébressze fel társát, az majd felváltja, a jó Ravna azonban nem ismerte az órát s a biztosság okából öt óra hosszat állt őrt, a min persze társai pompásan mulattak. $7^{1}/_{2}$ órakor reggel Dietrichson azzal ébreszté fel Nansent, hogy a jég oszlik. A csónakokat gyorsan megrakták s jégmentes helyen a vízre bocsáták. Gyorsan haladtak egy ideig előre, egy falka madár repült el felettük s ezt jó jelnek vették. Egész nap dolgoztak a jég közt a part felé, bevárták, ha az nagyon összetorlódott s annál erősebben dolgoztak, ha az ismét szétoszlott. Tényleg közeledtek a parthoz s ezzel reménységük is nőtt.

E napon Nansen és Sverdrup gyönyörű nagy példányát látták a tarajos borjúfókának; fellobbant bennök a vadászszenvedély s űzőbe vették. Nansen egész közel kúszott hozzá s rálőtt. De mikor az állathoz mentek, az még élt. Az állatbúvár Nansen fel akarta használni az alkalmat, hogy az élő állat szemét és orrhólyagját megvizsgálja, a mire a tudósoknak még nem igen volt alkalmuk. Csakhogy a fóka hirtelen a jég szélére vetette magát s a vízbe akart szökni. E pillanatban Nan-

sen is, Sverdrup is szigonyt vágtak belé. Heves küzdelem támadt most a vadászok és az állat közt; a vadászok az állat felső testét akarták a víz színe fölött tartani, mert ha ez a vízbe jut, az állat teljes erejénél van s megszabadul. Egy ideig ez sikerült is, de Nansen mikor látta, hogy szigonya nem jól tart, Sverdrupnak szólt, hogy lőjjön az állatra; de Sverdrup fogása jobb volt s a lövést Nansenre hagyta. E pillanatban azonban a fóka hátsó testének egy utolsó hatalmas csapásával kiszabaditá magát s a vízbe merült, vadászaink pedig elképedve néztek hol egymásra, hol le a sötét mélységbe, honnét csak néhány légbuborék szállt fel utolsó üdvözletül. Különben a fóka nem soká élhetett, mert a golyó halálosan érte.

Este felé útjuk megakadt, annyira egyenetlen jégtörmelékre kerültek, hogy a csónakokkal való előhaladás teljes lehetetlenség volt. Kiteriték tehát a sátor vásznát, hálózsákjaikba bebujtak s aludtak; a sátort azért nem feszíték ki, hogy ha a jég engedi s tovább mehetnek, azzal is kevesebb dolguk legyen. Az őr természetesen helyén állott, de hiába, a jég nem oszlott. Az éjjel különben oly erősen hullott a harmat, hogy a hálózsákok reggelre teljesen átnedvesedtek.

Julius 24-én, minthogy a jég nem engedett, a csónakokat és szánokat a jégen akarták tova szállitani. A munka igen nehéz volt, de mert látták, hogy a szárazföldhöz egyre közelednek, bátorságuk is növekedett. Igdloluarsuk partvidéke feküdt előttük s már számítgatni kezdték, mennyi ideig fog tartani az ut innen Pikiudtlekig, hol a belföldi utazást kezdik meg. A jég kedvezőtlensége miatt délben sátort ütöttek s ebédet készitettek. Nansen a lósonkából levágott 6 személyre

valót, egy evező lapján felszeletelte, betette a főzőkészülékbe, sót és borsót tett hozzá, jól megfőzte s — az ebéd készen volt. A lappok ugyan a lóhús-gulyást iszonyú arczfintorítások közt ették meg, de Nansenék pompás étvágygyal lakmároztak s uj erőre tettek szert. Az nap még este sem mehettek tovább.

Julius 25-én reggel $4^1/_2$ órakor, Kristiansen, a kin épen az őrködés sora volt, bekiáltott a sátorba: »Nansen, egy medve jön!« Nansen puskáért küldte Kristiansent a csónakhoz, maga pedig meglehetősen könnyen öltözködve kirohan a sátor elé. Hát a medve teljes galoppban vágtat egyenesen neki a sátornak, amint azonban megpillantja a puskával közeledő Kristiansent, hirtelen megállt, egy pillanatig rájuk bámult s aztán — megfutamodott. Reggeli után azonnal hozzáfogtak csónakjaik vonszolásához, de már az első táblánál felkellett vele hagyni, mert a tenger áramlása egyre növekedett s a jég is nagyon feltorlódott. A nap folyamán a jég még nehányszor szétoszlott, de csakhamar ujra összesodrotta az ár. Ismét tétlenül kellett vesztegelniök a jégen s egyelőre csak helymeghatározást eszközöltek, melyből kitünt, hogy az é. sz. 63° 18′ és a ny. h. 40° 15′ alatt s igy a legközelebbi parttól $4^1/_2$ mfdre voltak, tehát megint messzebb, mint előző napon s igy a partraszállás reménysége megint csökkent. Csak egy felettük átrepülő holló nyújtott nekik némi vigasztalást. Dietrichson és Kristiansen e napon szemükben szúrást éreztek s Nansen azonnal meghagyta összes társainak, hogy ezentúl a hó ellen való szemüveggel járjanak. Délután a Graah utazásából már ismeretes Skjoldungen előtt haladtak el; a tenger áramlása megint növekedett, noha a nyilt tengertől

még jó messze voltak; az éjszakák is hidegek kezdtek lenni.

Julius 26-án semmi változás nem állott be, csak annyi, hogy a jég külső széléhez s igy a nyilt tengerhez Nansenék közelebb jutottak, az áramlás ereje azonban észrevehetően csökkent, de azért még mindig elég nagy sebességgel sodorta őket a part mentén dél felé. A jég meggyengült, felette nem hatolhattak előre, a torlódás erős volt s igy evezővel sem boldogulhattak, végül az eső teljesen a sátorba szoritotta őket. Már komolyan kezdtek arról gondolkozni, hogy mit tesznek, ha a jég nagyon — esetleg a Farvel-fokig — lesodorja őket. Ott minden esetre partra jutnak s akkor a keleti parton északnak hatolnak, a míg az időjárás engedi, aztán a lehető legkényelmesebben áttelelnek s úgy hatolnak a belföldi jégre. Egyébként a sátorban egészen jól éltek, az egyik olvasott, a másik naplót vezetett, Balto czipőt foldozott, Ravna pedig legszívesebben semmit sem csinált. Délután az eső szünetelt s Nansen ismét kétségbeesett próbát tett a jég ellen. Nagyon jó testmozgás volt ez, de semmi egyéb, az áram még mindig gyorsabban haladt, mint ők. Estére a Tingmiarmiuts-hegyvidék előtt haladtak el. A sátorban vidám kávézás folyt, s aki őket igy együtt látta, csak azt gondolhatta, hogy ezeknek fogalmuk sincs a veszedelemről, melyben immár állandóan forognak. A kávézásnak meg volt az eredménye, Nansen valóságos kávémérgezésbe esett, Sverdrup szintén s 27-én tehetetlenül vergődtek egész nap, míg este felé jobban lettek.

Julius 28-án szintén csendesen voltak; az ár rettenetesen sodorta őket a nyilt tenger felé s már megint alig 300 m.-nyire voltak attól. Pedig ennek a zajló jég

hátán folytatott életnek már véget kell vetni; az ár azonban enged, a szél kedvező lesz s ha igy tart tovább, 24 óra alatt a Farvel-foknál vannak s ott a partot bizton elérik a jégen át. 28-án este azonban sürü köd szállt le, mely előlük a szárazföldet teljesen eltakarta. A délelőtt folyamán a jég több helyütt szétoszlott, a mi annál nevezetesebb volt, mert Nansenék akkor a zajló jégöv külső széléhez egészen közel voltak, a hol pedig az ár a legerősebb. A jég állapotának e változását azonban Nansen még mindig nem találta elég jelentékenynek arra, hogy az erős árral szemben csónakon a partrajutást megkisértse. Lefekvés előtt, mikor rendes esti sétájukat tették, Nansenék észrevették ugyan, hogy a jég mindjobban és jobban oszlik, mintha a nyilt tenger felé mindinkább terjedne. de akkor már fáradtak voltak s annyi keserves csalódás után kedvük sem volt a további vizsgálódásra s egy őrt állitva ki, lefeküdtek.

Reggel felé Sverdrup vette át az őrséget. A ködben némán járt fel s alá; egyszer megnézte a delejtűt és azt hitte, megőrült. Már vagy ő, vagy a delejtű megbolondult, az bizonyos, mert a zajlást onnan hallotta, a hol az ő számítása szerint nyugatnak és igy a szárazföldnek kell lennie, holott eddig azt mindig kelet felől hallották, a hol a hullám a jégöv keleti peremét ostromolta. Ez legalább is fura! A jó Sverdrup gondolni sem merte azt, hogy tulajdonképen többé nem a jég, hanem a part hullámverését hallja!

Reggel Nansen felébredése után még egy kissé a hálózsákban feküdt, akkor épen Ravna volt őrállomáson s két órája — mint rendesen — ismét négyre terjedt ki. Nansen jókedvűen mulatott, mikor Ravna kerek

arcza a sátor nyílásán bekukkant s azt hitte, hogy mint rendesen, most is azt akarja megtudni, nem telt-e már le az ő két órája. De Nansen csakhamar észrevette, hogy Ravna arcza szokatlanúl nyugtalan. Végre megkérdezte:

— Nos, Ravna, talán földet látsz?

Ravna pedig naivan, mint egy gyermek, felelte

— Igen, igen, földet, egészen közel!

Nansen erre megkérdezte, a jég laza-e?

— Igen, a jég laza.

Mint a villám, úgy hatottak e szavak Nansenre. Egy pillanat alatt felugrott és a sátorajtóhoz rohant, S előtte volt a föld, közelebb, mint valaha, a jég laza s a parton nyilt a víz. Nansen gyorsan felébresztette társait, azok mind hamar felöltözködtek, a reggelivel pillanat alatt készen voltak. A csónakokat vízre bocsátták s legott megterhelték. Nehány percz s készen voltak. Mielőtt azonban a jégtáblát elhagyták, mely oly szerencsésen vezérelte őket, Nansen még egyszer felment annak legmagasabb pontjára, hogy útját kikémlelje. A jégben egészen csodálatos változás állott be, úgy látszott, hogy az egész zajló jeget az ár a parttól délnyugot felé sodorta, déli irányban azonban egészen nyilt víz volt előtte a partok mentén. Ime tehát a zajló jég belső szélén volt most s a tengert többé nem is látta.

Csodálatos, mily hirtelen fordul a szerencse kereke! Immár egészen bizonyos volt, hogy a partot rövid munka után elérik, s ha ezt valaki nekik egy nappal előbb mondja, annak lehetőségében egyikük sem hitt volna. A csónakot ellökték a jégtől, s teljes erővel a nyilt vízre eveztek. A jégtáblák közt könnyen ha-

ladtak át, s csak itt-ott kellett nekik nagyobb megerőltetéssel azon átvergődni. Nehány óra alatt a jégből teljesen kiszabadultak s leirhatatlan boldogság töltötte el őket, az örömtől szinte reszkettek, mikor az utolsó jégtáblát is elhagyva, a partig nyúló sima víztükörre kijutottak. Hosszú szomorú fogságból szabadúltak ki s ismét bizonyos nyomon vannak! A hosszú bizonytalanság után biztatón ragyogott rájok a jövő.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VI. Az első napok Grönland partján.

Az első, a mit Nansenék tettek, hogy a jeget végre elhagyhatták, hogy teljes erővel a part felé törekedtek; Grönland partjait mínél előbb el kellett érniök, no meg Nansen megigérte társainak, hogy azon a napon, a mikor szilárd föld először lesz lábuk alatt, nagy ünnepi ebédet fog adni — csokoládéból.

Közvetlenül előttük feküdt már Kutdleck-sziget legömbölyített magas kúpjaival, ott azonban nem köthettek ki, az nagyon távol vezetett volna útvonaluktól, mely ezentúl északnak irányult s így inkább a nyilt vízen eveztek tovább az északnak fekvő Kekertarsuak-sziget irányában.

Utközben hatalmas jéghegyre bukkantak, mely itt a nyilt vízben csaknem a fenékig nyúlt lefelé. Fehér hátán a sirályok egész serege ült. Mikor előtte a két csónak elhaladt, a jéghegyből egy óriás darab iszonyú robajjal leszakadt s a vizbe zuhant, a sirályok ezrei felrebbentek s a csónakokat vették körül egyhangú vijjogásukkal. Nansenéknek egész uj élet volt ez, a madarakat szivesen üdvözölték s az örömtől duzzadó kebellel eveztek tovább a nyilt vízen.

Jó darabot haladtak előre, mikor látták, hogy még mindig van némi akadály, melyet le kellett küzdeniök, hogy partot érjenek, mert ismét jégövre talál-

tak, a mely a part mentén délfelé terjedt ki. Szerencsére a jégöv sem széles, sem erős nem volt, s nem került valami nagyobb erőmegfeszítésbe, hogy a két csónak áttörjön rajta. Végre a norvég és dán zászlókkal fellobogózott két csónak meredek szikla sötét fala alá siklott. A beszélgetésre visszhang válaszolt s ez — Nansenéknak ez ünnepélyes pillanat volt. A szikla mögött kicsiny öblöt találtak, a hol a csónakokkal kikötheltek; és Nansenék közt valóságos versenyzés tört ki, hogy ki ugorjék ki elsőnek a partra, hogy követ, valóságos igazi követ érezzen lába alatt. Felkapaszkodtak a sziklákra, hogy körültekinthessenek; úgy örvendeztek, mint a gyermekek; egy darab moha, egy fűszál, egy virág az érzelmek egész viharát kelté fel bennük, hiszen minden uj volt nekik s az átmenet ez uj állapotba oly hihetetlenül gyors. A lappok is hirtelen eltüntek a sziklák közt s jó ideig tartott, míg megint előkerültek.

Az öröm ez első kitörései után azonban prózaibb dolgokra is gondolni kellett és pedig első sorban az — ünnepi ebédre. A főzőkészüléket a csónak közelében egy sziklán felállították s működésbe hozták, hogy a csokoládé megfőjjön. Elegen voltak ott, a kik az eszköz körül sürögtek-forogtak s így Nansen nyugodtan követte a lappok példáját s a hegyekben egy kis körutat tett meg, hogy az észak felé vezető útról tájékozódjék. Eleinte kopár sziklákon, majd kicsiny hómezőn, végül moha és fű takarta nagy sziklákon végre oly pontra jutott, a honnan a szemhatár kitágult s ismét látta a tengert, a jég csillogó övét, majd a felhő leplébe burkolt sziklacsúcsok sorát, ezek mögött pedig a belföldi jeget, mely majd oly magas volt, mint a pont,

melyen Nansen állott. Dél felé a Kutdleck-sziget, még délebbre a szép Tordenskjold-fok látszott.

Nansen leült egy kőre, hogy a fokot lerajzolja és hogy a napon sütkérezzék. S a mint Nansen ott ült s élvezve az életet, gyönyörködött a környezetben, a légen keresztül sajátos zümmögés közeledését hallotta, míg az kezénél megszünt. Feltűnő, régi s jól ismert zene volt az — egy szunyogé, egy eleven szunyogé! S ez egyet nem sokára több is követte. Nansen nyugodtan hagyta őket csípni, — valóságos gyönyör volt ez neki mert érezhető bizonyitékul szolgáltak neki arra nézve, hogy szilárd földön és talajon van már s nem a jég bizonytalan, élettelen hátán; és a szunyogok, ezek a kedves, apró lények oly nyugodtan ültek Nansen kezén, kerekre és pirosra szívták magukat, biztosan régen, nagyon régen élveztek embervért! De csitt! mi az? Nansen csicsergést hall, igen ott, nem messze tőle, egy havasi veréb szállt le, kiváncsian nézett jobbra-balra, majd a váratlan vendégre, aztán átszökdécselt a szomszéd kőre, még egyszer megnézte Nansent s elröpült. És Nansen úgy érezte, mintha az a kis madár uj élet hajnalán üdvözölte volna őt csicsergésével.

De elérkezett már a visszatérés ideje, a csokoládé már bizonnyal készen várja őt. Nansen megfordult, visszament övéihez, de a csokoládé nem volt készen, sőt még a víz sem forott, mert az emberek az eszközt még nem igen ismerték — a zajló jégen bizony nem értek rá sokat főzni. De végre az is elkészült és hat kiváncsi és éhes gége látott hozzá a forrón párolgó csokoládéhoz. A rendes napi élelmezésen kivül e napon mindenki kapott még száraz süteményt, sajtot és befőttet is. Királyi ebéd volt ez nekik, a minőt eddig még

soha sem ettek az úton, de meg is szolgálták ám és a szerint tudták is élvezni azt. Az egész társaságon lelkesült hangulat uralkodott.

De hát ennek az élvezetnek is véget kellett vetni s ettől kezdve az volt a jelszó: minél kevesebb időt engedve az alvásra és étkezésre, minél többet kell dolgozni. Ezentúl a táplálék csak vízből, kétszersültből és pirított húsból fog állani, mert nincs idő arra, hogy főzzenek vagy friss hússal lássák el magukat, noha vad volt elég. A legjobb időszak immár elmult, a rövid grönlandi nyárból már csak kevés maradt hátra, de a nyugoti partot, ha idejüket jól kihasználják, még mindig elérhették.

Délután öt órakor ebéd végeztével tehát ismét csónakra ültek s a part mentén észak felé kezdtek evezni. Egy darabig minden jól ment; a víz síma és nyilt volt. Este felé azonban a helyzet rosszabbodott, a jég sűrűbb lett s gyakran csak nagy fáradtság árán juthattak előre. Közben persze nagy nyilt víztükörre találtak, a hol aztán gyorsan evezhettek előre. A nap vérvörösen sülyedt el a hegyek mögött, az éj csendes volt. Nansenék az egész éjen át lankadatlan erővel eveztek észak felé. Éjfél tájban ugyan nehezen lehetett látni, de a szilárd jégtől azért a vizet s a törmelék jeget meg lehetett különböztetni, mert visszfényük a sárgásvörös égen jól látszott.

Nansen azért törekedett minél előbb északra, mert nagyon közel volt a hirhedt Puisortok-glecser, a hol a jég Holm kapitányt teljes 17 napra zárta el s Nansen nem tartotta lehetetlennek, hogy e vidék bősz hire onnan eredt, hogy a tenger áramlása a zajló jeget itt rendkivül összeszorítja, s így igen fontos volt, hogy e

veszedelmes helyet mielőbb elérje s hogy a legelső alkalmat, mikor a jég szétoszlik, az előnyomulásra felhasználhassa.

Az éj folyamán a Kangek- vagy Rantzau-fokhoz értek, de itt a jég már oly erős volt, hogy itt többé nem evezhettek, hanem fejszékkel, szigonyokkal és feszítő rudakkal kellett utat törniök a jégen keresztül, de azért folyton haladtak előre. Nehezíté munkájukat még az is, hogy a jégtáblák közt a víz színén uj jég is keletkezett s ez az éj folyamán tetemesen megvastagodott. Reggel felé az erők lankadni kezdtek, éhesek voltak s egyik-másik a kemény munkában már annyira kimerült, hogy szemét alig tudta nyitva tartani. A nagy buzgalomban, hogy észak felé haladjanak, s a nagy örömben, melyet az uj életmód felett éreztek, teljesen megfeledkeztek a test szükségleteiről s most persze kétszeres hatalommal léptek föl azok követelésükkel. Pihentek tehát egy kevéssé, ettek is valamit, noha mindenki érezte, hogy a pihenésre most nincs idő. Lassankint mind világosabb és világosabb lett, a szemhatár északkeleti részén biborpír gyúlt ki, s a jég széle fölé ragyogva emelkedett fel a nap tűzgolyója. A test és lélek kéjesen fürdött a fényárban s minden fáradtságnak vége volt, s Nansenék ujra munkára serkentek.

A jég azonban sűrűbb volt, mint eddig, lépésről-lépésre erős munkával, nagy küzdelemmel kellett magukat a jégen áttörni, hogy északnak hatolhassanak. Néha szinte reménytelen volt a helyzet, de előre kellett jutni és előre is jutottak. Elhagyták a Rantzau-fokot, elevezték a Karra-akaugnak előtt s elérték az Adelaer-fokot, itt azonban a jég még jobban ellenük szegült, a nagy és vastag táblák szorosan feküdtek egymáson. Hosszú

szigonyaikkal próbálták azokat egymásról letolni, de hasztalanul, majd mind a hatan egyszerre akarták megmozdítani, de sikertelenül, még egyszer megkísérlették teljes erővel és akkor egy hüvelknyire odább csúszott a jég s ez uj bátorságot öntött beléjük; ismételték, s megint tovább jutottak; no még egyszer! csak kitartás! És a keserves munkában csakhamar annyira haladtak, hogy a csónakokat a táblák közt átvezethették, csak a jégtáblák kiálló széleit kellett fejszével levágni. És a legközelebbi jégtábláknál az egész munkát az elején kezdhették. Egyesült erővel, melyet a legvégsőig megfeszítettek, kényszerítették magukat az észak felé való haladásra. Pedig ahhoz, hogy az ember a csónakot biztosan vezesse e veszedelmes vizeken keresztül, nagy gyakorlat kell, jól kell választani a helyet, a hol a jeget megtámadja az ember s az erőt a legjobban kell kihasználni, hogy haszontalan kisérletekre el ne pazaroljuk s ha a jég megnyílik, az alkalmat rögtön fel kell használni arra, hogy a csónakot átvezessük a kis sikátoron, mert a táblák egy pillanat alatt megint összecsapódnak s vagy uj munkát okoznak vagy ha a csónakkal nem sietünk, azt összemorzsolják. Végre elhagyták az Adelaer-fokot is és eljutottak ahhoz a fokhoz, melyet Nansen Garde-foknak nevezett el, a hol a csónakot partra vonták, sátort ütöttek s a 24 órai kemény munka után rendes pihenőt tartottak s ebédet készítettek.

A míg az ebéd készült, Nansen a sirályvijjogás közt oly hangot hallott, mely meseszerűen hasonlított az emberi hanghoz; Nansen rögtön figyelmeztette társait, de annyira valószínűtlen volt, hogy e vidéken emberre akadnak, hogy jó ideig Columbus-féle madara-

kat kerestek, melyeknek hasonló hangjuk van, noha ezek erről a partról ép oly ismeretlenek, mint az ember. A hangok azonban ismétlődtek, de sőt közeledtek is. A mint az ebéd utolsó falatját lenyelték, a hang oly tisztán és oly közelről hangzott, hogy Nansen társai hirtelen felugráltak s egyikük esküdni mert volna reá, hogy az nem Columbusoktól származik. Erre Balto a távcsővel egy sziklatömbre kapaszkodott fel, de nemsokára lekiáltott, hogy két emberi alakot lát. Nansen gyorsan hozzá ment s csakugyan két kajakon (csónakon) egy-egy embert pillantott meg, a kik feléjük közeledtek. Még néhány evezőcsapás, a kajakok partot érnek és keleti Grönland sokat tárgyalt pogányainak ez első példányai Nansen előtt álltak. Az egyiken fókabőr ruha volt, a mely a test jó részét fedetlenül hagyta, a másikon azonban — Nansen legnagyobb bámulatára — európai eredetű ruhadarabok voltak. Mindkettő alacsony, láthatólag fiatal férfi volt, sötét csaknem gesztenyebarna bőrrel, hosszú hollófekete hajjal, széles, kerek arczczal, szinte szabályos lágy vonásokkal s fürge és kecses mozdulatokkal.

A két vendég Nansenékhez érve, eleinte mosolygott, aztán kezeivel gestikulált s végül oly nyelven kezdett beszélni, a miből Nansenék egy szót sem értettek. Nansen erre irataiból kikeresett egy jegyzéket, mely grönlandi nyelven kérdéseket foglalt magában, de a két vendég ebből — egy árva szót sem értett. Nansen kétségbeesetten dobta félre jegyzeteit s most már csak a jelbeszéd utján kellett egymást megérteniök. Ebből aztán Nansen megtudta, hogy a két vendég és többi társaik a Puisortok északi oldalán laknak s hogy szorosan a glecser mellett kell haladniok, hogy északnak jussanak,

hogy ez a glecser nagyon veszélyes. Nansen aztán megmagyarázta nekik, hogy ők nem délről, hanem a tenger felől jönnek, azt azonban azok nem hitték el, vagy pedig természetfeletti lényeknek tartották Nansenéket, a mi nem volt valószínűtlen előttük. Az eszkimók aztán megbámulták az expedicziò felszerelését, a csónakot apróra megvizsgálták s annak vasalása a legnagyobb csodálkozásra ragadta őket. Nansen egy darab húsbiscuitet adatott nekik, annak nagyon megörültek, egy kis darabot megettek belőle, a többit eltették, hogy társaiknak megmutassák. Az eszkimók jelekkel megkérdezték Nansent, eljön-e hozzájok táborukba s mikor Nansen igenlő válaszát megértették, visszatértek kajakjaikba, evezni kezdtek észak felé, mindig kisebbnek-kisebbnek tünt fel alakjuk, végre csak fekete pontoknak látszottak s aztán eltüntek a szemhatárról.

Ez volt Nansenék első találkozása Grönland keleti partjainak eszkimóival. S az, hogy itt embereket találtak, oly csodálatos és oly váratlan volt, mert hiszen itt emberi nyomra sem Holm, sem Garde nem akadtak, hogy Nansen elhatározta, hogy uj ismerőseiket otthonukban fogja felkeresni. És ezzel az elhatározással mindannyian visszavonultak a sátorba, bebujtak a hálózsákokba, hogy kipihenjék fáradalmaikat.

Délután 6 óra körül Nansen felébredt s kiment a sátorból, hogy megnézze, hogy áll a jég. A szárazföld felől friss szél fútt, s a jég még jobban oszladozott, mint előbb, úgy látszott, hogy északfelé az evezésre pompás út áll nyitva s Nansen ezt ki akarva használni, felébreszté társait. Csakhamar mind a csónakokban ültek s a rettegett Puisortok felé eveztek. Az út a vízen a lehető legpompásabb volt s még később sem

romlott el. A jég, mi utjukba akadt, jobbára a glecserjég kisebb-nagyobb törmelékéből állott s ezt leküzdeni facsónakban sokkal könnyebb, mint a zajló jeget. Minden nagyobb akadály nélkül eljutottak a glecserhez, elsiklottak annak csaknem merőleges jégfala alatt, mely a glecserek mindenféle kék színében villogott, kezdve a szakadékok sötétkék színétől az egyenes jégfalak s a magasabb fekvésű részek tejfehér színéig. Mi tette az utazók, így Graah, Holms és Garde előtt e glecsert oly rettenetessé, nem tudjuk, mert igen csekély sebességgel mozog s csak kevés jég szakad belőle a tengerbe. A róla keringő rosz hírek a bennszülött eszkimóktól származhatnak, kik a glecsert babonás félelemmel tisztelik, noha arra egyáltalában nem szolgált rá, mert hiszen a Puisortok csak aránylag kicsiny helyi jégár s egy oly hegyháton fekszik, melyet belső oldalán mély völgyelés választ el a tulajdonképeni belföldi jégtől; e körülmény magyarázza meg lassu haladását is és így az egész glecserben csak az a nevezetes, hogy rendkivüli széles felülettel nyílik a tengerre, mert homlokfala nem kevesebb, mint $^3/_4$ mérföld hosszú.

A Puisortok jégárjának e hatalmas homloka az valószinüleg, mi az eszkimókat oly csodás félelemmel tölti be, mert ha a part mentében utaznak, közvetlenül a glecser előtt kell elevezniök, mert az egyenesen a tengerbe nyulik be; az eszkimók pedig egyáltalában nem szeretnek glecserek előtt utazni, a mi nem is olyan csodálatos, mert e glecserek gyakran jeget ontanak a vízbe, sőt belőlük kisebb-nagyobb darabok is leszakadnak, a mi könnyen okoz szerencsétlenséget. Ha egy ilyen pillanatban a lezuhanó jégnek útjába csolnak kerül, az menthetlenül elvész, mert ha maga a jég

nem is töri össze, de a víz oly heves mozgásba jön s a kisebb-nagyobb jégtáblákat úgy egymásra torlasztja, összecsapja, hogy a sajka abból a förgetegből épen a legritkább esetekben szabadul ki.

A nagyobb jégárak közül a legtöbb keskeny fjordok végénél fekszik, melyeket a jégár erősen horzsoló és csiszoló mozgásával maga munkált és ásott ki magának. Ezeknek a fjordoknak a végéhez az eszkimók ritkán kerülnek s így nincs szükségük rá, hogy e jégárak erőszakos végfalai közelében mozogjanak; s ezért nem csoda, ha aztán főközlekedési útvonalukba esik egy oly hatalmas jégfal, minő a Puisortoknak tengerre néző homloka, hogy akkor aggodalmasabb, noha ennek a jégárnak a mozgása igen csekély.

A Puisortoktól északra fekvő Billé-fok közelében a szárazföld felől Nansenék sajátságos hangokat hallottak, mintha emberi kiabálás és kutyaugatás olvadt volna össze. Nansen távcsövet vett elő s egyes élénk mozgásban levő tömegeket pillantott meg; a mint közelebb jöttek, tisztán látta, hogy azok a tömegek emberrajok, a sziklákon szerte szórva kisebb-nagyobb csoportokban, élénk beszélgetésben, folyton a két kis csónakra mutogatva, mely bátran küzdötte a jégen keresztül magát; Nansen csakhamar észrevette a sziklákra kifeszített bőrsátrakat is és sajátságos dobszót is hallott már. A mint a csolnak az emberek felé irányult, a zaj még elevenebb lett, az emberek kiabáltak és lármáztak, mutogattak s vadul rohantak majd a partra, majd a sziklákra, hogy jobban lássanak. S mikor már a két csónak elég közel jött a parthoz, az eszkimók kajakokban jöttek eléjük s ezek közt Nansen azonnal felismerte két vendégét is, a kik vidáman nevettek, barátságosan üdvö-

zölték őt és társait, majd átvették a két csolnak vezetését, noha Nansenék az utat ép oly jól tudták, mint azok.

Végre elsiklottak az utolsó jégtábla mellett is, elérték a partot és itt az épen kezdődő esti szürkületben phantastikus jelenet folyt le az expedicziò tagjai előtt. Az egész hegyoldalban hosszú sora az embercsoportoknak állott, melyek bámulatosan vad és elzüllött külsejü emberekből, asszonyokból, férfiakból és gyermekekből állottak, kik mindannyian csaknem egyforma ruhát viseltek. És ezek valamennyien Nansenéket nézték és bámulták, és sajátságos hangokat hallattak, mintha egy nagy tehén-csorda bögne, mikor a jászolt megtöltik takarmánynyal. Lent a parton egy sereg férfi hadakozott a levegőben karjaival, s a kikötésre alkalmas helyet mutogattak Nansenéknek. Fent a hegyen sárgásbarna sátrak sorakoztak egymás mellé, míg a parton a kajakok, a nők csolnakjai és mindenféle tárgyak hevertek. Köröskörül a vizen kajakok hemzsegtek, köztük Nansen két erős csolnakja, s az egész kép mögött keretül a hatalmas glecser, a zajló jég és a vérvörös esti ég!

Élet és mozgás pezsgett mindenféle s ez utasaink eddigi magányos és néma utazásával olyan jóleső ellentétet képezett. Csakhamar partra szálltak, a csolnakokat letakarták, s a pogányok egyszerre körülvették őket s a legbarátságosabb nevetéssel üdvözölték. Mert az eszkimó nyelvében nincs arra kifejezés, hogy »jó napot!« vagy »isten hozott« — a barátságos nevetés az egyetlen üdvözletük. És az eszkimók beszéltek, lármáztak, kiabáltak Nansenéknek ezerféle dolgot, és abból ők egy árva szót sem értettek. Nansen egy kissé körülnézett —

Az eszkimók kunyhójában Grönland keleti partjain.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

hm, ezek a vadak egész kedélyesen élnek itt a hó és jég között, s akaratlanul felébredt benne a vágy, hogy ez emberekkel hosszabb időt töltsön együtt. Megálltak a legnagyobb sátor előtt, melyből barátságos világosság sugárzott ki s az eszkimók nyomban felszólíták őket jelekkel, hogy lépjenek be. A szives meghivást Nansenék elfogadták s a sátorba léptek.

A látvány és a levegő, mi a sátorban Nansent fogadta, az európai szemnek és orrnak — szeliden szólva — rendkívül idegenszerű volt. Nansen ugyan sokszor hallotta, hogy Grönland keleti partjain az eszkimók sátraikban alig hordanak ruhát és hogy lakásaikban a levegő nem épen kellemes, de a mit ő látott és szagolt, azt még se merte volna úgy elképzelni. De a tudomány érdekében azt is meg lehet szokni. Nansen meg is szokta, de két társa csakhamar eltünt a sátorból.

Az eszkimók a sátorban vajmi kevés ruhát viselnek s házi öltönyük, vagy ahogy ők nevezik, a »natit« csak egy keskeny ágyékövből áll. Ha az eszkimó a sátorba lép s ott is akar maradni, akkor azonnal levetkezik úgy, hogy csak a natit marad rajta, akár férfi, akár nő az, akár családos, akár hajadon vagy legényember az. Ezt Nansennek kiváló alkalma volt észlelni, mert a sátorba csodájukra ember ember után jött, míg csak az egészen meg nem telt. Nansenéknek a sátor előrészében volt néhány ládán helyük, ezt tartják fenn a vendégnek, míg ők maguk a földön bőrökön hevernek, ülnek vagy guggolnak. A sátor hátsó fala mentén deszkákból összerótt s fókabőrökkel fedett nyugágy volt, melynek hossza függ a sátor szélességétől s a család nagyságától, a sátor lakóinak számától s a négy fal

között e nyugvóhelyen tölti az eszkimó egész életét, ott ül, ott dolgozik, ott eszik, ott fekszik, ott alszik mindig.

Az eszkimók sátrának egészen sajátságos alakjuk van. A sátor vázát egy fabak képezi, a melyre félkörben hosszú rudakat helyeznek el, melyek hegyükkel egymást érintik; e rudak fölé két bőrréteget borítanak, még pedig egy belső szőröset, szőrével befelé melegtartónak, és egy külső csupaszat vízfogónak; utóbbira többnyire régi bőröket használnak, melyek egykor női csolnakoknak vagy kajakoknak szolgáltak. A sátor nyilása az említett bak alatt van, honnan irha csüng alá, mely a sátor függönyét képezi.

Egy sátorban rendesen 4—5 különböző család él; mindegyik családnak megvan a maga, czölöp által megjelölt helye a nyugvó ágyon s ott ülnek férfi, asszony és gyermekek minél kisebb helyen. Így pl. egy négy láb széles hely a nyugágyon elég egy férfinak, két nőnek és hat gyermeknek. Minden család nyugvó helyrésze előtt egy faggyúlámpa ég, széles lánggal. E lámpák kőből faragottak, félgömb-alakúak, laposak és kivájtak, csészéhez hasonlók, elég nagyok, sokszor egy láb hosszúak. A bél száraz mohából áll, melyet laposan a lámpa egyik oldalára fektetnek s állandóan friss szalonnával táplálnak, mely csakhamar zsirrá olvad. A nők dolga az, hogy e lámpákat rendben tartsák, hogy a belet egy arra formált pálczácskával kitisztogassák, hogy az ne pislogjon s a láng se legyen nagyon kicsi. E lámpák fölött főzik azokat az ételeket is, melyeket nem nyersen fogyasztanak el, még pedig nagy, a sátortetőről alácsüggő kőedényekben. A lámpák éjjel-nappal égnek, fütésre, világításra szolgálnak, mert az eszkimók nem alszanak éjjel sötétben, mint mi európaiak, no meg

arra is valók, hogy állandóan faggyúbűzt terjeszszenek, a mi az európainak nem épen kellemes, de a mit egészen jól meg lehet szokni.

A mint Nansen megszokta maga körül e sajátságos és idegenszerű környezetet, kisérletet tett, hogy gazdájával, a sátor urával, megértesse magát. Megmagyaráztatta magának minden tárgy rendeltetését részint szavakkal, részint arcz- és kézmozdulatokkal. Így megtudta, hogy a fedél alatt függő szolgafák ruhák szárítására valók, hogy az edényekben fókahúst főznek, stb. A gazda aztán megmutogatta gazdasága büszkeségeit, így egy darabka hollandi dohányt, egy csontnyelű kést; e két darab volt a sátor legcsudálatosabb tárgya, mert az eszkimók félelemteljes tisztelettel becsülték azokat. A sátorlakók ezután igyekeztek megmagyarázni a köztük levő rokonsági kötelékeket: egy férfi megölelt egy kövér nőt, a mi annyit jelentett, hogy ők férj és feleség; aztán mindketten gyönyörteljesen néztek néhány apró eszkimóra, a mi azt jelenté, hogy ezek a gyermekeik. A férfi büszkén mutogatta, hogy a felesége mily kövér, a kövérség ugyanis az eszkimó-szépség egyik főkelléke. Csodálatos módon e sátorban minden férfinak csak egy felesége volt, pedig Grönland keleti partjain általános szokás, hogy minden férfinak, ha jó vadász és így ezt a fényűzést magának megengedheti, két felesége legyen — de több sohasem.

A férfiak általában jól bánnak a nőkkel, sőt Nansen házasfeleket csókolózni is látott, persze nem európai, hanem eszkimó módra, vagyis, hogy az orrukat összedörzsölték. De azért családi csetepaté is előfordul, a mit úgy intéznek el, hogy a férj a nőt megveri, vagy késsel karjába vagy lábába szúr, a mire aztán a békének

helyre kell állania, különösen ha gyermekeik is vannak. Néha persze a verésből férjuramnak is kijut.

A sátor egyik öregebb lakója, a ki, úgy látszik, ott előkelő helyet foglal el s valószinüleg egy angekok — kuruzsló — volt, megmagyarázta, hogy ennek az eszkimó-telepnek egy része északról jött és délre vonul, a másik délről jött, észak felé halad, és e két csoport itt a Puisortok északi oldalán találkozott; még azt is megmagyarázta jelekkel, hogy minő mulatságosnak tartja, hogy most még Nansenékkel is találkoztak. De aztán tudni akarta, hogy Nansenék honnan jöttek; Nansen úgy, a hogy megmagyarázta jelekkel neki, hogy ők a tenger felől jöttek, hogy a zajló jégen törték át magukat, hogy ide délről érkeztek és most északnak vonulnak. Erre az eszkimók mind nagyon elkomolyodtak s ismételték azt a már néhányszor hallott tehénbőgésszerű hangot, — bizonyára természetfölötti lényeknek tarták utasainkat.

Nansen úgy látta, hogy a körüle levő arczok nem épen tiszták; igaz, hogy a bőr szine barnás vagy sárgás, de hogy e szinből mennyi a bőr igazi szine és mennyi a rátapadt piszok, nehéz megállapítani; egyes arczokon azonban, — különösen a gyermekekén — a piszok annyira rátapadt, hogy fekete kérget képezett; a fiatal nők közt a mosakodás nem ritka, de abban sincs köszönet, mert a vizelettel mosdanak. Hajuk hollófekete és sűrű, de soha sem nyirják, fésűt sem használnak s így hajuk erdősége az élősdiek tanyája. Mindezek az eszkimókat meglehetősen visszataszító népnek tüntetik fel, de Nansen azért még sem találta őket förtelmeseknek, csak a piszkot kell megszokni a szemnek, mint a büzös levegőt az orrnak s akkor e pogány és

vad népek szive is felcsillanik s az európai is jól érzi magát e közvetlen és természetes társaságban.

Az eszkimó persze nem szép, ha a szépségről olyan ideált alkotunk magunknak, mint a görögök, de ha az ember e néppel hosszabb ideig együtt él s őket kissé megszokja, lassankint egyeseket nemcsak szépnek, hanem vonzóknak is fog találni. De akad aztán köztük olyan is, a kit még az európai izlés is szépnek vallana. Az arcz rendesen kerek, a nőknél igen kövér, a járomcsontok szélesek, előreállók, a pofák szinte kiduzzadók és teltek, a szemek sötétek, kissé harántul metszettek, az orr lapos, tövében keskeny, a czimpáknál széles; az arcz kifejezése pedig barátságos, elégedett és kedélyes. Kezük és lábuk feltünően kicsiny és formás, mozdulataikban nincs semmi szögletesség, sima és kerek minden alakjuk és olyan az életük is. Hajuk hollófekete, a férfiak rendesen gyöngyfüzérrel szorítják hátra a homlokról s a fürtök hátul szabadon verik a vállakat; veszedelemnek tartják, ha hajukból valamit elveszítenek, valamint ha hajukhoz vas ér; ha hajukból valamit mégis levágnak — pl. azok, kiknek nincs szorító gyöngyfüzérük s a haj már szemükbe lóg — azt nem késsel metszik le, hanem csont- vagy kőeszközzel, de ilyenkor a levágott hajat az egész életen át meg kell őrizni. Az asszonyok a hajat a fej hátsó részén kontyba kötik, azt egy darab bőrbe burkolják s ennek, a mennyire csak lehet, a fejtől messzire el kell állania rendesen annyira megfeszítik a hajat, hogy az utóvégre is kihull s a nő, egész ifjan, teljesen megkopaszodik. A férfiak szakálltalanok s legtöbbnyire bajusztalanok is.

Jó ideig ültek Nansenék már a sátorban, mikor az egyik férfi a sátorból kiment; nemsokára aztán visz-

szatért fókabőrből készült hosszú szíjjal kezében, felült nyugágyára, a nagy tekercset kibontotta. Nansen kíváncsian nézte, mi lesz ebből; a férfi akkor kihuzott egy kést, a szíjból levágott egy nagy darabot s odaadta Nansennek. Azután levágott még egy ép oly nagy darabot s azt Nansen egyik társának adta és így tovább addig, míg mind a hatot meg nem ajándékozta, mire mosolyogva és boldogan nézett reájuk, mint a ki rendkivül meg van elégedve magával és az egész világgal. És ezt az elsőt követte a sátor második, harmadik, negyedik és ötödik férfia is, s Nansenéknek már egész halom fókabőrszíjuk volt. A szegény jó eszkimók abból adtak Nansenéknak, a mi nekik a legjobb, legfontosabb, azt hitték, ők is használhatják azt.

Mikor ennek a szelid lelkű ajándékozásnak vége volt, Nansenék egy ideig hallgatagon ültek s néztek egymásra. Nansen várta, hogy az eszkimók majd csak jelet adnak, hogy viszontajándékot várnak. Egy idő mulva az első ajándékozó fel is kelt s valamit hozott magával, a mit eddig úgy látszik, mint valami féltett ritka kincset őrzött. Nansen megnézte — egy öreg, rozsdás, nehéz pisztoly volt az, a minőt Grönland nyugoti partjain a kajakokon szoktak használni. Miután az eszkimó a tárgyat Nansennek nagy büszkeséggel megmutogatta, s Nansen a fölött rendkivüli csodálkozásának adott kifejezést, az eszkimó jelekkel megmutatta, hogy nincs neki mit a pisztolyba betennie. Nansen erre megérttette vele, hogy ilyen felszerelése neki sincs, mire az eszkimó csalódott és szomorú arczczal szépen visszatette fegyverét nyugvó helyére. Csodálatos módon a többi egyik se fejezte ki a viszontajándék iránti várakozását, a megtestesült vendégbarátság és szeretetreméltó-

ság volt valamennyi, talán azért, mert mindegyik bizton tudta, hogy adományukért a viszonzás el nem marad. Különben keleti Grönland e kietlen partjain az eszkimók vendégbarátsága határt nem ismer, legnagyobb ellenségük is jó bánásmódra számíthat s hónapokig élhet náluk, ha a körülmények erre kényszerítik. A természet és a nomád életmód utalták rá őket, hogy vendégszeretők legyenek és a vendégszeretettel így ők is élhessenek, s ez az erény náluk törvénynyé erősödött.

A látogatásnak is vége volt már s Nansen a tanya felütésére alkalmas helyet keresett. A kikötő közelében meg is kezdték a munkát, a csolnakok kiürítését; egyszerre egész sereg eszkimó rohant le hozzájuk, a felszerelésből mindegyik vett magához egy csomót s rohant vele — fel a hegynek a táborhelyre. Persze, minden darabot végigtapogattak, megvizsgáltak, kézről kézre adtak s csodálkozásuk kifejezésére folytonosan beszéltek, lármáztak, mosolyogtak, nevetgéltek. A csolnak csakhamar üres volt s 20—30 ember egyszeriben partra huzta mind a kettőt s mikor elkezdték énekelni »Mind egyszerre hoi! o hoi!« az eszkimók öröme tetőpontra hágott, nevettek és kaczagtak, apraja-nagyja, hogy alig tudták a csónakot huzni. — Különösen érdekelte őket a csolnak, a sátor, szóval mindaz, a mi az ő saját életmódjukat is érinté, a mit fel tudtak fogni, meg tudtak érteni. S hogy bámulták, hogy a sátor néhány percz alatt készen állott. A ruházatot is megbámulták, különösen a lappok négyszegletes kalapját. Balto próbálta is megértetni velük, hogy az iramszarvasbőrből való, de úgy látszik, ez állatot egyáltalában nem ismerték, Grönland keleti partjain ezek nem élnek. Nansen aztán szétosztá a vacsorát. Hogy nézték

az eszkimók, mikor a kétszersült darabokat szájukhoz emelték utasaink, Nansen látta, mint epekednek egy kis morzsáért, de hasztalan, az élelmi szer ki volt mérve s ennek az emberhadnak az ő egész kis készletük sem lett volna elég; s ha egynek adnak, a többinek is adni kellene.

Lent a parton nagyszámú kajak és női csolnak hevert, melyek Nansent nagyon érdekelték; egy eszkimó különösen buzgólkodott azon, hogy neki mindent megmutasson s a mint Nansen szeme valamely tárgyon megakadt, azonnal jelekkel magyarázgatta annak czélját, készítési módját. Különösen a saját kajakját mutogatta büszkén, mely csontokkal volt szépen diszítve s csontfaragással ékített fegyvereit, melyek egészen jó karban voltak. Legnagyobb büszkeségét azonban egy szigony képezte, melynek hosszú hegyét egy narval fogából készíté.

Közben leszállt a nap, a tájra ráborult az éj, és a hó és jég közé ékelt ez embercsoportnak s életjelenségeinek mesébe illő csodálatossága még jobban domborodott ki. Sötét alakok bolyongtak a hegyeken, az asszonyok alakja, hátukon gyermekeikkel, mintha puposak volnának, sajátosan rajzolódott az esthajnal egébe, a sátorok függönyei mögül olykor-olykor pirosas fény pislogott elő, mely emberies, családias melegséget varázsolt az egész jelenetre.

De az idő előrehaladt s Nansenéknek is pihenésre volt szükségük; az eszkimók rendkivüli érdeklődéssel nézték és roppant mulatságosnak találták, a mint utasaink egymás után a hálózsákokba bujtak, a mi persze óriási néző közönség előtt folyt le, míg végre egyebet sem láttak az eszkimók belőlük, mint a hat fejet, a mint kedélyesen intettek nekik jó éjszakát! Ez

éjjel nyugodtan és őrszem nélkül alhattak s a kutyaugatás és emberi lárma daczára is pompásan aludtak.

Késő reggel ébredtek fel utasaink s hallották, hogy az eszkimók a sátoron kivül élénken sürögtek-forogtak, az ajtó nyilásán kitekintve pedig látták, hogy azok türelmetlenül várják, mikor nyilik meg az ajtó, hogy kíváncsiságukat a sátoron belül is kielégíthessék. Úgy látszik, Nansenék tiszteletére az eszkimók legjobb ruhájukat öltötték magukra. A mint a sátor ajtaja megnyilt, tömegestől nyomultak az eszkimók a sátorba, előre dugva fejüket, csodálkozva nézték, hogyan másznak ki utasaink egymásután a háló-zsákokból, s minden egyes ruhadarabot, mielőtt magukra ölthették volna, az eszkimók végigvizsgáltak, megtapogattak, sorra adtak, s ha az előttük új és sajátságos volt, bámulatuk kifejezésére ismét azt a tehénbőgéshez hasonló hangot hallatták. A míg a reggelit Nansenék elköltötték, az eszkimók mély csendben álltak körül, sóvárogva pillantottak az egyes falatokra, de hasztalan, egyik sem kaphatott azokból.

Reggeli után Nansen megkisérlette az eszkimókat lefényképezni, de a mint rájuk szegezte az eszközt, azok hirtelen szétoszlottak; majd egy, a hegyen ülő csoportot akart levenni, de a mint szándékát azok észrevették, a kisérlet ismét meghiusult. Végre Nansen úgy tett, mintha egész más vidéket akarna felvenni s így sikerült neki egy képet készítenie az eszkimókról. Nansen ezután bejárta az egész eszkimó-telepet, mind szivesen látták őt és társait s egyik-másikról Nansennek sikerült fényképfelvételeket eszközölnie. Mindenki szivesen és barátságosan fogadta őket.

Csakhamar ütött azonban az indulás órája is és Nansenék megtették az erre szükséges előkészületeket.

Ekkor egy ember jött hozzájuk, a ki jelekkel megkérdezte, hogy észak felé akarnak-e menni; mikor az igenlő választ megértette, arcza hirtelen felderült, mert, mint megmagyarázta, ő is és társai is észak felé törekednek. A hirrel az eszkimó visszasietett övéihez s hirtelen eleven élet pezsdült fel a táborban, európaiak és eszkimók, a kik északra indultak, nagy gyorsasággal szedték szét sátraikat, csomagolták el podgyászukat és mindenféle czók-mókjukat.

Annak a sátornak a népe, melyben Nansenék előző nap látogatást tettek, dél felé akart menni s így azok nem készülődtek. Nansen természetesen az ajándékokat viszonozta, mindegyik férfinak egy-egy üres pléhdobozt adva, azok hálásan néztek reá s büszkén mutogatták, hogy a pléhdobozokat ezentúl ivópohárnak fogják használni.

Ezalatt az eszkimók sátraikat leszerelték s csolnakjaikat elkészíték. Bámulatos, hogy a sátrak lebontását s minden ingó-bingó vagyon becsomagolását az eszkimók mily gyorsan végezték; az igaz, hogy sok kéz segített a munkában. Nansenék is útra készen voltak, de az utolsó perczben egy zsák kiszakadt s a benne levő só kiömlött. Ezt a bajt természetesen azonnal gyógyítani kellett s ez az indulást egy kissé késleltette, s ez alatt Nansenék az eszkimóktól elbucsuztak. Két női csónak dél felé evezett, a merre jó víz volt, kettő pedig nemsokára északi irányban tünt el egy földnyelv mögött. A kajakok férfiai még mindig késtek, még egyszer, még alaposabban, még őszintébben kellett elbucsuzniok, mielőtt — előreláthatólag évekre — elválnak egymástól.

És ekkor Nansen egy sajátságos és vidám jelenet tanuja lett. Tizenkét kajak sűrűn egymás mögött nyil-

egyenes vonalban evezett a vizen. Nansen e sajátságos műveletet egy ideig nem értette, de csakhamar megtudta, mi készült itt, mert ime előkerült a burnóttal megtelt szarv s járt emberről emberre. De micsoda szipákolás volt az! Kinyitották a szarv fedelét s beledugták az egész orrukat; minden orrluk tömésig tele volt a burnóttal. Több ily szarv volt forgalomban s mindegyik kétszer ment körül. Micsoda mennyiséget használhattak ezek fel! Hogy ezt megértsük, tudni kell Grönland keleti partlakóinak azt a szokását, hogy egymást burnóttal traktálják, ép úgy, mint a norvég parasztok pálinkával. Ez esetben azonban csakis a délről jövő és északra menő eszkimóknak volt mivel traktálniok társaikat, mert csak a Farvel-fok körüli dán gyarmatokról szakadtak ide, míg a dél felé huzódók épen oda törekedtek.

Ilyen kereskedelmi utazásokat az eszkimók a keleti part mentén gyakran csinálnak s a dán telepek boltjaiba oly hosszú az út, hogy bizony a legészakibb vidékek lakói átlag négy évet töltenek úton, míg odaérnek és onnan vissza haza jutnak; pedig nem valami életszükségleti czikk miatt teszik meg e nagy utat, hanem csak — dohányért. A dohányzást és hajózást a keleti parton nem ismerik, ott csak burnótoznak, úgy, a hogy a világ egy népe sem teszi azt. És ezért a burnótért kél az eszkimó vándorútra, kalandozza be Grönland keleti partjait, áll ki ezer veszedelmet, veszti el vagyonát, családját, sőt nem ritkán saját életét is . . . . .

VII. Észak felé Grönland keleti partja mentén.

Mikor Nansenék az elutazásra minden előkészülettel készen voltak, a kajakok emberei mind eltüntek, egyetlen egy maradt velük, a ki udvariasságból észak felé elkisérni akarta őket. És a tájék egyszerre megint ép oly kietlen és üres lett, mint a mily élettől lüktető volt csak egy órával előbb és a nap sátrak, kutyák és emberek helyett jég-, hó- és kopár sziklákra veté sugarait.

Nansen tehát megindult a part mentén észak felé. Kezdetben nyilt vizen haladt a két csolnak s ugyancsak serényen, mert az eszkimók nagy előnyt nyertek s Nansen az ő tapasztalataikat fel akarta használni a maga könnyebb előrehaladására s azért az utat szivesen folytatta társaságukban. A két csolnak nemsokára utol is érte a kajakokat, de ezek akkor már egy földnyelv mögött huzódtak meg s tétlenül vesztegeltek. Mikor Nansenék közelebb jutottak, az eszkimók jelekkel felszólíták őket, hogy most már ők menjenek előre s csináljanak nekik utat, mert a jég meglehetősen sürű. Ez ugyan épen az ellenkezője volt annak, mint a mit Nansen akart, de azért a két csolnak nyugodtan siklott át két hatalmas jégtábla közt, melyek egészen egymáshoz tapadtak s úgy látszott, hogy még kimozdítani sem

lehet helyükből, s az eszkimók bátorságát elvette. De mikor Nansen az első csolnakkal a két tábla közé siklott s majd a csolnak segítségével, azt éknek használva, majd a bambuszbotokkal, melyekkel mind a hatan neki álltak a tábláknak, a jég közt csakugyan utat tört, az eszkimók csodálkozása határt nem ismert s csak a tehénbőgésszerű hangban lelhetett igaz kifejezést. Nansen két csolnakja az utat tovább törte a jégen keresztül, mely úgy ahogy még járható volt. Azt követte az eszkimók két női csolnakja, mindkét oldalán négy kajakos férfival. Az eszkimók Nansenék minden mozdulatát élénk és tartós »bőgés«-sel kisérték, a minél bizonyára már szebb zenét is hallott Nansen.

Sokkal többet mulattak azonban Nansenék azon, hogy a kajakosok burnótoztak. Az eszkimók közül különösen egy tüntette ki magát ezen a téren; ez minden tíz perczben megállt, hogy óriási tülkét előkeresse s orrlukait burnóttal teleszivja s aztán tüsszentett olyanokat, hogy csoda volt, hogy kajakostól fel nem fordult; tüsszentés után rendesen Nansenre nézett, a ki nevetve üdvözölte őt, mire ő is nevetett, mintha ő is teljesen egyetértene Nansennel. S aztán mindkét felől ez az egy szó hangzott el: pitszak'asze, a mi »szép« vagy »pompás út«-at jelenthetett, mert minden alkalommal ismételték azt, akár a jégen sikerült áttörniök, akár nyilt vizen evezhettek akadálytalanul. Nansen csak a nyugati parton tudta meg, hogy e szó annyit jelent: »ti ügyesek vagytok«, vagy annyit is, hogy »ti jók, barátságosak vagytok«.

Az eszkimók nagy csolnakjaikban, az ú. n. női csolnakokban — vagy eszkimó nyelven »umiak«-okban — tudvalevőleg csak nők eveznek. A törzsökös

eszkimónál a férfi méltóságát sérti, hogy umiakban evezzen. Egy férfinak azonban — rendesen a család fejének — mégis abban kell ülnie, hogy kormányozzon, ez egyenesen kötelessége neki, noha a fókavadász legszivesebben csak kajakjában utazik. Az ilyen nőcsolnak rendesen harmincz láb hosszú, de van — különösen a keleti partokon — rövidebb is, mert itt sok a zajló jég s abban a hosszú csolnak nehezen mozog.

A nők rendes ütem nélkül és egész sajátságosan eveznek. Középsebességü evezőcsapásokkal kezdik, de az ütem mind gyorsabb lesz, a csapások mind rövidebbek és rövidebbek, egész testükkel felemelkednek az ülésről, majd minden csapáshoz fel is állnak. Aztán a legelevenebb evezés közben hirtelen megállnak, egy perczig pihennek s e sajátos evezés ujra kezdődik. De épen, mert ez folytonosan igy megy, szakadatlanul haladnak előre. A rövid ütemeknek feltétlenül a rövid evező az oka, de arra meg a jég közti nyilások keskenysége miatt van szükség.

Nansenék, minthogy a nap hanyatlani kezdett, már egy kissé megálltak, hogy valamit egyenek; az eszkimók tovább eveztek, csak két kajakos maradt velök, a kik látni akarták, hogy mit és hogyan esznek. Jutalmul egy darabka kenyeret kaptak Nansentől, a minek végtelenül megörültek. Nansenék csakhamar annyira utolérték a többieket, hogy láthatták, hogy két kajakos a Ruds-sziget északi oldalán partra szállott s egy fokról észak felé tekintve, a jeget és a tengert vizsgálta. Ez rosz jel volt! Valószinüleg áthatolhatlan a jég! De az eszkimók folytatták útjukat, mielőtt Nansenék még utolérhették volna őket s a sziget és a kontinens közt fekvő fjordon áteveztek. E közben azon-

ban az időjárás megváltozott, sötét felhők huzódtak az égre és esni kezdett. Nansenék felhuzták eső elleni ruháikat s vidáman tovább eveztek, de még csak kissé hagyták el a partot, mikor az eszkimók hozzájuk eveztek, a nők komoly arczczal néztek az égre, a férfiak pedig jelekkel mutatták meg, hogy a jég előttük sűrű s hogy mindnyájuknak a szigeten partra kell szállniok, a sátort felütni s ott éjszakázni. Nansen jelekkel tudtukra adta, hogy ő tovább akar menni, de azok kijelentették, hogy ez teljes lehetetlenség. Nansen erre partra szállt s bár az eszkimók rendkivül rábeszélték, hogy maradjon, miután a part egy fokáról látta, hogy a vizi út türhetően jó s hogy az eszkimók csak azért nem akarnak tovább menni, mert félnek, hogy átáznak, Nansen visszatért csolnakjába s kimondta, hogy: előre!

Így haladtak Nansenék tovább egész büszkén, hogy oly bátrak, míg a bennszülöttek, a kik elvégre is ismerik a vizet, visszamaradtak. Jó ideig minden jól is ment s Nansenék bátorsága nőttön-nőtt. A fjord közepére érve azonban be kellett látniok, hogy nem kicsiség az, a mire vállalkoztak; a jég vastag volt s egy ragadó örvénylés épen nem kellemes módon hajigálta és kavarta a nagy jégtáblákat, melyek majd összecsapódtak, majd szétváltak s bizony a szokottnál sokkal figyelmesebbnek kellett lenni, hogy a csolnakok sérületlenül keresztül jussanak. S minél messzebb mentek Nansenék, annál rosszabbá vált a helyzet. Egyszer két hosszú tábla közé akartak siklani, melyek más tábláktól kergetve hirtelen összecsapódtak; a biztos pusztulástól csak a legutolsó pillanatban menekedtek meg hirtelen visszavonulással. Csak este felé, mikor már sötétedni kezdett, érték el szerencsésen a fjord tulsó oldalát, a hol azonban a part

igen meredek volt s táborozó helyet az éjszakára nehéz volt találni. Végre egy sziklahelyen a csolnakokat valamennyire partra huzhatták s találtak akkora egyenes helyet, hogy a sátrat kifeszíthették. A hely, hol voltak, az é. sz. 62° 10′ és ny. h. 42° 12′ alatt fekszik, az eszkimók Ingerkajarszik-nak hívják, de Nansen, mert tanyájuk sasfészekhez hasonlított, Sasszíklának nevezte el. A sátor talpa azonban annyira egyenetlen volt, hogy reggelre mind a hatan egymásra fordulva ébredtek fel.

Reggel azonnal útnak indultak; az út a vizen rosz volt, a zajló jéggel sokat kelle küzdeniök, de azért csak előre jutottak; dél felé elérték a Mogens-Heinesens-fjord előtti kis szigetet, a hol pompás kis öblöt találtak ebédjük elfogyasztására. E sziget eddigi útjuk leggyonyörübb része volt; zöld volt a fütől, melyből kicsiny virágok tarkállottak elő; a tetőn eszkimólakások romjai s még bujább tenyészet fogadta öket; leheveredtek a fübe és sütkéreztek a napon, a mely két élvezetből Grönlandban még úgy sem volt részük, s aztán e grönlandi idill emlékének megőrzésére összeszedtek egy csomó virágot s ismét csolnakba ültek s folytatták útjukat.

A Nansenék által eddig beutazott partvonalat valami szebb alakulás egyáltalában nem jellemzi; alacsony, egyforma és kietlen az; a legtöbb helyen a hó és a glecser csaknem a tengerig nyomul le s a hóból csak kevés szürke szikla emelkedik ki. De mikor e nap délutánján a Mogens-Heinesens-fjordnak vad hegycsúcsok sorától környezett nyilását elhagyták, a tájék teljesen megváltozott. Hómezők és jégár sehol sem nyomultak a tengerig, a part mindenütt szabad volt, a sziklák gyakran jelentékeny magasságot értek el s a part felé — különösen északi irányban — pompás hegy-

vidék képe tárult eléjük, sűrűn álló vad ormokkal és magas csúcsokkal.

Minél északabbra jutott Nansen, annál gyakrabban találkoztak óriás jéghegyekkel, melyek itt a part mentén részben a fenékig értek. Este felé Nagtoraliktól keletre a szemhatár felett néhány fehér csúcsot pillantottak meg, melyek sajátságos o alakú közt zártak körül; mily különös sziklaképződés! csakhogy nem szikla, hanem óriási jéghegy volt az, vagy inkább jéghegység; két hatalmas csúcsa karcsú templomtornyokhoz hasonlított, köztük rettentő mélység tátongott, míg aljában a tenger valóságos barlangokat mosott ki, melyekben egy hajó egész kényelmesen elfért volna. Mintha zafirokból alkotott tündérpalota lett volna az egész, köröskörül apró patakok folytak le róla, olykor kis vízeséseket alkotva, míg a barlangokból folyton felhangzott a lecsepegő víz csendes csobogása. Szép volt ez, de idegenszerűen szép, s a lelket a gyermekkor titokzatos mesevilágába ragadta el. Nansenék éjjeli tanyájukat ennek közelében, az é. sz. 62° 25′ és ny. h. 42° 5′ alatt ütötték fel, valószínüleg azon a helyen, mely egy kelet-grönlandi monda szerint egy európai és egy grönlandi pulber párbajának szinhelye volt.

Következő reggel, augusztus 2-án, tovább eveztek és épen az Uvdlorsziutit-szigettől északra fekvő fjordon akartak átjutni, mikor sűrű, áthatolhatatlan jégre bukkantak; még egyszer meg kellett tehát fordulniok, hogy a föld felé evezzenek s aztán a fjord partja mentén hatoljanak tovább. Minthogy a jég mindig igen sűrűnek látszott, arra gondoltak, nem volna-e jobb a szárazföld és az említett sziget közti szoroson végig menni, mikor a sziget déli csúcsán eszkimó-sátort pillantottak meg.

Kikötöttek tehát, hogy az északra vezető vizi utak felől tudakozódjanak, de meglepetéssel látták, hogy egy sereg asszony és meztelen gyermek fogadta őket, kikben Billefoki barátaikat ismerték fel. Az eszkimók teli torokkal nevettek rájuk s elmondták, hogy a míg Nansenék aludtak, ők megelőzték őket. Nansenék kérdéseire aztán megmondták, hogy a férfiak vadászaton vannak, hogy az út nem a szoroson keresztül, hanem a sziget külső oldala körül jó.

Az út bevált s délután elérték az Uvdlorsziutit-sziget északi oldalát, majd a Tingmiarmiut-fjord északi oldalánál Anszivit-szigetét hagyták el, míg este ugató kutyák hangját hallák meg, a miből ismét arra következtettek, hogy a közelben eszkimó-telep van, de idejük nem volt, hogy azt felkutassák, hanem még azon este az é. sz. 62°43′ és ny. h. 41°49′ alatt, Nunar szuak közelében egy szigetet értek el, a hol az éjszakát tölték.

Augusztus 3-án reggel oly friss szellőre ébredtek utasaink, hogy elhatározták, hogy csolnakjaikat vitorlákkal szerelik fel, a mit legott meg is csináltak. Kezdetben nyilsebesen haladtak előre s pompás mulatságnak találták, hogy a szél segélyével erősen megdült csolnakjuk vidáman szökött át a hatalmas jégtáblák közti keskeny vízösvényen. De nem sokáig vitorláztak, mikor ez az élvezet kezdett nagyon is kétséges lenni; a szél egyre erősödött, északi irányba csapott át s csakhamar annyira fokozódott, hogy a vitorlákat le kellett szerelni s ismét evezővel haladni tovább.

Evezővel érték el a magas és meredek Umanarszuak-szigetet, melynek hegyeiből a szél már oly dühöngő erővel fútt le, hogy Nansenék ugyancsak megfeszíték

erejüket, hogy minél előbb tovább jussanak. A helyzet mindig rosszabb és rosszabb lett, közben már a jégtáblák szélei mentén vonszolták a csolnakokat, csakhogy előbbre jussanak, s egyszer már ahhoz is közel voltak, hogy a széltől felkorbácsolt jég összezúzza őket. Eddig a két csolnak meglehetősen együtt haladt, de most a veszedelem komolyabb jelleget öltött, egyik sem ért arra rá, hogy a másikra vigyázzon, kiki el volt foglalva a maga csolnakja körül. S mikor a munka épen a legkeservesebb volt, Nansen csolnakjában az egyik ember oly erős evezőcsapást tett, hogy az evező rudja eltörött, tartalékevezőjük pedig a csolnakban nem volt, a jégen azok már mind eltörtek. Veszteni való idejük azonban nem maradt, nem tehettek mást, minthogy a felényi hosszú ruddal dolgoztak tovább, a mi persze kétszeres erőfeszítést követelt. A szél e közben erejében egyre nő, mind hevesebb s Nansenék minden erőfeszítése daczára kezdi őket visszanyomni. És ekkor lepattan az egyik evezőpárna! Ez már sokkal nagyobb baj, mint az evező rudjának törése, de gyorsan és persze csak ideiglenesen ezen is segítettek valahogy s a veszedelmet ezúttal is kikerülték. Lassan, de meglehetős biztonsággal haladtak előre a part mentén. Ekkor egy jégtáblához jutottak el s Dietrichson, kezében a huzókötéllel, gyorsan felugrik a jégre, hogy a csolnakot annak mentében huzza előre. Buzgalmában azonban nem vette észre, hogy üres, alámosott jégtáblára ugrik, mely alatta beszakadt s ő a vízbe esett. Noha ezt Nansenéknek elég alkalmuk volt megszokni, soha rosszabbkor nem jöhetett a baj. De Dietrichson nem veszíté el lélekjelenlétét, ismét felmerült s mintha misem történt volna, felugrott a jégre, a huzókötelet megragadta s a csolnakot

kezdte huzni. Az erős munka melegen tartá testét, mert különben átnedvesedett ruhájában, a metsző szél mellett bizonyára komolyabb baj érte volna. Valahogy tehát megint csak tovább haladtak. Dietrichson visszaugrott a csolnakba s szigonyt ragadott fel, hogy a csolnakot a jégtől eltaszítsa, a szigony azonban lesiklott a jégről s csak kevésbe mult, hogy Dietrichson egy második fürdőt nem kapott.

Végre azonban nyugodtabb vízre jutottak s nemsokára partra szállhattak ott, hol Sverdrup csak az imént kötött ki. Itt megebédeltek s rövid, de jól megérdemlett pihenő után ismét tovább eveztek; a tenger ugyan már jégmentesebb volt, de a szél nem pihent s a hullámokat annyira felkorbácsolta, hogy bár Nansenék szokott munkabeosztása szerint még elég korán volt, mégis, a mint Umanak-ot elérték, partra szállottak, a hol tábort ütöttek, bozótból és füvekből pompás tüzet raktak s meleg levest főztek. És ez volt az egyetlen meleg étel, melyet Grönland keleti partja mentén 14 napon át tett útjuk alatt ettek!

Másnap — augusztus 4-én — a szél elült s Nansenék folytathatták útjukat. A jég azért még mindig elég bajt okozott s a Scheszteds-fjord nyilásánál meg épen rosz is volt s csak fejszével és szigonyokkal boldogulhattak. Este 9 órakor pompás táborozó helyhez értek, de miután még korán lett volna a pihenő tartására, tovább eveztek észak felé; de aztán megbánták, hogy elindultak, mert éjfél után $1^1/_2$ óráig kellett evezniök, a míg az Uvivak-sziget keleti partján olyan kis helyre találtak az é. sz. 63° 3′ és ny. h. 41° 18′ alatt, hogy csolnakjaikat a partra huzhatták és tizenhét órai kemény munka után lepihenhettek.

Augusztus 5-én megint fejszével és szigonnyal kellett előrehaladniok a sűrűn összetorlódott jég közt, mely észak felé a part mentén az egész utat elfödte számos hatalmas jéghegygyel együtt. Mikor délután a Kutszigszormiut-fok előtt haladtak el s egy kis szigeten kikötöttek, hogy a vizi utat kikémleljék, alig száz ölnyire előttük egy óriás jégtömb a partról levált s egy másikra zuhant, mitől ez egyensulyát vesztve, fülsiketítő robajjal felbillent és felfordult, a tenger hatalmas hullámokat vetett, a zajló jég táblái egymásra roppantak s egy előttük fekvő kis szigetet a tajtékzó habok egy pillanat alatt elborítottak. És ha Nansenék nem kötnek ki, hanem útjukat folytatják, az a jégtömb örökre eltemette volna őket.

Szinte hihetetlen erőmegfeszítéssel folytatva útjukat, késő este érték el az Inugszuarmiut-fjord torkolatát, a hol tábort akartak ütni; de itt hirtelen pompás vizi út tárult eléjük s ez annyira kecsetgette őket, hogy csak rövid pihenőt tartottak, kiki kapott egy külön porczió húspor-csokoládét s ismét az éjszakában dolgoztak tovább s a fjord tulsó oldalán, az é. sz. 63° 12′ és ny. h. 41° 8′ alatt ütötték fel éjjeli tanyájukat.

Augusztus 6-án reggel arra a kellemetlen tapasztalatra ébredtek, hogy partra huzott csolnakjaikat éjjel a tenger áradása elérte és a még a »Jason«-ról magukkal hozott sörös hordót magával ragadta. A sörös hordót pedig nagyon szerették; az igaz, hogy a sör már rég kifogyott belőle, de benne maradt a szaga s ha vizet ittak, előbb mindig a hordóba öblítették, hogy annak sörszagát az kissé magába vegye. És ilyenkor azt hitték, hogy söröznek! Ez eset azonban a jövőben való óvatosságra inté őket s ezentúl nem feledték, hogy

Grönland keleti partjain az árapály meglehetősen jelentékeny.

E reggel azonban egyéb kellemetlenségük is volt; a szunyogok ezrei lepték el tanyájukat s most épen nem örültek annak úgy, mint mikor a jégzajlásból kiszabadulva, először értek partot s a szunyog volt az első lény, melylyel találkoztak. Még enni is alig tudtak e szunyogoktól, s aztán menekültek előlök szikláról sziklára, hasztalan kerestek szellős helyeket, hiába takarták be arczukat kendővel, eredménytelenül, hirtelen csolnakjaikra szálltak, a szunyogok a tengerre is követték őket, ponyvákkal csapkodtak szerte-szét, a vérszopók nem tágítottak, végre a tenger egy erősebb szélrohama egyszerre elsöpörte a könnyű hadat, de akkor már mindegyikük jelentékeny vérveszteséget szenvedett.

A csolnakokkal Nansenék megkerülték a Skjoldungen regényes vidékét, áteveztek az Akorninapkangerdlua-fjordon, mikor Szingiartuarszik közelében hirtelen hivogató emberhangokat hallottak és májolajszagot éreztek. A hang irányában, a parton csakugyan sátort pillantottak meg, körüle pedig egy sereg élénken mozgó embert. Csakhogy mikor Nansen partra szállt, az eszkimók — mert mások nem lehettek — vad futásnak eredtek, közben magukkal czipelvén egész vagyonukat, minden kincsüket; a menekülő sorból Nansenék csak annyit tudtak meglátni, hogy az egész sereg csupa nőkből és gyermekekből állott. Nansenék hosszas integetéseire végre egy nő nem állhatott már tovább ellen a hivogatásnak, visszafordult, lassan és gyanakvólag közeledett, míg csekély távolságban egy másik követte őt. Végre a nő Nansenhez annyira közel jött, hogy meghallották — ha nem is értették egymás szavát s

hogy Nansen nyugodt és bátorító arczából, mozdulataiból és egy felajánlott pléhdobozból a békés érintkezés szándékára következtethettek. E pillanatban egész közel egy kajakos férfi jelent meg, szintén eszkimó, de ruhája minden kétséget kizárt az iránt, hogy ő már a nyugatgrönlandi dán telepeken is megfordult; őt csakhamar egész sereg más kajakos férfi követte, a kik úgy látszik a vizen voltak s az asszonyok kiabálására siettek elő.

A pléhdoboz megtette hatását, az eszkimók rendkivül szivesen látták Nansenéket, a kiknek egy kis pupos törpe tünt fel legjobban; de leginkább meglepte őket egyik sátor mögött egy dán lobogó, mely valószinűleg Holmtól ered, a ki expedicziójának leirásában elmondja, hogy néhány eszkimónak ilyen zászlókat ajándékozott. Feltünő volt az, hogy az eszkimók meglehetősen féltek az európaiaktól s ebben bizonyára nagy részök volt azoknak a mondáknak, melyek a nyugati partokról ide is átszivárogtak s melyek elmondják, hogy őseiket a kavdlunákok — európaiak — mily kegyetlenül pusztíták el és konczolták fel.

Nansen a parton az egyik női csolnakban pirított fókahúst pillantott meg és arra gondolt, jó volna élelmi készletét azzal kiegészíteni; e szándékát az eszkimókkal nagy nehezen meg is értette, mire azok hoztak is neki egy egész bordával, a miért ő egy nagy varrótűt adott. Ez ajándék rendkivül hatott, nagy értékünek találtatott, mert csakhamar Nansen minden egyes kisérőjét megkinálták, a mit azok el is fogadtak s varrótűn kivül üres pléhdobozokkal fizettek meg. Csak Ravna utasított vissza minden ilyen ajándékot, még Nansen rábeszélése daczára is, s lelkületét jellemzi azon kijelentése, hogy a húst azért nem fogadta el, mert arra ezeknek a szegény

embereknek később még nagy szükségük lehet s az adott ár — a varrótű — mégis csak kevés azért a mennyiségért. Nansenék ezután folytatták útjukat, de még jó darabon jöttek utánuk kajakos férfiak, a kik húst ajánltak cserébe, a mit azonban Nansen már nem fogadhatott el, mire aztán lassankint a kajakosok is elmaradoztak.

Minél északabbra haladt Nansen, annál több kajakossal találkozott; valamennyi barátságos és közlékeny volt s szivesen igazíták őt útba, s lassankint valóságos állandó kiséretet képeztek körüle. Hogy azonban besötétedett, a kiséret is mindig kisebb lett; már ép az utolsó négy kajak is bucsút akart venni Nansentől, mikor Nansen e pillanatban egy fókát pillantott meg a közeli jégtáblán. Nansenék kiváncsiak voltak, hogy az eszkimók hogyan vadásznak a fókára s figyelmeztették a négy kajakost. Azok hirtelen, nagy kerülővel a jégtábla alá eveztek s úgy kezdtek a fókához kajakukkal a tábla aljában közeledni. Ha a fóka gyanakodni kezdett, hirtelen meglapultak csolnakjukban, az evezést beszüntették, s csak mikor a fóka teljesen megnyugodott, nyomultak ujból teljes erővel előre. Így már oly közel jutottak a zsákmányhoz, hogy Nansen minden pillanatban azt leste, hogy az eszkimók mikor fogják szigonyaikat a fókába döfni, mikor hirtelen — zsuppsz! a fóka a vízbe veti magát, többé fel sem merül s a zsákmányra éhes eszkimókat, az őket tanulmányozni akaró Nansennel együtt — faképnél hagyja.

Nansenék bosszankodva haladtak tovább északnak jó vizen s egy kis szigeten éjszakáztak az é. sz. 63° 20′ és ny. h. 49° közt, mely arról hires, hogy 1829—30-ban Graah utazó ott telelt át.

Másnap, aug. 7-én, Nansen bátran tovább ment; kezdetben a jég sok akadályt okozott, de azt leküzdve, megint jó vízre találtak. E vidék partja már madarakban igen gazdag s Nansen lőtt is néhány larus glaucus-t és uria grylle-t; de felmászott fészkeikhez is s összeszedte a fiókákat is, a mi persze ritka jó csemege volt egyszerű és hideg konyhájukban. E napon egész madárhegyeket találtak s Nansen 2 dunna-ludat is lelőtt.

E közben az expedicziő mind északabbra jutott s a lappok aggodalma napról-napra láthatóbb lett s mind hangosabb nyilatkozatokban nyert kifejezést. Balto, a ki Ravna helyett is szólt, Nansenhez fordult s elmondta neki, hogy most sokkal nyugodtabbak, mióta az eszkimókkal találkoztak s látták, hogy azok egészen jó lelkű lények, a kik nem esznek emberhúst, mint azt nekik Finnországban mesélték, sőt szükség esetén azoknál át is lehet telelni. Mióta azonban Balto szerint az utolsó eszkimókat is elhagyták s még mindig észak felé haladnak, ők, a lappok aggodalommal vannak telve, panaszkodnak a kemény munka és nyomorult élelmezés miatt s nem értik, hogy a Farvell-foktól már oly messzire jutottak s még sem tudnak a belföldi jégbe nyomulni. Nansen erre a lappokat nyomorult gyávaságukért rettenetesen összeszidta. No de azoknak se kellett ennél több s kitört a vihar teljes erővel. Balto felpanaszolta, hogy nekik Krisztianiában minden napra meleg kávét s bőséges élelmezést igértek; pedig mikor kaptak kávét? Minden három hétben egyszer. Hiszen mióta partot értek, egyetlen egyszer sem laktak jól; folyton éheznek s ráadásul úgy bánnak velük, mint a kutyákkal, kora reggeltől késő estig dolgozniok kell, ide s tova parancsolgatják őket, nem, ezt nem lehet kitartani! Nansen

erre kereken kijelentette, hogy ő nem igért minden napra kávét, meg a főzésre idejük sincs, tehát kávét nem ad; megmondta azt is, hogy ha most minden nap torkig jól laknak, akkor élelmiszer készletük nem tart tovább, mint a belföldi jég közepéig, akkor mind éhen pusztulnak, ha most nem osztozkodnak testvériesen; dolgozni pedig mindenkinek egyformán kell, itt az nem történhetik, a mit ők akarnak, az ilyen expedicziónál csak egy parancs érvényesülhet s ez a Nansené. Nansen jól tudta, hogy e kitörésben a lappok nomád szokásai s az alárendeltségre való képtelenség érvényesült, s ennek hatása Balto szeretetre méltó jelleme daczára sem tünt el egészen sohasem.

A part kezdett lejtősebb lenni s a sziklák gömbölyűbb alakokat mutattak s lassankint ahhoz a vidékhez közeledett az expediczió, a honnan a belföldi jégre kellett felhatolni s ennek már mindenki előre örült; a víz meglehetősen sima utat nyujtott neki s gyönyörű északi fény világított az evezéshez, míg végre Kekertarszuak szigetén kötöttek ki, hol éjszakára megpihentek. Alig aludtak azonban el, irtózatos robaj riasztá fel álmukból; felugrottak, a sziklákról körülnéztek, de semmit sem láthattak; bizonyosan egy hatalmas jéghegy omlott össze.

Augusztus 8-án a legpompásabb időben Nansen az Igdloluarszuk-sziget belső oldalán akart végigevezni, de legnagyobb meglepetésre a víz tele volt glecserjéggel s az előnyomulás teljes lehetetlenség volt. Így aztán a déli oldal felé eveztek; itt egy öbölben felálló kőszálak vonták magukra figyelmüket; mikor közelebb jutottak, akkor látták, hogy Grönland egyik legkedvesebb helyére találtak: kicsiny, lapos zöld rét, közepén édesvizű tó

tükre csillogott, melyben apró halacskák uszkáltak. A tó partjain eszkimó-lakások nyomait is találták, sőt emberi csontokat is; nyilván egyike ez azon eszkimó-telepeknek, melyek lakossága éhen pusztult el. A kőszálak arra valók, hogy azon a női csolnakokat kiszárítsák s télire hozzá erősítsék.

Igdloluarszuknál a fjord torkolata ismét annyira tele volt jéggel, hogy Nansenéknek ki kellett a tengerre evezniök, mert ott valóságos jéghegyek állták útjukat. Egy ily jéghegyet meg is másztak, ezek nagysága bámulatos s alakváltozásai a legcsodálatosabbak. A melyikre Nansen mászott, annak a víz felett levő része 70 m. magas volt, a víz alatt azonban a hegy talpa 6—7-szer annyi s így legmélyebb pontja a tenger szinétől 400 méterre tehető, míg szélessége mintegy 1000 m. volt. Teteje tágas felföld volt, hullámos, mondhatnók dombos-völgyes felülettel, tompa, lemosott csúcsokkal s az egészet kemény hó fedte. Ez óriás jéghegyek csakis a glecserekről szakadhatnak le, azoknak egyes hatalmas letört darabjai, melyeket a tenger áramlása mind délebbre sodor, hogy a melegebb zónák alatt vízzé olvadjanak. Ilyen jéghegyek közt veszedelmes úton jutott el Nansen a Mösting-fokra (é. sz. 63° 44′ és ny. h. 40° 32′), a hol megháltak. A sik hely azonban oly kicsiny volt, hogy a sátort fel sem üthették, hanem csak a sziklákon háltak hálózsákjaikban. A tanyával szemben azonban madárhegy emelkedett s a madarak egész éjjel olyan lármát csaptak, hogy Nansenék folyton madarakkal álmodtak.

Augusztus 9-én már feltünt előttük parti útjuk végczélja, az Umivik körüli hegyvidék, különösen a Kiatak kupos orma s noha egészen közel látszott,

Nansen a térképről tudta, hogy az még 7 mérföldnyire van s így e napon még el nem érhetik. Nansen azonban ezt nem mondta meg társainak, hogy kedvüket ne szegje. Estére a Kangerajuk-földnyelvhez (é. sz. 64° 4′ és ny. h. 40° 34′) jutottak, a hol a sátrat ismét nem üthették fel s csak úgy a hálózsákokban feküdtek ki a sziklákra; minthogy azonban éjjel erősen hullott a harmat, a zsákok meglehetősen átnedvesedtek.

Másnap — augusztus 10-én — korán reggel Nansent egy holló ébresztette fel s mivel a nap felségesen ragyogott, Nansen észrevétlenül kimászott a hálózsákból, lefényképezte az észak felé elterülő gyönyörű tájat, hátterében a Kiatak kupjával, míg előterébe a képbe került Nansen két hálótársa is, Sverdrup és Dietrichson, a mint a zsákban mélységesen alusznak. E napon a legjobb, jégtől teljesen ment vizen haladtak gyors ütemben czéljuk felé. Ebédjüket pompásan költötték el, mert dél felé kellemes déli szél kezdett fujni s így kifeszíthették vitorláikat, míg ők maguk nyugodtan megebédeltek. Soha hegy nem volt oly messze nekik, mint a Kiatak 800 m. magas kupja, már két nap óta látták s úgy látszott, most ép oly messze van tőlük, mint mikor először megpillanták. Végre evezőik annyira közel juttatták őket ahhoz, hogy immár közvetlenül alatta látták magukat, mikor hirtelen köd szállt le reájok. De az már nem volt baj, a kikötésre az utat és helyet már kikémlelték s csónak-utazásuk ez utolsó napján a delejtű biztosan kalauzolta őket a Kiatak aljába . . . . .

VIII. A grönlandi eszkimó.

A GRÖNLANDI a legcsodálatosabb élő népfajták közé tartozik s pompás példát nyujt arra, hogy az ember a természeti viszonyokhoz mennyire alkalmazkodik s ez által a földön mennyire elterjedhet, mert a meddig csak európai ember észak felé felhatolt, mindenütt rátalált ennek a népnek nyomára. A Behring-tengertől Grönlandig mindenütt előfordul, Amerika éjszaki partjain, Alaszkán, a sarki tenger szigetein, Labradorban, Grönlandban, és amennyire különbözik élete módjával, eszközeivel, külső megjelenésével és testalkatával minden más népfajoktól, annyira hasonlit egyik eszkimó-törzs a másikhoz, ha bármekkora távolság is választja el őket egymástól. A Behring-tenger mellékének eszkimója Keleti-Grönland eszkimójával annyira egyezik, hogy nem maradhat kétség bennünk az egy népfajtához való tartozásuk iránt, s e hasonlóság még a nyelvre is kiterjed, mert az alaszkai eszkimó minden nehézség nélkül megérti a grönlandi nyelvét.

Az eszkimók nevüket »eszkinmatsik« (nyershúsevők) a mohikánoktól, vagyis az algonkin törzshöz tartozó abenaki indiánoktól kapták; ők maguk innuitnek (embereknek) hivják népüket. Az európaiak ez eszkimókkal, kiket akkortájt skränlingarnak (törpéknek) neveztek, legelőször a normannok idejében jöttek érintkezésbe s valószinüleg akkor, mikor Vörös Erik fölfedezte Grönlandot. Csak a XVII. században, mikor az európai hajósok Amerikából éjszakra utat kerestek Indiába, ismerték jobban meg az eszkimókat.

Eredetükre nézve azonban nagyon eltérők a nézetek. A krónika szerint főfészkük valahol Alaszka belsejében volt, ahol még szárazföldi, nem tengerparti életet éltek; a völgyeken innen jutottak le a tengerig az eszkimók; a XII. században Potamacig és Delawareig (Északamerikában) hatoltak, a XVI. században pedig Grönlandba nyomultak be; a legrégibb időkre nézve a krónika őket Ázsiába helyezi. Nyelvök uralaltáji, tehát ázsiai, s testalkatuk szintén Észak-Ázsia népeinek testalkatához hasonlit, de ethnografiájok egészen sajátságos helyet jelöl ki nekik.

Az eszkimó néprajzában három tárgy van, mely eredetét egészen sajátosan világítja meg. Kajakja s annak minden felszerelése, az evezőkkel együtt, továbbá fegyvere: a szigonydárda (harpuna) kétségtelenül az indiánokhoz csatolja őket. Egy tárgy azonban élesen elválasztja az indiánoktól, és ez a kutyáktól vont szán. Az amerikai ős lakosság ugyanis — az inkaperuiakat kivéve, akik a lamat teherhordó állatnak használták — állatot soha sem használt teherhordásra, vagy szánvonásra. A szánt és a kutyafogatot tehát az eszkimó Ázsiából vette át s még a kutyának a fajtája is hasonlít a kamcsatkai

kutyafajtához; az eszkimó azonban soha sem használ iramszarvast szánja elé s ebben ismét eltér az ázsiai sarki népségektől, de egyezik a kamcsadálokkal. A harmadik eszköz azonban megint olyan, amely az eszkimókat úgy az ázsiai sarki népektől, mint az indiánoktól elválasztja s ez a hajító deszka. Meglepő, hogy ez a leleményes találmány, mely a kar hosszát és erejét növeli, a világon csak igen kevés — mindössze csak három — helyen fordul elő, és pedig Ausztráliában, továbbá az Amazon felső vidékén s végül az eszkimóknál.

Az eszkimók összes száma mintegy 30,000, melyből mintegy 10,000 Grönland nyugati partjain lakik a Farvel-foktól fel északra a Smithsundig. Grönland keleti partjain az é. sz. 66°-ig laknak, de gyakran tesznek utazásokat északabbra is mintegy a 70°-ig. A többi 20,000-ből mintegy 3,500 lakik Labradorban, a többi za Amerika partjaitól északra eső jegestengeri szigeteken.

Az eszkimók termetre nézve a kicsiny emberekhez tartoznak. E mellett vaskosak, zömökek, széles vállúak, vastag fejüek, kifejlett végtagúak, de kicsiny és szabályos alakkal biró kezűek. Arczuk meglapult s az orr táján behorpadt; pofáik teltek s a lehető legerősebben kiálló csontúak; orruk széles, kicsiny, alig kiálló; szemhéjrésük szűk, fekete szemeik bemélyedtek; szájuk kicsiny, kerek körvonalú, az alsó ajak erős; fogaik szabályosak, de csakhamar a foginyig elkopnak, ama szokás következtében, hogy fogaikat a bőr kikészitésénél segitségül használják. Fekete, szurokszinű hajuk hosszú, kevéssé tömött, durvaszálú. Szakálluk majdnem semmi. Bőrük világos vagy sötétszürke szinű, amelyen keresztül a bőralatti véredényzet vörössége áttünik.

Dél-Grönlandban a felső testen madárbőrből készült ruhát — timiák-ot — viselnek, melynek a fejre húzható sapkája is van. Alsó végtagjaikat fókabőrből vagy európai szövetekből készült nadrág takarja, lábukon pedig fókabőrből való csizmafélét hordanak, mely kivülről vízhatlan, mig befelé szőrözetével a harisnyát pótolja. A nők ruhája nagyjában egyező a férfiakéval, csak sapkarésze hiányzik, és a nyakrészt széles gyöngygallér ékíti, a nadrág rövidebb s állati bőrsávokkal tarkán díszített, csizmáik ellenben hosszabbak és a térden felül érnek. A ruházatban szeretik az élénk szineket, s így különösen a piros, kék, ibolya és fehér szineket alkalmazzák. Grönland keleti partjainak eszkimói ugyanúgy ruházkodnak, mint a nyugatiak, de a madárbőr helyett fókabőrt használnak. Otthonában azonban, mint már láttuk, az eszkimó azonnal levetkezik s meztelenül jár, de a nyugati partokon a dán cziviliázczió ezt az ősi — s mindenesetre egészséges — szokást kiszorította, s most már az eszkimó otthon is ruhában jár.

Az eszkimónők hajukat fejök hátsó részén kontyba kötik fel, melyet aztán szines szalaggal kötnek át: a leányok piros szalaggal, a menyecskék kékkel, az özvegyek feketével. Hiuság dolgában különben a grönlandiak egyáltalában nem állnak az európaiak mögött, s ha arról van szó, hogy hajcsomójukat minél magasabbra és merevebbre huzzák ki, a hajat akkor annyira megfeszítik, hogy szinte kitépik különösen a homlok-, halánték- és nyakszirt tájon, a miért is vénségükre rendesen csaknem mind kopaszok.

A grönlandiak egész élete attól függ, amit a férfi a kajakon fog, a kajak tehát csaknem a legfontosabb

szerszám az egész eszkimó háztartásában. A kajaknak faváza van s azt fókabőrrel vonják be. Egész hossza 15 láb, szélessége pedig 18—20 hüvelyk, közepén pedig mintegy 5—6 hüvelyk magas. Alja meglehetősen lapos, éle nincs, mellső és hátsó vége azonban elkeskenyedik. A kajak oly könnyű, hogy minden hozzátartozó részével együtt az ember a fején órákig viheti minden fáradtság nélkül a földön. A kajak felső lapján kis kerek nyilás van, éppen akkora, hogy egy ember a lábait beleszorítja s beleülhet; ez egész nyilás ki van bélelve olyképpen, hogy ha az ember beléül s a hullám átcsap is rajta, egy csepp víz sem jut a kajakba. Viharos időkben a nyilást kibélelő zsákhoz még egy kabátszabású vízhatlan bőrből készült köpenyt fűznek s az oly pontosan zárja el az evezőst, hogy sem meg nem ázik, sem, ha a csónak felfordul, át nem nedvesedik.

A kajakon való csónakázásban az ember akkor érte el a művészi tökélyt, ha megtanulta, hogyan kell, ha egyszer a kajak felfordul, azzal visszafordulni, mert, ha a kajak felfordult, az ember abból nem tud kimászni, hanem saját ügyességével kell a csónakot felbillentenie. Ez úgy történik, hogy az illető az evezőt egyik végénél megragadja, azt a kajak oldalához nyomja úgy, hogy mellső vége a kajak mellső csúcsára irányuljon, aztán hirtelen oldalt fordul lehetőleg fel a víztükörig, mialatt felső testét egész erővel a kajakhoz szorítja s aztán az evezővel magát a magasba emeli. Az ügyes kajakos még evező nélkül, a hajítódeszkával is fel tudja magát billenteni s ez igen fontos, mert a visszafordulás tudása nélkül az, aki a kajakban felfordul, s nincs senki ott, aki segítsen, elveszettnek tekinthető. Igy déli Grönlandban 1888-ban összesen 162 ember halt meg s ebből

24 — tehát 15% — kajakjában felfordulás folytán fult a vízbe.

Gyakran hangoztatják az eszkimóról, hogy jelleme gyáva; de aki őt igazi működési körében látja kint a nyilt tengeren tobzódó viharban, mikor a hullám keresztül söpri, felfordítja, vagy mikor őskori kezdetleges eszközével a fóka ellen harczra kél, mikor egy meggondolatlan mozdulat a halál ezernyi veszedelmével fenyegeti, s ha ebben a természet elleni küzdelemben látjuk, mily lelki nyugalommal, mily biztossággal mozog könnyű sajkáján s kezeli fegyverét, akkor el kell ismernünk, hogy az eszkimó a szárazföldön lehet gyáva, de a vízen soha. Az igaz, hogy egész nevelése mintegy előkészíti erre a rettenetes tusára, a vadászatot, a czélozást már gyerekkora óta tanulja, az evezést, amint ereje elegendő, megkezdi, s lassankint rendkívüli testi ügyesség s a küzdelemben ellentálló képesség fejlődik ki benne, melynek, ha csak kissé kérdezősködünk, csodálatos példáit ismerhetjük meg.

A grönlandi eszkimó életének legnagyobb részét a kajakban tölti, hajnalhasadáskor kiszáll a tengerre s csak későn tér vissza a fogás eredményével. Az alatt az asszony otthon tartózkodik és a házi gazdaság körül foglalatoskodik.

Az eszkimó télen szilárd házban lakik, melyet tőzegből épít, s melynek talpa gyakrabban a föld felszine alatt fekszik. Az ily háznak csak egy helyisége van, abban él együtt az egész család, sőt néha több család is. A tér rendesen oly alacsony, hogy magasabb ember nem állhat egyenesen. A hátsó fal hosszában van a főágy, mely öt, hat láb széles s melyen egymás mellett a nők alusznak, lábukkal a fal, fejükkel a szoba

közepe felé; a férfiak külön kis nyugágyakon hálnak az ellenkező fal mentén. Az eszkimóházban a halzsírlámpa éjjel-nappal ég, mert az eszkimó csak legvégső szükség esetén alszik sötétben; régen ezen a lámpán főztek is; mig ma a házon kívül külön tűzhelyük van, ahol tőzeg vagy guanó lángján főznek régen kő-, ma vasedényekben. A házba hosszú, keskeny folyosó vezet; ez igen alacsony, úgyszólván mászva lehet rajta a nagy szobába bejutni, ezt azért építik, hogy a hideg levegő be-, a meleg meg nehezebben hatolhasson ki. Nyáron persze odahagyják e szellőzetlen, füstös és egészségtelen lakásokat, sátor alatt élnek s ez igen egészséges az eszkimóknak a téli bezárt életmód után; sátorukkal mennek egyik vadásztelepről a másikra s mikor juliusban vagy augusztusban iramszarvasra vadászhatnak, ez egész évi életük legragyogóbb időszaka.

Mint minden vadásznépnél, úgy az eszkimóknál is a tulajdonjog fogalma igen korlátolt; a legtöbb tárgyra nézve bizonyos vagyonközösség áll fenn, mely azonban a tárgy természete szerint kisebb vagy nagyobb körű. A legszükebb kör a család, tágabb az egy házban lakóké, még tágabb a rokonságé, legtágabb az egész községé. Magántulajdont csakis a kajak és felszerelése képez s ezt mindenki a legteljesebb mértékben tiszteletben tartani köteles, ahhoz nyulni másnak nem szabad, mert tulajdonosa azzal tartja fel a családot. A házban alkalmazott eszközök közül a kések, fejszék fürészek, varróeszközök, vakarók, stb. bizonyos mértékig szintén magántulajdont képeznek, de közülök néhányra azért rendesen tágabb közösség érvényes. A ház felszerelésének többi tárgyai a család vagy éppen a lakótársak közös tulajdona A női csónak és a sátor a családé, a

ház azonban, ha többen laknak benne, közös. Földbirtokot az eszkimók nem ismernek, de azért soha sátort nem ütnek, kunyhót nem építenek, ahol mások laknak, ha csak a régi lakók abba bele nem egyeznek. Tiszteletben tartják még a lazaczdús folyókban egymás halásztanyáit is. Az uszadékfa azé, aki azt a tengeren találja, akármily vizen; de joga rá csak akkor marad meg, ha partra húzza és a magas vizállás szinvonalán felül helyezi el; ez ellen a jog ellen eszkimó sohasem vét.

Az eszkimó azonban a saját maga által fogott hal és fóka felett egyáltalában nem rendelkezik szabadon. Az ősidőkből származó törvények megszabják neki, hogy zsákmányát mily arányban kell felosztania. Egyetlen állat van, mely valamennyire az övé és családjáé és ez a grönlandi fóka, de ha a kajakos ilyet ejt el, még abból is kell adnia azon kajakosoknak, kik a fogás után azonnal megjelennek, meg a helység gyermekeinek egy-egy darab szalonnát. Már ha bálnafélét fog az eszkimó, abból nagyon kevés jut neki, mert akkor a község minden házának joga van hozzá; s ha végre a maga részét meg is kapja, éhinség esetén abból közös lakomát kell rendeznie, vagy pedig azokat kell egy ebédre meghivnia, akik rég nem ettek már friss húst. Jó fogás esetén az egész falút traktálják s ilyenkor annyit esznek, amennyi csak beléjük fér, ha pedig mégis marad valami, azt mint köztulajdont elteszik a téli inséges időkre. Általában a hosszas tapasztalat köztük azt a törvényt fejlesztette ki, mit aztán évszázadok gyakorlata szilárdított meg, hogy a vadászzsákmány mindig az illető lakóhelyének egész lakossága javára van s így az egyes családok léte nem függ tisztán attól, hogy az illető családfő mindennap fog-e valamit vagy sem.

Általában véve nincs a világnak oly népe, mely a mások nyomorúsága, szüksége iránt annyi részvétet érezne, mint az eszkimó. Az eszkimók legelső törvénye az, hogy »segíts másokon«. Ezen a törvényen és a jóban és roszban való összetartáson alapúl a grönlandi egész élete. Kemény élet tanította meg arra, hogy ha ő maga még oly derék ember is és ha rendszerint önmagán tud is segíteni, jöhet olyan idő, amikor mások segítsége nélkül nem boldogúlhat, s azért legokosabb a mások segítségére mindig készen lennie. Arra a fontos tanra, hogy ha mástól jót vársz, tégy te is jót mással, a kereszténység ezen legszebb és legfontosabb tanára maga a természet tanította meg a grönlandiakat, sőt azt egész életükben követik, amit a keresztényekre nem igen lehet állítani.

És ugyanebből az elvből fakad a grönlandiak másik legfontosabb törvénye, a vendégbarátságé. Az utazó belép az első, legjobb kunyhóba s ott marad addig, amig szükséges ott maradni; a házhoz tartozók barátságosan fogadják, legjobb tehetségük szerint megvendéglik, még ha az ember ellenségük is; s ha az utazó elhagyja őket, gyakran még az útra is ellátják ennivalóval. S az ilyen megvendéglést sohasem szabad megfizetni s csak ha europai ember a vendégük, fogadják el azt, hogy az őket kávéval vagy egyéb más lakomával megtraktálja. A vendégjogot különben az eszkimóknál is a mostoha természeti viszonyok fejlesztették ki, mert bizony otthonuktól a vihar gyakran idegenbe kergeti őket, ahol a legelső emberlakta helyen kell menedéket keresniök.

A grönlandi ember akkor étkezik, amikor éhes és amikor van mit ennie. A halász reggel kis vizet,

vagy újabban kis kávét iszik, mielőtt vadászatra indul, mert azt hiszi, ha nem eszik, a kajak is könnyebben halad. Ha egész nap nem fog semmit, étlen-szomjan marad egész nap, de ha fog, szivesen fogyaszt el azonnal egy darab fókaszalonnát. Az eszkimó bámulatosan tud éhezni, de ha ételhez jut, bámulatos mennyiséget tud elfogyasztani. Ha aztán hazatérnek a vadászatról, jól laknak s ilyenkor a család egy a földre helyezett közös tálból eszik. A húst és halat részben nyersen, részben fagyott állapotban eszik, néha meg is főzik, néha pedig egy bizonyos ideig rothadni hagyják s úgy eszik meg. Igy kiválóan kedvelt ételük a rothadni kezdő fókatej. A fóka és a bálna szalonnáját mindig nyersen eszik. A növényeket mindig megeszik. Inyencz ételük az iramszarvas gyomrának tartalma. Ilyen inyenczség még a bálnafajok bőre, melyet nyersen rágnak, melyet Nansen is megizlelt s annyira izlett neki, hogy azt hitte, osztrigát eszik dióval. A zsír nélküli húst nem kedvelik és azért többrebecsülik a vizimadarat a hófajdnál, pedig az utóbbi sokkal több van; a madaraknak a beleit különösen kedvelik. Egyszer egy pap, aki épp akkor telepedett le Grönlandban, megvendégelte feleségével az eszkimókat. A lakoma hófajdból állott, mert a papné azt hitte, ez a legfinomabb étel, amit Grönlandban adhat. Az eszkimók ettek, de csak keveset s a papné megkérdezte, hogy talán nem szeretik a hófajd pecsenyét. »Hát hiszen megesszük, feleltek az eszkimók, de csak a legnagyobb éhinség esetén.« Az európaiaktól a kávét vették át legelőször, — persze csak a nyugati parton; de ez annyira meghonosodott náluk, hogy naponta 4—5-ször is isznak két-két csészével, pedig igen erősre főzik. Kártékony hatását azonban igen jól ismerik és

azért a fiatal férfiak egyáltalában nem isznak, hogy jobb vadászok legyenek. A kávé mellett legtöbbre a dohányt és a kenyeret becsülik. A pálinkát nem ismerik, ezt grönlandiaknak elárusítani a kormány rendeletével tilos, noha a törvény kijátszásával már ezzel is megismertetik őket a Grönlandban élő európaiak.

A grönlandi nők állása meglehetősen jó, különösen ha anyává lesznek, családi életüket pedig az eszkimók teljesen a munkafelosztás elve alapján rendezik be; a férfi vadászik, és ez nehéz munka, de ha hazatér, nem dolgozik, zsákmányát felesége dolgozza fel, készíti el akár a mindennapi étkezéshez, akár télire; a zsákmányt az asszony húzza a partra, szeleteli fel, viszi haza és teszi el, ő főz, a bőröket ő készíti ki, a kajakot és női csónakot ő vonja be bőrrel, a férfi ruháit ő varrja, ő építi a házat, üti fel a sátrat, evez a női csónakban s végez minden egyéb házi munkát. A nő élete tehát igen szorgalmasan folyik le, s mert a férfi a munka értékét ismeri, feleségét is megbecsüli.

A házasságkötés régebben minden különösebb szokás nélkül történt. Ha a férfi megszeretett egy leányt, elment annak sátrába vagy kunyhójába, megfogta a leányt s minden komédia nélkül a maga házába vitte és a hosszú ágyon egy helyet jelölt ki neki. Ma már az eszkimók társadalmi illendőségéhez tartozik, hogy a leány ilyenkor ellentálljon, jajgasson, sírjon, kiabáljon, minél éktelenebb lármát csapjon, még pedig legalább is két-három napon át, s ha szerét ejtheti, pro forma, a férjétől megszökik. Ha aztán a leány sorsában megnyugodott, szépen megmarad asszonynak s viszi a férje gazdaságát. De amily hamar megköti az eszkimó a házasságot, oly hamar fel is bontja. Ha a nő megúnja

férjét, egyszerűen haza megy. Ha egy férfi megszereti a másik feleségét — ha erősebb, mint az asszony férje — egyszerűen haza viszi a maga házába; az első férj, tudván, hogy a második erősebb, mint ő, ebbe hamarosan belenyugszik. Ismeretes azonban egy eset, hogy egy asszony 8 férjet próbált ki, s 9-szer férjhez ment a 6. férjéhez, mert az volt valamennyi közt a legjobb. De ez ritka dolog az eszkimóknál, mert amint egyszer gyermek van a családban, a házasfelek nem válnak el egymástól. Az eszkimó rendesen csak egynejű s csak ha nagyon jól megy a vadászat, vesz el egy második feleséget, de inkább azért, hogy a házi munkában több legyen a munkaerő. Kettőnél több felesége az eszkimónak soha sincs. Az asszony ára rendesen egy szigony vagy egyéb a foglalkozáshoz szükséges tárgy; ha a leány szép, ezt a legény fizeti a leány szüleinek, de ha a legény jó vadász, a szülők fizetnek neki, csakhogy leányuk ilyen érdemes férjet kapjon. Az erkölcsi viszonyok általában véve nem valami kiválók, s ha nem rosszabbak, úgy az csak a nép szelid s az erő előtt meghajló jellemének tulajdonítható, valamint ebből következik az is, hogy az erkölcs elleni vétségekből, a családi szentség megsértéséből véres következményű összeütközések csak igen ritkán fordulnak elő. Természetesen a kereszténység felvétele e viszonyokon sokat változtat és sokat javít, s e szokások ma már csak a pogány grönlandiak közt vannak meg, így különösen a keleti parton.

A gyermekek, különösen a fiúk, születésének az eszkimó nagyon örül, s általában büszke gyermekeire s mindent megtesz, hogy azok jól érezzék magukat, s ha fiúk, hogy jól fejlődjenek, mert azokból lesz a vadász és a család védője; a gyermekekkel jól bánik, durva szót

nem használ velök szemben, s azért a gyermekek mégis tisztességtudók és jók; s ha már felnőttek, a szülők egy okos szava elég arra, hogy engedelmeskedjenek. De a gyermekek maguk közt sem veszekednek, egyetértők, egymással békében mulatók, ami kétségtelenül az eszkimók végtelen békés és jóindulatú természetéből folyik, mely egész társadalmi rendszerük alapja.

Az eszkimó jelleme a könnyelműségig vidám és gondtalan; bánatát hamar felejti, gyorsan megvigasztalódik, a jövőre nem gondol csak a jelenben legyen meg neki minden bőségesen; jóindulatú, békés és kényelmes; nem ellenmondó, kellemetlent mondani másnak nem szeret, az európaival szemben tisztességtudó; a lopást a maga falujában el nem követi s az idegen meglopását noha meg nem engedi, de kevésbé rosznak tartja, a gyilkosság pedig a legritkább eset köztük, a háborút megvetik, elitélik.

Legnagyobb bűnök közé sorolják a kajaklopást s ebben a dobtáncz itélkezik, ami az ősi grönlandi itélkezés s olyan mint nálunk a karddal és pisztolylyal való párbajozás, csakhogy a sértett fél a sértőt nem kardra és pisztolyra, hanem dobtánczra hívja ki. Ilyenkor összegyűl a falú népe mind, nagy kört képez, abba a két küzdő kiáll s dobszó mellett elkezdik egymásra hányni a gúnydalokat; s amelyik a másikat nevetségessé tudja tenni vagy akit polgártársai kinevetnek, annak vesztett pöre van, mert ez a legnagyobb büntetés, ami egy grönlandit érhet s ez gyakran arra kényszeríti az eszkimót, hogy lakóhelyét megváltoztassa. Ez kétségtelenül kitünő eszköz a viszálykodások megbüntetésére.

Az eszkimó végtelenül szereti a szabadságot és az önállóságot. Hozzá szokott, hogy a maga ura legyen,

s tetszése szerint járjon el mindenben. Családjának ugyan feltétlenül ura, de nem zsarnok s hatalmát csak szükség esetén érezteti. Ép ezért európai szolgálatba nem szívesen lép, mert nem hagy magának parancsolni. A férfiak — a halászok — ugyan nem bánják, ha a kereskedelmi társulat szolgálatába állhatnak, mert »hivatalnokok«-nak képzelik magukat, a nők, ha cselédeknek mennek, csak addig jók, míg az ember szeliden bánik velök, de az első kemény szónál szó nélkül megszöknek.

Az eszkimóknak kifejlett ősi vallásuk nincs, annál több a babona és monda, természetfölötti lényekről, melyek erejéről vagy sajátságáról nagyon bizonytalan fogalmaik vannak. Kuruzslóik mindenféle csodálatos művészetekkel igyekeznek földieiket megcsalni, hogy fölöttük hatalmat gyakorolhassanak. A kereszténység felvétele mellett az eszkimó azért hiven követi a maga babonáit is, mondáikkal pedig az esték unalmát űzik el; mert a grönlandi kitünő elbeszélő s ott, ahol a monda követeli, szónoki lendületet is tudnak kifejteni.

Az eszkimó megfigyelő képessége pompás. Innen a sok leleményes eszköz tárgyi ethnographiájukban, melyeknél a rendelkezésükre álló anyagot a lehető legjobban felhasználják. Az európaiakra vonatkozó megjegyzéseik találók és értelmesek. Felfogásuk könnyű, hamar megtanúlnak irni és olvasni, s ma a nyugati partiak legnagyobb része tud irni és olvasni. Alakérzékük jól kifejlett, művészi hajlam van bennök, a faragásban nagyon ügyesek. Fantáziájuk nagy, a természeti dolgokat tudják költőileg felfogni s a már említett ősi mondák és gúnydalok mellett szerelmi dalaiknak is gazdag anyaga ismeretes. A természet szépségeiben tudnak gyönyörködni. Zenei érzékük rendkivül kifejlett s zené-

jüknek az egyformaság daczára is egészen sajátságos jelleme van, de az mindig megfelel a dal szövegének, ünnepélyes, ha mondát kísér vele, fájdalmas, hosszadalmas és vontatott a szerelmi epedésnél, és vidám a gúnydalok kíséretében. Ma már az európai zenének is nagy a hatása.

Az európai művelődés az eszkimó életén éppen nem javított. Fegyvereit nem javította, mert a vasat teljesen mellőzheti; a szigonyozást minden időjárás mellett lehet használni és biztosabb is, mint a puska, mely feltétlenül kedvező időt kiván s melynél az ember kétszer annyi állatot sebez meg, mint megöl; kárt okoz az eszkimóban a kávé és dohány, melyek nem valók azon éghajlat alá, az európai szövetek, melyek a fényűzésre s igy a csere fejében az élelmi szükségletek elprédálására vezetnek, mert dobra kerül a sátor, a női csónak, sőt olykor a kajak is, szóval az eszkimó életének legfontosabb szükségletei. Az uj ruházat uj betegségeket telepített be, az uj európai élelmezés azokat tovább fejlesztette s bámulatos, hogy a dán-gyarmatok közelében a tüdővész és rákos betegségek mind jobban terjednek. A kereszténység ugyan sokat használ az eszkimóknak is, de annak áldásai éppen nem akadályozhatják azt a visszafejlődést, azt a pusztulást, melyet az eszkimóra az európai művelődéssel való megismerkedése hozott. Az eszkimók teljes kipusztulása csak idő kérdése már és azért az eszkimó mégis boldog és elégedett s nem gyülöli, hanem vidáman és boldogan fogadja az európait, kinek kulturája az ő — gyilkosa.

IX. Nansen elhagyja Grönland keleti partját.

Este 8 órakor, sürű ködben, kötött ki Nansen Grönland keleti partján tett útjának utolsó kikötőhelyén, s abban a pillanatban, hogy Nansen partra lépett, egy falka szalonka rebbent fel, hogy egész közel a szomszéd sziklákon újból leszálljon; a másik pillanatban Nansen egyetlen lövésére négy szalonka hullott le; ez csak kitünő kezdet!

Balto boldog volt, hogy partra jutott s boldogságában egy misétmondó finn papot utánzott, ami neki kitünően sikerült s amit bizonyára nem tett volna, ha élete nem lett volna immár teljes biztonságban. Sőt Ravnának visszaadta lappnyelvü uj-testamentomát is, akitől azt kölcsön kérte s szépen magánál is tartotta; most azt hitte, nem lesz többé szüksége rá. Csak akkor lett ismét kissé komolyabb, mikor Sverdrup figyelmeztette, hogy ne érezze még magát oly biztosan, mert bizony lesz még elég kemény nap, a míg Grönland nyugati partját elérik.

Nansenék a csónakoknak partra húzásában meglehetős gyakorlatra tettek szert, de oly gyorsan, mint e napon este, sohasem végezték azt, mindenki lelkesen buzgólkodott a munkában, hát még mikor Nansen megigérte, hogy kávét főz. A kávét és a vacsorát a

legderültebb hangulatban fogyasztá el s még a lappok is teljesen meg voltak elégedve sorsukkal, s miután meglehetős magasan, egy sziklán a sátor számára is helyet találtak, boldog érzésekkel, mint akik czéljukat érték és egy nagy akadályt küzdöttek le, feküdtek le és csakhamar mély álomba merültek.

Augusztus 11-e pompás idővel köszöntött rájuk. A sátor előtti kis térről széttekintve, a napfénytől ragyogó kék tenger terjedt el a szemhatárig s a végtelen felületben csak itt-ott uszkált egy-egy jéghegy, melyeken a reggeli szellőtől csapkodott hullámok játszottak és szikráztak. Déli irányban a Kohlberg hó és jégtömegei s számtalan nunatakja emelkedtek ki a tengerből. Kelet felé a Kiatak erőszakos kúpja nyult fel a sötétkék mélységből a világos felhőtlen augusztusi égbe s e mögött pedig mindenütt, a meddig csak a szem ellátott, a belföldi jég fehér tömegei terjedtek el. E tömegek alsó részeikben mind kékebbek, szaggatottabbak és hasadékosabbak voltak, míg legalúl meredek vad jégfallal végződtek a tenger felé. Ezekből a sötétkék jégfalakból származik az a sok jégdarab, melyek a tengeren szerte úszkálnak s melyek mennydörgésszerű robajjal szakadnak el a jégártól. Egészen fent azonban a jég hatalmas felületű fehér boltot képez, melyet csak itt-ott hasgat át valamely szakadék sötétkék sávja. Meddő kietlen és néma az egész táj, csak olykor-olykor hangzik fel a sirály vijjogása, vagy dördül el egy leszakadó jégtömb robaja.

Az expeditio tagjai a reggeli után azonnal a munkához láttak. Nehányan a szán aczélsineit és a hóczipők vasrészeit tisztították meg a rozsdától, mert a viz és nedvesség erősen megtámadta azokat s igy

rozsdásan nem nagy hasznukat lehet venni. Dietrichson az öbölről, a földnyelvről és a belföldi jég legközelebbi részéről készített térképet, mig Sverdrup és Nansen elindultak első vándorútjukra a belföldi jégre, s mindketten türelmetlenül várták, hogy azon a terra incognitán utazhassanak, melyet emberi láb még nem érintett.

Nansen és Sverdrup arra a kis hegygerinczre kapaszkodtak fel, mely a sátortól a belföld felé nyomult. Csakhamar elérték a tetőt. Előttük kicsiny moréna feküdt, melyről a jeget elég jól áttekinthették. Most aztán azt látták, hogy a jég bizony nem oly sima, mint az a tengerfelől látszott s a fehér felületet minden irányban számos hasadás hálózza be, még pedig ugyanezt látták az előttük elterülő mindkét glecseren. Megvizsgálták először az északit, de az teljesen járhatlannak bizonyult, meg a délit is, de csakhamar arról győződtek meg, hogy csakis a két glecser közti hegyháton nyomulhatnak előre. Egy darabon azonban hasadékmentes jégre is találtak. Kezdetben a jég kemény volt, érdes, durva felülettel, mely a láb alatt recsegett s a czipő sarkát irgalom nélkül leszedte, később azonban lágyabb szemcsés hóra találtak, melybe a láb kissé besüppedt. De azért nem kellett messze haladniok, hogy megint rianásokra bukkanjanak; kezdetben ezek kicsik és ártatlanok voltak s Nansenék könnyen jutottak rajtok át, de aztán mind szélesebbek lettek s feneketlenek s ezeket már nem lehetett átugrani, hanem meg kellett kerülni s igy aztán folyton jobbra-balra kanyarogtak. Ezek a rianások tudvalevőleg mindig a jégár folyási irányára merőlegesek s úgy keletkeznek, hogy a glecser aljában levő jégtömegek a medret képező

Átkelés a jéghidakon.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

földterület egyenetlenségein megszorulnak, míg a jégár felszínén az óriás boltozat megreped, le a fenékig.

Egy ideig Nansenék elég jól haladtak előre; a rianásokat, ha kicsik voltak, átugrották, ha nagyobbak, megkerülték, néha a rianások felett jéghidat is találtak, s ha elég erős volt, azon mentek át. De, amint előre haladtak, a jégen fekvő hó mind vastagabb lett s abban bokáig süppedtek el, mi járásukat megnehezíté s a veszélyt is növelte, mert a rianások szélét elrejté, majd fölöttük képezett gyenge boltozatot. Ezentúl tehát rendkívül óvatossággal haladtak előre, botjukkal kémlelve a havat s alatta a biztos talajt vagy a végzetes veszedelmet, egyikük rendesen előre ment, dereka köré kötött kötéllel, míg a másik, kezében a kötél végével, csak akkor mozdúlt, ha a jég erősnek bizonyult s a beszakadástól nem kellett félni, mely esetben társát kimenteni a kötélnél fogva az ő kötelessége lett volna. Baja egyiknek sem történt; néha ugyan hónaljig merültek a hóba, s a talaj is bizonytalan volt alattuk, de ez csak kifárasztá őket, egyéb bajt nem okozott. Természetesen iparkodtak e kegyetlenül fárasztó és veszedelmes területből mielőbb kijutni s útjukat oly helyen folytatni, ahol a hó kevesebb s a rianások sem oly veszedelmesek, s mert ott nem kellett oly óvatosaknak lenniök, jó darabot gyors menetben jutottak előre. A hasadások csakhamar teljesen eltüntek, helyettük azonban a nedves és szemcsés hó annál vastagabb rétegben ült a jégen s ebben hihetetlenül nehéz volt a járás, minduntalan térdig sülyedtek a hóba s keservesen megbánták, hogy hóczipőiket nem hozták magukkal.

Az emelkedés meglehetősen egyenletes volt, s mintegy 125 m.-re emelkedtek, mióta a hegy szilárd

földjét elhagyták. Előttük északnyugati irányban egy hegy emelkedett, honnan, azt hitték, jó kilátást fognak nyerni a belföldi jégre, ha ugyan fel tudnak odáig jutni. Az út még odáig bizony hosszú és gyalázatos rossz, s már meg is éheztek s a nap is eléggé nyugaton állt s igy kis pihenőt tartottak, pompás étvággyal elkölték a magukkal hozott ennivalót s újult erővel ismét útnak eredtek. A talajviszonyok azonban mindig kedvezőtlenebbek lettek. Egy valamivel keményebb réteg, mely felül feküdt s korábbi éjjeli fagyok maradéka volt, rendkívül kimerítette őket, mert amint arra ráléptek, az beszakadt alattuk s mikor lábukat ki akarták emelni, a bokáknál mindig fennakadtak. S ne felejtsük azt sem, hogy Nansenéknél az edzés is teljesen hiányzott, mert hónapok óta rendszeresen alig mozogtak, hacsak a csónakot nem kellett vonszolni a zajló jég hátán.

Noha térdük és lábuk minden izma kegyetlenül fájt már, bátran mentek tovább előre, hogy minél korábban feljussanak a csúcsra, mert az idő esőre állt, s akkor pedig onnan semmit nem fognak látni, ha nem sietnek. Erejüket kétszeresen megfeszíték, lépteiket meghosszabbiták s mikor végre nagy keservesen a csúcsra értek, akkor látták csak, hogy nem a csúcson, hanem csak egy háton vannak, a csúcs még odább fekszik, még magasabb, a kilátást elzárja s hogy oda okvetlenül fel kell jutniok. Tehát előre, amily gyorsan csak a láb birja, föl a hegyhát legmagasabb pontjára. A meglehetősen meredek lejtőn már csendes esőben kapaszkodtak fel s bizony keserves mulatság volt az; czombig süllyedtek a hóba, és semmit sem használt, hogy az eső és felhő már fenyegették őket, meg-meg kellett álla-

A karaván indulása.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

niok, hogy kiffújják magukat, mert már halálosan fáradtak voltak.

Végre azonban mégis feljutottak a csúcsra s a pompás kilátás bőségesen kárpótolta őket minden fáradságukért. A belföldi jég a maga egész fehér felségében terült el előttük. Az eső ugyan még mindig esett, de azért minden, még messzibb fekvő részleteket is felismerhettek, amire nekik szükségük volt. Az egész felület simának és a szemhatárig mindenütt hasadékmentesnek látszott s a jégtengerből számtalan kisebb-nagyobb nunatak emelkedett ki, még messzi bent a jégmező távoli részeiben is; sok közülök fehér volt s hófedett, de egyes helyeken sötét, meztelen sziklafejeket és magaslatokat is láttak, melyek éles ellentétben álltak a jégmezők vakító fehérségével. Különösen egy nunatak vált ki a sok közül, sajátságos alakja és fekvése által ezt el is nevezték az Alpesek egyik csúcsáról »Jungfrau«-nak. A legtávolabbi nunatak mintegy 5—6 mfd-re lehetett s Nansen egyáltalában nem számított arra, hogy az első napokban odáig jusson. Az emelkedés ugyan nem nagy odáig, de a hó annál rosszabb, s ha éjjel nem fagy, a kilátások éppen nem sok jóval kecsegtetnek; a barometer azonban csak 900 m. magasságot jelzett s remélhették, ha magasabbra jutnak, az éjjeli fagy sem fog elmaradni. Pedig rosszúl remélték!

Az idő előre haladt, az est rájuk borult, keveset ettek tehát s a visszatérésre gondoltak. A sátortól legalább is 2 mfd-re voltak. Ugyanazon uton azonban nem akartak visszamenni, hanem dél felé egy hegyen kisérlették meg keresztül a jégre jutni, talán ez az út az expeditió számára könnyebb lesz, mint a melyen feljöttek. Az estét az éj gyorsan váltotta fel s ez nagyon megne-

hezítette a rianásoknak a távolból való felismerését; rianás ugyan nem volt sok, de készen lehettek rá, hogy annál több lesz ezután; azért hát a két völgyet elválasztó hegyhát csúcsa hosszában haladtak, mert itt meglehetős biztonságban érezhették magukat. Egy ideig jól ment minden, a hegyet már egész közel látták s azt hitték, hogy ott vizet is fognak találni s pihenőt tarthatnak. Csakhogy e közben oly rossz területre jutottak, a jeget oly hosszú rianások hasgatták, aminőket eddig még nem láttak; kezdetben még csak ezzel is megküzdöttek, ahol lehetett, a rianásokon átugrottak, ahol a jéghid gyanúsan gyengének látszott, másikat kerestek s ha nem volt jobb, óvatosan négykézláb és egyesével másztak át rajta, mert igy a testnek sokkal nagyobb felülete van, a min nyugodhatik, s a hid leszakadásának esélye sokkal kisebb. De később a rianások oly szélesek és igy oly hosszúak lettek, hogy meg kellett azokat kerülni. Egyik rianást azonban hiába kerülgették, szélessége sehogysem csökkent s Nansenék egyszer csak azt vették észre, hogy czéljuktól mind távolabb jutnak, a hegy csúcsa szemeik elől eltűnt s a sötétben a helyzet semmiféle javulását sem várhatták. Mentek tehát nyugodtan tovább, mert elvégre a rianásnak is van valahol vége! És csakugyan, mintha a hegy — czéljuk — ismét feltűnt volna; de most már bizonyos, hogy közelednek hozzá s végre talán vizet is találnak, hogy égető szomjukat eloltsák vele. Már csak nehány lépés volt hátra, mikor a hóban hirtelen sötét sáv villant fel; eleinte azt hitték, hogy ismét egy rianás az, mely czéljuktól elriasztja, de ki irhatná le örömüket, mikor látták, hogy az viz, pompás folyóviz! Gyorsan előszedték poharaikat s teli itták

magukat az üdítő vizzel s élvezetüket csak az képzelheti el, aki egész napon át nedves hóban hegynek föl, völgynek le gyalogolt anélkül, hogy egy csepp nedvesség érte volna ajakát. De a pihenő a pataknál csak rövid lehetett! Még nagy darab út volt előttük a sátorig s menni kellett tovább, előre.

Az eső is erősen kezdett esni s a sötétség már annyira fokozódott, hogy alig láttak két lépésnyire; de hát menniök kellett! Déli irányban a jégen át a sziklák aljában huzódtak lefelé s itt a jég meglehetősen sima volt, mert a glecser a partokon rendesen simább, minthogy a jégtömeg ott a földdel erősen összefagy. Később azonban a lejtés oly erős volt, hogy Nansenék csak nagy nehezen tudták magukat visszatartani s hogy mulatságuk — vagy inkább kínszenvedésük — megint tökéletes legyen, újra kezdődött a küzdelem a rianásokkal. A sötétségben csak ép hogy látták e mélyedéseket, melyek a legkisebb hibás lépésre örökre elnyelték volna őket, a sziklafal pedig fejük felett oly meredek volt, hogy arra fel nem kapaszkodhattak, ott kellett maradniok, ahol voltak. Végre oly helyre jutottak, ahol a glecserből egy hegynyúlvány emelkedett ki, arra aztán felkapaszkodtak s minthogy végre megint földet éreztek lábuk alatt, a szakadó eső daczára, melytől már bőrig áztak, hosszabb pihenőt tartottak, hogy a hajnalhasadást bevárják s akkor térjenek vissza a sátorhoz a jégen keresztül.

Végre izzón és vörösen felkelt a nap, Nansenék kikeresték a jégen a legjobb útat s még két órai útat téve, reggel öt órakor megpillantották sátorukat. A tanyán persze mindenki mélységesen aludt. Nansenék hamarjában még ettek valamit, amit a 4—5 mfd út

után ugyan megérdemeltek, bebújtak háló-zsákjukba s csakhamar az édes álmok szép hazájába költöztek. Az első vándorlás tehát Grönland félelmes belföldi jegén fényesen sikerült!....

A jégen való ezen első vándorlás után a felszerelést kellett használható állapotba hozni. A czipőket kellett erősíteni s újra megtalpalni mindenekelőtt, mert a kis próbaút Nansent arról győzte meg, hogy a belföldi jégre erős talpak kellenek. A szánkót és hóczipőket az aczél alatt le kellett gyalulni, hogy könnyebben haladhassanak, a felszerelést is át kellett csomagolni s amit itt akartak hagyni, azt ki kellett válogatni, s ez mind időt követelt s bizony két nap is elmult, mig a felszerelés ismét teljesen használható állapotba jutott. Ez idő alatt az eget szelíd felhők boríták, az eső is esett s igy az indulással nem nagyon siettek.

Augusztus 14-én az idő jobbra fordúlt s most komolyan munkához láttak, s miután Nansennek az volt a meggyőződése, hogy a belföldi jeget azon a hegyen át közelíthetik legjobban meg, amelyen vándorlása alatt a hajnalt bevárta, abban az esetben t. i., ha azt a tenger felől meg lehet közelíteni, a csónakokat még egyszer a vízre eresztették, fölpakolták és elindultak. Csakhogy e hegyet alulról senki sem látta eddig s most, mikor alatta voltak, iszonyú meredeknek találták, s nehéz felszerelésükkel megmászására nem is gondolhattak. Vissza kellett tehát térniök, hogy tanyájukról induljanak ki, s ezzel elmult az egész nap.

Másnap, augusztus 15-én, a két csónakot kis hegyszakadékba vonszolták fel s helyezték nyugalomba, ahol valamennyire védett helyen voltak azok. Felfordították őket, a szél ellen még köveket is raktak rájuk,

alájuk pedig kis élelmiszert helyeztek s néhány olyan kézi eszközt, amit kizárólag hajóácsmunkánál használtak, amit azonban később Nansen keservesen megbánt. Egy darab papirra aztán Nansen leírta az expeditió rövid történetét az utolsó napig, egy pléhdobozba jól elzárta azt, a pléhdobozt pedig a »Jason«-tól ajándékba kapott csónak kenyeres ládájába zárta.

Mindez valószinűleg ma is ott van az Umivik-öböl Nordenskjöld-nunatakja alatt, ahonnan Nansen expeditiója elindult!

Minthogy nappal nagyon meleg volt s a hó ennek következtében meglágyúlt, Nansen elhatározta, hogy éjjel fognak utazni és nappal aludni. Este kilencz órakor a szánok felszerelve útra készen állottak s az expeditió megkezdte vándorlását Kristianshaab felé. Eleinte lassan jutottak előre; a hó ugyan lenyult a tengerig s igy a szánokat kezdettől fogva húzhatták, de az emelkedés nagy volt s egy szánt három embernek kellett húzni s egyszerre csak rövid utat tehettek meg. A szánok terhe meglehetős nagy volt, egyenkint több mint 100 kgr. nyomott. Mikor aztán oly magasra értek, hogy a szánokat egyenkint húzhatták, a terhet úgy pakkolták át, hogy négy szánra, melyeket egy-egy ember húzott, 100—100 kgr., mig az ötödikre, melyet ketten húztak, körülbelül kétszer annyi jutott.

Ez éjjel az időjárás kedvezett, kicsit fagyott is s igy a hó keményebb volt; az út is jó volt, rianásra nem akadtak, s igy az éj folyamán mintegy fél mérföldet haladtak s 180 m.-re emelkedtek. Itt aztán a sátort felütötték; a meleg tea, mit e reggel kaptak, pompásan izlett mindenkinek. Noha mindenik gondolt arra, hogy létezik a világon kellemesebb munka is,

mint aminőt ők végeztek az éjjel, de egyik sem szólt a másiknak. Amint éppen aludni akartak menni, felfedezték, hogy egyetlen darab sajtjukat azon a helyen hagyták, ahol éjféltájban ebédjüket költötték el. Hát ez bizony nagyon kellemetlen tapasztalat volt, de azt senkitől sem lehetett kívánni, hogy visszamenjen. És ekkor Dietrichson felállt s ajánlkozott, amint ő mondá, a kis sétára, s még Nansen is csodálkozását fejezte ki a fölött, hogy egy éjszakai olyan terhes munka után hogy lehet valakinek kedve egy ilyen reggeli sétára.

Este felé az expeditió folytatta útját. Éjfélkor oly nagy lett a sötétség, hogy meg kellett állniok, hogy a hajnalhasadást megvárják; akkor meg esni kezdett; felhúzták ugyan a vízhatlan ruháikat, de az eső úgy szakadt, mintha csak öntötték volna, s a ruha bizony semmit sem használt. A fagyástól nem féltek, attól megóvta őket a kemény munka. Ez éjjel a lejtő már nem volt oly meredek, a szánokat kettesével is húzhatták, de azért nem haladhattak gyorsabban, mert most meg rianásokkal kellett küzdeniök; komolyabb baj azonban sohasem történt, mint az, hogy legfeljebb karig süllyedtek a hóba s onnan botjukkal, mások segélye nélkül is ki tudtak eviczkélni. Csak másnap délben álltak meg és két rianás közti keskeny felületen felütötték sátorukat.

Ekkor azonban az időjárás rettenetesre fordúlt. Az expeditió tagjai száraz ruhákat vettek magukra és számtalan csésze teával melegíték fel belsejüket; botjaikat, hóczipőiket a sátor fenekére helyezték, hogy így egy kis száraz foltjuk legyen, aztán behúzódtak mind a sátorba és pompásan érezték magukat, mig kívül a vihar tombolt és az eső ömlött. És aug. 17-től déltől kezdve aug. 20-ig délig, tehát három nap és három

éjjel a sátorból ki sem mozdúlhattak, oda száműzte őket a rettenetes időjárás, a vihar és a záporeső. Ezen egész idő alatt csak nehány perczre hagyták el háló zsákjukat, hogy maguknak ételt készítsenek, vagy megfigyelést tegyenek. Az idő legnagyobb részét átaludták, mindjárt az első teljes 24 órán át aludtak. Az ételmennyiséget erősen megcsökkentették, miután nem dolgoztak, nem is volt annyira szükségük, naponta csak egyszer ettek, noha ezért egyikük másikuk Nansennek megjegyzést is tett, panaszkodván, hogy gyomra bőg az éhségtől. Amikor se nem ettek, se nem ittak, naplóikat egészíték ki, történeteket mondtak el egymásnak, olvasgattak (a lappok persze a testamentumot), legszivesebben azonban a sátor tetejére bámultak s nézték, mint veri azt az eső, mint rázza a szél.

Végre augusztus 20-án délelőtt az időjárás annyira javult, hogy Nansenék vándorlásaikat folytathatták, előbb azonban erős lencselevessel kárpótolták az elmult napok éhező kuráját. A jég utjukban még mindig rianásos volt, sőt egy helyen, mikor egy magaslatra akartak fölkapaszkodni, a rianások oly nagyok lettek és most már egymást keresztezték is, hogy vissza kellett fordulniok, észak felé egy jobb utat keresniök, amit meg is találtak. Este 8 órakor úgy látszott, mintha az ég világosodni akarna, amiből Nansen azt következtette, hogy éjjel fagyot fognak kapni s ezt remélve megállt, a sátort felüttette, hogy megvárja, mig az út megjavúl a fagytól.

Másnap, augusztus 21-én reggel 4 órakor, Nansen felébresztette társait. Az ég felhőtlen volt, s a jégen kemény kéreg keletkezett az éj folyamán, mely megbírta őket. Az emelkedés még mindig erős, a rianás is sok és nagy, de azért pompásan haladtak e napon,

csak ivóvizük nem volt, más, mint amit a mellükön hordott pléhkulacsban hóból olvasztottak. Délelőtt 10 óráig $^3/_4$ mfd utat tettek meg s mintegy 870 m. magasra jutottak. Nansen azt hitte, hogy a parti kiindulás nehézségeit már legyőzte, s ennek örömére társainak ünnepi ebédet adott, mely egy-egy porczió zabkenyérből, sajtból és áfonyából állott.

Augusztus 22-én reggel két órakor tovább utaztak. Az éj hidege (— 5° C) a havat kőkeményre fagyasztotta, de a hófelület annyira hullámos volt, hogy a szánok néhányszor felfordultak. Az utazást 9 órakor a nap heve miatt aztán abba kellett hagyni s pihenőt tartottak. A vizhiányt mindjobban érezték, s azért a teának mindinkább örültek, ami különösen czitromsavval nagyon üditőnek bizonyult. Egyszer aztán a tejes teába tettek czitromsavat, amitől persze a tej nagy csomókban sűrű csapadékban kivált; ezt a próbát aztán többé nem ismételték.

Este 9 órakor folytatták utjukat, a jég még mindig hullámos volt s a szánok huzása a hegyes-völgyes mezőn iszonyú fárasztó volt, a kötél mélyen bevágta vállukat, majd alig érezték azt, mikor a szán lefelé siklott, majd megrántotta őket, mikor felfelé haladva a szán kisebb hullámokon zökkent tovább. Ez éjjel azonban a holdvilág és az északi fény oly pompás játékkal gyönyörködtette őket, hogy a fáradságot elfelejték. Éjfélkor azonban oly meredek emelkedéshez jutottak, hogy helyzetük nagyon megromlott, minden szánt több ember húzott s a munkát még igy is alig győzték. Annál nagyobb volt azonban örömük, mikor pár száz lábbal magasabban pompás egyenes jégmező tárult eléjük, ahol utjuknak, úgy látszik, semmi akadálya sem lesz. Éjfél

után 2 órakor tehát pihenőt tartottak, kávét főztek, ettek s újra útnak eredtek. Az út csakugyan pompás volt, az emelkedés alig észrevehető s délelőtt 11 óráig gyorsan haladtak előre. Már számítgatni kezdték, hogy ha ez igy tart tovább is, mikor jutnak el a nyugati partra. Este 6 $^1/_2$ óráig pihentek, s akkor ujra elindulva, már azt vették észre, hogy a jég ismét rosszabb lett, mert finom, frissen hullott hó takarta azt, melyen, ha az éjjeli fagy keményebb, mint eddig volt — s erre nagy kilátásuk volt, a szán oly nehezen halad, mint a homokon; ezt Nansen csakhamar belátta, s be azt is, hogy ily körülmények közt éjjel utazni nehezebb, mint nappal, azért tehát már este 10 órakor felüttette a sátort.

Mióta Nansenék Grönland belföldi jegén utaztak, mindig érezték, hogy a teher sok; ezért aztán sokszor beszéltek arról, mivel lehetne terhükön könnyíteni; végre ezen este megállapodtak abban, hogy a hálózsákot borító olajos vásznat nélkülözhetik, mert a zsákokra legföljebb hó tapad, azt pedig le lehet kefélni. A vásznat azonban nem akarták úgy itt hagyni, hogy semmi hasznát ne vegyék. Ekkor Nansennek eszébe jutott, hogy hiszen ez pompás tüzelőanyag lesz. Ez este tehát a teát azzal főzték meg. — Az igaz, hogy az olajos vászon pompásan égett, nemsokára pokoli meleg lett a sátorban, de lett olyan maró füst is, hogy csakhamar egy a mást nem láthatta, s hogy kettő kivételével, kik közül az egyik a tüzet, a másik a teát gondozta, mindnyájan a hálózsákba bújtak, erősen fejükre húzták annak fejtakaró részét s igy zárták el magukat a füsttől.

Hanem aztán másnap, mikor napfénynél látták meg egymást, valósággal megijedtek egymástól. Eddigi

arczszinük meglehetősen fehér volt, szél és eső verte tisztára, de most a korom oly vastag rétegben ült arczukon, hogy késsel kaparhatták azt le s akinek szőke haja és szakálla volt, azé az éj folyamán hollófekete lett, s csak a szemgolyó és fogak maradtak fehérek s egészen idegenszerűen villogtak a fekete arczból elő. A kormot lemosni azonban nem lehetett, mert Nansenék bizony, mióta a »Jason«-t elhagyták, mozsdásra nem is gondolhattak; először azért nem, mert sohasem volt több vizük, mint amennyi éppen a táplálkozásukhoz szűken mérve szükséges volt, másodszor azért nem, mert ebben a hőmérsékben nemcsak a víz fagy meg, ha néhány perczig áll, de megfagynak az ujjak is, amig a mozsdó medenczéből az arczhoz emeljük, sőt megfagy maga az arcz is, mihelyt vízzel érintkezik; de harmadszor azért sem, mert a mozsdás Nansenéknek egyenesen meg volt tiltva, mivel a hóról visszaverődő napfény a bőrt, ha nedves, erősen megtámadja, úgy, hogy az hámlani kezd, sőt sebek is támadhatnak s ez nagy kellemetlenséget és heves fájdalmakat okozhat.

Augusztus 24-én a talaj rendkívül kedvezőtlen volt, a frissen lehullott hó mind keményebb lett s a mellett oly mély volt, hogy gyakran négy hüvelyknyire is besüppedtek; az emelkedés is erős volt, s Nansen a bátorságot embereiben azzal tartotta fenn, hogy minden negyedmérföldnyi út után személyenkint egy tábla húsporcsokoládét osztott ki. Délután ebédet főztek és pedig megint az olajos vászonnal, de most már okosabban jártak el, mert a szabad ég alatt főztek s így a füst nem bántá őket. Tüzelőül szemelték ki még a theodolit egyik tartaléklábát, a tört kezek és lábak összekötéséhez szükséges fasineket, melyekre most már

aligha lesz szükségük, miután a parti jég szakadozott rianásos részein már túl voltak. Estefelé, amint a nap lement, a hideg ismét érezhető lett, a hó is nehezebben járható s igy felütötték a sátort, miután e napon több mint egy mérföldet haladtak. Vacsorára kétszersültet ettek fagylalttal, a mit hóból, czitromolajból, czitromléből és czukorból kevertek össze, akárcsak — Olaszországban!

Augusztus 25-én az emelkedés még mindig erős volt, a felület rosszabb, mert a száraz hó 6—8 hüvelyknyi volt, s e mellé metsző szél fújt. Nansen azt találta, hogy az ebéd rendesen roppant sok időt rabol el; hogy a főzés idejét megkurtitsák, Nansen azt eszelte ki, hogy a főzőkészüléket az egyik szán végében jól védett helyen helyezte el, ott gyújtotta meg s tett reá havat; mig a hó vízzé olvadt, a szánnal haladtak tovább s csak mikor a leves forrni kezdett, akkor álltak meg. Hamar felütötték a sátrat, óvatosan bevitték a főzőkészüléket, letették a középre, körülülték, mikor Nansen véletlenül egy ügyetlen mozdulattal felforditotta az egészet, és leves, spiritus, hólé és hó összekeveredve ömlött a sátor vászonfenekére. Mintegy varázsütésre ugrottak mindannyian föl, egy pillanat alatt kidobáltak a sátorból mindent, megragadták a sátor fenekének négy sarkát, úgy hogy a leves annak közepén egy mélyedésben összefolyt, aztán szépen visszaöntötték a főzőkészülékbe és újra felfőzték. Tiszta ugyan nem volt már, egy kis spiritus ize is volt, de azért mindenkinek nagyon jól esett.

A nevezetes ebéd után erős hóviharban haladtak tovább, amelyhez este a szél is kellemetlenné tette — 9°-C hidegben útjukat, s csak késő éjjel üthették fel

sátorukat, hogy hálózsákjaikba bujjanak. A hóvihar egész éjjel dühöngött s mikor Nansen reggel (aug. 26-án) fel akart kelni, azt látta, hogy ők maguk is ruhástul, zsákostul, podgyászostul hó alatt vannak, s mikor czipőit fel akarta húzni, hát bizony azok is tele voltak hóval, a sátort hatalmas hósánczok vették körül s a szánok is derékig hóban állottak. A hóvihar egész nap dühöngött s a vihar ellen haladni mindig nehezebb és nehezebb lett, mert a hó egyre jobban lazult. Nansen arra gondolt, hogy nem volna-e jó a szánokat összekötözni s megkisérleni, hogy a szél ellen vitorlákkal haladjanak, csakhogy igy ugyan sokáig fog tartani, mig Kristianshaabba érnek. De még bizott abban, hogy minden jóra fordul, s e napon még semmit sem változtatott az eddigi életmódon. Úgy a hogy tudott, dolgozott tovább a havon. Egy negyed mérföldet ismét haladtak s akkor egy halomhoz értek, melyre fel kellett kapaszkodniok, a leejtő azonban oly meredek volt hogy a szánokat három embernek kellett huzni s a munka igy is lassan ment előre, mert, mint azt a mérés bizonyitá, minden négy méter útra egy méter emelkedés jutott. Mikor aztán egy fordulónál útjuk lefelé kanyarodott, Kristiansen, aki pedig ritkán tett megjegyzéseket, oda ment Dietrichsonhoz s igy szólt neki: »Istenem, milyen rosszat tételeznek fel az emberek magukról, hogy ilyesmire vállalkoznak!«

X. Hóczipőkön Grönland jégsivatagján át.

Augusztus 26-án késő este álltak meg Nansenék, miután 1990 m. magasságba emelkedtek. Az előző éjszaka tapasztalataiból merítve, most már óvatosabbak voltak s jobban védekeztek a hóvihar ellen. A szélirányban a sátor mellől a havat ellapátolták, odaállitották a szánt s még az elé egy hósánczot hánytak s így sátorbeli fészkük melegségét meglehetősen biztositották. Aztán teát főztek s nevetgélve s a legjobb hangulatban költötték el a spiritusz halvány és kékes fénye mellett. S mikor a tea készen volt, a fotografáláshoz magukkal hozott öt gyertya közül meggyújtották az egyiket s ez kedélyességüket még jobban fokozta s a kint tomboló viharral mitsem törődtek.

Augusztus 27-én reggel, mikor felkeltek, a hóvihar még mindig dühöngött, de a sátor nem telt úgy meg hóval, mint az előző napon. Nansen mindjárt reggel elhatározta, hogy megelégedve a hóban való eviczkéléssel, meg fogja kisérleni, hogyan haladhatna akkor, ha a szánokkal vitorlázna. E határozatra Ravna roppant szánalmas arczot vágott, Balto pedig egész őszintén bolondnak tartotta Nansent. Nansen ezzel nem törődött sokat, hanem két szánt összeköttetett s annak vitorlájául a sátor vásznát huzatta fel, mig a többi három szánnak

a borító ponyvával kellett vitorláznia. A ponyvát a szél első rohama szétszakítá s akkor a legkeservesebb mulatság jutott Nansenéknek osztályrészül, mert mezтelen kézzel a nagy hidegben és havas szélben a ponyvákat azonnal összekellett varrni. Nansen csakhamar belátta, hogy a szél ellen nem tud haladni, ebben kezdettől fogva sem reménykedett; de hogy a kísérlet nem sikerült, uti tervén változtatni kellett. Belátta, hogy ilyen jégviszonyok mellett szeptember közepe előtt Kristianshaabot el nem éri, s minthogy onnan akkor indul az utolsó hajó Kopenhágába, ha el nem érik, Grönlandban kell áttelelniök. Nansen nem ismervén a grönlandi hajójáratokat, azt hitte, hogy az utolsó hajó a délibb Godthaabot is érinteni fogja s ott azt bizton elérhetik. Nansent az útvonal e megváltoztatására az is rábírta, hogy Godthaab körül a jég teljesen ismeretlen volt még s igy nagyobb tudományos szolgálatot tehetett, mint Kristianshaab környékén, ahol azt Nordenskjöld kutatásaiból jól ismerték már. De már az évszak is annyira előrehaladt, hogy Gotdhaab irányában nem kellett tartaniok attól a nagy hidegtől sem, amire, ha Kristianshaab felé mennek, okvetlen ki vannak téve.

Persze, mikor Nansen közölte társaival, hogy útirányukat Godthaab felé fogják megváltoztatni, azok ennek nagyon megörültek. Ugy látszik, már mindenki betelt a belföldi jéggel s barátságosabb tájak után kívánkozott. Erre aztán megfordították a vitorlákat s mig a szél ellen egyáltalában nem tudtak haladni, most a széllel a szánok pompásan repültek; két ember mindig elől járt, egy pedig hátúl kormányozta a szánokat. S bár e napon későn indúltak el s korán tértek pihenőre, mégis több mint egy mérföldet haladtak előre.

Godthaabnak fordulva, Nansen mindinkább foglalkozott azzal a gondolattal, hogy juthatnának legjobban a belföldi jégről emberlakta vidékre. A térképek tanúlmányozásából legczélszerűbbnek látszott előtte, ha Godthaabtól délre Narsaknál jutnak partra az Ameralikfjord torkolatánál. Valószinűleg itt is lesznek akadályok, s különösen a csónakuton azon egyszerű oknál fogva, hogy nem volt csónakjuk, de Nansen Sverdruppal már most megbeszélte, hogy felszerelésük melyik részéből hogyan lehet egy csónakot összeállítani.

A következő napon az idő mitsem változott, a szél és hófergeteg egyre tombolt; a szánokat a hóból az indulás előtt ki kellett ásni. A vitorlázásnak is meg voltak a maguk kellemetlenségei; reggelenkint a szánokat felszerelni s esténként azt leszerelni, hogy a vitorlákból sátort csináljanak s mindent keztyütlen kézzel, azután egész nap a szánok előtt bukdácsolni a hóban, vagy mögöttük botorkálni, bizony nem valami kellemes munka volt, s e munkában Nansennek egyszer már a keze is majd lefagyott, de idejekorán észrevették s igy komolyabb baj nem történt.

Augusztus 28-án Kristiansen egy hósáncz széléről hibásan lépett le s lába a térdben megrándult. Néhány napig iszonyú kínjai voltak, de azért ment, vagy inkább vánszorgott előre. Az orvos Dietrichson volt s bizony furcsa kép volt az, mikor Kristiansen meztelen lábát a havon Dietrichson masszirozta. Ugyane napon a két lapp szembeteg lett, hóvakságot kapott, Nansen kénytelen volt Balto szemébe kokaint csepegtetni s ezzel és a hószemüveg és piros selyemfátyol használata mellett a lappok is meggyógyultak. A hóvakságot az expeditió többi tagjai közül egyik sem kapta meg, csak éppen a lappok.

Augusztus 29-én a szél elállott s most már nem volt érdemes vitorlázni, a szánokat leszerelték tehát s megint egyesével húzták azokat Gothaab felé. E napon a hó oly laza és mély volt, hogy Nansen, Sverdrup és Dietrichson az indián hóczipőket lábukra csatolták. Eleinte kissé nehezen haladtak, minduntalan orra buktak, de mikor annak fortélyait kitanulták, pompásan haladtak, mindig a hó fölött maradtak s minden lépésök biztos vala. Most sajnálták már, hogy annak használata előbb eszükbe nem jutott. Kristiansen is próbát tett velük, neki a próba nem sikerült, vagy huszszor orra bukott, s akkor türelmét vesztve a czipőket a szánra dobta. Másnap a szkivel tettek próbákat s azok is kitünően sikerültek, s most már az expeditió minden tagja szkin húzta a maga terhét.

Az expeditió élete ezen egész idő, valamint a következő három hét alatt is, szokatlanul egyformán folyt le az említésre méltó események legkisebb nyoma nélkül s igy természetes, hogy a legkisebb dolgot is roppant részletességgel jegyezték fel naplójukba, mert hiszen mikor pihentek, egyéb dolguk sem volt. Igy p. o. mikor utoljára láttak földet, az is esemény számba ment s ez augusztus 30-án volt, mikor az utolsó nunatak is — a Gamel-nunatak — eltünt szemeik elől. Mikor egy havasi pacsirtát pillantottak meg, azt persze fel kellett jegyezni pontosan, kik, mikor, hol és hogyan látták meg azt s megfigyelték minden mozdulatát, mig csak el nem tünt szemeik elől. E közben folyton emelkedtek, mindig várták, hogy a felföldet majd csak elérik, találtak is nagy sikokat, de azok mögött megint emelkedés látszott. A hófelület hosszú hullámvonalakban terjedt ki, melyek a belföld felé mind magasabbak voltak

Útban a belföldi jegen.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Szeptember 1-jén este egy hullám élére jutottak fel, a honnan óriási felület terjedt el előttük, alig észrevehető emelkedéssel. Az időjárásban erős változást vettek észre; nyugaton nehéz felhők tornyosultak, s Nansen valószinünek tartotta, hogy azok már a nyugati tenger felől jöttek ide s ebből azt következtette, hogy elérték utjuk legmagasabb pontját. Ennek a kijelentésnek persze mindenki nagyon megörült, hiszen már 2400 m. magasan voltak, mert most már csak lefelé fognak haladni; ennek örömére este aztán ünnepi vacsorát ettek — — pedig előre ittak a medve bőrére.

A talaj csak nem akart lejtősödni; nap nap után dolgoztak a végtelen és sima hósivatagon keresztül, de mindig ugyanazon fárasztó egyformaság s mindig ugyazon kimeritő munka várt rájuk; aki azt nem látta, alig képzelheti el. Soha nem láttak egyebet, mint a havat, a napot és saját magukat. Augusztus 30-tól kezdve a felület oly sima volt, mint a tükör, a hullámosság, mi az eddigi felületet jellemezte, teljesen eltünt s ettől kezdve a sima jégtükrön csak a lábák nyoma okozott mindössze egyenetlenséget.

Napi útjuk rendesen nem volt hosszú, 1—2 mérföld között ingadozott, de többet nem tehettek, mert az út fáradságos volt; ha nyáron lehettek volna itt, akkor a legkitünőbb hóczipőpályára találtak volna itt, mint volt még aug. 22. és 23-án is, mikor vándorlásukat megkezdték. A keményre fagyott hóra azonban most friss hó hullott, mely finom és laza volt, mint a por, s a szél azt úgy összekavarta, hogy a hóczipők és szánok csak lassan és nehezen siklottak rajta s a nagy hidegben az előrehatolás époly keserves volt, mintha homokban jártak volna, s minél tovább mentek,

annál rosszabb lett. De az útat a folyton eső új hó még rosszabbá tette, minden lépést a legnagyobb erőmegfeszítéssel kellett tenniök, s ha ez soká tart igy, rendkivül kimerít. Úti naplójuk napról napra keservesen panaszkodik a hó rosszaságáról, az út nehézségéről és erejük kimerüléséről. Különösen Nansen és Sverdrup merültek ki nagyon, mert ők mentek elől, ők keresték és jelezték az utat, a többiek könnyebben haladtak már az ő nyomukon. Este azonban, ha sátorukban vacsorájukat elköltötték, mindenki jókedvü volt, a fáradalmakat elfeledték.

És e keserves utazás is csak a szki segítségével volt lehetséges; az előrehaladás a szki nélkül teljes lehetetlenség lett volna, oly abszolut szükséges volt az, hogy sokszor érezték, hogy azok nélkül soha vissza nem tértek volna. 19 napon reggeltől késő estig folyton hóczipőkön haladtak előre s ez alatt 50 mfdet tettek meg; ez a legjobb bizonyíték mellette!

Az ég a belföldi jégen való vándorlás alatt meglehetős tiszta volt, s időközönkint a nap is megjelent. Csak egészen kivételesen volt az ég teljesen borult. Még ha havazott is, ami gyakorta történt meg, ritkán volt a havazás oly sűrű, hogy a napot ne lehetett volna látni. A hó mindig finom volt s inkább megfagyott ködhöz hasonlított, mint ahhoz a hóhoz, melyet mi Európában ismerünk. Ha a nap ilyen havon sütött keresztül, állandóan gyürük keletkeztek a nap körül, majd mellék napok váltak ki, majd nagy kereszt feküdt a nap tányérján keresztül. Ez a pompás tünemény csaknem naponta gyönyörködtette Nansenéket, a mig a belföldi jégen vándoroltak.

A hideg az utazás alatt napról napra emelkedett;

de a nap ereje, ha az ég csak kicsit derült volt, különösen a déli órákban, szinte kellemetlenné vált, s a hó megvizesedett és ellágyúlt tőle. A nap hatását kellőképen világítja meg az az észlelet, melyet szeptember 1-én tettek; akkor a nap melege 29·5° C. volt, mig a levegő hőmérséke ugyanakkor csak — 3·6° C-t mutatott, az nap éjjel pedig — 16° C. hideget szenvedtek. Szemptember 3-án a nap heve + 31·5° C-t mutatott ugyanakkor, mikor a levegő hőmérséke — 11° C. volt. Amint aztán a nap hanyatlani kezdett, de különösen attól kezdve, hogy lenyugodott, a hideg egyszerre érezhetően emelkedett. Különösen az éjszakák roppant hidegek voltak, s minthogy az utazás tartama alatt — 30° C-nál nagyobb hidegre nem is gondoltak, hőmérőjük sem volt olyan, mely ennél nagyobb hideg pontos leolvasását megengedje. Szept. 3-án, amint a nap lenyugodott, a hőmérő higanyszála egyszerre a — 30° alá sülyedt, szept. 11-én éjjel pedig a sátorban, ahol 6 ember aludt s ahol a spirituszlámpával főztek — 40° C. hideget észleltek. Különösen meglepő volt a nagy különbség a nap és az éj hőmérséke közt (árnyékban rendesen 20° C.), melyhez hasonló különbözeteket csak a Szaharában észleltek. Csodálatos az is, hogy az eddigi utazók Grönland belföldi jegén e különbséget nem észlelték; de ennek oka egyrészt az, hogy Nansen elődei, mint azt a történeti bevezetésben láttuk, mind oly magas szélességek alatt utaztak, hogy ott a nap naponta nem nyugodott le, másrészt az, hogy az eddigi utazók a meteorologiai megfigyelésekre nem nagy gondot fordítottak. Nansen észleléseiből kiszámították, hogy az éjszakák legnagyobb hidege — 45° volt; ilyenkor a lég hőmérséke, amint a nap a delelő pontot elhagyta — 20°

vagy — 15° C. volt. És ezt Nansen szeptember közepén észlelte, és ez a legalacsonyabb hőmérsék, melyet a megfelelő évszakban az egész föld kerekén valaha találtak. S ha szeptember közepén ekkora a hideg, mekkora lehet a tél derekán? Ez minden emberi számításon kívül esik; ily hidegeknek a föld kerekén való létezését eddig még fel sem tételezték.

Magát a havat Nansen többször megvizsgálta; ha botját a frissen hullott hóba bedöfte az engedett néhány hüvelyknyire, annyira, a mennyi az éppen frissen hullott hó volt; itt aztán a bot egy jégpánczélon megakadt; de ha a bottal Nansen ezt is átfúrta, akkor ismét néhány hüvelyknyi hóréteg következett, melyben a bot könnyen hatolt előre az ujabb jégrétegig. És Nansen ezt a réteges szerkezetet legalább is egy ölnyire tudta követni botjával. Azontúl már olyan kemény volt a jég, hogy átdöfni nem tudta. Grönland belföldi jege tehát már olyan magasan fekszik, hogy a nyári nap a havat csak éppen kissé lágygyá és nedvessé teszi, hogy e nedves havat aztán az éj hidege jéggé fagyassza.

A nagy hidegnek persze megvoltak a maguk kellemetlenségei is. Néha a szakál és bajuszon annyi és oly erős jég keletkezett, hogy a szájat alig tudták kinyitani, mikor beszélni akartak. Legczélszerübb volna ilyenkor leberetválkozni, csakhogy ahhoz Nansenéknek sem idejük, sem kedvük nem volt. S ha ebben a magasságban ehhez a hideghez még szél is járult, utasaink szenvedései csak gyarapodtak. A szél lassan kezdődött, felkavarta a havat, erejében egyre nőt, mig csak valóságos viharrá nem fajult, s metsző hidegével minduntalan fagyással fenyegetett; rendesen először az orrot támadta meg, majd az áll és a nyak kezdett érzéketlen lenni;

ilyenkor csak hóval kelle dörzsölni a fagyni készülő testrészt s akkor a veszedelmet kikerülték. Néha azonban a hideg szél ruháikba is behatolt s ilyenkor heves gyomorgörcsöket kaptak, mig csak gyomruk védelméről külön nem gondoskodtak. A hóvihar sokszor hátulról jött s ilyenkor oly erővel támadt reájok, hogy alig tudtak megállani s a havat rendesen úgy felkavarta, hogy 20 lépésről nem látták egymást. Ilyen viharban még a sátrat is alig tudták felütni, vetköződésről, ruhacseréről, főzésről pedig szó sem lehetett, a szél a sátor minden kis részén benyomúlt és magával hozta a finom havat.

Szeptember 6-án este ismét irtózatos vihar dühöngött; másnap reggel már azt hitték: a sátrat elviszi a szél; Balto kinézett a sátorajtón, de megrémülve kapta vissza a fejét s csak annyit mondott: »Ma nem utazunk!« Erre Nansen is kitekintett, s belátta, hogy a tovább utazásról szó sem lehet. Félig már be voltak havazva, de mielőtt egészen elboritaná őket a hó, a sátort meg kell erősiteni s a szánról élelmi készletet behozni. A feladatra Balto és Kristiansen vállalkoztak; magukra vettek minden kéznél levő ruhadarabot s mindezt jól körülkötözték magukon, hogy a szél át ne hatolhasson. Balto először volt kész, ki is ment az ajtón, de csak néhány lépést tett s már eltünt Nansen szemei elől. A szánokat a hó már egészen eltemette, először azokat meg kellett keresnie, s akkor még mindig kemény munkát kellett végeznie, mig az ételeket, melyekre szükségük volt, előásta. Mikor Kristiansen kiment a sátorból, hogy azt néhány biztositó kapocscsal megerősitse, a szél oly hevesen támadta meg, hogy négykézláb kellett másznia; de mindezek daczára a feladatot megoldotta, a sátor meglehetős biztosan állott már.

Azután nagy gonddal betömtek minden kis rést és nyilást, de azért ez soha sem sikerült teljesen, egy kis havat mindig kaptak a sátor belsejében. De azért a sátorban már egészen kellemes melegség uralkodott; a hó, mely a sátrat lassankint eltemetni kezdte, pompásan megőrizte a meleget s nem engedte be a szelet sem. Közvetlen ebéd után a szél egészen hirtelen, mintha elvágták volna, megszünt, de ez a szélcsend rettenetes volt, mert mindenki tudta, hogy a legközelebbi pillanatban a vihar az ellenkező irányból újult erővel fog kitörni. Mindenki feszült figyelemmel leste a történendőket. Már-már azt is hitte egyik-másik, hogy a szél talán teljesen elállt, de aztán hirtelen jött egy gyengébb szélroham éppen arról az oldalról, a melyiken a sátor ajtaja volt; majd követte azt egy másik, egy harmadik, mindig és mindig erősebb s csakhamar oly iszonyú orkán tombolt felettük, a minőt még soha meg nem éltek. S a helyzetet még rosszabbá tette az, hogy az orkán éppen az ajtó irányába fújt, pedig ez az ajtós oldal volt a leggyengébb; hirtelen oda raktak mindent, amit csak odarakhattak; védve voltak az igaz, de ugy ültek ott, mint egér a fogóban, minden pillanatban várva a »biztos helyen« végüket. Ki nem mehettek, tehát igyekeztek bent a sátorban kellemessé tenni az életet. Főztek kávét és bebújtak hálózsákjukba. Csak Ravna volt vigasztalhatatlan az egész idő alatt, azt hitte, ennek a viharnak soha sem lesz vége.

Szeptember 8-án reggel a vihar annyira lecsendesült, hogy immár tovább mehettek. Persze elébb ki kellett magukat ásni a hóból, s aztán a sátrat is, mert annak csak csúcsa látszott ki a hóból; a szánokat alig tudták megtalálni, s mikor megtalálták, csak keser-

ves munka árán tudták annyira rendbe hozni azokat, hogy tovább mehettek. A terület, az út pedig sokkal nehezebb volt mint valaha.

Napi életmódjuk e mellett egészen szabályszerű egyformasággal folyt le. Legkellemetlenebb dolga volt Nansennek, mert ő mindig egy órával előbb kelt fel, hogy a reggelit megfőzze. Mikor felébredt, a jéggel találkozott már a hálózsákban is, mert a párájuk megfagyott. Mikor a zsákból kibújt — 40° C-os hidegben kellett mozognia, a mi a mégis meleg zsákkal nagy ellentétben állott. A sátor falairól dércsapok függtek alá s ha véletlenül egyhez hozzá ért, a dérből hideg reggeli fürdő ömlött nyakába. A spirituszt kiönteni a főzőkészülékbe, a belet, hogy jól égjen a spiritusba mártogatni, keztyütlen kézzel kellett s ha a kézhez a szesz hozzá ért, égető fájdalmat okozott. A lángra mindig vigyázni kellett, ha nagy volt és a szesztartó átmelegedett, mérsékelni kellett, különben ez felrobbant volna. Mikor végre készen volt a reggeli, azt a hálózsákban elköltötték, s aztán minél gyorsabban felpakoltak és elindúltak. Egy folytában rendesen 3—4 órát mentek, akkor kissé megállottak, elfogyasztottak egy-egy husporcsokoládétáblát s aztán mentek délig, mikor is az ebédet a szánon ülve lehető gyorsan költötték el. Délután rendesen még kétszer vagy háromszor álltak meg s ilyenkor felváltva egy tábla csokoládé, egy tábla huspor vagy egy kis kenyér lett kiosztva.

A tudományos megfigyelések eszközlése különösen nehéz volt; a finom eszközöket csak meztelen kézzel lehetett kezelni s persze ilyenkor szerfelett vigyázni kellett, hogy az ujjak a fémen ne maradjanak, mert azok néhány pillanat alatt odafagytak volna.

Amint Nansen az esti pihenőre az időt elérkezettnek látta, minden ember azonnal a sátor felállításához látott s ebben mindenki egyaránt buzgólkodott. Ravna dolga volt ilyenkor — s a szán huzásán kívül ez volt az egyetlen dolog, melyet ő végzett — a főzőedényt hóval megtölteni, mint vén hegyi lapp egy pillantással megtalálta azt a havat, mely legkönnyebben olvad. A sátorban töltött esti órák voltak hósivatagi életük egyetlen kellemes időszaka. Bármily kemény volt a nap, fárasztó a munka és hideg és kedvezőtlen az időjárás, a főzőkészülék mellett mindent elfeledtek, a roszra nem emlékeztek már és sátoruk márványpalotának tünt fel előttük. S mikor hozzáláttak a meleg ételhez, visszatért vidám kedélyük s boldogságuk tetőpontját érte el. Vacsora után még előkészíték a reggelre szükséges havat, megtörték a csokoládét s hálózsákjaikba bújva oly mélyen aludtak, mintha a legkényelmesebb európai ágyban nyugodnának.

Természetesen az étkezés volt egész lételük középpontja. Ha valami szépet akartak gondolni, akkor lakomára gondoltak; különösen a zsír hiányzott nekik, mert ebből keveset vittek magukkal s utána való vágyódásuk valóságos betegséggé fajult. Nansen hetenkint $^1/_4$ kg. vajat mért ki minden embernek, s amig ez tartott, addig semmi más étel nem kellett nekik; némelyiknél a duskálkodás nagyon rövid ideig tartott, p. o. Kristiansen az egész vajat mindjárt első napon megette. A zsír után való vágyódás annyira ment, hogy Sverdrup egy napon azt kérdezte Nansentől, megártana-e neki, ha a czipőkenőcsét meginná, mely öreg megfőzött lenolajból állott.

Az ételporcziókat rendesen Nansen mérte le a

legnagyobb gonddal. Minden ember naponkint 1 kg.-t kapott, s ennek Nansen számítása szerint feltétlenül elégnek kellett lennie. Hogy a nyugati parthoz közeledtek, Nansen megengedte, hogy mindenki annyi szárított húst egyék, amennyit akar. Csodálatos módon azért egyik sem érezte azt, hogy jól van lakva. Egy ünnepi ebéd után Balto azt kérdezte Sverdruptól: »Jól laktál?« és Sverdrup az ünnepi ebéd dupla porcziója után nem átallotta azt felelni: »Olyan éhes vagyok, mint a farkas!« Étlapjuk a következő volt: Reggelire vízben főtt csokoládé vagy tea, húsbiszkvit, kenyér, májpástétom és pemikán; ebédre kenyér, kevés májpástétom, pemikám, 2 zabsütemény, kis czitromlé és czukor, uzsonnára kenyér és husbiszkvit, egy kevés májpástétom és pemikán; vacsorára borsóleves (vagy bab, vagy lencseleves), húsbiszkvit és pemikán. Vizük persze csak a legszükségesebb lévén, a főző edényt soha sem mosták ki, hanem annak, aki a főzésnél segédkezett, jutalmul adták oda — kinyalni. Különösen Balto remekelt s nyelvvel és ujjal ragyogó tisztára kipuczolta az edényt.

Grönland belsejében utasaink a dohányt majd annyira becsülték, mint a vajat. Nem egyszer igértek egy koronát egy pipa dohányért! Nansen nem vitt magával sok dohányt, mert ilyen nagy testi megerőltetésnél a dohányzást károsnak tartotta. A vasárnapi pipadohánynak aztán soká ki kellett tartani; először kiszítták a dohányt, aztán a hamút elbagózták s aztán a pipaszárát addig rágták és szívták, amig csak dohányszaga volt.

XII. Szánkázás vitorlával. Föld! Viz!

Szeptember közepétől kezdve Nansenék mindennap remélték, hogy ahhoz a lejtősödéshez fognak jutni, mely őket a nyugati partra fogja vezetni. Térképezésük szerint már mind közelebb-közelebb kellett lenniök ahhoz. Nansennek ugyan meg volt a titkos gyanuja, hogy térképezésük többet mutat, mint mutatnának megfigyeléseik, de a megfigyeléseket szándékosan nem számította ki, mert tudta, hogy a csalódás utitársainak igen kellemetlen lenne, ha kiderülne, hogy még épen nem tettek akkora utat, mint hitték. Annyi már ugyis feltűnt mindenkinek, hogy a lejtősödés igen lassú s egy közeli partalakulásnak épen meg nem felel.

Szeptember 11-én a lejtősödés már észrevehetőbb lett, szeptember 12-én pedig már mindenki remélte, hogy nemsokára földet fognak látni, csak épen Nansen nem, aki tudta, hogy 2800 m. magasan vannak még. E reggel kiszámították, hogy a parttól 17 mfdre vannak még, de tényleg 26 mfdre voltak, de a lejtősödés nagyobb volt s az út is kedvezett. A következő napon a lejtősödés feltűnően növekedett, de a hó felszine már hullámos volt ép úgy, mint mikor a keleti partról felfelé jöttek. 14-én számitásaik szerint már csak 8 mfdre voltak, pedig a távolság tényleg 20 mfd volt! Földet

persze még mindig nem láttak és ez a lappok előtt gyanús kezdett lenni. Ravna savanyú ábrázattal mondta egyszer Nansennek: »Én, vén hegyi lapp, az én ostoba fejemmel azt hiszem, hogy a nyugati partot soha sem érjük el!« Nansen nyugodtan felelt annyit: »Igazad van Ravna, ostoba a te fejed!« Balto egyszer így szólt: »Mily messzi van egyik part a másiktól, ki tudhatja azt, hiszen ezt az utat ember még nem tette meg!« Nansen addig mutogatta és magyarázgatta neki a térképet, hogy mégis támadt valamelyes sejtelme arról, hogy a két pont közti távolságot ki lehet számítani. A lappok gyávasága különben állandó tréfa tárgya volt s ez volt annak legbiztosabb gyógyszere.

Szeptember 16-án a lejtés megint erősebb volt nyugat felé és ez mindenkiben növelte a bátorságot, s mikor este csak —17·8° C.-t mutatott a hőmérő, a levegőt valósággal melegnek találták, mintha csak a nyár tért volna vissza. Számításaik szerint még kéj mérföldnyire voltak a földtől. 17-én ép két hónapja mult, hogy a »Jason«-t elhagyták; e napon épen a vajkiosztás napja is volt, ami a belföldi jégen tett útjuk legkellemesebb eseményei közé tartozott, s mikor az ágyban a teát és czukrot mindenkinek kiszolgáltatták, mindenki igen jókedvű volt s általános elégedettség uralkodott. Ez éjjel először történt az hosszú idő óta, hogy a sátoron dércsapok nem keletkeztek.

Mikor másnap a reggelit költék el, a legnagyobb meglepetéssel hirtelen madárcsicsergést hallottak. A dal azonban elnémult, még mielőtt megbizonyosodtak volna arról, hogy csakugyan madárdal volt az. De mikor délután 1 órakor tovább vonultak, a levegőben megint felhangzott a madárcsicsergés s most már a madarat

is megpillantották, igen, egy havasi veréb szállt mögöttük, majd fejük felett keringett, mintha a szánra akart volna repülni; erre azonban nem volt bátorsága, lerepült tehát a hóra, közvetlen közelükbe, de csakhamar ujra tovaszállt s vidáman csevegve folytatta útját.

És mennyire örültek Nansenék annak a kis verébnek. Hiszen üdvözletet hozott az nekik a földről, melynek közelségét ők már érezték. Ha az ember hisz a jó angyalokban, akkor ezt a két verebet is — azt, a melyik Grönland keleti partjaitól elbucsúztatta őket és ezt, a melyik Grönland nyugati partjairól üdvözölni jött őket — ilyeneknek kell tartani. Megvigasztalva haladtak előre, noha e napon a lejtés nem volt valami feltűnő. Szeptember 18-án e tekintetben kedvezőbbek voltak a viszonyok s este felé délkeleti szél kezdett fúni, s Nansen már reménykedett abban, hogy végre a vitorlázásra kedvező szelet kapnak.

Szeptember 19-én reggel csakugyan pompás szelet kaptak, azért hát a szánokat összekötözték és vitorlákkal felszerelték. Mindenki feszült figyelemmel leste, hogy fog sikerülni a dolog s hogy a vitorlák ki fognak-e duzzadni annyira, hogy mindkét száncsoport tisztán a szél erejével haladjon előre. S a vitorlák ki is duzzadtak, a szánok kaptak is egy hatalmas lökést, de azért egyik se mozdult meg, mert a felszerelés alatt valamennyi odafagyott a jéghez. De a vitorlák duzzadtak, az árbocz nyikorgott, késni nem lehetett, neki álltak a szánnak, hogy kihúzzák a helyéből. No, ez sikerült is, hanem a szél már akkor úgy kergette a szánokat, hogy azok gyorsabban mentek, mint akik húzták s így mindannyian szerencsésen felfordultak. A helyzetet azonban hamarosan megismerték, Sverdrup előre ment

Vitorlás szánkázás a belföldi jég hátán szeptember 19-én.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

s kormányozta a szánt egy rúddal, de úgy, hogy e rúdnál fogva a szán őt is tolta előre s igy haladt a legkisebb megerőltetés nélkül; Nansen a szán talpára állt, mig Kristiansen a hóczipőn hátul követte őket. Igy siklottak aztán villámgyorsan tova magaslatokon és völgyeléseken. keresztül, a szán oly könnyen haladt, szinte tánczolt s csak átlebegett a hósánczok csúcsain, Nansennek teljes erővel meg kellett fogódznia, hogy le ne vágódjék a hóra. Aztán a talaj hirtelen oly lejtős lett, a minő eddig még soha sem volt. Az utazás mind gyorsabb és gyorsabb lett, a szánok már alig érintették a havat, a hó körülöttük és mögöttük felkavarodott s Nansen mögötte jövő társait az iszonyu rohanásban mind kisebbnek és kisebbnek látta. Ekkor azonban egy fejsze kezdett a szánról lecsúszni, Nansen, hogy ezt megakadályozza, egy mozdulatot tett s e pillanatban úgy érezte, hogy ő már a havon fekszik, a szán pedig és a vitorla irtózatos sebességgel rohan előtte s mind kisebb lesz. Szinte ijesztő volt a gyorsaság, melylyel Sverdrupp szánja haladt! Nansen hirtelen talpra ugrott s akkor örömmel látta, hogy hiszen a szél segélyével a hóczipőkben kitűnően haladhat, s azzal utánna a szánnak!

Alig futott Nansen egy keveset, megtalálta a fejszét, melyet épen meg akart erősíteni, mikor a szánról leesett. Aztán alig haladt megint, ismét egy tárgyat talált a havon, egy doboz husporcsokoládét, ezt a drága jószágot, amit persze nem lehetett a havon hagyni. Ezután egy egész mérföldet haladt Nansen a szán nyomában nyugodtan és békében a csokoládédobozzal az egyik, a fejszével és szkibottal a másik hóna alatt. Akkor megint fedezett fel nehány tárgyat

a havon, ezúttal egy prémes kabát s nem kevesebb, mint három pemikandoboz hevert szerte. De ez már több volt, mint a mennyit Nansen magával vihetett. A legokosabb, amit tehetett, az volt, hogy leült és bevárta a segélycsapatot, a második száncsoportot. Nansen még mindig látta Sverdrup szánjának vitorláját, mint valami kis fekete négyszegletes foltot, iszonyú sebességgel rohant az tova, mig hirtelen egy fordulatot nem tett s a vitorla lehullott. Végre megérkezett Kristiansen s nemsokára a másik három szán is, arra aztán felkötözték a dobozokat, de akkor észrevették, hogy ők is elvesztettek három pemikan-dobozt. Ez pedig olyan pótolhatlan veszteség volt, hogy Nansen kénytelen volt őket visszaküldeni, hogy azt megkeressék.

Ezalatt Nansen és Kristiansen elérték Sverdrupot, ahol a többieket is bevárták, ami a metsző szélben minden védelem és minden foglalkozás nélkül nem épen kellemes dolog volt. Sverdrup azalatt elmondta, hogy a vitorlázás kitűnően ment, s miután ő elől a vitorla előtt ült, fogalma sem volt arról, hogy Nansen és Kristiansen elmaradtak. Egy idő mulva azonban feltűnt neki, hogy utasai ott hátul a vitorla mögött oly nagy csendben vannak s beszélgetni kezdett, de feleletet nem kapott. Még egy ideig vitorlázott előre s újra beszélni kezdett, de most már hangosan, majd torkaszakadtából — de válasz csak nem jött. De már akkor a vitorla mögé nézett, mily kimondhatatlan volt azonban rémülete, mikor ott senkit sem látott. Végig tekintett a szán útján s valamennyire megnyugodott, mikor annak végiben, nagy messze, egy fekete pontot pillantott meg, aki Nansen volt, arra aztán leeresztette a vitorlát és várt, mig Nansenék utólérik őt.

Jó ideig tartott, mig a második szánesoport is lejutott Sverdrup tanyájáig. A szánokat most még jobban összekapcsolták, a terhet gondosan megerősítették, hogy abból többé semmi le ne hulljon, azok pedig, kik a szánt hátulról követték, magukat szintén a szánhoz kötözték s igy aztán a vitorlás szánkázás pompásan haladt. Nansen a vezető kormányzásban nemsokára felcserélte Sverdrupot, aki már ugyancsak belefáradt a vezetésbe. Most tartós ereszkedés következett s a legkedvezőbb széllel a szánok könnyen és gyorsan repültek s ez igy tartott órákon át. A kormányosnak persze rendkivüli figyelmet követelő munkája van, a legkisebb körülményre is ügyelnie kell s mindenekelőtt nem szabad megbotlania, mert különben egy pillanat alatt az egész szán keresztülsiklik rajta s az aczélsinek össze-vissza törhetik. Ilyesminek történni nem szabad, minden mozdulatot ki kell számitani, minden izmot meg kell feszíteni, a hóczipőket egymás mellé szoritani, a szkibotot biztos kézzel fogni s a szemet előre szegezni.

Az ebéd elköltése e napon a hóviharban nem volt kellemes s azért lehetőleg siettek vele. Amint délután a legteljesebb erővel vitorláznak előre, hirtelen örömrivalgás hangzik fel hátulról, Balto kiált egy nagyot: »Föld!« És csakugyan a kissé csendesülő hóviharon át nyugat felé a hómező fölött egy hosszas sötét hegycsúcs emelkedik ki s mellette egy másik kisebb. Mindnyájan szinte reszkettek az örömtől, hogy a czél, mely felé oly régóta küzködtek már végre szemük előtt s látható alakot öltött.

A föld, melyet igy először pillantottak meg, természetesen északra feküdt attól az iránytól, a melyben

eddig haladtak, de azért Nansen az új útvonalat mégis arra irányította, mert úgy látta, hogy a jég abban az irányban sokkal alacsonyabb. A hóvihar csakhamar ismét ellepte a tájat, elzárta előlük a földet, de azért ők a hátulról jövő s egyre fokozódó széllel egész délután vitorláztak anélkül, hogy a földet ujból megpillantották volna. Egyik lejtősödés a másikra következett s Nansenék minduntalan egy-egy »gloria!«-t kiáltottak, amit csak akkor szoktak tenni, ha nagyon jól folyt sorsuk, ami bizony nagyon ritkán esett meg velük.

Délután a felület egy ideig meglehetősen sima volt, a szél is csendesedett, de este felé ismét erősödött és a lejtés is fokozódott. Mind vadabb rohanással siklottak tova, a hóvihar pedig egyre emelkedett. Már sötétedni kezdett, mikor Nansen a hóviharon és sötétségen keresztül, hirtelen valami sötétséget pillantott meg. Nansen azt a hófelület egy megszokott egyenetlenségének tartotta, többé ügyet sem vetett reá s nyugodtan tovább vitorlázott. Nehány lejtéssel odább azonban felfedezte, hogy tévedett, s gyorsan, mint a gondolat, megragadta a kormányt, mire a szánok a szél ellenében fordultak. És ez az utoló pillanatban történt már, mert keskeny feneketlen hasadék szélén álltak meg, egy másodpercz még s a hasadék örökre elnyelte volna őket. Nansen és két társa azonnal torkaszakadtukból kiabálni kezdtek a másik száncsoportnak, hogy álljanak meg, mert a hely veszélyes.

Ez volt az első hasadék, melyre a nyugati parton akadtak, s valószinű volt, hogy ezt több is fogja követni, amire mindannyian el voltak készülve. Nansen társai azt vélték, hogy a vitorlázást a mai napon már

abba hagyhatják, de Nansen még korainak tartotta, hogy aludni menjenek, s a szelet teljesen ki akarta használni. Nansen tehát elhagyta a maga szánját, hóczipőjével előre futott, hogy a jeget megvizsgálja, a szán kormányzását pedig Sverdrup vette át, s hogy a szánok ne repülhessenek oly féktelen gyorsasággal, a vitorlákat kisebbre vették. A két szán aztán bizonyos távolságban követte Nansent, ki igy az útat jelezte. A szél oly erősen fútt, hogy Nansent futásában kitűnően segítette s ha jól megállt hóczipőjén, a szél vitte előre s lábát mozdítania sem kellett, s igy persze rendkivüli gyorsasággal haladt. Ha a felület gyanúsnak tűnt fel előtte, óvatosan munkához látott s szkibotjával a hóba furva, megvizsgálta, nem-e tátong valami ür a frissen hullott hó alatt. S még ez óvintézkedések daczára is Sverdrup és Kristiansen szánostól és podgyászostól majdnem elsülyedtek. Közvetlen mögöttük szakadt be a talaj ép akkor, mikor egy rianás fölött átsiklottak. A szél e közben egyre fokozódott, s a vitorlákat ismételten kisebbre kellett venni, hogy a szánok ne legyenek Nansennek közvetlen nyomában. Mikor az éhség miatt már az expeditió minden tagja panaszkodott, Nansen fejenkint két húsbiszkvitet osztott ki, de azért, hogy azt elköltsék, nem álltak meg, hanem menésközben fogyaszták el.

A sötétség nagyon hamar teljes lett, de feljött a teli hold s a hóviharon át is épen eleget világított arra, hogy Nansen a legrosszabb rianásokat meglássa. Sajátságos látvány volt az, amint ez az öt összekötözött szán széles vikingi vitorláival e nagy holdtányértól megvilágított, embernemjárta, embernemlátta fehér felületen nyilsebesen siklott tova.

Mind őrültebb sebességgel rohantak előre, a jég viszonyok pedig egyre rosszabbodtak s Nansen a holdvilágnál nagyon jól látta, hogy még rosszabb fog következni. És a legközelebbi pillanatban már el is érte azt — számtalan rianásra talált, melyeket a hó teljesen betöltött s igy legnagyobb részt veszélytelenek voltak. A szkibot itt is, ott is üres talajra akadt, de a rianás keskeny volt s a szánok átsiklottak rajta. De aztán egy szélesebb rianás következett s Nansen a hold fénye mellett a közelben sötét és széles árkot vett észre. Nansen megállította a szánokat, ő maga óvatosan előre ment a sima jégen, melyen e helyütt alig volt frissen hullott hó, s belenézett a mély és sötét árokba. A rianások egész hálózata terjedt el előtte s azt azonnal belátta, hogy tovább nem haladhatnak s a sátort fel kell ütni. Nyugaton, ahol a letünt nap esthajnalpírja még valamelyest derengett, a föld emelkedett ki, ugyanaz a föld, amelyet délelőtt láttak, csakhogy most sokkal magasabbra nyúlt a szemhatár fölé s dél felé hosszú földsáv csatlakozott hozzá.

E napon 60 km.-t tettek meg, holott eddig naponta a legnagyobb erőmegfeszítéssel sem tudtak 20—30 km.-nél többet megtenni!

Nehéz munka volt a sátort a hideg szélben az üvegkemény jégen felállítani, mert a kampókat sehogy sem lehetett megerősíteni s igy a jégbe lyukakat kellett vágniok előbb, végre azonban ez a munka is sikerült s a hideg szél ellen oltalmat találtak. Ez este senkinek se volt kedve főzni, ahhoz a szél még a sátorban is erős volt, s az ünnepi étkezést, melyet Nansen társainak megigért arra a napra, a melyiken először pillantanak meg földet, s melynek már előre

örültek, közakarattal másnap reggelre halasztották. Nansen tehát kiosztotta svájczi sajtjuk utolsó maradékát s mindenki hálózsákjába kuporodott, végtelenül megelégedve a mai nap munkájával. Nansen csak ekkor vette észre, hogy a vitorlázás alatt mindkét kezének ujjai lefagytak; persze már késő volt azt hóval dörzsölni s Nansen az egész éjjel leirhatlan kínokat szenvedett, mig végre el tudott aludni.

Másnap reggel Nansen rémülve ébredt fel, mert eszébe jutott, hogy óráját este elfeledte felhúzni s csodálatos véletlennél fogva Sverdrup is úgy járt, persze mindketten rögtön felhúzták, de bizony elkéstek vele. Mikor aztán a sátorból kitekintettek, előttük terült el a Godthaabs-fjordtól délre fekvő vidék, hegyes, egyenetlen terület sok magas sziklacsúcscsal és orommal. Oh! mit éreztek e pillanatban Nansenék! Olyanok voltak, mint a gyermekek. Torkukat szinte fojtogatta a keblükben lobogó öröm, mig szemük a völgyeket követte, hasztalan keresve a tengernek még csak nyomát is. A tájék felséges volt, vad és nagyszerű, mint Norvégia nyugati partjain, de a tenger, oh az még messze volt, pedig oly kicsiségnek tarták immár, hogy e hegyvidéken át Godthaabba jussanak.

Az ünnepi ebédet teljes nyugalomban költék el, teát annyit főztek, amennyit csak meg tudtak inni és sajtot és süteményt ki-ki annyit evett, amennyit akart. Csak későn délelőtt indultak tovább. Az éjjel egy rettenetes rianásos területbe vitorláztak s most dél felé kellett tartaniok, hogy jobb jégre jussanak. A frissen hullott hó egész e napi útvonalukon sánczokban volt felhalmozódva, különösen ott, hol a terület egyenetlen volt, mig a jégfelület többi része egészen sima és hó-

mentes volt. Egy idő mulva hatalmas és hosszú lejtő fejlődött ki előttük, melyen le kellett bocsátkozniok. Sverdrup és Nansen felkapcsolták hóczipőiket és szélsebességgel síklottak lefelé, de már a szánokat ugyancsak nehéz volt kormányozni s mert, mindkét felől rianások fenyegettek, Nansenéknek is rá kellett szánni magukat, hogy a szkit leoldozzák, mert a rianásokon könnyebben síklottak át szánon, mint hóczipőn. Egyszer már nagyon veszedelmes volt a helyzet, az egyik szán egy hóval takart rianás fölé jutott, s a féltalppal a mélységbe siklott s már az egész szán utána akart zuhanni, mikor a legutolsó pillanatban teljes erőmegfeszítéssel sikerült azt onnan kirántani. Ravna és Balto meg majd rosszabbúl járt, mert rövidebb útat akartak választani, mint amelyen Sverdrup és Nansen haladtak, s egy rianásból csak keservesen tudtak kimenekülni; a leczke azonban használt s többet nem tértek le a nyomról.

Délután jégeső zúdult rájuk déli és délkeleti irányú széllel, a jégszemek arczukba vágódtak, s a szánokat a szélvihar ismételten felforgatta, s azok húzása nagyon keservesen ment előre, különösen Sverdrup és Nansen szánja okozott sok fáradtságot, mert ezek magasan voltak felpakolva s igy nagy felületet adott a szélnek. Estére kicsiny síkon tartottak pihenőt, melyen frissen hullott s a széltől összefútt hó feküdt s igy a sátort könnyen üthették fel. Noha maguknak azzal a reménynyel hizelegtek, hogy a földhöz immár jelentékenyebben közelebb jutnak, sőt azt talán el is érik, de ebben a reményükben megint csalódtak, s úgy tünt fel nekik, hogy époly messze vannak attól, mint előző este.

Szeptember 21-én hóviharban utaztak tovább s nemcsak a földből, de még a körülöttük fekvő jégből sem láttak semmit, úgy a homályban tapogatóztak délig, mert még azt sem láthatták, hol volna a talaj a legkedvezőbb. Délfelé pihenőt tartottak, Nansen meghatározta, hogy az é. sz. 64° 14′ alatt és igy jóval északabbra vannak, mint azt szerette volna; hogy a földet meglátták, e fölötti örömükben letértek déli irányukról s bizony több napi fáradtsággal kellett e letérést megfizetniök. Most tehát dél felé folytatták útjukat, átkeltek egy magaslaton, aztán két vonulat közti völgyben egyenes, de rianásoktól össze-vissza szaggatott jégfölületre jutottak; a völgy azonban lefelé összeszűkült s a jég meredek fallal tekintett alá s Nansen belátta, hogy ezen az úton tovább nem hatolhatnak. Megálltak tehát, Ravna és Dietrichson felütötték a sátrat, Balto, kit alszakácsnak neveztek ki, ebédet főzött, mig Nansen, Sverdrup és Kristiansen azalatt bejárták a legközelebbi szomszédságot, hogy útat keressenek.

A három útkereső hegynek föl már jó darab útat tett meg, mikor Nansen két hóboritotta jégcsúcs között legnagyobb csudálkozására sötét felületet vett észre. Annak minden valószinűség szerint viznek kellett lennie, de mert az jég is lehetett, Nansen nem figyelmeztette rá társait. De mikor oda értek és botjukat a felületbe bebökve, az könnyen engedett, s a felület viznek bizonyult, örömük kimondhatatlan volt. Levetették magukat a jégpartra, szájukat a felülethez érintették és úgy szívták teli magukat az édes, az isteni itallal. S mily kimondhatatlan élvezet volt nekik most az a természetes viz, nekik, kik hónapok óta szomjuhoztak s szomjukat csak olvasztott hóval olthatták el

s még azzal sem teljesen. Mennyit ittak, nem tudnák mondani, de érezték, hogy gyomruk tele van. Már épen tovább akartak menni, mikor nagy sietve és kiabálva Ravna jött utánuk s Nansen már megijedt, hogy társait valami baj érte, mikor kiderült, hogy Ravna a főzőeszköz beléért jött, melyet, hogy nedves ne legyen, Nansen szokott a zsebében hordani. Nansen kiváncsi volt, vajjon Ravna szintén felfedezte-e a vizet, mert rendesen őt gyötörte legjobban a szomjuság s mert Nansen félt, hogy Ravna nagyon sokat talál belőle inni. Nansen végre nem tűrtőztette magát, hanem egyenesen megkérdezte. Ó igen, Ravna fölfedezte a vizet, de nem volt ideje inni, hanem majd most kárpótolni fogja magát. Nansenék még jó ideig haladtak előre, de soha oly rossz jeget nem találtak, mint most; amit Jansen kapitány a jég rosszaságáról ir, az mind semmi ahhoz képest, amivel nekik meg kellett küzdeniök. Már sötétedett, mikor hazatértek; az ebéd készen volt, s mindenkinek leragyogott arczáról az öröm, hogy teleitták magukat, mert azt mondani sem kell, hogy Ravna hirére mindegyik a tóhoz rohant, hogy kipótolja azt, amit egy teljes hónapon át elmulasztani kényszerült.

XII. Grönland jégtakarója.

Nansen tehát megtette azt, amit előtte európai embernek megtennie nem sikerült, átszelte Grönlandot kelettől nyugatra az egyik parttól a másikig, az északi szélesség 64° és 65° közt. Lássuk már most, hogy a jégen való vándorlásnak, melynek itt vége szakadt, mi az eredménye s milyen az a kép, melyet Grönland belsejéről magunknak alkothatunk.

A ki Grönlandot mai puszta állapotában rengeteg belföldi jégsivatagjával s a partokon leomló glecsereivel megpillantja, alig tudja elképzelni, hogy itt egykor egészen más világ, az éghajlat enyhe és meleg, a tenyészet buja és délies volt. Pedig ez igy van. Azok közt az őskori kőzetü sziklák közt, melyek ma csak Grönland partján bukkannak elő, kis medenczék voltak, melyek fenekére a víz lerakta a régi világ növényi és állati maradványait, hogy pár százezer év mulva megkövülve árulója legyen Grönland multjának, s hogy e kövületekből megláthassuk: mint és mikor változott át Grönland mai sivár valójába.

A kövületek közt talált növényeket mind fölismerték, s a mit eddig megvizsgáltak, abból az tűnik ki, hogy mig ma csak 260 faj növény terem Grönlandon, volt idő, mikor 600 növény is élt. E kihalt

növényzet régibb rétegeiben cycadea-pálmákat találtak, s ebből és az ugyanazon »kome«-nevű rétegben vele talált 87 növényfajból azt látták, hogy ott csupa oly növény termett, melyek ma csakis olyan helyen nőnek, ahol az évi középhőmérsék legalább is + 21° C. Ilyen meleg uralkodott egykor Grönlandban, tehát olyan, mint a minő ma Egyptomban, vagy a subtropikus övek alatt van. Már a magasabban fekvő és igy újabb korú rétegekben, melyeket atane-rétegeknek nevezněk, s a honnan szintén ismernek vagy 177 faj növényt, a pálmák és subtropikus övek növényeinek fajszáma kevesebb, s mikor azok még éltek, Grönlandnak hőmérséke már nem volt + 21° C., hanem kevesebb, mert már a kisebb melegben megélő növények is felléptek, míg az ezután következő rétegekben oly növényeket találtak, hogy az évi közép hőmérsék + 12° C-nál nem volt nagyobb; akkoriban itt 282 növényfaj termett. ezek közt volt a mocsári cyprus, a mamuthfa, a gingkofa, nyárfa, szilfa, platán, ihartölgy, mogyoró stb., tehát mind olyanok, melyek ma csak 20—22 szélességi fokkal délebbre tenyésznek, míg akkor Grönlandban az é. sz. 70°-tól 82°-ig mindenütt hatalmas erdőségeket képeztek.

Grönland nyugati partjainak azon a helyein, ahol e kövületeket, az ősvilág ez erdőségeinek utolsó híradóit lelték, ma az évi középhőmérsék — 9° C. s igy e föld éghajlata a harmadkortól a mai napig 21° C-t csökkent s míg akkor nápolyi éghajlata volt, addig ma a föld leghidegebb foltjai közé tartozik.

De amily biztos az, hogy Grönlandban melegebb időjárás is volt mint ma, époly biztos az is, hogy volt idő, mikor Grönland éghajlata a mainál is hidegebb

volt. Ha a külső partövön a sziklák alakját, a fjordok oldalait és a laza rétegek felépülését vizsgáljuk, be kell látnunk, hogy ezeket egykor szintén jég takarta, mely folyton előre haladt, a sziklákat legömbölyítette, a falakat összekarczolta és megvéste, és e jelekből megállapíthatjuk azt is, hogy a jég akkor messzire, még a partvonal előtt fekvő szigetekre is kiterjedt s mert akkor több volt a jég s nagyobb annak kiterjedése, az éghajlatnak is hidegebbnek kellett lennie. Hogy ezen előrehaladó jég elől a meleg korszak buja tenyészete menekült s a szegényes sarki flórának adta át a helyet, az természetes. Később valamelyest megint enyhült a klima, a partok legalább megszabadultak a jégtakarótól és igy látjuk ma Grönlandot magunk előtt.

De Grönland belföldi jege eddig ismeretlen; már a történeti részben láttuk, hogy némelyek Grönland belsejében oázisokat képzeltek. A Nansen-expeditió végre teljes biztossággal megállapította, hogy a belföldi jég legalább Grönlandnak átutazott részén a föld fölött összefüggő boltozatot képez, mely egyik parttól a másikig terjed, és ugyanilyen az Grönland egész déli részében az é. sz. 75°-ig. Hómentes oázisok nincsenek a belföldön, ha csak valami magános nunatak nem nyulik a hóréteg fölé, noha ez sem valószinű, mert hiszen a nunatakok is a parti övben sorakoztak s még a legtávolabbi is csak 52 km. távol feküdt a tengertől. Nordenskjöld lappjai Grönland nyugati partjától 120 km.-re hollót láttak s ő ebből következtetett a belföldi oázisokra; de Nansenék ugyanolyan távolságban a parttól havasi verebet találtak, s oazisra még se bukkantak. Meddig terjed ez a belföldi jég észak felé, nem bizonyos, annyi biztos csak, hogy az é. sz. 75°-ig, mert

e szélességig a nyugati partokon végig mindenütt hatalmas glecserek omlanak a tengerbe, melyek közül p. o. az Upernivik több mint 30 m.-t halad 24 óránkint. A keleti partot, igaz, hogy nem ismerjük oly jól s különösen nem az é. sz. 66°-tól északra, de hogy a belföldi jég glecserei ott is sok helyütt érik el a partokat, következik a sok jéghegyből, mely e partok előtt uszkál.

Ez a jégtakaró bámulatos szabályossággal borítja el Grönland belsejét. Nansen útjából látjuk, hogy a jég felülete mindkét oldalról aránylag meredeken emelkedik ki a tengerből, különösen meredeken a keleti parton, míg a takaró belső része meglehetősen lapos. Minél távolabb jutottak a parttól, a meredekség annál inkább csökkent és igy a jégpánczél domború pajzshoz hasonlít, mely azonban nem egészen szabályos, mert felületén hosszú, lapos, észak-déli irányú hullámok vonúlnak végig, s melyek középső legmagasabb vonulata nem éppen Grönland közepén, hanem a keleti parthoz valamivel közelebb esik, mert Nansen a legmagasabb pontot — 2718 m.-t — a keleti parttól mintegy 200, a nyugatitól mintegy 360 km.-re érte el. S ha most e jégfelület apró szabálytalanságait figyelembe nem vesszük, és a földgolyó alakjából származó gömbölyüséget is mellőzzük, a belföldi jég oly tökéletes egyenletességgel takarja Grönlandot, mint egy kúpfelülület, mely észak felé emelkedik, s melynek az a körvonala, melyen Nansen ment végig, egy 10.400 km.-nyi sugárral megvont körnek a része. És ha most Nansen ezen észleleteit összefüggésbe hozzuk Jensen, Nordenskjöld, Peary és Maiggards észleleteivel, kitünik az, hogy a belföldi jég az egyik parttól a másikig a leg-

csodálatosabb szabályszerüséggel terjed ki egy oly hengerhez hasonlóan, melynek sugara észak felé menve, a növekedő szélességi fokok szerint egyre nagyobbodik s igy a felület, minél északabbra megyünk, annál laposabb lesz.

Másik jellemző vonása a belföldi jégnek az a számtalan hullámsor, mely azon észak-déli irányban végig vonul. Nansen az utazás alatt kétféle hullámot különböztetett meg; az egyik hullám nagyobb fajta, főleg a partok közelében található, különösen a keleti parti övben fordul elő, és ez a belföld felé mind elnyultabb és laposabb lesz, a másik fajta kisebb és sürübben fordul elő, milyenekkel az egész út hosszában találkoztak, melyek befelé azonban szintén hosszabbak és kevésbbé észrevehetők. Hasonló hullámokat a többi összes grönlandi expeditiók is észleltek, s valamennyi észlelő megjegyzi, hogy azok észak-déli irányúak. Igen valószinű, hogy ezek származását a szél hatására kell visszavezetnünk, de az bizonyos, hogy a jég alatti föld domborzatának ahhoz semmi köze.

Már most az a kérdés merül felül, mily okok teremtették meg a jégnek ezen egészen sajátságos és bámulatosan szabályos alakját? Az bizonyos, hogy a jég alatt fekvő talaj domborzatos viszonyaitól a jég felszine függetlenül alakúl, mert nem tehető fel, hogy a parti hegységek egy oly szabályos sikot zárjanak körül, mint a minőt a belföldi jég felszine képez. Minthogy Grönland szaggatott sziklás partjai feltünően hasonlítanak Norvégia nyugati partjaihoz, föltehetjük, hogy Grönland belsejében, ha róla a jeget eltávolíthatnók, hasonló domborzati viszonyokat találnánk, mint Norvégiában. Más szavakkal: a jégtakaró alatt magas hegyek és mély

völgyek vannak, melyből a felszin semmit sem árul el. Ezek pedig úgy kerültek a jég alá, hogy mikor Grönlandban a hőmérsék csökkenni s ezzel együtt a csapadékmennyiség emelkedni kezdett, a hótömeg, melyet a nyár heve többé elolvasztani nem tudott, évről-évre nagyobb lett, ezt aztán a szél belehordta a völgyekbe, ahol már kevesebbet volt a szél zaklatásának kitéve, megüllepedett, felszine megfagyott s a föléje kerülő újabb hótömegekkel együtt glecserré alakult. Mikor aztán a viszonyok úgy alakúltak, hogy a magasabb hegyek völgyeiben a hófelhalmozódás nagyobb volt, mint az olvadás által való csökkenés, akkor a völgyek lassankint annyira megteltek hóval, hogy a glecser túllépett a hegyormokon, a vízválasztókon, a szomszéd völgyek glecserei egyesültek egymással s most már a völgyek fölé jutva, a szél is megkezdte lesimító, lenyaló működését.

De a jégbolt szabályszerű alakja egy másik okra is rámutat és ez a nyomás. Nem szabad felednünk, hogy e jégburkolat keménysége daczára is plasztikus tömeg, mozgásában az oldalakra nyomást gyakorol Ott, ahol a mozgás ellen legnagyobb az ellenállás, természetesen a tömegek legnagyobb fölhalmozódását kell várnunk. Az ellenállás, melybe a mozgás ütközik, természetszerüleg valahol a terület közepén a legnagyobb, s attól kiindulva, az ellentállás az oldalak felé egyre csökken és igy áll elénk az a szabályosan boltozott jégburok, mely Grönlandot eltakarja. Látjuk tehát, hogy a domborzati viszonyok kisebb egyenetlenségei a glecser felszinének alakjára nem hatnak, s a nagyobbak hatása sem lehet mély, mert azt más külső hatások egyensúlyozzák.

Grönland belföldi jegének vastagságát megközelítőleg szintén megállapíthatjuk azon hasonlóság alapján, mely Grönland és Norvégia között van. De ha Grönland hegyvidékét magasabbra vesszük is fel, mint a norvég hegyekét, a völgyek feneke semmi esetre sem fog 700—1000 m.-nél magasabban feküdni a tenger szine felett. Az ilyen völgyek felett a glecser vastagsága 1700—2000 m. lehet, de egyes helyeken lehet vékonyabb is. Egy 2000 m. vastag glecser a fenékre azonban 160 atmosphaerányi nyomást gyakorol s igy elképzelhetjük, hogy ha az a glecser mozog, mekkora erővel tép és szakit le minden akadályt, ami útjába kerül, és ez erő természetesen még rettenetesebb, még pusztítóbb, ha figyelembe vesszük, hogy azt a glecser sebessége még fokozza.

Nansen expeditiójának feltünő jelensége az is, hogy aránylag igen kevés rianásra akadtak. A keleti parton a rianásos öv nem szélesebb 15 km.-nél, a nyugati parton 40—45 km.-nél, s e két év között az egész belföldi jégburkon a rianásnak még csak nyoma sem volt. Hasonlóképen patak sincs a belföldi jégen, a keleti partöv legbelső patakja csak 15 km.-re, a nyugati parté 20—30 km.-re volt a tengertől; közben a folyó víznek egy cseppje sem! S ha meggondoljuk, hogy augusztus — mikor Nansen útját tette — épp az olvadás hava és hogy a víznek még medrét, ágyát sem látták sehol, úgy bizonyos, hogy Grönland eddig ismert belföldi jegén az egész éven át egyetlen patak sincs. Száraz, a naptól vékony réteggé fagyó hó takarja az egész belföldi jeget s teszi rettenetes jégsivataggá.

Nansen expeditiója éghajlati megfigyeléseivel egészen új és meglepő eredménynyel tért vissza. Emlitettük,

hogy szept. 12-től 14-ig az éjjeli minimum — 45° C. volt, s hogy szept. 11—16-ig, körülbelül útjuk közepén a napi középhőmérsék — 30, — 34° C. volt s igy 20° C-val kevesebb, mint azt az általános elfogadott törvények szerint a magasság figyelembevételével feltehették volna. Ilyen alacsony hőmérséket szeptemberben még sehol sem észleltek. Ez tehát a földgolyó északi felének második hidegségi sarka s Grönland belseje valószinüleg a föld leghidegebb helye. Feltünő ezenkívül a nap és éj hőmérséke közti óriási különbség, mely a belföldi jegen 20—25° C-t tett. A Grönland belsejében észlelt ezen alacsony hőmérsék egészen új tünemény, s ebből olyan okokra kell következtetni, melyeket eddig egyáltalán nem vettek számításba. Ennek egyik lényeges oka kétségtelenül a legfelsőbb hórétegeknek a kisugárzás által való erős lehülése, mert noha nyáron a nap heve a legfelsőbb rosz hővezető hórétegeket fel is melegíti, de a hó hőfoka a 0° C-t sohasem lépi túl s akkor a fehér hófelület a meleghozó napsugarakat nem kis mértékben veri vissza. Pedig a nap és fagy Grönland belsejében nyáron még vékony jégréteget is képes teremteni, amely sürübb tömegü, jobb hővezető és rosszabb hőkibocsátó; hát télen mekkora lehet a hideg — s ezt sem kiszámítani, sem elképzelni nem lehet — mikor a jeget végtelenül finom, teljesen száraz s alacsony hőmérsékü s következőleg igen rosz hővezető hó borítja. Másik, a hőkisugárzást elősegítő tényező a nagy magasság s a ritka levegő; ne feledjük, hogy Nansen 2700 m.-es magasságot észlelt, hogy e jégtükrön nincsenek völgyek, melybe a hidegebb levegő megvonúl, vagy a melyből egy melegebb légáram felszáll; a tenger enyhe levegőjét sem hozza ide a szél,

sőt ellenkezőleg a belföldről fuvó hideg szél terjed le a partokig; és igy természetes, hogy ebben a ritka, hideg, aránylag véve nagy, — de abszolute véve csekély nedvességű levegőben a kisugárzás igen gyors. Nem kevésbé fontos az a harmadik ok is, hogy a meleget nemcsak e felső rétegek sugározzák ki, hanem a fenékrétegekből fakadó patakok is, melyek a parti övben bukkannak elő a glecserből s a tengerbe ömlenek. Hogy e patakok megszülethessenek a belföldi jég fenekén, ahol az a földdel érintkezik, olvadásnak kell történnie, de az olvadás roppant hőmennyiséget köt le, mely a megolvadt vizzel lefolyik, s ez a hőmennyiség részben a jégtakaró alsó részétől, részben a föld legfelső rétegeiből vonatik el, s igy a jégtakaró nem jut ahhoz a meleghez sem, melyhez a föld kisugárzása által kellene jutnia.

Nansen a nedvesség és csapadék dolgában is olyan viszonyokat talált, a minőre alig gondoltak. A levegő nedvességi foka a belföldi jég legnagyobb részén feltünően magas, 90—100% volt. Csak a nyugati partok mentén szállt az le 79%, de akkor is csak meleg szél mellett. Ebből nyilvánvaló, hogy, ha a levegő abszolut nedvessége alacsony hőfoknál fogva kicsiny is, a relativ nedvesség igen magas. Ezt alapjában véve várni is lehetett, mert minden szél, mi a belföldi jégre behatol a tenger felől, mennél messzibb jut be, annál jobban hűl le. Ennek következtében a csapadék gyakori volt. A jégvándorlás 40 napja közül 4 nap eső, 1 nap jégeső, 11 nap hó esett. A belföldön a hó többnyire fagyott hó vagy jégtük alakjában hullott le naponta a csaknem átláthatlan levegőből, melyen keresztül a napot mindenkor gyürüvel, mellékgyürükkel vagy éppen melléknapokkal is látták.

Ha már most az állandó csapadék és az említett hőviszonyok mellett a felszin olvadás által csökkenni nem tud, ebből az következik, hogy Grönland belföldi jege egyre vastagodik, ha csak más tényezők nincsenek jelen, melyek e vastagodást, ha teljesen meg nem is szüntetik, de mérsékelik. Hogy nem növekszik a jég rohamosan, az bizonyos, mert a vastagságban való gyarapodással együtt járna a területi nagyobbodás is, ezt pedig a parton nem észlelték. A felület párolgása, Nansen észleletei szerint, oly csekély, hogy az a hómennyiséget nem sokkal csökkenti; hasonlóképpen igen kevés szerep jut ez irányban a szélnek is, és igy kívülről semmi sem akadályozza meg a jég vastagodását, aminthogy az látszólag az egymásra rakódott sok vékony jégrétegből tényleg vastagodik is. De csak látszólag! A vastagodást több tényező, csakhogy belülről ható tényező akadályozza meg; ilyen először a nyomás, mely a glecser félig cseppfolyós anyagában oly módon nyilvánúl, hogy ez az oldalak felé törekszik, mi által a glecser vándorglecserré alakúl, mely a völgyeken keresztül állandóan a partok felé siet és ott a tengerbe ömlik; a vándorglecserek tehát a melegebb országok folyóinak felelnek meg s a nyomás szülte e mozgás a jég vastagodását igy bizonyos határok közé szorítja.

De egy másik tényező Grönlandban még sokkal hatalmasabban működik abban, hogy a belföldi jég ne vastagodjék, és ez az olvadás, mely a jég alsó felületén a földkéreg belső melege által létesül. A mélységben, a hol a hőmérsék a o°-t vagy inkább a jég olvadási pontját éri el, tényleg megvan a jég olvadásának minden feltétele; a jégpánczél alsó felületén már a föld belső melegétől egymagától is meg kell indulnia az olvadási

folyamatnak; minél vastagabb az egész jégpánczél, annál vastagabb az az alsó réteg, melynek hőmérséke az olvadási ponton áll s annál nagyobbnak kell lenni az olvadásnak s igy az egész jégtömegnek a csapadék által történő felületi gyarapodását a mélységben történő olvadás állandóan szabályozza. De a föld belső melegén kívül egy másik hőforrás is van a glecser mélyében. Az egész jégtömeg mozgása által az iszonyú nyomás alatt nemcsak a föld és jég, hanem a jég alsó rétegei közt is heves dörzsölés támad, ez a dörzsölés pedig meleget fejleszt, mely szintén tetemesen hozzájárúl az olvadáshoz, és igy a hó- és jégtömegek a felszinen csak egy bizonyos magasságig emelkedhetnek, mert a csapadék által való növekedést az olvadás mindig azzal arányosan ellensúlyozza. S ezt legjobban bizonyítja, hogy Grönland belföldi jegéből télen-nyáron patakok fakadnak s az a víz, mi igy jut a glecserből a tengerbe, sokkal jelentékenyebb mennyiségű, mint az, amely jéghegyek alakjában válik le a glecserekből. A mélységben való olvadás tehát Grönlandban sokkal nagyobb szerepet játszik, mint a jégtömegek mozgása, mely csak a csapadék mértéke, mert ha a csapadék emelkedik, a jégtömegek is nagyobbodnak, de ha az alább megy, emez is megszünik, mig a mélységben való olvadás állandó természetű s működik addig, a mig Grönlandban jég van.

XIII. Le az Ameralik-fjordhoz.

Szeptember 22-dikén, még a reggeli előtt, a mig Balto a teát főzte, Sverdrup és Nansen újból elindultak, hogy utat keressenek; felkapaszkodtak egy csúcsra, onnan látták, hogy a jég bizony mindenütt rosz, hogy a rianásos jéghátak nyugati irányban a Kangersunek-jégfjordig terjednek, hogy ők maguk egy egész mérfölddel északabbra jutottak, mint tervezték, s hogy legkönnyebben úgy jutnak tovább, ha nyugat felé a fjord irányába húzódnak s azután később kissé délnek.

Reggeli után Nansen és Sverdrup hóczipőkön egy szánnal előre mentek, a többi négy szánnak pedig utánuk kellett menni addig, a mig birták s abban egyeztek meg, hogy az utolsó hegyvonulatnál megállanak. Attól a területtől, melyre előző nap este ereszkedtek le, most észak felé huzódtak, s minthogy a szél is segitett nekik, hóczipőiken sebesen haladtak előre.

Már annyira jutottak, hogy a glecserjéggel megtöltött fjordra már leláthattak, s a terület még mindig kedvező volt. Hanem aztán újra kezdődtek a rianások, eleinte csak párhuzamosan huzódtak azok, s egy egész seregen szerencsésen jutottak át. Hanem később egy teljesen szokatlan felületre jutottak, melyen a rianások minden irányban keresztezték egymást, s az apró négy-

szegletes jégtáblákat a rianások feneketlen mélységei árkolták körül. Szaggatottabb jégfelület aligha van másutt kerek e földön. Nansen belátta, hogy itt nem hatolhatnak tovább. Megebédeltek tehát s visszafordultak.

Visszatérőben Nansen belezuhant egy rianásba, de karjainál fogva hónalja alatt függve maradt. Az állapot éppen nem volt kellemes, mert, noha a rianás keskeny volt, de hóczipőivel kikapaszkodni igen nehezen ment és senki sem segített neki, mert Sverdrup előre futott s nem is sejtette Nansen veszedelmét. Végre Nansen egyedül is kieviczkélt a rianásból. Csodálatos szerencse volt, hogy a karoknál mélyebben soha az expeditió egy tagja sem süllyedt.

Nem soká mentek Nansen és Sverdrup visszafelé, mikor a kijelölt hegyháton a sátort megpillantották. Mintegy félóra előtt érkeztek azok oda, s már javában főzték a kávét. Minthogy már a nyugati parton voltak, a kávétilalmat sem vették oly szigorúan. Kávé után aztán dél felé irányíták útjukat, hogy a fjordba torkoló jégfolyamtól délre jussanak. A jég eleinte kedvezett s gyorsan haladtak előre, noha a szél néhányszor a szánokat fel akarta forgatni. De este felé, éppen mikor szürkülni kezdett, erősen szaggatott jéghátra jutottak, s minthogy itt előbb az utat ki kellett kémlelni, kénytelenek voltak a sátrat felütni s a következő napig várni. Mig a vacsora elkészült, Nansen és Sverdrup kis kirándulásra mentek; meggyőződtek arról, hogy a jég gyalázatosan rosz, és csak roppant óvatossággal fognak előre juthatni.

Szeptember 23-án reggel Sverdrup még egyszer bejárta a vidéket s meglehetősen megnyugtató hírekkel

tért vissza. A jég nem volt oly rossz, mint kezdetben hitték s a jégháton, melyen voltak, a szánokat nem kell átvinniök karon, mert áthúzni is lehet, ha egy-egy szánt három-három ember húz. S azzal kezdetét vette egész útuk legfáradságosabb vándorlása. Bizony sok helyen a szánokat a meredek és magas jégfalak fölé kellett emelni, ha pedig hegynek lementek, annak a szerencsétlennek, ki a szán mögött állt, teljes erejével kellett azt visszatartania, különben szánostól lezuhant volna az előtte haladóra s azt magával rántja a mélységbe. Több helyütt befagyott patakokat találtak, melyek a magas és erős jéghátak között egészen jó útul szolgáltak. Egy helyütt azonban jéghideg patakon kellett átgázolniok térdig érő vízben. Végre azonban délután a jég legrosszabb része már hátuk mögött volt. Kiki ismét a maga szánját húzhatta tovább, a jég is tűrhetőbb, sőt mindig jobb lett, csak a szél volt rossz s a szánokat folyton oldalt nyomta.

Már jó darabot haladtak előre, mikor Nansen a jégen morenára akadt, mely a földtől keletre fölfelé huzódott. Nansen véleménye szerint ez a morena két glecser érintkező vonalán fekhetett, mit az is megerősített, hogy az egy mélyedésben feküdt. Nansen nem akart a jégfolyamba beletévedni, s így elhatározta, hogy a morenán innen igyekszik a földet elérni. A jégviszonyok igen kedvezők voltak s noha abban a reményükben, hogy még ezen este földet érnek, megint csalódtak, de azért e napon jelentékenyen előre jutottak.

Másnap, szeptember 24-én, korán reggel azzal a határozott szándékkal indúltak el, hogy még az nap elérik a földet. Gyorsan haladtak előre, a lejtés jelentékeny volt és erősen könnyíté útjukat s még a szél is

segített nekik. Egyszerre azonban a talaj kezdett egyenetlen lenni s az út kikémlelése ismét szükségessé vált. Nansen nem haladt messzire, mikor azt vette észre, hogy jégháton áll, mely szikláktól körülvett kicsiny tó felé lejt, melynek szemköztes oldalán pataktól átfolyt sziklahasadék nyílik. Ez irányban tehát könnyű volt előre hatolni s a jég az egész útvonalon kedvező volt. Az igaz, hogy a lejtés rendkívüli erős volt és munkájukban minden erőt és egész erélyüket egyesíteni kellett, de bátran nyomúltak előre, és mikor az utolsó lejtőn is lejutottak s ott voltak a glecser alatti tó partján — — Grönland belföldi jege örökre hátuk mögött maradt.

Nansenék a tó jegén keresztül azonnal a tulsó oldalra törekedtek, ott azonban a jég kevésbbé volt biztos, csak a legnagyobb óvatossággal kerülhették ki a jéghideg fürdőt, mig eljutottak a kövekig, gyorsan lekapcsolták az utolsó napokban használt jégpatkókat, s könnyedén, mint az iramszarvas, ugrottak ki a földre. Nem lehet azt leírni szóval, mit ért az nekik, hogy megint földet és követ érezhettek lábaik alatt. Végtelen gyönyör rezgett rajtuk át, mikor lábukat a bozót verte s a fű és a moha balzsamos illatát érezték. Mögöttük feküdt a belföldi jég, hosszú, hideg és szürke meredekséggel ereszkedve alá a tóra, míg előttük a föld, a hóval, jéggel nem borított kopasz föld terjedt el A völgyön keresztül pedig egy hegyvonulat a másik után bontakozott ki szemük előtt, jelezve nekik az utat, amely a fjordhoz vezet.

Még Ravna szemei is ragyogtak ez egyszer, a szegény öreg elégszer feladta már a reményt, hogy valaha még szilárd földet is fog érezni lábai alatt, s ő

meg Balto, a mint a szántól megszabadúltak, siettek fel a hegyek közé, épúgy, mint amikor a keleti parton értek földet.

Legfőbb ideje volt azonban, hogy az ebédre gondoljanak; a legtúláradóbb öröm a felett, hogy végre czélt értek, nem feledtette velök anyagi szükségleteiket, sőt ellenkezőleg, az érzés, hogy az akadályokat legyőzték, csak fokozta éhségüket.

Mikor végre az ebédet elfogyasztották, oly gyorsan, amint csak lehetett, megtették az előkészületeket a leszálláshoz. Elhatározták, hogy két ember — Nansen és Sverdrup — amily gyorsan csak lehet, előre megy Godthaabba, a többiek pedig csak annyit visznek magukkal, a mennyi mulhatatlanúl szükséges. Gondoskodtak arról is, hogy, ha csónakot kell építeniök, legyen hozzá anyaguk, magukkal vittek néhány bambuszrudat, ha pedig több is fog kelleni, majd lehozzák a csónak építése alatt. A mit nem vihettek magukkal, azt a szánokra rakták s a ponyvákkal gondosan letakarták. S mikor mindez megvolt, már délután készen állottak arra, hogy a völgybe leereszkedjenek.

Ennél az alkalomnál tünt ki legjobban, mily erő lakozik a kis Ravnában. A belföldi jégen való vándorlás alatt mindig ő húzott legkevesebbet, mert mindig azért panaszkodott, hogy a teher sok az ő korához képest; sokszor el is maradt a többiektől. Most az egész podgyászból Nansen kiválogatta a legszükségesebbeket s azokat hat csomagba osztotta; mekkora meglepetéssel látta azonban, mikor Ravna a neki jutott batyún kívül még ruhazsákját is hátára vette, mindenféle tartalékeszközeivel együtt. Nansen figyelmeztette Ravnát, hogy sok lesz neki a teher, de Ravna kijelenté,

hogy nem nélkülözheti ruhás zsákját, mert abban van Új-Testamentoma is, attól pedig meg nem válik. És Ravna elindúlt s a teher alatt, melyből alig látszott ki, a többiekkel folyton lépést tartott s nyilván azt hitte, nem kell immár erejével takarékoskodnia, s meg akarta mutatni, mit bir ő el a maga jószántából.

A terület néhol meredeken lejtett alá, az út kögörgetegeken és mocsarakon vezetett át, a teher pedig nehéz volt s igy nem csuda, ha lassan haladtak előre. Vándorlásuk alatt Ravna ismételten szólt Nansennek: »Pompás illat van itt, akárcsak Finnország hegyeiben, a legjobb iramszarvas-legelőkön«, és igazat mondott, mert havasi fű és iramzuzmó illata telité a levegőt s mindenki teli tüdővel szívta azt magába. Estefelé egy hosszú tóhoz érkeztek, melyet Nansen »Langvandet-tó«-nak nevezett el, s melybe nyugatról hatalmas glecser torkolt be; ez valószinüleg a belföldi jég egy nyúlványa volt, mely a tőlük nyugatra eső sziklák közt huzódott ide le.

A tó keleti partján felütötték tanyájukat s hosszú vándorlásuk alatt ez volt az első éj, hogy lágy fűvön aludtak. Amig Nansenék a vacsorát elköltötték, Ravna azt a megbízást kapta, hogy szedjen össze a bozótból annyit, a mennyi jókora tűz rakásához szükséges, mert mindenki azt hitte, hogy a tűz *látása* kellemes lesz. Csakhogy Ravna ennek kellemességeit nem látta be s a hegyi lappok lustaságával mindenféle okokat hozott fel a tűz ellen, hogy inkább a reggelit főzzék meg azon, hogy nincs fakérge, amivel a tüzet meggyújtsa. Nansen felvilágositotta őt, hogy annyi itt a bozót, hogy marad elég a reggeli megfőzésére is, hogy a tüzet fakéreg nélkül is meggyújthatja s ha ma nincs fakéreg,

holnap se lesz, stb., a mit Ravna különben igen jól tudott. Végre Ravna is belátta, hogy engednie kell és hamarosan hatalmas tűz ropogott a sátor előtt. És utasainknak oly sajátságosan jól esett az a meleg és oly szokatlan volt az a világosság, hogy egyszer végre igazán láthatják, hogy mit visznek szájukhoz, holott eddig legtöbbször koromsötétségben étkeztek. És Ravna? Oh most már hiába hívta őt be Nansen a sátorba, dehogy mozdúlt volna el a tűz mellől, ő érezte ott legjobban magát! A vacsora után az expeditió dohányos tagjai pipájukat megtölték fűvel és mohával s oda ültek a tűz mellé. Micsoda élvezet parázszsal pipára gyújtani, szentül azt hitték, hogy a legfinomabb dohányt szívják. Nansen mulatva nézte, hogy Ravna mily jól érzi magát, folyton mosolygott s Nansen kérdésére kijelenté, hogy a nyugati part neki nagyon tetszik, hogy ő itt szívesen megtelepedne, ha a norvég vagy dán kormány ingyen mindenét ideszállítaná, a legelő pompás, iramszarvas is sok lehet itt, ő látta már nyomukat is és hosszú beszédjét azzal fejezte be: »Szeretem ezt a nyugati partot, öreg hegyi lappoknak való hely ez, sok itt az iramszarvas is, olyan ez a föld, mint Finnország hegyvidéke«. Az éjszaka pompás volt a sajátságosan szelíd levegőben. Lágy hangulat vett erőt utasainkon, elnémitotta őket, egyik gondolat a másikat követte a távolba, összeszövődött a hegyek mögül éppen felkelő hold sugaraival, mig az egészből szelíd fátyol borúlt az elmére, melynek szálait többé egyik sem tudta szétválasztani, mert jótevő álom nehezedett minden tagjukra. Csak késő éjjel rezzentek fel a szenderből s bújtak hálózsákjaikba. Sverdrup kijelentette, hogy oly felséges estéje sohasem volt, mint mikor

Grönland nyugati partján először pipázott mohát a rözséből rakott tűz lobogó lángja mellett.

Másnap, szeptember 25-én, reggel ismét hátukra vették batyújukat, s haladtak tovább a völgy mentén. A tó alsó végén egy kissé megpihentek, mikor hirtelen nyul ugrott fel előttük s egy sziklatömb mögé rejtőzött. Egy pillanat alatt elővették a puskát s Nansen a nyul nyomába. Igazán tiszta szerencse volt, hogy Nansen a nyulat kétszáz lépésről elejtette. Társai persze, akik rendkívüli érdeklődéssel lesték, lesz-e vacsorára friss hús, vagy sem, örömrivalgással vitték a zsákmányt tova.

Vidáman haladtak tovább lefelé az olykor nagyon is szűk völgyön, közben meredek hegyfarkakon és kellemetlen morenákon keltek át, majd meredekfalú sziklahasadékba jutottak, a hol ismét vízben gázoltak, s a melybe a belföldi jég kelet felől torkollott be. A patak, melyet eddig követtek, itt már folyóvá nőtt, mely a sziklafaltól nem messze, a tóból eredt s igy kiderült, hogy a térkép, a mely szerint itt a nyugati parton haladtak, teljesen hamis, hogy a fjordtól még legalább két mérföldre vannak s igy ismét csalódtak abban a reményükben, hogy azt még ma elérik.

Délfelé ismét tóhoz érkeztek, melynek lapos, széles partjain számtalan lúdnyomot találtak, a miből azt következtették, hogy e hely a vadludak kedvencz nyugvóhelye különösen őszszel, mikor azok, ha nyílt a víz, a belföldi jég mentén vonulnak tova. Az iszapban mindenütt az iramszarvasok számos és friss — alig pár napos — nyomaival is találkoztak, ezek mind a fjord felé haladtak. Nansen hasztalan kutatta a tájékot, szemeivel felkereste a sziklákat, melyek őket minden

oldalról körülzárták, de egyetlen iramszarvast sem tudott meglátni. A tavat elnevezték »Ludastó«-nak.

Este kicsiny patak mellett, mely az iramszarvasok pompás tanyája lehetett, ütötték fel sátorukat; a reggel elejtett nyulat egy edényben főzték meg, melyet eddig spiritusztartónak használtak; mikor az étel már majdnem készen volt, az edény feneke levált, a tűzbe esett s a leves tartalma bizony kárba veszett, a nyulat azonban megmentették és felosztták maguk közt. Egy emberre ugyan kevés jutott a törpe kis állatból, de az aztán annál jobban izlett mindenkinek. A friss húsról már rég leszoktak, s most furcsán esett, hogy oly puha húst rághattak, mert a pemikán bizony kemény volt és sokáig rágták, a mig torkukon lecsúszott. Persze mindannyian pompás hangulatban feküdtek le.

Szeptember 26-án már sokkal több joggal remélhették, hogy a fjordot elérik; a völgy fenekén haladtak előre majd széles homokos fenékmorenákon, majd lapos homoksikon keresztül, melyekben a patak vize mélyen véste be ágyát. Itt már embernyi magas bozót és csepőte termett, melyek lombja még zöld volt, de az avar már megsárgúlt, valószinűleg a korai fagyok következtében. A hőmérsék a völgyben árnyékban 12° C. volt s az éjszakák is enyhék voltak. A völgyben talált kék kagylók (Mytilus edilus) csak a tengerben élnek s igy kétségtelen, hogy a terület, a melyen jártak, egykor fjordfenék volt, melyre a belföldi jégből fakadó hegyi patak törmelékét addig telepíté, mig egészen feltölté. Később azonban maga a part is emelkedett, melyet legjobban az bizonyít, hogy e tisztán tengeri kagylókat a tengerszín felett 20 m. magasan is megtalálta Nansen.

A völgy mélyén egy helyen a patakon kellett átgázolniok, hogy tovább haladhassanak, de csakhamar arról győződtek meg, hogy azon a parton sem juthatnak előre, s mert a patak mély volt s abban nem gázolhattak, rá kellett szánniok magukat, hogy az előttük elnyuló hegyhátat megmásszák. Előbb azonban megebédeltek.

Ebéd után Balto nyomtalanúl eltünt, de csakhamar megpillanták őt a hegy ormán, honnan sapkáját diadalmasan lóbázta s nyugat felé mutatott. Nemsokára visszatért s elmondta, hogy a fjordot látta. A mily gyorsan csak tehették, a többiek is mind felmásztak a hegyre, mert valamennyit kergette a vágy, hogy a tengert lássák. De Balto azt is hírül hozta, hogy a hegyen sok az áfonya s ez nem kevésbbé csábította őket. A hegyről aztán csakugyan meglátták a fjordot s benne a tenger vízét s ez új örömet szerzett nekik s bátorságot öntött beléjük.

Most már igazán nem voltak messze a czéltól. Új örömet okozott nekik az is, mikor leszállva a patak medrébe, a homokban eszkimók nyomaira akadtak; ez az első emberi nyom volt a nyugati parton. Aztán még egy hegyen kellett átmászniok s akkor a fjord közvetlen előttük terült el. Közvetlen alattuk pompás sátorozó hely kinálkozott, lerohantak tehát oda, levetették a podgyászt, beleheveredtek a fűbe s fáradt tagjaikat azzal az édes tudattal pihentették, hogy végczéljukhoz immár egészen közel vannak.

De még odáig sok dolog várt reájuk. A négy bajtársnak a podgyászt a belföldi jég széléről ide kellett szállítani, mig Nansen és Sverdrup csónakon Godthaabba mennek s onnan küldenek a podgyászért

csónakot s az embereknek segélyt. Hogyan fogják ezt tenni, még nem volt egészen világos, de az bizonyos volt, hogy most a tenger szinével egy magasságban voltak s ha nincsenek is még a tengerparton, szenvedéseik és fáradalmaik immár véget értek.

Szeptember 27-én korán keltek fel s megették reggelijüket. E napon egyre-egyre kevés jutott, mert készletükből hoztak ugyan jócskán magukkal, de az úton annyit ettek, hogy a mi kevés maradt, feltétlenül el kellett tenni Nanzen és Sverdrup részére, mert nem lehetett tudni: tengeri útjuk meddig fog tartani.

Reggeli után Balto és Sverdrup azonnal a csónak készítéséhez fogtak. A belföldi jégről ide nem hoztak egyebet, mint két bambusbotot és egy szkibotot, bordafák egyáltalában hiányzottak, erre a szánok meggörbített talpfáit akarták felhasználni, de amig azok ide jutnak, 2—3 nap is elmúlik és arra ők nem várhatnak. Itt tehát másként kellett intézkedni. Nansen mindenekelőtt felszerelte és utasításokkal ellátta Dietrichsont, Kristiansent és Ravnát, hogy a mit csak lehet, hozzanak ide, a műszerekre és naplókra különösen ügyeljenek, Balto majd másnap fog utánnuk menni. Ez a három tagból álló kis karaván azonnal elindúlt s Nansenék a csónak készítéséhez foghattak.

Nansen eredetileg hosszú és keskeny csónakot akart épiteni, mert azt könnyebben lehet az evezővel hajtani; Sverdrup azonban azt hitte, hogy a hosszú csónakkal sok varrás fog járni, s azt ajánlotta, hogy a sátorvásznat használják fel úgy, amint van és csak csónak alakjára formálják, mert igy csak a gyengébb részeket kell megfoldozni. Az igaz, hogy ez a csónak nem lesz szép, de szerkesztése aránytalanúl könnyebb

lesz. Nansen persze a tapasztalt tengerésznek szívesen engedett. A varrás azonban keserves lassan ment, mert vászon kesztyűiket a keleti parton hagyták, akkor még nem gondoltak arra, hogy varrniok is kell majd. Sokkal kellemetlenebb volt azonban az őket körülhemzsegő s kegyetlenül szúró legyek raja, melyektől épúgy nem tudtak szabadúlni, mint a keleti part szunyogaitól. Amig Balto és Sverdrup varrtak, Nansen fejszével a bozótba ment, hogy bordáknak való ágakat vágjon. Igy aztán egyesült erővel estére a csónak teljesen készen volt, s noha szép nem volt, a tavon az első próbákat remekül állta ki. Hossza 2·65 m., szélessége 1·42., mélysége 0·61 m. volt. Az evező is hamar kész volt, kerestek egy szétágazó fát, azt a bambuszhoz erősítették, a két ág közti űrt pedig betöltötték egy darab vászonnal.

Szeptember 28-án Balton volt a sor, hogy elhagyja Nansenéket, de előbb még együtt megreggeliztek.

— Jól laktál, Sverdrup? kérdé a reggeli után Balto.

— Nem, éppen nem, csak oly éhes vagyok, mint mikor enni kezdtem, felelt Sverdrup.

— Az nem baj, nyugtatta őt meg Nansen, mit ennél Godthaabban, ha már most jól laknál.

Igy hát Balto is elhagyta őket s irigylésre méltó könnyedséggel haladt a völgyben felfelé, hogy még ugyanaznap este utolérje társait fent a belföldi jég szélén.

A csónak kész volt, de nem volt még evező pad. Végre a theodolit lába bevált az egyik padnak, két vékony bambusszáll pedig a másiknak.

Azután gondosan szétválogatták, a mit magukkal visznek s a mit itt hagynak tanyájukban. Az élelmi

szereket melegebb ruhákat — köztük a lappok bundáit, — a fényképkészüléket magukkal vitték, azt tehát a csónakba pakolták; a többit, a mit itt hagytak, a megmaradt sátorvászonba pakolták be s leszorították kövekkel.

Nansenék azt remélték, hogy a patakon lejutnak a fjordig; de még itt is akadály merült fel; a patak vize oly sekély volt, hogy a csónak mindkettőjükkel nem mehetett előre; Nansen, mint nehezebb, kiszállt a csónakból s gyalog ment előre, mig Sverdrup csónakkal ment előre. Majd valóságos iszaptengerbe jutottak, néhol czombig ért a sár; majd a patak deltába ágazott el s a csónakot azon kellett kettőjüknek átczipelni. Kimerülten s későn értek a fjord partjára s leheveredtek egy-egy bokor alá, hogy másnap folytassák útjukat.

OSZK Országos Széchényi Könyvtár

XIV. A czélnál.

Másnap, szeptember 29-én csak délben tudott Nansen és Sverdrup annyira elkészülni, hogy megkezdhették tengeri útjokat, melynek nem volt kisebb a czélja, mint a fjord északi partját végigcsónakázni. Örömmel látták azonban, hogy csónakjuk sokkal jobban halad, mint hitték, noha nem mondhatták azt, hogy gyorsan haladnak előre, de mégis folyton előbbre jutottak és a túlsó partot elég gyorsan érték el. Utazó szerszámuknak a vizáthatlanság épen nem volt kiváló tulajdona s a vizet bizony minden tiz perczben ki kellett meríteniök egy üres pléhdoboz segítségével.

Az előttük elterülő öböl a természet szokatlan szépségeit tárta eléjük. Kedves és csendes völgy volt az hosszúra nyult barna parti legelőkkel s kerek, apró halmokkal körülvéve; az iramszarvas-vadászatra kiválóan alkalmas helynek kellett lennie s Nansenéknek ez volt a fő, a természetet is azzal a mértékkel mérték, hogy táplálkozás és vadászat szempontjából hogyan felel az meg nekik.

Igy eveztek e napon az Ameralik-fjord meredek északi partja mentén s estére egy olyan helyen kötöttek ki, a honnan a csónakot is a partra húzhatták és a meghálásra alkalmas helyet is találtak, ami nem

mindenütt kinálkozott. E napon nem sokat haladtak, de azért boldogok voltak, hogy már a tengeren lehettek. Legnagyobb élvezetüket abban lelték, hogy végre 46 napi koplalás után, mely idő alatt kizárólag szárított eledellel éltek, most megint friss húst ehettek. E napon csónakútjuk alatt Nansen hat kék sirályt (Larus glaucus) lőtt. Elhatározták, hogy vacsorára mindegyikük két madarat eszik meg. Tollait és bőrét hamarosan letépték, beleit kiszedték (noha Sverdrup ez iránt nem volt egészen biztos), kevéssé megfőzték s aztán kézzel és ujakkal széttépték. Az első madár ugy Nansennél, mint Sverdrupnál feltűnő gyorsan tűnt el, az csak az első éhséget csillapítá, már a másodikat nagyobb nyugalommal fogyaszták el és inkább élvezték s a levesből is ittak hozzá. Nincs arra kifejezés, melylyel ennek a két vadembernek élvezetét le lehetne irni, a kik ez este az Ameralik-fjord északi partján ültek s kézzel a lábosba nyultak, mig a tüzet valósággal elhomályositá az a szokatlanúl ragyogó északi fény. Az egész ég lángokban állt, délen és északon szinte villámlott; majd úgy tűnt fel, mintha forgószél söpörné végig az egész eget, maga előtt kergetve és a zenithen végtelen tűzgomolyogba keverve minden lángot. A szem szinte megvakult a felséges tűzijáték szemlélésébe. Majd elcsendesült az égi vihar, a fény elhalványult s a csillagos boltozat előbbi fényében tündökölt. Ilyen északi fényt Nansen még soha nem látott. Alattuk lábaiknál pedig a fjord terült el hidegen és szenvedélytelenül.

Másnap, szeptember 30-án, a csónakkal nem haladtak olyan jól, mint előző napon. Szél ellenében kellett haladniok s a szél lassankint annyira fokozódott, hogy visszafelé kezdte őket nyomni, s a hullámokat

úgy felkorbácsolta, hogy a kis csónakot úgy dobálta ide-oda, hogy Nansenék néha azt hitték, hogy menthetlenül veszve vannak. Belátták, hogy a szél ellen nem mehetnek, partra szálltak, a csónakot kivonszolták, aludtak egyet s megvárták, mig estefelé a szél elült. Akkor ismét teljes erővel folytatták útjukat s nem soká tartott, hogy a Nua-földnyelvet elérték, ahol az Itivdlek-fjord, az Ameralik-fjord egyik ága, észak felé a földségbe nyomul. Majd a beálló sötétséggel a déli oldalon érték el az előhegyet, s itt partra szálltak, de mert sem vizet, sem tüzelőanyagot nem találtak, megint hideg és száraz ételekkel kellett beérniök, amit különben már rég megszoktak. Még az éjjel tovább akartak utazni, de oly viharfelhők jöttek az égre és annyira sötét lett, hogy szándékukról le kellett mondaniok. A csónakot tehát a partra húzták, Sverdrup ekkor a vizbe pottyant, ami épen nem volt kellemes, mert száraz ruhája nem volt.

Október 1-jén a fjord északi oldalára mentek át, hogy ott két sirályból s jó levesből álló szolid ebédet készítsenek. Az ebéd pompásan sikerült s mindketten jól laktak. Szerencsétlenségükre azonban azon a helyen, ahol az ebédet főzték, a fekete mámorka (empetrum nigrum) nagyon búján termett s természetesen Nansenék azt csemegének ették. Leirhatlanúl frissítő hatást éreztek az első pillanatban, a gyümölcs egészséges és ők már rég nem ettek friss gyümölcsöt; eleinte állva, majd ülve ettek, s mikor már igy sem ment az evés, akkor lefeküdtek s igy hihetetlen mennyiséget birtak még magukba temetni. Közben oly erős északi szél támadt, hogy a továbbhaladásról Nansenéknek ismét le kellett mondaniok. Tehát ették tovább a mámorkát

Később már arra is lusták voltak, hogy kezüket nyujtsák a gyümölcs után, hanem a bokrok alá feküdtek, úgy hogy a gyümölcs szájukba lógott. Igy aztán el is aludtak és aludtak késő estig; persze mikor felébredtek, a gyümölcs ott lógott a szájuk felett, tehát ettek tovább. Valóságos evési düh tört ki rajtuk s valóban csodálatos volt, hogy attól a roppant mennyiségtől rosszul nem lettek.

Éjfélkor a szél elállt s Nansen felébresztette Sverdrupot, kivel hamarosan főztek valamit. Éjfél után egy órakor már a csónakban ültek s friss erővel eveztek tovább. A koromsötét éjszakában a csónak sebesen síklott tova a meredek sziklafalak alatt a part mentében. Pompás csendes idejük volt, minden szél nélkül. Reggelfelé kis pihenőt tartottak s itt hófajdokkal találkoztak, de Nansen annyira sietett, hogy nem bántotta őket. Egész délelőtt megszakítás nélkül mentek tovább, s ez idő alatt a part annyira meredek volt, hogy kikötni egyáltalában seholsem. lehetett Dél felé legnagyobb meglepetésükre a fjord torkolatához egész közel voltak; örömük, hogy már ily messze jutottak, határt nem ismert, hiszen Godthaab már egészen közel lehet!

Alkalmas helyet találván, kikötöttek s ebédet készítettek, de annyira jól laktak, hogy ebéd után minden mozdulat terhükre volt s különösen hajolni nehezen tudtak, de azért tovább eveztek. A szerencse most már kedvezett nekik, pompás szelet kaptak s teli gyomruk daczára gyorsan haladtak, csak ülőhelyük kezdett már kellemetlen lenni. Hiába, nincsen rózsa tövis nélkül.

Immár kikerültek a fjordból s a lemenő nap sugaraiban meglátták a tengert és az abban szétszórt

szigeteket. És hirtelen eszükbe jutott az édes szülőföld, elfogta lelküket a honvágy. De az idő haladt előre s ők teljes erővel eveztek tovább, a tenger áramlása azonban ellenök fordult s végre egy földnyelven ki kellett kötniök. Este 9 óra volt s mintegy 20 órát eveztek e napon s a reggelin s ebéden kivül egyebet nem ettek, éhesek voltak, mint a farkasok; előszedték tehát készletüket s miután most már nem kellett vele takarékoskodniok, ettek belőle annyit, amennyi beléjök fért.

Mielőtt emberek közé a fényüző életbe visszajutottak, ez volt az utolsó alkalom, hogy a csodálatos szép estét élvezhették. Ott fönt az örök jég honában azt hitték már, hogy örökre búcsút mondhatnak ettől a természettől s most, hogy itt vannak, lelkük felengedett, felmelegedett. Útjukat immár nemsokára befejezik, a balsorsból sokszor kijutott nekik, váratlan akadályok folyton merültek fel, de mégis szerencséjük volt, hogy minden küzdelemből diadalmasan kerültek ki. Áthatoltak a zajló jégen, utat törtek a belföldi jégen keresztül s az ellenkező szelek daczára törékeny csónakjukkal a fjordból kijutottak. Sok kemény küzdelmet és nagy nélkülözéseket kellett kiállaniok, amig a czélhoz jutottak, mely most oly közel volt hozzájuk. És most mit éreztek? Nansen egész őszintén bevallja, hogy ő csak azt érezte, hogy végre megint jól van lakva; a czél? oh, az eléggé váratott magára, a diadal? oh sokat, nagyon sokat kell előbb felednünk, hogy a diadalnak örvendezhessünk.

Nansen és Sverdrup bebujtak bundáikba s pompásan átaludták az egész éjjet, a szabad ég alatt töltött utolsó éjet. Október 3-án későn ébredtek fel, megreg-

geliztek s elfogyasztottak mindent, ami készletükből még fenmaradt s aztán ujból csónakra ültek. Még délelőtt Godthaabtól délre egy partfokhoz jutottak, a hol eszkimókunyhókat és egy nagy európai házat pillantottak meg. Mint később megtudták, New-Herrnhut volt ez, a német hittérítő-társaság egyik telepe.

Hirtelen kedvezőtlen szél emelkedvén, Nansen elhatározta, hogy Godthaabba már gyalog mennek be; a parthoz irányíták tehát a csónakot, ahol fogadásukra már egész sereg eszkimó — különösen vénasszonyok — sereglett össze, rettentő lármát és kiabálást csapva, akár csak a keleti partokon.

Amint Nansenék partra szálltak, az eszkimók elibük szaladtak, segítettek nekik podgyászukat felhordani, persze folyton nevetve, lármázva, csodálkozva. Ezalatt egy fiatal embert vettek észre, aki feléjök közeledett. Noha ruhája félig-meddig grönlandi volt, de arczáról Nansen azonnal felismerte a dánt. Az idegen odalépett hozzájok, üdvözölte őket s angolul azt kérdezte Nansentől:

— Do you speak English? (Beszél ön angolul?) Angol ember ön?

— Nem, felelt Nansen, mi norvégek vagyunk.

— Szabad nevét tudnom? kérdé az idegen.

— Nevem Nansen s a belföldi jégen utaztam át.

— Ah, hát jól gondoltam; tehát szabad gratulálnom az ön doctori cziméhez.

Az első, amit Nansen megkérdezett, elment-e már a Dániába vivő hajó? Igen, az utolsó hajó Godthaabot két hóval ezelőtt hagyta el. Hogy Európába jussanak, egyetlen egy lehetőség van még, hogyha a »Fox« nevű hajót Ivigtut-ban elérik, az október közepén indul, de

70 mfdnyire van innen. Ez a kilátás nagyon kevéssé volt vigasztaló. A remény, hogy az európai hajót még idejekorán elérik, az egész úton sarkalta őket és most ime kiderül, hogy az Godthaabból már elébb elindult, mint ők a belföldi jégen való vándorlásukat megkezdték. A szép reménységek egész légvára egyszerre a tengerbe sülyedt. Kétségtelen, hogy itt kell áttelelni, és ez különösen azoknak, akiket barátaik, rokonaik, feleségük és gyermekeik várnak, felette kellemetlen meglepetés lesz, mig az otthon levők bizonyára halálos aggodalmakat fognak kiállani szeretteik sorsa miatt. Nem, ennek nem szabad megtörténni, tehát azonnal póstát kell küldeni a »Fox«-ra.

Mig igy beszélgettek, egy másik európai, Voget hittérítő is előjött, aki Nansent és Sverdrupot azonnal házába vezette. Mily fényűzésnek találták a hittérítő egyszerű házát. Széken ülni, fehér abroszszal terített asztalnál fehér porczellán tányérból késsel és villával enni, mily gyönyörűség! Étkezésközben megérkezett a godthaabi pap, Balle lelkész és Dr. Brinzer, a község orvosa, akik már hirül vették Nansenék megérkezését. Mint a futó tűz, terjedt el megérkezésük hire a telepen és Godthaabban. S aztán a kérdések és feleletek keresztüze következett, mindenki a legélénkebb érdeklődéssel hallgatta Nansenéket. De tovább kellett menni s Nansen megköszönte a szives látást.

Kint már javában esett az eső; és ha ez az eső a csónakban valahol a fjord vizén éri őket, bizony most nem volnának itt, hanem valahol a parton bőrig ázva dideregnének. Nansenék elindultak gyalog Godthaabba. Csakhamar feljutottak egy hegyhátra s az egész kis gyarmat lábuk alatt terült el. Négy-öt euró-

pai ház, egy magasan fekvő templom s egy sor grönlandi gunyhó az egész Godthaab. A magas árboczon a dán lobogó lengett, s az egész gyarmat talpon volt, hogy lássák a rejtélyes belföldi embereket, akik egy fél csónakban jöttek ide.

Nansen és Sverdrup a hegyről lefelé indultak, s alig jutottak a házak közelségébe, mikor három ágyúdörgés üdvözölte őket. Ágyúdörgés bucsúztatta őket a keleti parton, ágyúdörgés fogadta most a nyugatin, mikor ismét a művelődés helyére jutottak, mert Grönland nyugati partvidéke már a művelt világhoz tartozik.

Az úton grönlandi férfiak és nők jöttek eléjük s barátságosan mosolyogtak rájuk, mintha örök napfény ragyogna éltükön. Majd európai nők — a gyarmat négy dán nője — jöttek eléjük. Nansenék bemutatkoztak. Mily jól esett nekik az európai nők alakját, ruháját látni itt az eszkimónők között, akik prémes kabátokban és iramszarvas bőrnadrágban járnak. Az igazgatósági épületben, hol a ház úrnője a maga és férje nevében üdvözölte Nansenéket, s szerencsés megérkezésükre egy pohár bort ittak, mire az orvos délután négy órára ebédre hívta meg őket.

Addig még elég idő maradt s Nansenék azt kitünően fel tudták használni. Az igazgatósági épület egyik szobáját Nansen rendelkezésére bocsátták, ahol végre megmosdhattak, tiszta ruhát vehettek magukra s az ebédre rendesen és tisztán megjelenhettek.

Nansen első gondja volt, hogy társait, kiket az Ameralik-fjordban hagyott, szintén ide a biztos révbe juttassa és hogy a »Fox«-ra póstát küldhessen. E napon azonban oly rossz idő volt egész délután, hogy

nem akadt eszkimó, aki erre a feladatra vállalkozott volna és igy ennek megoldását másnapra kellett halasztani.

Mily jól esett Nansenéknek ez első este az ágyban, a puha kényelmes ágyban való alvás, az leirhatatlan. Mikor Nansen másnap — október 4-én — reggel felébredt, fiatal csinos grönlandi nő hozott be neki teát és vajaskenyeret. Mily élvezet — az ágyban reggelizni. Nansen a reggeli után felkelt s Baumannal kis sétát tett a városkában, megnézte a parton, amint a grönlandi nők a kifogott fókákat felszeletelték, majd Sverdrupért ment, aki Frederiksennél — Godthaab hajóácsánál — kapott lakást, s azt épen pompás reggelinél találta. Mikor Nansen kijelenté, hogy az igazgató reggelivel várja őket, Sverdrup nem jött zavarba, megeszik ő még egy reggelit. És Sverdrup ezentúl reggelizett, ebédelt és vacsorázott naponta kétszer — annyira ki volt éhezve. Három napig birta ki ezt a roppant evést, de a negyediken már feküdnie kellett egy fél napig; különben még azután sokáig tartott, hogy végre a rendes étkezéssel beérték s úgy és annyit ettek, mint más halandó ember.

Nansen a délelőtt folyamán talált egy embert, egy új-herrnhuti kajakos eszkimót — Daniel-t — aki vállalkozott arra, hogy Nansen póstáját a »Fox«-ra elviszi. Nansen tehát azonnal irt levelet, hogyha lehetséges, a »Fox« jöjjön értük és vigye őket Európába, ők maguk nem mehetnek Ivigtutba, mert a 70 mfdnyi útat nem tehetik meg oly rövid idő alatt. Irt Nansen még Gamel államtanácsosnak is egy levelet, melyben egész röviden értesíté az expeditio szerencsés megérkezéséről, s meghagyta Danielnek, hogy, ha a »Fox« már

értük nem jöhet, akkor a levelet vigye Európába a Sverdrupéval együtt, aki atyjának irt.

Délután aztán az új-herrnhuti pap segítségével talált két más kajakos eszkimót, két testvért — Terkelt és Hoseast — akik vállalkoztak arra, hogy sürgősen élelmiszereket — válogatott nyalánkságokat — visznek az Ameralik-fjordban maradt bajtársaknak, értesítvén őket, hogy ők, Nansen és Sverdrup szerencsésen Godthaabba érkeztek, s hogy amint lehet, értük és a podgyászért nagyobb csónakot küldenek. Az ételneműekhez Nansen vajat, disznóhúst és kenyeret, dohányt és nehány pipát is tett s Baltonak — akinek ezt Nansen már a belföldi jégen megigérte — külön küldött egy hosszúszárú porczellánpipát és egy font dohányt.

Október 6-án megjött a gyarmatigazgató Heinckenak a német hittérítőnek kiséretében; ők Godthaabtól kilencz mérföldre északra voltak Umanakban s ott kapta Godthaabból az értesítést, hogy Nansenék megérkeztek, mire azonnal visszajöttek; az igazgató aztán két embert küldött ki az Ameralik-fjordba Nansen társaihoz újabb ételekkel és italokkal és azzal a rendelettel, hogy azok, a miben csak lehet, legyenek a négy utasnak segítségére.

Október 7-én Terkel és Hoseas visszatértek az Ameralik-fjordból Dietrichson levelével, melyben arról értesíti Nansent, hogy most, miután van inniok és enniök bőven s miután Nansent és Sverdrupot biztonságban tudják, ők is pompásan érzik magukat.

Végre október 9-én annyira megjavult az időjárás, hogy egy nagyobb csónakot küldhettek az Ameralik-fjordba Nansen bajtársaiért; a csónakot Voged hittérítő adta kölcsön s személyzete főleg grönlandi nőkből állott.

Lássuk most, hogy dolgoztak ezen idő alatt Dietrichson és társai. Mint emlékezünk rá, Nansent ők 27-én reggel hagyták el s noha teher nélkül mentek, a négy mérföldnyi útat csak este $7^1/_2$ órára sikerült megtenniök, akkor érkeztek vissza a belföldi jég széléhez, podgyászukhoz. Másnap, 28-án, egész délelőtt csomagoltak, mert apránkint akarták a terhet lehordani és darabonkint. A teher leszállítását csak délben kezdhették meg s e napon azt a Langvandet-tó északi öbléig hordták le, ahol már Baltoval találkoztak, aki elmondta a történteket egészen Nansentől való elbucsúzásáig. 29-én Dietrichson az utat meg akarván rövidíteni, a tó jegén akart átmenni, de az leszakadt alatta s úszva kellett a hideg vizből kimenekülnie. Szeptember 30-án és október 1-én folyton lassú menetekben haladtak előre, mig e második napon elérték a Ludastavat, mig október 2-án a fjord partjaira jutottak, s megtalálták mindazt, amit Nansen és Sverdrup podgyászukból ott hagytak.

Október 3-án, miután számoltak azzal az eshetőséggel, hogy e fjord partján nehány napot kell töltteniök, a lehető legkényelmesebben rendezkedtek el. Az élelmiszerek felülvizsgálásánál megállapították, hogy pemikanjuk van elég, de a kenyér és a borsó mindössze öt-hat napra volt elegendő, azzal tehát nagyon takarékosan bántak; a zsir és só azonban már teljesen elfogyott.

Október 4-én már várták Nansen hirnökét, de hasztalan. Kristiansen vadászni ment, de eredmény nélkül tért vissza. Dietrichson folytatta a térképfelvételt, a többiek pihentek. Igy múlt el az október 5-e is.

Október 6-án megjöttek Nansen első hirnökei.

Végtelen megörültek az embereknek s mit tehettek volna okosabbat nagy örömükben, tele ették magukat. A küldeményeket úgy pakkolták ki, mint a gyermekek a karácsonyi ajándékot. Örültek mindennek, amit kaptak, de legjobban örültek a vajnak és szalonnának. A godthaabi hölgyek édességeit, süteményeit pedig — sohasem fogják elfeledni. Még az nap megérkezett a másik két követ is és a lakmározást újból kezdték. Nansen két embere még az nap visszament, mig az igazgató két küldötte, Péter és Gilas, Dietrichsonék szolgálatára velük maradt.

Október 7-én Gilas vadászni ment; a szerencse kedvezett neki, mert iramszarvast lőtt. Persze pompás ebédet főztek s az iramszarvasból éltek, mert a következő napokon esett az eső s vadászni sem lehetett.

Október 11-én megjött a nagy csónak, melynek Dietrichsont és társait Godthaabba kellett szállítania; mintegy 14-en jöttek benne. Tehát nekik is ütött a megváltás órája.

Végre október 12-én mindannyian Godthaabba érkeztek, az egész gyarmat talpon volt, európaiak és grönlandiak mind az érkezők elé mentek. Nansen és Sverdrup újra viszontlátták bajtársaikat, kiktől 16 napja, hogy elszakadtak.

A czélt tehát elérték. Mindnyájan teljes számban és jó egészségben elérték Grönland nyugati partjának egyik gyarmatát, miután átvándorolták Grönland jégmezejét keletről nyugatra!

XV. Áttelelés Grönlandban .Visszatérés Európába.

Az expeditió tagjai most már mind együtt voltak Godthaabban s miután előreláthatólag jó idő fog elmúlni, mig a »Fox«-ról értesítés jön, igyekeztek lehetőleg kényelmesen elhelyezkedni mindannyian. Nansen, Dietrichson és Sverdrup a gyarmatigazgató házában kaptak lakást, mig Kristiansent, Baltot és Ravnát egy magánházban szállásolták el, hol külön kis háztartást vezettek.

Természetesen nem sokáig tartott, hogy az expeditió tagjai valamennyien az eszkimókkal a lehető legjobb barátságba jutottak; különösen az »alsó ház«-ban, Baltoéknál roppant vidám élet folyt, az eszkimók állandóan ott tanyáztak, vidáman kártyáztak, vagy Balto elbeszéléseit és henczegéseit hallgatták feszült figyelemmel, aki sok részt mondott el a belföldi jégen való utazásról, mindenki bámulattal emlegette a »norvégeket«, a kik legalább is az ördög fiai, hogy oly pompásan megtalálták az útat azon az úttalan jégsivatagon át. Különösen érdekelték az eszkimókat Balto elbeszéléseinek azon részletei, melyeket ő lapphoni életükből közlött, s nagyon csodálkoztak, mikor elmondta, hogy ők az iramszarvasokat házi állatként használják. E beszélgetések alatt Kristiansen, a ki sokkal szűk

szavúbb volt, mélyen hallgatott, Ravna pedig, aki nem szerette a nagy társaságot, vagy egy sarokba huzódott meg, vagy valamelyik eszkimó barátja sátrába ment el s ott leülve egy sarokba, órákig szótlanul bámult maga elé.

Nansen szigorúan megtiltotta társainak, hogy az eszkimók nejeivel és leányaival érintkezzenek, mert tudta, hogy a köztük kifejlett barátságos viszony csak igy marad állandó s isten tudja, arra meddig lesz szükség. A gyarmat tánczoló helyiségében minden vasárnap tánczmulatság volt, s azokon először csak mint nézők, majd mint élénk résztvevők, az expeditió tagjai is mind szerepeltek. Oh, Nansen nem vonta ki sem magát sem társait az ilyen ártatlan mulatságokból. Pedig mekkora mulatság volt, mikor az európaiak az eszkimók tánczlépéseit tanulni kezdték, s mikor minden hibás lépésnél az eszkimók őket tiszta szívből kikaczagták. Persze ehhez a tánczhoz nem kellett fekete ruha, fehér ingmell és keztyű, a társadalmi szokások, melyek az európai mulatságokat rideggé teszik, itt teljesen hiányzanak, s az eszkimó fiatal menyecskék és lányok, mikor látták, hogy Nansenék is tánczolnak, nem várták be, hogy azok kérjék őket tánczra, hanem valóságos versengés fejlett ki köztük, hogy melyikük vigye tánczra előbb az európaiakat.

Dánok és grönlandiak mindent elkövettek, hogy Nansenék a lehető legjobban érezzék magukat s az idő gyorsan haladt. Nansen mindennap leste a tenger felől, nem jön-e meg a »Fox«, de az idő már annyira előrehaladt, hogy többé erre nem számított. Egy napon azonban, legnagyobb bámulatukra, megjött a két kajakos, kiket a Gamelnek és Sverdrup atyjának küldött leve-

lekkel a »Fox« után küldtek s levelet hoztak a »Fox« kapitányától. A levélben az állt, hogy a »Fox« nem mehet értük, mert a kapitány Godthaab felé az útat nem ismeri és a sötét éjszakára nem meri bízni hajóját, nem azért sem, mert 40 utas van a hajón, kik az ivigtuti kryolithbányákból térnek vissza Európába s kiket a hajótörés veszedelmének kitennie nem szabad s mert a hajón nincs annyi élelem, hogy az 40 embernek e kitéréssel is elegendő legyen. A kapitány azonban megígérte, hogy a leveleket rendeltetési helyükre juttatja s így legalább az expeditió tagjainak családjai tudni fogják, hogy élnek s hogy semmi bajuk sincs.

Nansen még egy végső kisérletet tett, hogy Európába még a tél előtt visszatérhessen; megkérte a tartományigazgatót, hogy az annak rendelkezésére álló rozoga állami yachtot engedje neki át, hogy ő azzal Amerikába mehessen, a honnan akármikor átmehet Európába. De a yacht állami volt, s annak a törvény szerint »a grönlandi vizeket elhagynia nem szabad és csak állami czélra használható.« Nansen belátta, hogy itt nincs menekvés és hogy Grönlandban kell áttelelnie. Hogy tehát ez időt is hasznosan töltse, megtanúlta az eszkimók nyelvét, megfigyelte azok egész életét, szokásait s pompás anyagot gyűjtött össze az eszkimók néprajzának monographiájához, melyet szakavatott tollal, fényes eredménynyel meg is írt.

Nansen, hogy az eszkimókat minél jobban megismerje, meglátogatta azoknak a Grönland nyugati partjain, Godthaab közelében fekvő többi telepeit is s így októberben Kangekben, novemberben az Ameralikfjord nyilásánál levő Norsakban tartózkodott huzamosabb ideig.

Az Ameralikfjord vidékét különben bőséges alkalmuk volt megismerni, mert Nansen deczemberben néhány hétre kirándúlt oda az expeditió tagjaival vadászni, vezetőjük Joel, pompás typusa volt az eszkimóknak, alapjában véve lusta, rosz nyelvek azt is beszélték róla, hogy nem tudja az »enyém« és »tied« közti különbséget, hanem a vadászatban és halászatban páratlan ügyességű volt s az időjárást úgy ismerte, hogy jóslatait mindig biztosra lehetett venni. A sátoros élet tehát ismét kezdődött, de milyen más volt az most, mint mikor a jégsivatagon éltek. A vadászat pompásan sikerült. Nansennek az iramszarvasok lövésében, Baltonak a hófajdokéban páratlan szerencséje volt, de a vadászszerencséből jutott mindenkinek s a pár heti vadászélet pompásan hatott mindnyájukra. Az iramszarvasra hóczipő nélkül, de hófehér ruhában vadásztak, az állat igy nem tudta mindjárt megkülönböztetni emberi alakjukat s lőtávolba engedte a vadászt. A hófajdokra ellenben szkivel vadásztak s Balto a szkin oly vakmerő volt, hogy egyszer csaknem nyakát szegte. Ha az egyik területről a vadászok már nagyon elriogatták a vadat, csónakra ültek s másutt kötöttek ki. Joel főleg rókákra, különösen az u. n. kék rókákra vadászott, melyek bőréért a gyarmat kereskedelmi társasága darabonkint 4 koronát fizet, hogy Európában aztán 100 koronáért adja el. A két heti vadászat mint röpke pillanat múlt el s visszatértek megint Godthaabba, a hol persze megint az egész gyarmat, — európaiak és grönlandiak — kijöttek eléjük fogadásukra s egy ideig a jó eszkimóknak volt mit hallgatniok Balto nagyhangú előadásaiból.

A vadászatról visszatérőben Nansen próbára tette

Joelt; mig Nansen és társai a csónakban pompás széltől duzzasztott vitorláival nyilsebesen siklottak a vizen, Nansen bámulattal látta, hogy Joel az ő kis kajakjában mily biztonságban és könnyedséggel tart velök. Már akkor feltette magában, hogy ő a kajakon való evezést meg fogja tanúlni. Ennek a megtanúlása pedig szerfelett nehéz s kezdetben roppant óvatosságot követel; éppen nem könnyű azt a keskeny, karcsú, hosszú járművet egyensúlyban tartani, mely minden pillanatban kész oldalt »gurulni«. Nansen csináltatott tehát magának egy kajakot, s mikor kész volt, megtette vele az első próbákat. A kajak boltozott szűk helyébe a lábakat bedugni s tisztességesen a kajakban ülni már magában is erős feladat, de mikor a kajakot a parttól ellökték s az majd jobbra, majd balra dűlt, Nansen a legsajátságosabban érezte magát; az eszkimók a maguk kajakjaiban persze körülhemzsegték őt, nevették ingadozását s mindenekelőtt a világért sem segítettek neki. De néhány gyakorlat után az egész művészetet megtanúlta s az evezés még pompásabban ment, mikor két »kajakinas«-t csináltatott. Ezek amolyan kis segédcsónakok, melyek 2 láb hosszú fából egészen a kajak alakjára s ugyancsak fókabőrrel bevonva készülnek s a kajak két oldalára helyezik őket, s általuk az evező biztosabb támaszt kap. Az eszkimók azonban a »kajakinast« igen ritkán használják.

Mikor Nansen társai látták, hogy Nansen a kajakozásba mily pompásan belegyakorolta magát, ők is meg akarták tanúlni. Elsőnek Sverdrup jelentkezett, aki rövid idő alatt bámulatos ügyességet sajátított el. Erre Balto is felbátorodott és Nansennél kérdezősködni kezdett, vajjon nehéz volna-e megtanúlni azt. E közben

Baltot a gyarmat dánjai felvilágosították, hogy az bizony nagyon nehéz, s hogy évenkint mennyi szerencsétlenség történik a kajakosokkal s Baltonak egyelőre megint elment a kedve attól, mert a bátorság soha sem tartozott Balto erényei közé. De a lemondás csak addig tartott, mig nem látta, hogy a kajakozással Sverdrup is pompásan boldogúl. Balto nem nyugodott, kerített magának kajakot s megtette az első próbát.

Balto beült a kajakba, ünnepélyes arczot vágott, mert most meg akarta mutatni, hogy mit tud egy lapp! megragadta az evezőt s megkérte társait, lökjék el a kajakot a parttól. Alig érte azonban a kajak a víz szinét, arcza is elkomolyodott, de még mindig a bátrat játszotta, megpróbálta, hogy előre jusson, s mikor erőlködésére a kajak hirtelen kisiklott a vízre, s barátságtalanúl inogni kezdett, Balto arczára is határtalan aggodalom ült, az evezőt kétségbeesett mozdulattal emelte a levegőbe, hogy azt a vízbe nyomja, valamit még kiáltani akart, de akkor már Balto — a víz alatt volt. Szerencsére a víz ott oly sekély volt, hogy Balto kezével elérte a feneket s a kajak sem távolodott még annyira el a parttól, hogy könnyen partra ne lehetett volna húzni. A jelenlévők s különösen az eszkimó-leányok, kiknek Balto titokban ideáljuk volt, a látványosságra hangos kaczagásban törtek ki. Balto végre szerencsésen partra vergődött, s igy szólt: »Nos, úgy látszik, majdnem vizes vagyok!« Pedig csak úgy csurgott róla a víz, de hát ő szerette a »majdnem« szót használni az »egészen« helyett. Aztán fújt egyet s még ezt a megjegyzést tette: »Hát azt bizony megmondhatták volna, hogy a kajak az ördög csónakja.«

Jó idő múlt el, mig Balto a kajakozásról szólt;

Fókára vadászó eszkimó.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ezalatt Dietrichson is megtanúlta ezt a mesterséget. Ravna kijelentette, hogy ő már öreg ahhoz és soha még csak meg sem próbálta. De Balto és Kristiansen sem nézhették sokáig tétlenül, hogy társaik mily jól mulatnak, csakhogy Balto most már óvatosabb volt s eleinte csak »kajakinasok«-kal csónakázott. Kristiansen pedig mindjárt első nap oly messzire ment ki, hogy Nansen szinte aggódott miatta.

A karácsony ünnepe új változatosságot hozott Nansenék életébe. Mert a karácsonyt a grönlandiak még jobban megünneplik, mint az európaiak. Az asszonyok s különösen a lányok ez alkalomra már hetekkel előbb elkészítik új és diszes ruháikat, mert akkor mindenkinek új és diszes ruhában kell megjelennie. De nemcsak az öltözködésben utánozzák a jó grönlandiak az európaiakat, hanem az ünnepi étkezésben is. Már hetekkel előbb koplalnak és nélkülöznek, a miből lehet pénzt teremtenek elő — a ki másként nem szerezhet, vánkusai tollát adja el — csakhogy a karácsonyi ünnepen valami nyalánkság kerüljön az asztalra. Szóval a karácsony ott is a családapák pusztulása és a gyomrok megrontója.

A gyarmatigazgatónál, kinek Nansenék vendégei voltak, szép karácsonyfát állítottak fel, azt délelőtt feldiszítették, délután 2 órakor aztán a templomba mentek, ahol az ünnepet az iskola tanulóinak vizsgájával kapcsolták össze; az ünnep után ősi, szokás szerint, a gyermekek az igazgató lakására rohantak, ahol mindenki kapott egy papirzsák fügét. Délután 5 órakor egyházi zene volt, melyet eszkimó férfiakból és nőkből álló kar egészen jól kísért énekével, melyet persze előre betanúltak; azután a gyarmatigazgatónál vacsora követke-

zett; mely az obligát rizsből és iramszarvassültből állott, majd meggyújtották a karácsonyfát, a mi az általános örömet tetőfokára emelte.

Lassankint szétoszlottak s Balto a grönlandi szokáshoz hiven sorra járta az éj folyamán az összes kunyhókat, megivott vagy 30 fekete kávét s valószinűleg egyebet is, mert másnap reggel szemei feltünően csillogtak s az életet pompásnak találta. Ebéd után régi jó szokás szerint mindannyian összegyültek a főpiaczon s kézszorítással boldog karácsonyi ünnepeket kivántak egymásnak. 3 órakor kezdődött a gyarmatigazgató által a gyarmat előkelői — predicatorok, könyvnyomdász, kereskedők és halászok — tiszteletére adott ebéd, melyen egyik-másik kicsit jobban belenézett a pohárba — akárcsak Európában. Ez ebéden a nevezett előkelőségek mind feleségeikkel jelentek meg s nem kis csodálkozást keltett, mikor az egyik Európában járt eszkimó férfi karját nyújtá egy előkelő grönlandi hölgynek, hogy egy tisztelethelyre vezesse. A komoly jelenetet aztán mulatságossá az tette, hogy az a jeles férfiú felszólítá Nansent, hogy már most vezesse ő a feleségét egy tiszteleti helyre, mire Nansen nagyon megköszönte a megtisztelő felszólítást, de annak teljesítésére magát teljesen érdemtelennek jelenté ki. Az ebédet vidám táncz fejezte be, mely késő este ért véget.

Eljött az újév, az idő múlt, múlt, de lassan. Februárban Nansen mintegy két hetet töltött Sardlokban, majd márcziusban három hetet Kangekben, mely délre fekszik Godthaabtól. Mért ment oda? Maga sem tudta! Az eszkimókat tanúlmányozta itt is, ott is, gyakorolta magát a kajakozásban, és mindenekelőtt leste a tavaszt, mikor hosszabbak a napok, kevesebb a hó és jég, mele-

gen tűz a nap s mikor végre valahol délen megjelenik a fehér vitorla, vagy a füstölgő kémény s aztán a hajó, mely őt és társait e hosszú fogságból felszabadítja s vissza viszi Európába.

Nansen a tél folyamán már többször megbeszélte társaival, hogy, ha közelg a tavasz, még egy útat tesznek hóczipőkön a belföldi jégen, hogy megállapítsák, nem-e a tavasz legalkalmasabb időszak a belföldi jégen való utazásra. Márczius 21-én Sverdrup és Kristiansen csónakon, Nansen a maga kajakján kirándúltak az Ameralikfjordba. Elérték Kasigianguitot, ahol még néhány iramszarvast akartak elejteni, hogy elég élelmi szerük legyen, e helyen azonban a szörnyű hóvihar miatt teljes öt napot kellett vesztegelniök. S miután ezalatt az idő annyira előre haladt, hogy a hajó megérkezését mindennap várhatták, Nansenék márcz. 28-án visszamentek Godthaabba.

De a hajó csak egyre késett s Nansen aprilis 4-én újra elindúlt a belföldi jég szélének vizsgálatára egy eszkimó kíséretében a Godthaabfjord felé. Még aznap elérte a Godthaabtól nyolcz mfdre fekvő Kornokot s másnap reggel két másik kajakos kíséretében a fjordon keresztül Ujaragsuit felé folytatta útját, a honnan a belföldi jégre akart menni. De a fjord végét jég borítá és így Kanguisak öblébe mentek, a kajakokat a partra húzták, Nansen felcsatolta a hóczipőket, azokon az öböl végéhez ment, de azt is jég takarta; ezután a szárazföldön át ment Godthaabfjordhoz, a hol sátorát felütötte. Április 6-án Nansen hóczipőn a fjordon keresztül Ujaragsuitfjordhoz ment; de amint a fjord közepére ért, észrevette egy hegyről, melyet néhány hófajd üldözése közben mászott meg, hogy a fjord

egész belső részében nyílt víz van s igy a belföldi jég szélét innen megint nem érheti el, s igy harmadszor is vissza kellett fordúlnia.

De ez alkalommal Nansen mégis eredménynyel tért vissza, mert noha a belföldi jeget nem érte el ott, ahol akarta, de legalább látta azt a glecsert, mely Ivisartok és Nunatarsuak közt terül el. A glecsert éppen nem lepte annyi hó, mint azt Nansen várta s a jég csaknem olyan kéknek és hasadozottnak látszott, mint máskor. Magában a környezetben is a hómennyiség feltünően kevés volt, a kopasz földből egész darabok látszottak ki s a különbség Godthaabbal szemben feltünő volt. Valószinüleg a déli magas hegyek akadályozták meg a nedvességnek kivülről való behatolását. A belföldi jég felülete tehát a tél folyamán sokkal kevesebbet változott, mint azt Nansen feltételezte, legalább is ott, ahol a jég előtt széles külső földöv terült el, mint ahogy az a jelen esetben is volt. A másik feltünő eredmény az volt, hogy a belföldi jég a belőle fakadó s a fjordba ömlő folyót még télen át is táplálja; feltünő, mert még egyáltalában nem volt oly meleg, hogy az olvadás még csak itt a külső földövön is p. o. Godthaabban kezdetét vehette volna. Ismert tény az, hogy a belföldi jégen mindig hidegebb van, mint azon kivül s hogy mekkora a különbözet a belföldi jég és a környezet felületi hőmérséke közt, azt Nansen vándorlása alatt egészen pontosan megállapította. És ezek daczára az említett folyó vastagon ontotta a vizet s az eszkimók állíták Nansen előtt, hogy a víz ott télen is állandóan folyik. Ebből tehát nyilvánvaló, hogy a belföldi jég mélyebb rétegeiben egy a felszini hőmérséktől független olvadási folyamat van, s ennek a tény-

nek a belföldi jégtömegek belső háztartásában rendkívül fontos szerepe van.

Hogy Nansen erről az útjáról visszatért Godthaabba, a hajóról még mindig semmi hir sem jött. Társai ezalatt kisebb kirándulásokat tettek, de ekkor már mindenki türelmetlenül várta a hajó érkezését. Nansen már nem nyughatott, nem tudott Godthaabban tétlenül vesztegelni s azért még kirándult Umanakba, hogy ezt a helyet is megismerje, a hol a Herrnhut-missionak egy telepe van. Nansen április 11-én ismét Kornokba ment s minthogy az eső esett, két napig az eszkimók vendégszeretét-élvezte, melyet utolsó napon 13-án azzal viszonzott, hogy az összes kornoki eszkimóknak bált rendezett. A bál délután 4 órakor kezdődött, az étlap kávéból és tengerészkenyérből állott s e mellett a mulatság mélyen az éjbe nyúlt be. Nansen azonban annyira kifáradt s az eszkimók oly jól érezték magukat, hogy végre is Nansennek kellett felkérnie a vendégeit, hogy menjenek haza, mert pihenni akar.

Április 14-én Nansen meglehetősen tűrhető időben Godthaabba evezett. Mily gyorsan halad a kajak, jó adat arra épp ez út, 8 óra alatt 8 mfdet tettek meg, pedig az első három órában a tenger áramlással, az utolsó órában ellentétes széllel kellett küzdeniök. Ha azonban az idő kedvező, jó szél fú, s nem kell áram ellen küzdeni s az evezőt gyakorlott és kitartó kéz vezeti, akkor reggeltől estig 18 mérföldnyi utat is meg lehet tenni a könnyű jószágon.

Mikor Nansen április 14-én e kirándulásáról visszatért, a gyarmaton a hajóról még senki sem hallott hirt. Április 15-én heves hófuvás volt s igy a gyarmaton mindenki megegyezett abban, hogy e napon a hajó

meg nem érkezhetik. Éppen ebédnél ültek Nansenék és a kávét szürcsölgették, mikor hirtelen futótűzként terjedt el a hir: »Hajó! Hajó!« Nansen felugrott, kirohant a tenger partra, de csak havat látott; majd sötét árnyék bontakozott ki s kikötött előtte a »Hoidbjörnen« Őrült gyorsasággal ugrottak Nansenék csónakjaikba és kajakjaikba, pillanat alatt oda eveztek a hajóhoz, s mikor a fedélzetre ugrottak, a kapitány felhuzatta a norvég lobogót s szivből üdvözölte a Nansen-expeditiót. És aztán kérdések és feleletek keresztezték egymást, néhány percz alatt egész Grönlandot és Európát letárgyalták, s hamarjába olyan ünnepet csaptak a hajón, hogy Nansenék késő este tértek vissza Godthaabba.

S igy végre ütött a válás órája is. Nansen régóta fájdalommal gondolt a válásra, s most a gondolatot többé nem tudta visszafojtani és mindenki szomorúsággal bucsuzott el a helytől és a néptől, a kik közt oly kimondhatatlanúl jól érezték magukat. Elutazásuk előtti napon Nansennek egyik legjobb grönlandi — eszkimó — barátja, kinél Nansen gyakran fordult meg, megindult hangon mondta: »Te most visszatérsz a nagy világba, ahonnan közénk jöttél, ott sok újat fogsz találni s talán minket el is felejtesz, mi azonban téged sohasem felejthetünk el!«

Néhány nap mulva Nansenék elutaztak és a hóval borított Godthaab a tavaszi nap verőfényében még egy barátságos üdvözletet küldött feléjük. Nansenék sokáig álltak a fedélzeten és nézték a városkát és a grönlandiakkal és európaiakkal ott együtt töltött sok kellemes óra emléke egymásután felujult lelkükben. A mint éppen elhagyták a fjordot, Godthaab három legjobb fókavadásza — Nansen igaz barátai — siklottak

eléjük kajakjukban, hogy puskáik egy-egy lövésével az utolsó üdvözletet ők adhassák meg Nansennek. És aztán — a hajó teljes gőzzel kiszállt a tengerre, még egy ideig látták a három jó barátot a hullámok közt fel és lemerülni, majd ők is eltűntek teljesen.

A »Hoidbjörnen«-nek, mielőtt Európába visszatér, még északon Sukkertoppent és Holstensborgot is kellett érintenie. Április 26-án érkeztek Sukkertoppenbe, ahol — s ez jellemzi a póstaközlekedést — az embereknek sejtelmök sem volt arról, hogy Nansenék a 20 mfddel délebben fekvő Godthaabban teleltek át. Pompás társaságban és sokat mulatva töltöttek e helyen hat napot. Május 3-án tova indultak Holstensborg felé, útközben találkoztak a »Nordlyset« bárkával, mely még a jégbe volt fagyva s szintén a grönlandi kereskedelmi társaság hajójához tartozott, s igy azt előbb Sukkertoppenbe vontatták. De még este visszaindultak, de addig a tengert akkora jég lepte el, hogy azon áttörni nem tudtak s május 4-én reggel harmadszor vetettek horgonyt Sukkertoppenben. Délután aztán ismét tengerre szálltak s lemondva Holstensborgról, utoljára mondtak bucsút Grönlandnak.

Mikor estére a Davis-úton már szép utat tettek meg, Nansen Baltot a hajó szélén gondolatokba merülve találta, szemeivel Grönland felé nézett, pedig az már rég eltűnt szemeik elől. Dietrichson árulta el, hogy Balto bizonyára eszkimó-szerelmeire gondolt, mert az csak természetes, hogy Nansennek ezt a tilalmát, ha senki, hát Balto mindenesetre kijátszotta.

Nansenék 17 napot töltöttek a »Hoidbjörnen« fedélzetén, a kapitányban az utazásairól hires Garde hadnagyban kitünő társaságuk volt s kevesen érdek-

lődhettek az expeditió iránt annyira, mint ő. Az ő igazán barátságos társaságában az ellenkező szelek és a viharos tenger daczára is gyorsan múlt el az idő; oh! nem felejtik el ők azokat az ebédeket, melyeket Garde kapitány társaságában töltöttek el, fogyasztván a pezsgőt, melyet Európából Nansen barátai küldtek az expeditió tagjainak.

Május 21-én kötöttek ki Kopenhágában. Leirhatatlan az a barátságos fogadás, melyben Nansent és társait Gamel államtanácsos részesíté. És az a fogadás ismétlődött Kopenhágában és Norvégiában mindenütt, a hol megfordultak. Rövid idő alatt mennyi toastot mondtak Nansenre, mennyi ételt evett meg és italt ivott meg — a maga egészségére, mennyi ujságiró ostromát állta ki, arról Nansen ad legjobb fogalmat, mikor azt mondja: Grönlandot átszelni nehéz volt, de a mi azután következett, az éppen nem volt könnyebb.

Május 30-án Kristianiában, a szülőföldön kötöttek ki, száz meg száz vitorlás s egész kis flotta gőzhajó ment eléjük fogadásukra. Ezt a napot az expeditió egy tagja sem fogja elfelejteni. Az még Ravnát is meghatotta. A mint Kristiania kikötőjéhez közeledtek s a mint hid és hajó csak úgy feketéllett az üdvözlésükre kisereglett emberektől, Dietrichson azt kérdezte Ravnától:

— Hát nem szép ez a sok ember itt!?

— Hát még ha mind iramszarvas volna! felelte Ravna komolyan.

A M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

